

221/43

భారతీ చందాదారుల కొక ముఖ్యమైన విజ్ఞప్తి

— 1078/4

ఈ దిగువ సమోదాపిత సంతఖ్యలుగల చందాదారులచందాలు ఈ ప్రమోదూత మార్గశీర్ష మాస సంచికతో ముగియుచున్నవి. ఆయాసంతఖ్యల చందాదారులు దయచేసి తమ తమ చందా సొమ్మును మణిఅర్ధరుద్వారా పంపుటగాని, వి. పి. పంప సనుజ్ఞ ఇవ గాని కావింప ప్రార్థించుచున్నాము. అట్లు జనవరి నెల ౧-వ తేదీ లోగా మాకు మణి అ గాని వి. పి. అనుమతి గాని రాకున్నచో రాబోవు సంచిక వి. పి. ద్వారా పంపగల చందాదారులు ఆ వి. పి. ని త్రిప్పివేయక దయతో స్వీకరింప ప్రార్థితులు.

1007	1008	1010	1018	1016	1017	1022	1027	1034	1038	1039	1040	
1043	1048	1050	1056	1062	1073	1076	1079	1083	1084	1093	1142	1170
117	1180	1183	1192	1198	1215	1218	1223	1225	1237	1260	1265	
1282	1297	1314	1340	1353	1369	1372	1377	1381	1382	1383	1384	1391
1411	1469	1473	1475	1549	1551	1553	1566	1608	1610	1650	1652	
1675	1676	1677	1716	1720	1769	1819	1840	1856	1883	1924	1927	1940
2095	2190	2191	2193	2202	2210	2218	2233	2249	2263	2283	2295	
2308	2309	2325	2326	2334	2370	2417	2448	2491	2521	2534	2537	
2550	26	2747	2825	2866	2908	2917	2929	2932	2935	2954	2958	
2968	2939	2971	2978	2980	2981	2991	3002	3007	3014	3040	3047	
3049	3057	3058	3070	3072	3073	3080	3086	3087	3108	3113	3147	
3173	3177	3178	3182	3203	3209	3211	3213	3256	3283	3284		
3430	3479	3648	3657	3671	3688	3693	3703	3720	3747	3755	3758	
3768	3783	3790	3792	3798	3799	3807	3813	3818	3823	3829	3855	
3863	3880	3888	3891	3892	3897	3902	3904	3922	3929	3939	3988	
4038	4056	4120	4173	4182	4184	4192	4244	4290	4291	4331	4354	
4440	4453	4468	4469	4482	4493	4499	4503	4504	4508	4512	4518	
4529	4543	4568	4579	4589	4610	4613	4628	4630	4635	4649	4654	

58	4669	4670	4671	4681	4700	4746	4770	4825	4864	4887	4888	4932
58	4992	5043	5064	5181	5194	5199	5219	5234	5253	5264	5263	5268
76	5277	5280	5283	5285	5288	5290	5291	5295	5296	5297	5300	5303
08	5309	5310	5311	5333	5339	5341	5347	5350	5352	5364	5367	5369
73	5377	5382	5385	5400	5403	5408	5411	5413	5418	5419	5420	5426
38	5441	5444	5448	5462	5470	5481	5497	5632	5678	5680	5681	5683
89	5701	5723	5732	5762	5964	5972	5976	5984	5992	5993	5994	5995
96	6001	6005	6009	6011	6012	6015	6016	6019	6020	6021	6022	6024
025	6027	6028	6029	6030	6034	6035	6037	6038	6041	6042	6043	6045
047	6048	6049	6050	6051	6053	6055	6056	6058	6059	6061	6062	6063
065	6068	6070	6071	6075	6077	6078	6079	6080	6081	6082	6085	6086
087	6094	6097	6098	6112	6115	6119	6125	6136	6145	6146	6148	6149
151	6152	6154	6157	6158	6160	6207	6219	6270	6289	6292	6294	6295
297	6300	6301	6303	6304	6308	6316	6317	6324	6327	6330	6331	6333
338	6339	6343	6344	6346	6347	6350	6353	6366.				

చిరునామా మార్పులు 1-వ తేదీలోపల తెలుప ప్రార్థితులు.

—మేనేజరు, భారతి.

ఆంధ్రాధ్యత్త రామాయణము

పద్య కావ్యము

విశ్వామిత్రగ్రంథమునకు నవీ యను తెలుగు. ఇంతటి ములభ్యతైలో నిది యంతకు మున్ను వ్రాయఁబడియుండలేదు. గ్రంథకర్త పిఠుపాటి నారాయణశాస్త్రి. ఇందు దత్తవిషయ మెల్లరకుఁ జెలియునట్లు తేటతెల్ల మగుమాటలతో వివరింపఁ బడినది. శ్రీ కాశీవాసుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారి యాచార్యవిశేషమైన సాంప్రదత్రికా మద్రదాలయమునుండి వెలు విడుటచేఁ దక్కిన యంతములు మరియుఁ బ్రశంసనీయములు. రాయఁ దైదా, పుటలు 450, పద్యములు 8500. వెల ప్రతి 1 రూ 2-8-0, ఆణుప్రతులు రు 12-0-0.

పిఠుపాటి-నారాయణశాస్త్రి,

పొన్నూరు, గుంటూరుజిల్లా.

వందేబో

ఎ. టి. సోమయాజి శాస్త్రి

జయప్రకాశ్ పార్సీ,

రావిపాడుఆంధ్రాకేసరి P.O.

తూర్పు గోదావరి.

గౌరవ రేణుకాదేవి.

2. శ్రీమద్భగవద్, శేషవత్ కావ్యము లో న్నూనక కావ్యము వ్రాసినందున గాని యాభివృద్ధి.

3. గౌరవరా, ముందు, అంతిమ-త మది లోకానికి శ్రీ శ్రీ వ్యాసముని, ప్ర శ్లోక చిత్తం వ్రాసినారు.

4. అశ్వమేధ, క్షుణ్ణములకై మును జయప్రకాశ్ పార్సీయము ప్రేరణ గావించెను.

పి.కే.యూ. ప్ర. విద్యార్థి కార్యము.

భారతి-సప్తమ సంపుటము-భా. ౨.

వ్యాసముల అకారాది నూచి

~~1075~~

241
48
సంచిక

పుట

అంజలి-యం. భావనాచార్యులు (ప)	౮	3
అంధభిక్షువు-విశ్వేశ్వర సర్వవారాయణ (ప)	8	
అడియాస-మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	౧౧	౮
అధ్యాప-కేలూరి శివర మకాస్త్రి	౯	౪౧౫-౪
అనర్థవాన్మయము - చల్లా జగనాధం (కల)	౧౨	౧౧౨౫-౧౧
అనుభాగము-అ. వెం. రంగారావు (ప)	౧౧	2
అనేకశతభాండాని-పి. లక్ష్మీరామయ్య (పెట్టకథ)	౧౧	222-2
అపకవిచైవ క్రమభాటి-నల్లపల్లి ఆరుచమ్మశర్మ (పు. వి.)	౯	౪౯౧-౪
అముద్రితగ్రంథచిత్రావళి-నిడుదవోలు వేంకటరావు	౮	౨౨౯-౨
అముద్రితాంధ్రప్రబంధకవితావిశేషములు-బుర్రా శేషగిరిరావు	8	౧౫
అమెరికాయందు భాగవతము భావకతాప్రబంధము (కల)	౮	3
అమెరికాలో నిరక్షరాస్యులపై రాడి (కల)	౮	33౫-3
అరిశేరి శిల్పిపరిశోధన-నల్లపల్లి సోమశేఖరశర్మ	౮	౨౯2-3
అశోకుడు చక్రవర్తియో లేక భీష్మవా? - సామవేదం జానకిరామశర్మ	౧౨	౯౯౫-౯
అష్టాశదిత్రిముఖ-అచార్య (విశ్రికళ)	౧౧	౮౪౬-౮
అహింసా సుశంస-మండలేమల వెంకటకాస్త్రి (ప)	౮	౧౬౧-౧
'అంధ్రపక్ష ప్రవీణానుబంధ' క్రియార్థి తాగ్నిని నగసింగరావు పంతులుగారు-భావరాజు					
వెంకటకృష్ణరావు (వాట్కూర)	8	౧౨8-౧
అంధశిల్పి-తామడి పాఠశేషములు-జ్వల చివనీతారామస్వామికాస్త్రి	౧౨	౮౯౬-౯
అనుండి వ్యాపకము-కాస్త్రిగారు, కీ. శే.-దర్శన యజ్ఞన్న	౧౨	౯౯౮-౧౦
అనంత పర్వవారాయణ గారు, కీ. శే. (కల)	8	
అమారి పర్వవారాయణ గారు (కల)	౮	3
అముక్తమాల్యద-శ్రీకాకుళేశ్వరము - కుందురి ఈశ్వరదత్తు	౧౧	౮౫౦-౮
అర్చిమెడీవ చరిత్రము-జి. వి. రఘువరావు	౧౨	౯33-౯
అలోకనము-కె. వెంకటరామయ్య (ప)	౧౦	
అహరినియనము-కెడ్డిభాట్ల వీరయ్య	8	౯౫-౧
ఉత్తరరామచరితము కరుగరప క్రధానక మగువా? - ఓలేటి వేంకటకృష్ణారాయణకాస్త్రి	౧౧	8౨౫-8
ఉత్తర విలాపము-వీరము సుభద్రయ్యంబ (ప)	౧౨	౯౦౫-౯
ఉత్పాదము-సన్నిధానము ముగ్యవారాయణకాస్త్రి	౧౧	

గుండాల అప్పారావు-గుత్తూరి జగన్నాథశర్మ (ప)	౮	
గురుశిష్యసంవాదము-కూచి వరసింహము	౧౨	౯౬౧
గోపాలకవ్య (నాట్యకళ)	౮	
గ్రంథాలయము (కల)	౧౨	౧౦౨౮
చాటుపద్యములు-శ్రీ శ్రీపల్లి సూర్యరావు (ప)	౧౨	౯౪౧
చింతలపూడి రాధామాధవశివ-శేషాద్రిరమణశత్రులు	౯	౩౮౧
చిత్రములు-చిత్రఖండము-తలిశెట్టి రామారావు (చిత్రకళ)	౧౨	౯౭౩
చిత్రకాల: భావశబ్దలత:-కీ. శే. కందుకూరు వీరేశలింగముగారు-మున్నంగి లక్ష్మీనృసింహశర్మ	౭	౭
" కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలుగారు	"	౯	౪౫౯	
" శ్రీ పాశుపతీ లక్ష్మీనరసింహరాయశివ	"	౧౧	౮౭౩	
" కాకివాడవి నాగేశ్వరరాయడు	"	౧౨	౯౪౩	
చేదస్తపు బ్రాహ్మణుడు-శిలదిన వెంకటేశ (పిట్టకథ)	౭	౪౫
'జాను' జననము-వి. ఆర్. భరద్వాజ (ప)	౭	౪౫
జార్జెస్ రావాట్టు శ్రీ శ్రీమాదిరి చిత్రములు (కల)	౮	౩౪౦
జీర్ణం జీర్ణం-బసవరాజు వెంకటాచార్యారావు (ప)	౧౧	
జీవప్రబోధనము-మల్లాది సూర్యవారాయణశాస్త్రి (ప)	౧౨	౯౭౧
జాదము-పెట్టి లక్ష్మీనరసింహము (ప)	౭	
జై నమత ప్రాచీనచరిత్ర-గుడిసేవ నాగమణిదేవి	౭	
టాల్ స్టాయి 'కొంటు' అయిన విధము-గు. వెం. గు. (కల)...	౭	
డబ్బు డబ్బు డబ్బు-మాడతి	౭	౧౧౧
తదానభావన-డి. రామమూర్తిశాస్త్రి (ప)	౮	
తానేటికావ-మనలమ్మ (పిట్టకథ)	౧౨	౯౭౭
తంగిభద్రాతటము-కె. అన్నమరాజశర్మ (ప)	౭	
తెల్లటిరి అన్న పాలు కాపు-అద్దంపూడి అన్నపూర్ణమ్మ (క)	౧౦	౫౦౦
తేలు-యన్. కె. వి. భట్టగు (కల)	౧౦	
తొలకరి-పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి (ప)	౮	౨౭౮
" " " "	౯	౪౮౪
" " " "	౧౧	౭౮౯
తొల్లిటిమానాడు-ప. రామారావు (ప)	౧౦	
త్రిమూర్తుపరీక్ష-జ. రామబాయిమ్మ (క)	౧౧	౭౭౨
దామర్ల వేంకటాద్రినాయకుడు: ఫ్రాన్సిస్ డేవోర (కల)	౮	౩౩౮
దూతికోపాలంభము-తెల్లంగోడ రాఘవరావు (ప)	౧౨	
రావిడభావనాద్రితోపాఠాశ్రయ-సమాధానము-చిలుకూరి వారాయణరావు (పు. వి.)	౧౧	౮౩౧
ధర్మవిరతుడు-కార్ల యలు-తిడిశెట్ల వీరభద్రుడు	౧౨	౮౮౭
నగబోధ-వి. ఆర్. భరద్వాజ (ప)	౯	౪౩౭
నన్నయకు బూర్వ మాంధ్రవాద్యయస్థితి-శోరాడ రామకృష్ణగృహ్య	౧౨	౮౭౯

ప్రాచీన తత్వశిలావిశ్వవిద్యాలయము - సామవేదం జానకీరామశర్మ	...	6	౯౧
ప్రాచీన దేవాలయశిథిలములు - సాగి వెంకటాచార్యసింహం (ప)	...	౧౦	
ప్రాచీనాంధ్రభాష - శేషశా - కుంజూరి ఈశ్వరదత్తు	...	౮	౧౫౧-
ప్రాచ్యభాషావైభవము - హేమశీచిత్రములు (కల)	...	౧౨	౧౦౨౬-౧
ప్రేమ స్రుష్టిశి. వి. పరి (క)	...	౧౧	౭౫౯-
ప్రేమభిక్ష - తిమ్మరాజు పర్వతారామరావు	...	౮	౨౮౬-
ప్రసవము - గో. వెంకయ్య (పిల్లకథ)	...	౧౦	౬౧౨-
ప్రాలభాష	...	౮	౨౨౧-
"	...	౯	౪౧౧-
ప్రాధానియము - బులుసు పాపయ్యకాశ్రి (ప)	...	౧౨	
ప్రాధానియము - పరిశోధన - 'హరితప'	...	౮	౨౪౫-
'భాగ' గుహయంతరికభాషాపై శిరికపుతా రామమోహనకాశ్రి (నిత్యకళ)	...	౯	౫౦౭-
భామతి - తల్లావజ్ఞుల శివశంకరకాశ్రి (ప)	...	౧౧	౭౪౭-
భారతజనని - కృష్ణకాశ్రి (గే)	...	౧౧	
భారతజీవమునకు గలదే దాస్యమోచనము - పంచాంగం నివర్తి కుమారశర్మ	...	౭	
భారతవృద్ధరాజప్రతిజ్ఞ - కొండి వెంకటప్పయ్య (ప)	...	౧౦	౫౯౬-
భారతసంగీతకాస్త్రాంగ్యతనమునకు ప్రవేశిక - ముఖగూరు కృష్ణచార్యులు	...	౧౦	౬౬౧-
భారతి - వేలాల సుబ్బారావు (ప)	...	౭	౧
భావశేషలత - పురాణం మూర్తినారాయణశీరులు (ప)	...	౧౧	౮౩౮
మనుచరిత్ర రచనాకాలము - యెస్. వెంకటరమణయ్య (పు. వి.)	...	౭	౧౩౩-
" కుంజూరి ఈశ్వరదత్తు (పు. వి.)	...	౯	౪౮౭-
మయ్య - మిక్కిలంజి గురునాథశర్మ (ప)	...	౧౦	౬౦౯-
మయూరమహాకవి - ఆకుండి వేంకటకాశ్రి	...	౧౦	౫౫౫-
మహానాక్యములు - రిమెల్స్ సోమన్న (కల)	...	౧౦	౬౯౩-
మహామూరమద్దని (కల)	...	౮	
మండకథ - కమపత్రి వరలక్ష్మమ్మ (క)	...	౭	౫౫
ములక నాడు - యెస్. శ్రీకంఠకాశ్రి	...	౭	౭౯
మోచాకుసుమ మోచవిచారము - వేదము వేంకటరాయకాశ్రి	...	౯	౩౬౫-
'యనరాజ్యసాధనాచార్య' కృష్ణదేవరాయలు - నే. వెం. (కల)	...	౮	౩౨౭-
రవీంద్రుని చిత్రలేఖనము కొం. జ. (కల)	...	౮	౩౨౩-
రసపుత్రయము - శుమ్. రామరావు	...	౭	౮
రవామ్మధర - కొల్లూరు ధర్మారాయకవి	...	౮	
రాట్నము - శివరాజు సీతారామంజనేయలు (ప)	...	౧౨	
రాయప్రాలు సుబ్బారావుకృతులు - కాలహస్తీశ్వరరావు, ఓలేటి సీతారామమూర్తి	...	౭	౨
రూకలపంచ - కొ. వరసింహాచారి (విద్యోదశిల్పము)	...	౧౦	౬౭౭-
రూపాయిమారకము - రైతు - మోచర్ల కృష్ణమూర్తి	...	౧౦	౬౬౯-

మానవ వ్యక్తి-మాచి కంది వెంకటరమణమ్మ (క)	...	౧౩	౯౫౬-౯౫౭
కారములు-తి. ప. నారాయణస్వామి	...	౨	౩౫-౪౦
ద్రోణరాజు సీతాదేవి (క)	...	౯	౩౯౯-౪౦౫
మల-ప్రభు రామబ్రహ్మనందం (ప)	...	౨	౯౪
తి ఉద్యోగం-వారి హండిత్వము—యన్. ఆర్. రంగనాథ్	...	౧౧	౮౩౦-౮౪౧
టుతువు-టుటుసు వేంకటరమణయ్య	...	౮	౧౮౧-౧౮౫
రిశై రచనాకాలము—యెల్. వెంకటరమణయ్య (పు. వి.)	...	౧౧	౮౩౮-౮౪౧
రిశై రచనాకాలము-స్థలము—కుంమూరి ఈశ్వరదత్తు	...	౨	౬౯-౭౪
వాళు-మల్లాది రాఘవప్పకాస్త్రీ (క)	...	౯	౩౮౯-౩౯౭
నగరదరాయరు (కల)	...	౮	౩౩౯-౩౪౦
టి. శిష్యశంకరం (ప)	...	౮	౨౨౪
ండ వల్లధిరాయడు-క్రీడాధిరామము—చేతుళ్ళ అయ్యకరావు	...	౨	౫-౧౪
వతి-వేంకటకాళిదాసకవులు (ప)	...	౯	౪౫౪
ని-గోపకుడు (గ)	...	౨	౧౨౬
యా-కిలు-యన్. పావిత్రమ్మ	...	౮	౨౭౬-౨౭౮
నీ!-కొడారి అంజనేయులు	...	౨	౭౮
ట్టము-వేమూరి విశ్వనాథశర్మ (నా)	...	౨	౪౩-౫౦
యలి-వడ్డమూడి వేంకటరత్నము	...	౮	౧౬౩-౧౬౪
ండిముడవమూగువరపుఆంధ్రపాహిత్యపరిషత్తుసనము-మట్టాజు వేంకటరత్నరావు	...	౪౬౩-౪౮౦	
ర-కొ. నరసింహాచార్య (విశోదశిల్పము)	...	౧౧	౮౨౦-౮౨౨
తనంస్కృతకావ్యానికి అ-యాయూట్టి వేంకటవీర రాఘవాచార్యులు	...	౮	౧౭౨-౧౭౮
గము-స్వేచ్ఛ-మా రెళ్ల రామనరసింహరావు (ప)	...	౮	౨౫౦
గామము-శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు, కేశవరపు కృష్ణమూర్తి (ప)	...	౯	౪౫౮
లు-దర్శన యజ్ఞేశ్వర సోమయాజి	...	౮	౧౬౬-౧౭౧
యాప్రశంస-బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి (ప)	...	౧౧	౮౩౮ పూ.
మామము-జోసీలిక్ యో గారి అభ్యాసములు (కల)	...	౮	౩౨౧-౩౨౨
వాసుడు వైష్ణవుడా?—శేషాద్రిమణికవులు (కల)	...	౮	౩౩౨-౩౩౩
గంగం-కొలచిన చుట్టి (పిట్టకథ)	...	౯	౪౦౯-౪౧౦
లాంధికరణము-పశ్చిమాయ వేంకటనీలాధిరాజు (ప)	...	౮	౨౪౩-౨౪౪
నూరి-వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు (ప)	...	౧౨	౧౦౨౨
'అచార్య' (మీ. తి.)	...	౧౦	౬౮౯-౬౯౨
వాసనంశీయుల కావనములు-భావరాజు వేంకటకృష్ణరావు	...	౯	౪౩౯-౪౪౩
" " "	...	౧౦	౬౨౫-౬౩౦
ందనిధిము-శేషాపురమకోట-అవ్వారి ముద్రామృతకాస్త్రీ (ప)	...	౧౨	౯౫౧-౯౫౧
టి. జామర (ప)	...	౯	౪౮౧
వ-కామూరి వెంకటనరసింహరావు (ప)	...	౨	౧౨౯

దేశపారిశ్రామిక సమస్యలు- చానలి వెంకటహనుమంతరావు	...	౧౧	౮౦౩-౮౧౨
దేశపారిశ్రామికాభివృద్ధి- ,, ,,	...	౮	౮౪౮-౮౫౪
దేశీయ పారిశ్రామిక సమస్యలు- కొన్ని సూచనలు- చానలి వెంకటహనుమంతరావు	౮		౨౫౧-౨౫౩
క-జి. జామిని (ప)	౧౧ ౮౦౫

బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

రై:- పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర:- వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్లండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకముగు ద్వైపదకావ్యము. ఇందు శైవ భారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వము, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు ములను సరసముగను, పాతకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. బసవ మృదుమధురము లగు జానుడెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు చినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జేరిన పెక్కు తాళపత్రమార్తకలతో చి పరిష్కరింపబడినది. పాతాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర రచించిన వ్యయముగ పీఠిక (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేష తిక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర యేర్పిక్పూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది తోపకారకము.

పుటలు ౧౫౦, రు. ౦-౧౦-౦. **ధ మ్మ వ ద ము (వ చ న ను)**

గ్రంథకర్త: శ్రీ కిశాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

ఈ పుస్తకం ఆంధ్రగ్రంథమాలలో ఏడవది. జౌద్ధధర్మమతసారమయిన ధమ్మపదం అనే నికి అరువాదం ఇది. 'అహింస' ముఖ్యధర్మం అన్న విషయం ఈ పుస్తకంలో చక్క రింపబడింది. మఱిన్ని కొన్ని గొప్పధర్మాలు విశ్వకల్యాణమున కుపకరించునవి ఇందు రింపబడినవి. ధర్మజ్ఞానువులు తప్పక చదువవలసిన పుస్తకం ఇది. ప్రతులు కొలదిగనే ఉన్నవి.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబు శెట్టివీధి, జి. టి. మద్రాసు.

భారతి - సప్తమ సంపుటము - భా. ౨.

వ్యాసకర్తల అకారాదినూచి

	సంచిక	పుట
అయ్యరరావు, పేకుమళ్ల - వినుకొండపల్లభరాయణు-క్రీడాభిరామము	...	౩
అన్నపూర్ణమ్మ, అద్దంపూడి - తెల్లటిం అన్నపాలురావు (క)	...	౧౦
అన్నమరాజుగార్లు, కె - కుంగభద్రాతిలము (ప)	...	౩
,, ప్రణయస్మరణ ,,	...	౮
అప్పయ్య, అల్లంకెట్టి - గర్భస్థశిశునిశ్శవము (ప)	...	౩
అప్పలస్వామి, పులివండా - వాసభా (ప)	...	౮
,, వాసభూ ,,	...	౧౦
అప్పారావు, రామచంద్ర - నీలిరత్నాలు (ప)	...	౮
అంజనేయులు, కొదాటి - విలాసిని	...	౩
ఆచార్య - కాంతి (మీ.తి)	...	౧౦
,, అష్టరసచిత్రములు (చిత్రకళ)	...	౧౧
ఆదివారాజురాజు (స్త్రి), పంచాంగుల - సో - సప్రభవెండి	...	౧౦
ఈశ్వరదత్తు, వంమూరి - చతురత్రితరచవాళాలము - స్థలము	...	౩
,, ,, ప్రాచీనాంధ్రభాష - శేషము	...	౮
,, ,, మనుచరిత్రరచవాళాలము (పు.వి)	...	౮
,, ,, ఆముక్తమాల్యద - శ్రీకామశతావసము (కల)	...	౧౧
కసుబావీరేంద్రి, పులవర్తి - కమలహామ (కల)	...	౧౧
కామేశ్వరరావు, భవిషిహాటి - నామిదేవశ్రోయ (క)	...	౧౩
కాశీహ - నీశ్వరరావు - రాయప్రోలు సుబ్బారావుకృతులు	...	౩
కుమారశర్మ, పంచాంగం, నివర్తి - భారతిదేశమునకుగలదిదాస్యమోచనము (ప)	...	౩
కృష్ణమూర్తి, శేతవరపు - వేణుగావము (ప)	...	౮
,, ,, కులశేఖరుడు	...	౧౩
,, మోచర్ల రూపాయిమారకమా - రైతు	...	౧౦
కృష్ణకాస్త్రి - భారతజనని (శ)	...	౧౧
కృష్ణచార్యులు, హులుగుడు - భారతీయ సంగీతకాస్త్రాధ్యయనమునకు ప్రవేశిక	...	౧౦
కొలదినచెట్టి - శేంభులింగం (పిట్టకథ)	...	౮
కొలదినచెట్టి - చేదస్తపుత్రావ్యాసాదు (పిట్టకథ)	...	౩

భక్తకర్మ, మిన్నికంటి-చుట్టు (ప)	౧౦	౬౮౬-౬౯౦
" సంపెంగ (ప)	౧౨	౯౧౩-౯౧౪
బహుకర్మ, సద్గుణకర్మ-అపవిత్రమైన క్రమధాటి (పు.వి)	౯	౪౯౧-౪౯౪
పడు-విరహిణి (ప)	౩	౧౨౬
కృష్ణమూర్తి, శ్రీపాద-ప్రాచీనకళింగ 'నాణెములు' (కల)	౮	౩౨౯-౩౩౨
" " స్వర కల్పన (౨)	౧౧	౭౯౭-౮౦౫
రంగ, సంధివాద-సినిమ ప్రేమక	౧౦	౫౮౫-౫౯౫
రామస్వామికావ్యూహ, ఇజ్జల-ఆంధ్రకేటచింతా నటిపాత భేదము	౧౨	౮౯౬-౯౦౫
రామయ్య-ఆశోకనము (ప)	౧౦	౬౫౧
రక్తకర్మ, దుష్టాస్తి-సుందలబహుళి (ప)	౮	౨౬౫
" " కృష్ణరాయదారము (ప)	౯	౩౮౦
రేఖ, చల్ల-అపరవాద్యము (కల)	౧౨	౧౦౨౫-౧౦౩౬
రామకర్మ, సామక్షియ-ప్రాచీనకర్మ శిలా విశ్వవిద్యాలయం	౭	౯౦౮-౯౧౪
" " ఆశోకుడు చక్రవర్తియో? లే: భిక్షువా?	౧౨	౯౯౫-౯౯౭
సి, జి- సారీడు (ప)	౮	౧౬౫
" " శిల్పి (ప)	౯	౪౮౧
" " హెచ్చరిక (ప)	౧౧	౮౦౪
సం, బి-ఆశోకుడియుక్తి (పిట్టకథ)	౧౨	౯౨౫-౯౨౫
రామకవి, కొల్లూరు-రహస్యస ర-(ప)	౮	౨౩౬
" " శ్రావణదేవి (ప)	౯	౪౪౩
" " పురావృత్తి (ప)	౧౧	౭౫౮
రావు, మారిగమారు-కన్నడిగలు-తెలుగలు	౯	౪౪౪-౪౪౬
" " "	౧౦	౬౧౫-౬౨౪
" " "	౨౧	౧౦౭౩-౧౦౭౧
సాము, కూడి-సరసివ్యసంవాదము	౧౨	౯౬౧-౯౬౬
సామూర్తి, జి-పూర్వలపంసభూతములు	౧౦	౬౪౭-౬౫౧
సామ్యము-పురిపిట్టకథ (పిట్టకథ)	౧౧	౭౮౧-౭౮౨
సోచారి, కొ-సంచలయల్లిక ౨. (విశోదశిల్పము)	౭	౧౧౬-౧౧౮
" " ఉల్లాసగుణలు-పుష్పములు (విశోదశిల్పము)	౯	౪౯౭-౫౧౦
" " యాకలసంచి (విశోదశిల్పము)	౧౧	౬౭౭-౬౭౯
" " విసవక్త్ర " "	౧౧	౮౨౦-౮౨౨
" " ఉయ్యాలపలక " "	౧౨	౯౩౦-౯౩౨
సోదేవి, సుడిసేప-తైసమతప్రాచీనచరిత్ర	౭	౬౩-౬౭
సంగకావ్యము, ముడిగొండ-విజయకర్తవ్యము (ప)	౧౧	౮౨౬-౮౨౭
యూయూర్తి, సుగ్ధ పల్ల-ఉపాసన (ప)	౧౧	౭౮౨
" భోగరాజు-నల్ల బిందె-దుక్క-చెంబు (క)	౧౨	౯౦౭-౯౧౨
యూరావు చిలుకూరి-ద్రావిడభాషాచరిత్రోపాధ్యక్షము-సమాధానము(పు.వి)	౧౧	౮౩౧-౮౩౭

నారాయణస్వామి రి. ప.-రీధి-అకారములు	2	32
నిత్యకల్యాణమ్మ, ఓలేటి-కాంత (ప)...	౧౨	
పాపయ్యకాశ్రమి, బులుసు-గుంటూరుపాపయ్యగారు	౧౦	౬౩౮
" " చౌదనీతులు (ప)	౧౨	
బాపిరాజు, బొడ్డు-కొత్తెల్లమ్మ (ప)	౯	౩౮౭
భట్టారు, యస్. కె. వి.-రేలు	౧౦	
భరద్వాజ, వి. ఆర్.-'బాను'జననము (ప)	2	౪౧
" " కవి-కర్మ కుడు (ప)	౧౨	౧
" " ప్రభుసంభవము ౨ (ప)	౮	౨౭౩
" " నెగబోధ (ప)	౯	౪౩౭
భావనాచార్యులు, యం.-అంజలి (ప)	౮	
'మారుతి'-డబ్బు, డబ్బు, డబ్బు	2	౧౧౧
ముద్దుకృష్ణ-సామ-నికం-అరచేయి	౧౧	౮౧౩
'ముసలమ్మ'-తా'లేటివాడ (చిట్టకళ)	౧౨	౯౨౭
యజ్ఞమ్మ, దిర్రా-కీ. కే. ఆకుండివ్యాసమూర్తిగారు	౧౨	౯౯౮-౧
యశోకృష్ణ సోమయాజి, నర్సా-వేదములు	౮	౧౬౬
రంగనాథ్, యస్. ఆర్.-రైబరిఉద్యోగులు-వారిపొండికృష్ణము	౧౧	౮౩౯
రంగాచార్యులు, కేశాంబి-సోపదండనూర్తము	౮	౨౩౫
" ప్రతివాదిధియంకరం-క్రిష్ణకులభారప్రదర్శనము (వాట్లకళ)	౯	౪౫౫
" " స్మృతి (ప)	౧౨	
రంగారావు, అ. చెం.-అనుభోగము (ప)	౧౧	
రాఘవరావు, జి. వి.-సర్వామస్మి జేసీ	౧౦	౬౩౧
" " ఆర్మి-కాడిన్ చక్రము	౧౨	౯౩౩
" చెల్లం కొండ-మాతికోపాలంధము (ప)	౧౨	
రామకృష్ణయ్య, కోరావ-నమ్మయకులబూర్గు మాండ్రవాడ్లమిత్తి	౧౨	౮౭౯
రామకృష్ణకాశ్రమి, పల్లాది-పెంజెభావాలు (క)	౯	౩౮౯
రామచంద్రరావు, లేటమ్మ-పికాచారాధన మెచ్చుటవండివచ్చెను ౩.	౮	౨౦౭
" ధగజే-కర్నూలునం బులు	౧౧	౭౯౧
రామవరసింగరావు, పార్థ-విహంగము-స్వేచ్ఛ (ప)	౮	
రామబ్రహ్మవందం, ప్రభుల-లీలాకమల (ప)	2	
రామమూర్తికాశ్రమి, డి-తద్భావభావన (ప)	౮	
రామమోహనకాశ్రమి, కవుల-భాగ-గుమలయందలి కళా వైఖరి(చిత్రకళ)	౯	౫౦౭
రామబాయిమ్మ, జ-త్రిమూర్తులపరీక్ష (క)	౧౧	౭౭౫
రామారావు, తిలి సెట్టి-సనాతనమైనాంధ్ర-తరచిన ముగళులదర్శకముకాగలదా (చిత్రకళ)	౮	౨౬౬
" " సింహాళమునందలి సనాతన చిత్రములు (చిత్రకళ)	౧౦	౬౫౬
" " చిత్రములు-చిత్రఖండము (చిత్రకళ)	౧౨	౯౩౩

ప్రతి, యం. - రసపుత్రయగము	౩	౮౩-౮౪
ప. - తొల్లిటిమానాడు (గీ)	౧౦	౫౭౯
ప్రతి, కొమ్మజ్జానా. - పాణిని: బౌద్ధవిశ్వాసినులు	౩	౧౧౯-౧౨౩
తెకవి, బలితేపల్లి - వ్యవసాయప్రకంస (ప)	౧౧	౮౩౮ పూ.
ంపాము, పెట్టి - కాదము (ప)	౩	౫౧
ంపాము, పెట్టి - నికాకాంత (ప)	౯	౪౨౩-౪౨౩
,, నిద్రాదేవి (ప)	౧౦	౫౭౫
,, కోకిల (ప)	౧౨	౯౨౪
అత్తిలి - ప్రభుత్వము - ఇమపదారలు	౯	౪౪౫-౪౪౩
ంపాతర్కమున్న - ద్విత్వాల - భావతబలత. కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగముగారు	౩	౭౫-౭౩
,, కలాప్రపూర్ణ, వేదమువేంకటరాయశాస్త్రునివాడ	౪౫౯-౪౬౦	
,, శ్రీపానుగంటి లక్ష్మీనరసింహరాయకవిగారి	౮౨౩-౮౨౫	
,, శ్రీకాశివాధుని నాగేశ్వరరాయడు	౧౨	౯౪౩-౪౫
,, పెమ్మరాజు - తొలకరి (ప)	౮	౨౭౮-౨౭౯
,, ,, ,,	౯	౪౮౪-౪౮౬
,, ,, ,,	౧౧	౭౮౯-౭౯౧
యమ్మ - అనేకతేజభాందాని (పిట్టకథ)	౧౧	౭౭౭-౭౭౮
పద్యసనము (ప)	౧౨	౯౫౯
మ్మ, కనుపర్తి - ముందుకథ (౩)	౩	౫౩-౫౪
సంహారములు, వింజయూరి - సంగీత త్రిమూర్తులు	౧౨	౯౬౩-౯౭౧
నవర్క - సిరిగీతులు (ప)	౧౨	౮౮౬
సాందర్భము	౮	౨౫౯-౨౬౪
ం, ముద్దా - నాకేంపట్టింది (పిట్టకథ)	౧౧	౭౭౯-౭౮౦
తర్క, వేమూరి - వి నానావట్టుము (నా)	౩	౪౩-౫౦
రావు; వల్లవరపు - అడియాస (ప)	౧౧	౮౧౯
,, వి - సుభద్ర (నా)	౮	౧౮౯-౨౦౬
డు, తణిక్క - ధగ్గునిరతుడు - కార్ల యిలు	౧౨	౮౮౭-౮౯౪
పెద్దిళ్ళిట్ల - ఆహారనియమము	౩	౯౫-౧౦౪
పాపరావు, బసరాజు - ఉపకాంతి (గీ)	౧౧	౮౪౧
,, ,, శీర్షం శీర్షం	౧౧	౮౪౧
టిటిరావు, జయంతి - నీటిచివాడేము	౧౧	౭౮౩-౭౮౯
రసింగరావు, కామారి - శిశురసేవ (ప)	౩	౧౨౮
రసింహం, పొగి - ప్రాచీనదేవా యశిధిలములు	౧౦	౫౪౮
య్య, కొండ - భారతవృద్ధరాజప్రతిజ్ఞ (ప)	౧౦	౫౯౬-౫౯౭
త్తిమ, మంత్రివాది - కృషీవలడు	౧౨	౯౫౬-౯౫౯
రమణమ్మ. కూచిమంచి - యాత్రమాసినవ్యక్తి (క)	౧౨	౯౫౭-౯౫౫

వెంకటరమణయ్య, యశో-మనుచరిత్రచవాకాలము (పు.వి)	...	8	౧౩౩-౧
" " కల్యాణకలుబరిగెల-కృష్ణరాయలు	...	౮	౨౮౧-౩
" " సామంతులసింగరాయలవిక్రమార్కముట్టడి (కల్)	...	౧౦	౬౫౬-౬
" " పెద్దన్న-మూసినీ-లక్ష్మీనారాయణ	...	౧౦	౬౮౦-౬
" " ఎనుచరిత్రచవాకాలము (పు.వి)	...	౧౧	౮౩౩-౮
వెంకటాశ్రమి, మండలేమల-అహింసాప్రకాశ (ప)	...	౮	౧౬౧-౧
వెంకటాచార్యురాయ, కొదాని-హంపి-తేత్రము (ప)	...	8	౧
" " " " " " " " " " " "	...	౮	౧౪౩-౧
" " " " " " " " " " " "	...	౯	౩౫౩-౩
" " " " " " " " " " " "	...	౧౦	౫౩౩-౫
" " " " " " " " " " " "	...	౧౧	౩౧౩-౩
" " " " " " " " " " " "	...	౧౨	౮౬౩-౮
వెంకటాచార్యురాయ, ఉప్పలూరు-వల్లదొర (పట్టకభ)	...	౧౧	౬౧౧-౬
వెంకటాచార్యురాయ, చాళి-హిందూదేశపు పారిశ్రామిక సమస్యలు: కొన్ని మూలములు	...	౮	౨౫౧-౨
" " " " " " " " " " " "	...	౯	౪౪౯-౪
" " " " " " " " " " " "	...	౧౧	౮౦౩-౮
వెంకటాచార్యురాయ, అయ్యలూరి-కల్లశత్రువు (గ)	...	8	౩
వెంకయ్య, గో-బసవన్న (పట్టకభ)	...	౧౦	౬౧౩-౬
వేంకటాచార్యురాయ, పరమహంస-రహస్య (ప)	...	౯	౪౫
వేంకటాచార్యురాయ, భావరాజు-ఆంధ్రవంశ ప్రవృత్తిచరిత్రములు శ్రీయుత తామరారి
వరసింగరాయపంతులుగారు (నాట్యకళ)	...	8	౧౨౩-౧
" " " " " " " " " " " "	...	౯	౪౩౯-౪
" " " " " " " " " " " "	...	౧౦	౬౨౫-౬
వేంకటాచార్యురాయ, తామరారి-కర్మశాస్త్ర (ప)	...	౯	౫౬
వేంకటాచార్యురాయ, రాజా, వత్సవాను-శివసంకల్పాద్రికరణము (ప)	...	౮	౪౩౩-౪
వేంకటాచార్యురాయ, కరతూరి-మారి (ప)	...	౧౨	౧౦
వేంకటాచార్యురాయ, వడ్డమూడి-విశేషము	...	౮	౧౬౩-౧
వేంకటాచార్యురాయ, బులుగు-సంతతియుతులు	...	౮	౧౮౦-౧
వేంకటాచార్యురాయ, తురగా-వాణిశ్యురాయమేదిరా? (గ)	...	౧౦	౬
వేంకటాచార్యురాయ, ఓలేటి-మరుతేత్రము (ప)	...	౮	౨౧౫-౨
" " " " " " " " " " " "	...	౧౦	౬౪౪-౬
వేంకటాచార్యురాయ, పరమహంస-సంస్కృతివర్ణ సమాఖ్య	...	౧౦	౫౬౦-౫
వేంకటాచార్యురాయ, వేదము-మోక్షానుభవము మోక్షానుభవము	...	౯	౩౬౯-౩
వేంకటాచార్యురాయ, కవికాండల-కుటుంబతరంగిణి-శునితుతి (క)	...	౮	౨౧౩-౨
" " " " " " " " " " " "	...	౧౦	౫౩౬-౫
వేంకటాచార్యురాయ, విడుదల-అముద్రితగ్రంథములు	...	౮	౨౨౯-౨

గూరారావు, కొమ్మతూటా తీ. శ్రీ. విష్ణునంది మూడవమాధవవర్మ ఆంధ్రసాహిత్య	౯	౪౬౩-౪౮౦
మచ్చాపవము	౯	౪౬౩-౪౮౦
రాఘవాచార్యులు, యాయూట్టి-విష్ణుశ్రీసంస్కృతకావ్యానికి ౨ భట్టబాణుని	౯	౪౬౩-౪౮౦
ద్యకాదంబరి	౯	౪౬౩-౪౮౦
స్రీ, వింగిపూడి-నారాయణ వరత్నములు (ప)	౧౦	౪౬౩-౪౮౦
స్రీ, ఆకుండి-మయూర సహాకవి	౧౦	౪౬౩-౪౮౦
స్రీ, రామకృష్ణ, ఓ శేటి-ఈ ప్రరరామనిరిము కరుణరసప్రధానకమునవా?	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
నాని, దివాకర్ల-ఒక శరద్రాత్రి (ప)	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
నందరావు, కామరాజుగడ్డ-హంపిత్తేత్రము (ప)	౧	౪౬౩-౪౮౦
" " " " " " " "	౯	౪౬౩-౪౮౦
" " " " " " " "	౯	౪౬౩-౪౮౦
" " " " " " " "	౧౦	౪౬౩-౪౮౦
" " " " " " " "	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
" " " " " " " "	౧౨	౪౬౩-౪౮౦
స్రీ, వేలూరి-అధ్యాస	౯	౪౬౩-౪౮౦
" మలతానీ(క)	౧౦	౪౬౩-౪౮౦
టి-విధి (ప)	౯	౪౬౩-౪౮౦
స్రీ, తల్లావల్లి ల-భానుతి (ప)	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
పు, ఎ.-కయ్యకుని సంఘసంస్కారము (క)	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
బుర్రా-అమర్తెండ్లప్రబంధకవితావిశేషములు	౧	౪౬౩-౪౮౦
కవులు-శంభుదాసుడు వైష్ణవుడా? (కల)	౯	౪౬౩-౪౮౦
" చింతలపూడి రాధామాధవకవి	౯	౪౬౩-౪౮౦
స్రీ, యస్-ములకవాడు	౧	౪౬౩-౪౮౦
పు, శ్రీరంగం-వేణుగావము (ప)	౯	౪౬౩-౪౮౦
" మొసలికంటి-చౌరంగతేలు (ప)	౧	౪౬౩-౪౮౦
-ప్రేమగుడ్డిది (క)	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
కుణ, విశ్వనాథ-అంధభిక్షువు (ప)	౧	౪౬౩-౪౮౦
" స్వామి (ప)	౧౦	౪౬౩-౪౮౦
" పుణ్యప్రేమము (క)	౧౧	౪౬౩-౪౮౦
" కవితాచాలనము (ప)	౧౨	౪౬౩-౪౮౦
బామూర్తి, ఆయ్యగారి-కొంగ-కొట్టియక్క (పట్టికభ)	౯	౪౬౩-౪౮౦
నిడమర్తి-ఎవరు పెద్దయినా? (కల)	౧	౪౬౩-౪౮౦
రామరావు, తిమ్మరాజు-ప్రేమభిక్ష (క)	౯	౪౬౩-౪౮౦
యస్-విలాసయాత్రలు	౯	౪౬౩-౪౮౦
గోరంరాజు-అలిత (క)	౯	౪౬౩-౪౮౦

నీతారామయ్య, ఓకేటి—రామప్రసాదు కుబ్జారావుకృతులు	...	2	2
" " పాతెన్న కొత్తమ్మ (పెట్టకథ)	...	10	225
నీతారామంజనేయులు, వడ్డే—రాట్నము (ప)	...	12	
కుబ్జారావు, వేలూరి—భారతి (ప)	...	2	
కుబ్జారావుకృష్ణ, ఆవ్వారి—శృంగార సైమనము (మీ, త)	...	7	కృ. 2
" " పూర్వస్మృతి (ప)	...	10	
" " " " " "	...	10	
" " శిఖిలాంధవిధవము పెద్దాపురముకోట (ప)	...	12	౧౫౦
కుభద్రయ్యంబ, సీతమ్మ—శత్రురావీలాపము (ప)	...	12	౧౦౫
కుశీలకమారడేవ—సంస్కృతసాహిత్యమున రసవిచారము	...	10	233
సూర్యవారాయణ, పాలపర్తి—శ్రీహరిలీలచరిత్రము	...	12	౧౦౧
సూర్యవారాయణ, తీర్థులు—పురాణం—భావశేషలీల (ప)	...	10	౮౩౮
" " " " పురూరవీలాపము (ప)	...	12	౧౦౦
సూర్యవారాయణకృష్ణ, మల్లాది—శతప్రబోధనము (ప)	...	12	౧౦౧
" " పన్నీధానము—శతృపము " "	...	10	
సూర్యరావు, కొత్తపల్లి—పద్మిన్యార్థి (ప)	...	7	౫౦౧
" " చాటుపద్యములు (ప)	...	12	౧౦౧
సోమయ్య, గ—సెలయేలు (గే)	...	౮	3౧౮
" " గరిమెళ్ల—కుమారాకృతులు (కల)	...	10	౬౮3
సోమశేఖరశర్మ, మల్లంపల్లి—అరికేసరి కొల్లిపటకాసనము	...	౮	౨౮2
పానుచూర్ణకృష్ణ, ఇంద్రకంటి—ఒకనాటిగీతి (ప)	...	౮	3౮౨
హరితప—చౌధవాప్య అయ: పరిశోధన	...	౮	౨౮౫

త్వరపడుదు!

ఆంధ్రగ్రంథమాల 10-వ గ్రంథము

త్వరపడుదు!

ఆ త్మ క థ

(గాంధీమహాత్మని స్వీయచరిత్రము) ప్రథమ సంపుటము (రెండవకూర్పు)
క్రాన్ సైజు, పుటలు ౪౫౦, మేలయిన కాగితము, ముచ్చటలు గూర్పు అచ్చు

అమూల్యమైన ఈ గ్రంథమునకు వెంటనే ఆర్డరులు పంపుడు

శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు తెనిగించినది

(వెల 50 పైసలు అణాలు మాత్రమే) తపాలఖర్చులు ప్రత్యేకము

రెండవసంపుటము వెలువడినది.

విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుకెట్టవీధి, మద్రాసు

అమృతాంజనం డిపోవారి సుప్రసిద్ధాషధములు

అమృతాంజనము

డబ్బితో నహా సీసా 1-కి రు. 0 10 0

డంతచూర్ణము

పెల రు. 0 2 0; 12కి రు. 1 4 0

డంతచూర్ణముతో పండ్లు తోముట గుల్లు గట్టిపడును. చిగుళ్లనుండి రక్తము పడును. నోట దుర్గంధము లేక యుండు ఖముత్యములవలె తెల్లగా నుండును. హస్తముగ నాడుటకు దగియున్నది.

తామర తైలము

1కి 0 6 0. 12కి 3 8 0.

మర ఒకవిధమైన పురుగులవలన చర్మం దగాని, వెండ్రుకలలోగాని, లోచర్మగాని, గోళ్లలోగాని పుట్టవచ్చును. పురుగుని భేదములబట్టి తామరలోను రెండు భేదములు గలవు.

సర్పములు:—దురద, ఉంగరముల పంటి పొక్కులు, రసి కాటుట, వెండ్రుకలు పుట మొదలగునవి కొంచెముగా లేచి డంతట వ్యాపించి నిద్రపట్టని జలమును.

మోహినీ తైలము

నూనెగల సీసా 1కి రు. 0 12 0

రుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది. పడుకు చలువజేయును, కండ్లకు చలువ, వెండ్రుకలు పెరుగును, వెండ్రుకలు పడును, వెండ్రుకలు నునుపు దేరును. రముగా నుండును, సువాసన గలిగి, తలయందు చుండును పోగొట్టును,

అమృతాంజనము డిపో,

వాసన రమ్యముగా నుండును. ముఖమునకు తేజస్సు నిచ్చును, వెండ్రుకలను చిట్లనియ్యదు. అనేక సీసాలు విక్రయము.

గజ్జికి తైలము

డబ్బీ 1-కి పెల రు. 0 4 0. వి. పి. 0 9 0

గజ్జి, చీడ శరీరమంతట వ్యాపించి ముఖ్యముగ చిన్న పిల్లలకు విశేష బాధను గలిగించుచున్నది. ఈ తైలమును నాలుగుపూటలు రాచిన గజ్జి, చీడ, చిలుము, జిల మొదలగు నవి నశించును. తప్పక పనిజేయును.

తేలు మందు

సీసా 1కి పెల రు. 0 8 0 వి. పి. 0 13 0

కుట్టినచోట కొంచెము మందు పోసిన, బాధ మాయమగును. మందును గలిగియున్న, తాము బాధపడక ఇతరులకు పుణ్యము గట్టు కొనవచ్చును. ప్రతియింట నుండదగినది.

రోమహారి

డబ్బీ 1కి రు. 0 8 0 వి. పి. తో 0 13 0

ఈ భస్మమును నీటితో కలిపి పట్టించిన రోమములు రెండునిమిషములలో మొదలంట రాలిపోవును. దీనివలన చర్మము నలుపెక్కదు, మంట యుండదు. రోమములు రాలిపోవును.

పగుళ్లకు తైలము

డబ్బీ 1-కి పెల రు. 0 6 0. వి. పి. 0 11 0

అరికాళ్లు, అటచేతులు, చర్మము కారకమువలన శీతగాలివలన పగిలి నీరుకారుటయు, జిలపుట్టుటయు సంభవించును. ఈతైలమును రాచిన, పగుళ్లుమాని జిల పోయి మంచి చర్మము రాగలదు. పగుళ్ల నొప్పియు నయమగును. స్వల్పక్రయము.

బొంబాయి. మదరాసు.

హంపీశ్వరము—కొడలి వెంకటసుబ్బరావు, కామరాజగడ్డ శివ

యోగ నందరావుగారు

... ..

౪౬౭-౪

కాంతి—ఓ లేటి నిత్యకల్యాణమ్మగారు

... ..

౪౭౮-౪

నన్నయకు బూర్వి మాంధ్రవాప్యమితి—కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు

౪౭౯-౪

సీతీతులు—శ్రీవిక్రమదేవవర్మగారు

... ..

౪౮౦-౪

ధర్మనిరతుడు—కార్లయిల—తణి కెళ్ల వీరభద్రుడుగారు

... ..

౪౮౧-౪

కుపితచాలనము—విశ్వనాథ నత్యనారాయణగారు

... ..

౪౮౨-౪

ఆంధ్రశబ్దచింతామణి పాఠభేదములు—వడ్డల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు

౪౮౩-౪

ఉత్తరావలూపము—నీరము సుభద్రయ్యగారు

... ..

౪౮౪-౪

నల్లలిందె-దుక్కుచెంబు—భోగరాజ నారాయణమూర్తిగారు

... ..

౪౮౫-౪

సంపెంగ—మిన్నకంటి గురునాథశర్మగారు

... ..

౪౮౬-౪

నామిదేవత్రోయ!—భమిపీపాటి కామేశ్వరరావుగారు

... ..

౪౮౭-౪

కోకిల—సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

... ..

౪౮౮-౪

పట్టకథలు—కోమటియ్య క్రి—బి. జ్ఞానాంబ

... ..

౪౮౯-౪

తాబేటిబావ—మునలమ్మ

... ..

౪౯౦-౪

ఎండ్లూరు-మైసంపాడు

... ..

౪౯౧-౪

వినోదశిల్పము: ఉయ్యాలపలక—కొ. నరసింహాచారిగారు

... ..

౪౯౨-౪

ఆర్కి మెడిన్ చరిత్రము—జి. వి. రాఘవరావుగారు

... ..

౪౯౩-౪

చాటుపద్యములు—కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు

... ..

౪౯౪-౪

చిత్రశాల: భావశబలత:—శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరాయడు—మున్నంగి

... ..

౪౯౫-౪

లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు

... ..

౪౯౬-౪

స్మృతి—ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులుగారు

... ..

౪౯౭-౪

కులశేఖరుడు—పి. కృష్ణమూర్తిగారు

... ..

౪౯౮-౪

విభాంధ్రవిభవము-పెద్దాపురముకోట—లవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

... ..

౪౯౯-౪

రూపుమాసిన వ్యక్తి—కుమారి కూచిమంచి వెంకటరమణమ్మగారు...

... ..

౫౦౦-౪

...—బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారు	౯౫౫
...—మల్లారాది వెంకటరత్నముగారు	౯౫౬-౯౫౯
...—‘వనవాసి’	౯౫౯
...—వదము—కూచి నరసింహముగారు	౯౬౦-౯౬౨
...—వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు	౯౬౨
...—మూర్తులు—వింజమూరి వరాహనరసింహాచార్యులుగారు	౯౬౨-౯౬౩
...—నము—మల్లారాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౯౬౩-౯౬౪
...—చిత్రములు—చిత్రఖండము—శిలిశెట్టి రామారావుగారు	౯౬౩-౯౬౯
...—అంధము—బెల్లంకొండ రాఘవరావుగారు	౯౬౯
...—విలచరిత్రము—పాలవర్తి సూర్యనారాయణగారు	౯౭౦-౯౭౯
...—విలాపము—పురాణం సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౯౭౦-౯౭౪
...—చక్రవర్తియా లేక భిక్షువా?—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు	౯౭౫-౯౭౬
...—కుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రిగారు—దర్భా యజ్ఞస్థగారు	౯౭౭-౧౦౦౧
...—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	౧౦౦౨
...—తెలుగలు—కూరిగనూరు నరసింహారావుగారు	౧౦౦౩-౧౦౨౧
...—హరి—వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు	౧౦౨౨
...—దయము—	౧౦౨౩
...—మహిళామండలి—	౧౦౨౪
...—(౧) ప—అవధానాభ్యయము; ప్రాచ్యుకావైభవము; నోటెలు బహుమానము;	౧౦౨౫-౧౦౩౧
...—(౨) కాలయము; కులీచవకస్య ‘సినీమా నటి’	౧౦౩౧-౧౦౩౧
...—	౧౦౩౨-౧౦౪౧
...—	౧౦౪౨-౧౦౪౬

చిత్రములు

వివర్ణచిత్రములు—మెరుపుకన్నె; బరాడి.

భారణ చిత్రములు—మహావీరుడు పండిత జవాహరలాలు నెహ్రూ, స్వరాజ్య పాఠశాల శాంత్యన్వేషణము, యావనము, ఇతరచిత్రములును.

భారతి

జేలాల నుబ్బరావు గారు, డి. ఏ.

కాదు కా దిది త్రిలింగమ్మలముకీర
 లాంబుపంథ్యతమానవంబు గాని
 కాదు కా దిది బాలికాబాలకౌశుంబు
 కమనీయకల్పారగణము గాని
 కాదు కా దిది మంచగామినీప్రౌహంబు
 విహరించు కలహంసవిరళి గాని
 కాదు కా దిది వీరకాండ్రవకాండంబు
 మత్తపారంగనంపత్రి గాని
 కాదు కా దిది వాగేశ్వరకామ
 శిల్పి భారతి, రజితభూధరవిహార
 ముగ్ధగంగాధరోత్తంగ మత్తకావ
 చూడ శీతాంశుఖండ్రోదీ గాని.

చెన్న పట్టణము, జూలై ౧౯౩౦

సంపుటము ౬

ప్రచురించిన సంవత్సరము ఆచార్యమాసము

సంఖ్య ౬

హంపీత్రము

కొవారి వెంటనుబ్బరావు, బి. ఏ., కామరాజగడ్డ శివయోగేశ్వరరావు గార్లు

తిల్లికోట యుద్ధము

అది మహాశివ పేరిటాంతరంగము-విజయవాహన శాసనమునకు
పూర్వరూపము గన్నట్టి పుణ్యభూమి-ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని విశాఖపట్నం
మామిడివాడలోని తిలకమునందు.

తొలిసారిగా విజయవాహన శాసనమునందు
ప్రథమ సారిగా సూర్యమునందు పేరికొని శివయోగేశ్వర
గర్భమున లెల్లకొని ధగధగ లంతమునందు, నాడు గ
య్యరణమునందు మున్నురవిరోధియద్వైతము తిల్లికోటలో.

అదివరకు రామరాజు శతాంశరేమున-వృములు, విలక్షణత్య లైవాదు గ్రహము
లద్వంద్వరేము నుల్లాదు లైదుగురును-త్యాజతాన్వయ్యోపమగ్నములు నేడు.

ఇనాదే ద్వినశ్యరంభలట, అద్ధాంశపురస్త్రీయ
ధ్యానంబుల, పరిసంభవీరవర శంకారావముల, బహునీ
భూవాద్యకమతాన్నిరీపులును, శంభుస్వామివైరాగ్యరీ
తేవాట్యంబులు, తెల్లభూములును క్షేప్తాదేవివందారముల.

అనిను తెనుగీరాజవివహంబు మూరియూగంబిన్న
న్నగములు శాస్త్రవాళి ఒకనా తొకతమకమూర్తి దాగినా
దగువడకుండ, నాడు ప్రళయంబును లేదు, భయంబు లేదుపో
జగమువడంకె తమకవింబులు లేగు నవబాకుటయిం.

అది రామర్యాపాధ్యంలైవదే గల్గు ఒప్పుకోరా విక మున్నమాట
అది రామరాధ్యంబియాభివర్ధిత మిన్ని అనినో అభిమాన మున్నమాట
అదిమతావేకము చంకురించినవాంధ లేకున్న చరితమే లేదిమాట
అదిపురాణనముగా వివరరించంబూర్ధ్య కాదంకురా చేతకానిమాట
ఇది భ్రమలేమైన, పాదపా లేపు తొకట-కూడు టదియేల? తెల్లకెక్కులకు జారి
మాలుటలకే క్కుట లొనర్చుకోలి యేల? -పూరి మదియేల తురకటపొందుబయముకే

ఇర తెదలొడ్డి ముందువకు నూపిన తాళుల విట్టెనిచ్చి పో
టరివరె తెల్లపైవ్యము పుటాపాటి పీర్చెను మూడు బారుల
తురకలు వట్టులే నలుపు తొందరమందిరి మూలపైవ్యమై
తురకబలంబు విల్పివది దూరముగా నిరువాగులందనక.

అవతార్యకృష్ణపైతాళ్యంశరమున, విజితీటద్యకులు కీచివరన, రామ
రాజ బంగారుగడ్డెపై రణమునందె-కొలుపుకుందరె మాయాద్వంబులకొంప శాల్వ.

కృష్ణ వేదీతరంగిణి వృద్ధమైపోయి కదలమానివతాద గాంచలేదు
ఎపుడెందుగది యంకుశపుపోటునకు నొచ్చి వెనుకాడి గజరాజ పెంటరాదు
ఖరమైచొక్కుచు పంచకళ్యాణిగ్గురము నకిరించి మోరవెత్తి కనలేదు
నమకశాస్త్రవకంఠవనకర్తృత్వము భరియించు అది చేత బట్టలేదు

కరువములో, విధివశమున నెరిపివట్టిరిప్పినందులలో, తెలియ దింతయునుగూ
రానురాయలు, వైజయంత్రమునునువలెమేధస్సులోపల ముడుతలుపడె.

కలవది, రక్తములే యువకులు కట్టబోతు, పసిపిగివైద్ర
కృల ముగిరానులక పొదివి కట్టినవందుల నిల్చి గెల్చువా
రల కవి పండియిచ్చుటకు రాయలు కొరక ముప్పకొల్ల నే
వల గనుచుండె యుద్ధకరణమున కుద్వికూలారు ధీమంక.

కలలదె సైన్యములే తెలివకంతము లంబరమందు బంతుల
ట్టులు నటించుచుండెను కళోరములై కరుభావ్యతలంబులై
ద్రోణవశముడ హిమగముభాతి న్యమించె శత్రుసేనల నుహ
వల మొకమంచుమాదగ నవంబడె సైన్యపాలి కచ్చటక.

బాకుల పోటులో నివగభ సమహోద్వేగవంకితాప బా
ధాకలవంబు మేచ్చభరితంబయిపోయెను చంద్రవంశలో
శీతరముల మధాజునిపీచవముల మతగాత్ర వీరర
మేకరణం బానర్పుటకు చాలపు తల్ మణిమం దడలనో.

తెలుగువదాతి సైన్యములు దిద్దిన మధ్యమవంత్రి క్రతునే
వలనడుముక పొరించెను వనస్థలి లేనివ కాదుదిచ్చుమం
టలదలె పార్శ్వపంతుల వదించెను ఆర్ధుల పార్శ్వసైన్యములే
కలను నమాప్తమైనటుల గాంచెను, పొంగెను రామరాయలుక.

పొంగులో రాసివోసివ పూర్ణనిధుల, చిమ్మ మొదలిడె వల్లగామసీమయందె,
భటుల గెల్చును మెచ్చిన పాతికోపి-కముల, సైన్యము చానికై కలసిపోయె.

తురగవదాతు లోపుట, నిధుల విరజిమ్ముట, తెల్లుసైనికో
ర్కర మెరియిబ్బమై భవనతంబయియుండుట గాంచి, క్రతువులే
తురగబలంబు నొక్కవరి చూగకనేసిరి కాలమూర్తికిం
కరు లటు చెక్కుచుండి తురకల్. చలనార్ధవదాతివర్గముక.

కలగిన సైన్యములే విలయకాలనమాప్త విధిన్న మేఘవం
కులములు, రిక్తములే, విజయకుంకితములే, బహుమానపాంధలో

కలుషితముల్, రిపుచరకార్యనమీక్షనశక్తముల్, నిబంధనవిహీనముల్, రిపువిదారణ శర్వము లంతకంతకుం.

ఈగల్లంతున కేరుకారణమొ యూహింపంగలే కాంధ్రదుర్భాగప్రదృశ్య హేతుభూతము, రణసాధాన్యఘోటిదశత్యాగంబు లపియించె సైన్యపతి సాహాయ్యంబు వచ్చుయ్యె నేనాగర్వంబున శత్రువుల వెరిసి రున్నట్లుండి దుస్సామ్యులై.

ఎనుబదియేండ్లవృద్ధ, దసినేనియు దాల్చవి గర్వి, ఆహవంబున కొలువున్న సాహసుడు, పూజ్యుడు పూర్వము, అంత్యవర్తనంబున మతిలేనివాడయి, విమూఢుడనై, నతలంబు గల్చె నమ్మిన స్థిరచిత్తు డిప్పుడునుమీ గ్రహించె స్వకీయదోషముం.

అరిపోవు దీపము గప్పుచునెడిరీతి-గడ్డెపైనుండి దగ్గరగా నిలచిన అశ్వమునకయి లంఘించునంతలోన-శిరముత్రెంచిరి తెలియించి తురకబంట్లు.

రేనిశిరంబు భూమిని వరించెడునంతటిలోన తల్ ధ్వజంబూనినబంటు కృతశిరముం నడిపోయెను హాహాహరవధ్యానములో లయించిన దయల్పముగా మహాదాంధ్రరాజ్య నన్యానము మానముల్ కథలుమాత్రము నిల్పిన వల్లిబిల్లిగం.

రవి తిప్పన యథావిధినిధిశానచెల్లును
కల్పనములై యన మల్లన తిప్పయగుట.

నా దీ తిప్పయ్య విమలవేద్యమునకు
యనియు, సంభవతీరమున వచ్చి త్రిపురాని
యను శిష్యునియగుచు, సంభవతీరమున
తనమును త్రిపురాంతకునియను. కాబట్టి
శిష్యునియగు త్రిపురాంతకునిది త్రి
పురా పరశ్రమమున కేలయగుచు, ఈ విషయము
ప్రయాణగా వచ్చి భామయ్యను నిశ్చయించి
కొమ్మల, కపటేశ్వరాల వారికి వచ్చును

కొండ పల్లభామణ్యుడు కామకాయము
 గోత్రమువాడు; మోక్షాను గ్రామధికారి;
 బంధువు; మోక్షాని కైరవనాథుని భక్తుడు.

ಗಾಂಧಿ ಗ್ರಾಮೀಣೋದ್ದೇಶ ಸಂಘದ
ಮಾನ್ಯರು ಕಾರ್ತಿಕ ಹಬ್ಬ-ಕಾಲ
ದಿನ ಕಳೆಯುವಂತೆ ಬಯ್ಯುವಂತೆ
ಗರಲಾಮಂತ್ರವನ್ನು ಕಾಂಕ್ಷಿಸಿದ
ಮೊದಲಿನಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ
ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಸಿದ
ಯವನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಂದ
ಕಳೆದ ಸಂವತ್ಸರ ಕಾರ್ತಿಕ ಹಬ್ಬ

వాస్తవము: ఈ క్రింది వాక్యములను మనస్సు వల్ల భావించిన కేవల వృత్తాంతములుగానే నిత్యముగా నివేది-
 తముగా గ్రహించి భావించుట వాస్తవికముగా మారుట అనేక కష్టములు కలుపించును. ఇటువంటి
 కష్టములను మరలగానే పోషించు వృత్తాంతములు యేర్పరచుకొనియు, ఇట్లు ప్రతిపక్షమున తెలుసుకొని
 తేలిక. తరువాత నిది విజయవంతముగా మారుతూ, ఈ విధమున మనస్సును కలకాశ
 తీరి గావించుచున్నది. ప్రాథమికములు కాదనములనుండి నిర్దుష్టములగుచు, ఈ ప్రక్రియను గుర్తు
 గావించునటులు కావించుచున్నది. ఈ సమయము నుండియు ప్రజాభివృద్ధియందు విజయమును
 పొందును.

చి. ముదముల ముప్పి. బాటి పుర ముదావలైల ముద్రకంధికా
 పదముల కొలకైపుయ ముద్రకంధికా పదముల కొలకైపుయ
 ముద్రకంధికా పదముల కొలకైపుయ ముద్రకంధికా పదముల కొలకైపుయ
 ముద్రకంధికా పదముల కొలకైపుయ ముద్రకంధికా పదముల కొలకైపుయ

గానః దాత్రిత్యకాంతోత్పలం
 రాజనీపరిత్యజ్య భవదారణమ్, నవనః
 ప్రసరితమౌలం చందనమాలిపః శుభోదయః
 మనమమృతం యే వా భామౌత్పలంబు.

ఈ హెచ్చరిక కడవట్ల ప్రచురించు రెండు
కాలమున్న నొప్పి కేరము. ఇచ్చటి కేరమును
క్రిష్ణరంగులు. హెచ్చరికనును నొప్పి కేరము
నొప్పి కేరము గారి ముద్రామార్గ ద్వారాను గాదు.

ఇట్లు బాహ్యమును ప్రాధికారమును నిర్వహించు
మును బాంధ్రమున వలెను. ఆ గ్రంథమునకు ప్రస్తా
వన పద్యములందు; దక్షిణి గొప్పగుడియందు
జక్కని కవిత్వము; తెప్ప అలవాడియు తెలియనయ్య
యన్నది, ఇంతియే కాక యుగ్యము కరతలామలకముగా,
వలెనది భేరవనాదు కృతలే శాస్త్రవేదిత్తి, యిహగా,
గ్రంథకర్తవ్య సంపత్తి బాంధ్రము.

శ్రీకాళిరామము

[illegible]

టప్పుట పొడనూపెడు అటలు, పొటలు, విశోదములు, యాత్మవములు ఇత్యాది శరీరశేషములను విరికించి ముడముందును క్షృంగారభోగ పరాములై శత్య వాటికా పరిధ్రమణమున మదనావిష్టమానములై యారేయ గడపి మరువాడు తినుచారిని తాంబోదురు, ఇట్లాకవాచరమున బురుట క్రీడావిలాసములఁ బ్రదర్శించెడు వాటికకు నీధియని పేరు. ఇట్టి వాటికలను పదు వాల్లు పదిహేను శతాబ్దములలో మదనోదయవలన గీర్వాణ కవులు వ్రాసి ప్రవర్ణించి రాజులను, ప్రజలను సంకోచ పెట్టుయిరి. ఇట్టి గ్రంథములు పాదావ్యయముగా వాటక వ్యయావయవములచే సంస్కృతభాషామోక్షే వ్రాయబడినవి. దేశభాషలందు వాటకములను వ్రాయుట యష్ట యీ శేషలేదు.

ఐల్ల భామాత్యుని కామయజురలోమటి శేష ధూపాలంది యాసాదమున వామభగ్టుడు గీర్వాణకవి “క్షృంగారధూమగ” మను వికసితపాటకమును సంస్కృతమున రచించెను. దానిమందు వాయుకుడను విలాస శృంగారు విజయనగరముందున్న పాండి విరూపాక్ష దేవుని తిరువాళ్లలో దిరిగి విజయనగర పట్టణమువలన విశోదవిలాస విశేషముల నిధివర్ణించెను. రావిపాటి త్రితరారతకు ధనువాంద్రమహాకవి “క్రీడాభిరామ” మను విధివాటకమును సంస్కృతమున రచించి యందాంద్ర విగరయగు పీఠగల్లు పట్టణమువలన జనసంఘముల శరీర విలాసములను బ్రత్యక్షముగ నిరూపించెను. ఆ గ్రంథ మువో యీ క్రీడాభిరామ మాంద్రామసరగము.

ఏ తిద్వయమునునడిచి క్రీడాభిరామమున నిట్లున్నది “ఆమంత్రి శేఖరుడు (ఐల్ల భామాత్యుడు) రావిపాటి త్రితరారతక దేవుడను కవిత్వము దొనరించిన ‘క్రీడాభిరామ’ మను వాటకముననుసరించి ‘క్రీడాభిరామంబ’ను రూపకము తెనుంగురూప రచియించిన వాడు”

గీ. ఆతఁ డెంతటివాడు క్రీడాభిరామ విసగ తెలిపియది దాని విజయించి నిధియను రూపకము మీద మొత్తలేక తిప్పవిధులై ఘటం పెట్టు తెనుంగుడే నె.

“అని యానతిచ్చెదరని,

ఉ. ‘సన్నయభిష్టు రిక్కుగవి
వాయుకులన్న పాఠశ్రి భాస్కరుం
దన్నును జన్మపూడి యను
రాధిత్తుఁ దన్నును దత్తుచిత్వత
వెన్నుదుటం గరాంజలలు
నంతలఁ జేయని రావిపాటి ని
పున్నయ నంతవాడు తగు
వాయులు దోపపు మాదిలాదెగత.

ఆ.దె. ‘జనని సంస్కృతంబు సకలభాషలకును
దేశభాషలందు తెనుగు తెప్ప
జగతిఁ దల్లికంటె పూర్వాగ్యసంపద
మెప్పుటాడుచిడ్డ మేలుగాదె.”

కావున రావిపాటి త్రితరారతకుఁడను వాంద్ర కవి రచించిన సంస్కృత వాటకము నను ‘క్రీడాభిరామము’నకు నీ ‘క్రీడాభిరామము’ అంద్రామహాకవి కవియను వల్లభిరాయుడే నిస్సందేహముగఁ జెప్పుకొనెను.

ఇట్లు ఏతద్వంధక ర్తృత్వము నిస్సంకోయముగాను తేటతెల్లముగాను నిర్వచింపబడినను గొన్ని కారణములచే వివాదాంశమై విమర్శనదశలందు పండితుల ప్రాగల్భ్య కాశలములకు నురియై యొకపారస్పర్యక్షిప్త సమస్యగాఁ బరిగణించినది.

గ్రంథకర్త: వల్లభ రాయుడు లేక శ్రీనాథుడు

ఏతద్వంధము ఐల్ల భామాత్యుడు రచించియు గ్రంథమందలి ప్రస్తావనబట్టియు, కొందఱు పూర్వలాక్షణికుల లక్షణగ్రంథములబట్టియు చెలియబిచ్చుదున్నది. అయినను మరికొందరు లాక్షణికు లీయధిప్రాయముననుభిష్టుముగా ధనుగ్రంథములయందు కవిసార్వభౌముడను శ్రీవాళుడే యీ వాటకమును రచించెనని నూచించి యున్నారు. ఇట్లాంద్రలక్షణ గ్రంథములలో నున్న భిన్నాభిప్రాయములములమునకు మఱిగొన్ని కారణములవల్లను యీ గ్రంథకర్తృత్వ విషయము వాదప్రతివాదియు కాన్పించుచున్నది.

అట్లే మానవత్వ రామకృష్ణకవి, (ఎం. ఏ.) గారు
 తన గ్రంథమును ముద్రించి దానికొకట వారు
 పేరకయం దుభయపక్షముల శిష్యులైన హేతు
 వారికి మోక్షమును నిష్కృష్టికముగ నివేదించిరి.
 శ్రీ వేదాధి ప్రభాకరకామ్యుగారు తమ "శృంగార
 భావ" నీ గ్రంథమును తమిళి వ్రాయుచు వచ్చే
 సమయములకు వేకరించి యేతద్గ్రంథమును శ్రీ
 వేదాధి యొకరినెవ్వరును రచించియుండదని తమ
 ధిప్రామును విశేషముచిరి.

ఇట్లుండ అట్లా శ్రీ వేదాధి విశ్వభాగవత్ (ఎం.
 య. భారతి) పత్రికలో (1927 సం. ఏప్రిల్) దీని
 ముల యధిప్రాములకు ఉండియుచు కొన్ని
 విశేషములకు గవలించి కల్పభావముగై యీ
 ముల రచించినవి కలంకై గా నున్నది.

ఈ విధముగా నిశితమగునగు పండితులను గలత
 యీ సారస్వతపదున్య కంఠములైనను వాస్త
 వముగా మోదించుచుంట్ల సమంజసముగా నుండు
 విధయవశ వాదప్రతివాదముల నిట సంక్షేప
 నిరూపించి తుదకు వా యధిప్రామును
 చు.

1. శృంగార లాక్షణికులను చిత్రకవి పెద్దన,
 కా రామన, శ్రీధరుడు, గంగవరపు వేంకటకవి,
 జగన్నాథకవి మొదలగువారు శ్రీదాధిరామము
 కను గ్రంథములలో ముద్రపరిచిన పద్యములు
 యిదియే యని చెప్పిపట్టు శ్రీ మానవత్వ రామకృష్ణ
 కవి వ్రాసివారు. కాని అప్పకవి, తిలగదుగుంట
 ల మొదలుగా శ్రీ పద్యములకు శ్రీవాగ్ధనివి
 గారు.

2. శ్రీదాధిరామములో నున్న యెందు రెందు
 లు, ముఖ్యముగ

కార్మ్యసిద్ధాంత మతి మునుకాలకవ
 కేతువమానులు యిది భృహస్పతి మతము
 వ్యాసమతము మహా ప్రసాదాతీతము
 విప్రజనవాక్య మరయుంగ విష్ణుమతము.

అనునది శ్రీవాగ్ధని గ్రంథములలో నున్నది.
 మతయు శ్రీదాధిరామములోనివైన కొన్నివాక్యము
 లును, పద్యములను శ్రీవాగ్ధని వాక్యములను పద్యములను
 గాధముగా వసుకరించు యన్నవియు, కావున శ్రీవా
 గ్ధుడే యేతద్గ్రంథకర్త యని సిద్ధాంతికరింప బడవచ్చు
 ననియు ఋజువుచేయుటకు శ్రీ వేదాధి ప్రభాకరకామ్యు
 గారు చాలకట శ్రీవాగ్ధికవుల గ్రంథములనుండి
 సామ్య కల్పసానుగిని వేకరించి విజ్ఞులముగ విశేషపరచి
 వారు.

3. శ్రీదాధిరామ ప్రస్తావనయందున్న కృతిపతి
 మునియు, గ్రంథాంతముననున్న భరతివాక్యమును లల్లభ
 రాయని సుగగములగునీంది ప్రోత్సహము లగుటచే
 లల్లభరామడై తిన్ను తాను పోగడుకొనుచు యని
 పంజేహింప విడియున్నదని శ్రీ ప్రభాకరకామ్యుగారి
 వాదము. ఈ పద్యములన్నియు నూత్రాధారుడు పల్కి
 వని నాన పరాచిత్వ బోధములేదని శ్రీ కర్మగారి ప్రతి
 వాదము.

ఇత్యుపక్షముల వాదప్రతివాదముల సారాంశ
 వివరియే యని వా యధిప్రాము.

పైచెప్పిన వాదప్రతివాదములలో నీ గ్రంథ
 మునుగనీంది యెందు రెందు విషయములకుఁ బ్రాముఖ్య
 విన్యకపోవుటచే నీ యధిప్రాములేదమన కవకాశము
 గలిగవని నీ నూహించుచున్నాను.

1. ఈ గ్రంథము రూపకముగాని కేవలము
 ప్రబంధము గాదు. రూపకముగనుండు పంపూర్ణముగా
 దీనియందు గావ్యులైన పోయనకు యిది నీతివాదముగా
 గ్రంథకర్తచే విడిగనీంపబడినది.

2. ఇది హాస్యరస ప్రధానమైన తేద్రకావ్యము
 గాని యెన్ను తాద్యములు గల యుక్తివాక్యము
 గాదు.

హాస్యరస ప్రధానమైన తేద్రకావ్యముగా దీని
 నుపలక్షించినయెడల మహాకవి శ్రీవాగ్ధుడు నాక శ్రీ
 వాగ్ధని భావనావేదము గొంధమున నిలిపగల మరయుక

కవిరచించియుండునని మనకు జోరును. శ్రీశ్రీభా
కరకాష్ట్రాగారి వాదములో ముఖ్యాంశ మేదనః శ్రీనాథు
డును వల్లభరాయుడును సమకాలికులగుటయు, శ్రీనాథుని
వాక్యవయ మెంతయేని నీ గ్రంథముడు గాన్పించుటయు
నీ రెండుకారణములచేత నేతద్దర్శింభము శ్రీనాథుడే
రచించియుండెనని తలంపు. మహాకవి శ్రీనాథుడు
సమయస్ఫూర్తిగాను, సమయానుకూలముగాను గొన్ని
యశ్శిలములగు పద్యములను చెప్పినను చెప్పియుండును.
ఆకాలపు కృంగారరస లాలసక్య సంప్రదాయముల
బట్టియు శ్రీనాథుడు గవిసారస్వతాముడైనను కృంగార
రస విషయములలో వాచ్చియు మర్యాదలను దిఱచుగ
వతిక్రమించినవాడే. అట్లయినను యీ శ్రీవాక్రధానమై
నీతివాక్యమైన గ్రంథమును తాను ప్రత్యేకముగ రచించి
యుండునా యను సందేహము ఎక్కువకన్యాయముఁ బరిశీ
లించిన బాడముచున్నది. నీతివాక్యము గావుననే
తాను రచించి మతియొకరి పేజిచెట్టెనని శ్రీకాష్ట్రాగారి
వాదము. కాబట్టి నీతివాక్యతకారణమున శ్రీనాథుని
కర్తృత్వము దిప్పించుటకు వలనుపడదు.

ఇంక గ్రంథముందున్న వాక్యమును బరిశీలించె
దను. ఇది రెండువిధములుగా నున్నది.

1. గ్రంథకర్తను గుతించియు, 2. గ్రంథశైలిని
గుతించియు.

1. గ్రంథకర్త:—కృత్యాదినున్న యంతారిక
పద్యములలో గ్రంథకర్తయగు వల్లభామాత్యుని గుతించి
యిక్కొధికముగా నర్థనము గావించబడినది. ఆ పర్వ
ములో వల్లభామాత్యుని వాగ్దేవతములును, చాటు
ధారాఫణియును, వాగ్దంబరములును యిత్యాది కవితా
స్వారస్య పారభిమతే ముఖ్యముగఁ జెప్పబడినవి. కృతి
కర్తృత్వమును నెదిమిదిపద్యములలో నాతపద్యము లాతని
కవితాశక్తిని గుతించి ప్రకటించుచున్నది. తక్కినరెండు
వాతని వివరణగుణముల గుతించియు యున్నది.

వల్లభామాత్యుడే యీ గ్రంథమును వ్రాసిన
యెడల నిట్లు తన్నుఁ దా బొగడికొని యుండునా యని
యాశ్చర్యపడుచున్నది. ఈ యాశ్చర్యము రెండుసమా

ధానములు. 1. ఈ గ్రంథము వీధివాటకముగా నుండు
నట్లు వ్రాయబడినది. శ్రీయాభిరతములలో ప్రత్యే
వాటకముగాక, ప్రత్యేకప్రబంధముగాక యభిప్రాయము
విశ్రేష్టమైన యొక సంగ్రహగ్రంథమైనను అంధభావ
యందలి వాటకరచనములలో విడియే శేవలము ప్ర
ప్రయత్నముగాన యందలి వాటకలక్షణ లోపముల
తెదపడు నిర్దేశమునకుఁ గొంత కలిగింపరానిదిగా
కృతికర్తృత్వము వాటక ప్రస్తావనయందు మూలధార
జెప్పినటులుగా యూహింపఁబడి యున్నది. మూ
ధారునిద్వారా యెంతెంత విప్రులముగాను, నిపరీతముగా
వాటకకర్తలు తమ్ము వామ గొండాకుఁగొనియుండిరి
మన సంస్కృతివాటకములఁ జదివినఁ చెల్లదుగురు. ఈ
వల్లభరాయని కాలములోనే యెగావంద ప్రహసనక
యగు అరుణగిరివాధుడు తమ్ముదా పెంత పొగడుకొనెనని
చూడుదు. కాబట్టి యాత్మప్రస మమచిత్రమని కర్త
త్వము వల్లభామాత్యునినుండి తప్పించుట యసంగతము.

వల్లభామాత్యుడే యీ గ్రంథమును రచించియు
జదియెడల మూలధారా దత్తని కవితాస్వారస్యమున
భావవైచర్యమును గుతించి కడుంగడు నుత్పేక్షిం
సంప్రవించుట యసందర్భముగాను ననమంజసము
నుండును. ఈ గ్రంథమును వల్లభామాత్యుడే ప్రత్యే
ముగా రచించెనని విశ్వస్థముగా మూలధారుడు ప్రే
కులకు చెప్పుచున్నాడు. గనుక యాతని కవిత్వము
గుతించియు వాక్పాధినుగుతించియు సవిశేషము
నుగ్గడింపవలసి వచ్చినది. ఇట్టి ముఖ్యవిషయమును
ప్రభాకరకాష్ట్రాగారు విరసించిరని తెల్పుటకు విరా
ముగా నున్నది. వ్యాయముగ వారివాదములో
యగ్రస్థానముఁ బొందఁదగి యున్నది.

2. గ్రంథశైలి:—శ్రీదాభిరామయందలి శ్రీ
శ్రీనాథుని శైలివలె నున్నదనియు, శ్రీనాథుని గ్రంథ
లందలి పద్యము లొందురెండును, భావములను వా
ములు వశేకములు దీనియందు గావంబడుచున్నవిని
ఆకారణములచే నూడ నీ గ్రంథము శ్రీనాథునిగి
కొండ రూపించుచున్నాడు. తెలిసామ్యమే

భవావము గాన నీ గ్రంథమునది కైతి గొంతనివా
గాఁ బరిశీలించునది యున్నది.

ఏ గ్రంథముయొక్కయు కైతి ఆ గ్రంథస్వభావ
బట్టియు, ఆ గ్రంథకర్త ప్రతిభనుబట్టియు నిర్ణ
యించి పద్యవిధికమే. ఈ క్రీడాభిరామము క్రీడా
యములు గల యొక హాస్యగ్రంథము. కావున హాస్య
ప్రతిపాదనకొను హాస్యవిషయములే గాక హాస్య
జనకమున పరిభాషగూడ వాడుక చేయవలసి యుం
. లేనియెడల హాస్యరసము జనింపదు.

హాస్యరసమున (The comic or the ludi
ous sentiment) పుట్టించెడు కైతిని శేష మేదనిన
తక్కువై భావములను, తక్కువై వాక్యములను నీచ
భావములును, అవినీతివిషయములయందును
భయముగఁ బ్రయోగించుటయుఁ వర్జ్యంబంధమైన
గామది పరికరములను యథేచ్ఛగా నుపయోగపరచు
నట్లే యున్నది. ఈ విధముగా భావములకును
వివిధ వ్యక్తపరచెనుభావకును గలిగిన వ్యత్యాసమే
భావనీయై కొకముఖ్యసాధనము. ఇట్టి వికృతకైతి
భవించు బహుమతాగ్రముగ నుపయోగింపఁ బడి
దీనికొక యువాచారణము:

గీ. గాగ్గి సిద్ధాంతమత ముఁకాల కలన
శేషన మామట యది బృహస్పతి మతంబు
వాగ్ధవ మరకు మనఃప్రహవదారికయము
విప్రజనమత మరయంగ విష్ణుమతము.

శేషసంబంధమైన కాస్త్రప్రసంగము శ్రీవాగుని
సంస్కర పురాణములో ఆగస్త్యునిహస్తీయు, లోహి
ద్రయు, వ్యాసమహర్షియు, శిష్యులును, వీరిందరును
విరామ పురోహితమున గూర్చిని తక్కురీప్రతేక
శకు శుభ్రముహూర్తమునఁబడి యాలోచించుచుం
. నా సమయమున మైత్రావరణబంధకు మునిపుంగ
దు పైఁ చేర్చొనిన పద్యమును నుడిచెను. అట్లు
గూర్చుల నుచోపవిత్ర సంధర్మముచేసిన శేషనకాస్త్ర
గము నీ క్రీడాభిరామమున చేడుక చెలికాండ్రులు
చనశర్మయు, టిట్టిరసెట్టియు ప్రభాతకాలమున

క్రీడాపరిశ్రమతోమ్ముఖులై చేసిరి. వారిద్దరు శేషనోపు
భువకార్య మేదనగా పట్టణములోనున్న విశోదముగను
దిగ్విదితములకు, అటపాటలనుఁ జూచుచు నుల్లాసముగ
విహించుట. ఈ మహాకార్యము చెడిపోవునేమో యని
వారు మంచితోషనము జూడఁబసి వచ్చినది. అట్టి శేషన
మును నిర్ణయించుటకు ప్రాచీన శేషనకాస్త్రము నన్ని
టినిఁ దిప్పి తిరుగజేసి వానిలోని పారముగా బ్రహ్మాక్షి
ముఖమున శ్రీవాగుమహాకవి నుడిచిన పద్యమునే చెప్పి
కొనిరి. ఈ శేషనప్రసంగమున, ఈసందిధానమంతయును
హాస్యరహస్యత్రికొను కాదా? కావున శేషనకాస్త్రము
లలోనున్నట్టియు, శ్రీవాగుని కవిత్వాప్రసిద్ధిచే బ్రకటి
మైనట్టియు నీపద్యము సంధర్మనకముఁ జేర్చబడినది.
ఇట్టిహాస్యప్రయోగము శ్రీవాగుడే తనపూర్వగ్రంథము
నుండి వినియోగించుకొనెనని చెప్పుటయు లేక మరయు
కవి యా సుప్రసిద్ధకవియనని పద్యమును హాస్యవింధర్మ
మున నుపయోగించెనని యూహించుటయు యొక్కడు
సమంజసము?

ఈ విశివాటకమునకు భరతివాక్యముని చెప్పదగిన
కృత్యంతపద్యములో మెల్లారి ధైరవస్యామియాకవిం
ద్రకాంక్షితత్విదక మహీమహిమైః పల్లభరాశనిఁ బ్రో
యగతియని చెప్పబడినది ఈపద్యమును పల్లభరాశిడే
వ్రాసినయెడల తుమ్ముకొని తానే కళాయ ననుకొన్న
ట్లుండునని శ్రీ ప్రభాకరకాస్త్రీగా రాజేసిందిరి.
అయితే పల్లభరాయ డాపద్యమును వ్రాయనియెడల శ్రీ
వాగుడు వ్రాసెనని చెప్పుటకు దగిన హేతువున్నదా
యని విచారించదగినది. వివాటకమందైనను భరతివాక్య
మందు కృతిభర్తనుగుఁతంది వ్రాయుట కాస్త్రసమ్మతి
ముగాని సంప్రదాయ ప్రసిద్ధముగాని యెయుండెవా
యను విషయముగుఁతంది యాలోచించుటకు శ్రీ కాస్తు
లవారే ముఖ్యార్థులు. ఈవిషయమునగుఁతంది శేషనక
పండితుల యభిప్రాయములను గనుగొంటిని. ఎవ్వరైనను
యిది కాస్త్రసమ్మతియు గాదనియు, ఆచరణలోనైనను
లేదనియుఁ జెప్పినవారే. అట్లయినచో మహాపండితు
డగు శ్రీవాగుం డీయకాస్త్రీయమైన వ్రాత వ్రాసియుం
డువా యని సంశయించవలసియున్నది. అకాస్త్రీయమైన

చేయుటకు శ్రీవాగుడు తగియుండెనా వల్లభరాయడు తగియుండెనాయనుమియము పండితులచే చర్చనీయము.

ఈగ్రంథముందలి తైలి యశేకస్థలముల సతిమాత్రముగ సంస్కృతభేదభూయిష్టమై బహుశిష్టముగా నున్నది. ఇట్టి పదకాశ్రియమున, పాండితిబృంధమును కేలివిరోధములగుటించియు నీచపందర్పములగుటించియు వినియోగింపబడినది. ఈగ్రంథతైలియందలి యేతద్వైత రీత్యమునకు రెండు హేతువు లుండవచ్చును. ౧. ప్రపథమమున రావిపాటి త్రిపురాంతకుడు తన ప్రేమాధిరావమును సంస్కృతమున వ్రాసెను గాన వాపద్యములను జరిగించినకవి సంస్కృత పదావళిల నట్లే దిగవిడిచి యుండవచ్చును. ౨. లేదా, ఎవరో యొకకవి కీర్తిగా ముడగు సామాన్యము తనభాషవైదగ్యమును బ్రకటింతుటకు నాచిత్యపరిజ్ఞానము లేకుండ పదబంధము క్లిష్టత ముముగఁ జేసియుండవచ్చును. తన వాగ్యైర్ధవములను వాగ్దంబరములగుటించి మహాతీయముగఁ జెప్పికొనిన వల్ల భామాత్యుడే యీ యప్రసక్తమైనట్టియు, అప్రకృతమైనట్టియు తైలిరీక్షమునకుఁ గారణభూతుడయ్యెను గాని యుచితజ్ఞానము మహాకవి శ్రీవాగుడుగాదని యూహించుట యెక్కువ వ్యాయముగాదా?

శ్రీవాగుని భాషప్రయోగము లీగ్రంథమునఁ బుష్కలముగా నానించుచున్నవిగాన నీగ్రంథము శ్రీవాధ కృతమని కొండటిచే నలంకరబడుచున్నది. శ్రీవాగుని వాక్యములును పద్యనలు నచ్చటచ్చట గానంబడుచున్నవనుట వాస్తవము. కొన్ని పద్యములలో శ్రీవాగుని తైలి భోరణియు దోష్టకమే. అయిన వాకారణమున శ్రీవాగుడే యీగ్రంథమును వ్రాసెనని చెప్పటమాత్రము సాహసము. శ్రీవాగుని 'బహుముఖ ప్రభాగ్రి మహిత కయ్యావిశేషములు' పండితకవులను పండితంబునస్యమానకవులను శీకరీలిగా ననుకరణోత్సాహపూరితుల చేసెననుటకు పినపీరన, పెద్దవాది ముద్రసిద్ధమహాకవులే ప్రబల సామూలు. అట్లుండె నమకాలిగడు, బహుశః సహృదకుడువగు వల్లభామాత్యుడు కవియశోవాంధుడుగాన శ్రీవాగుని వాగ్దహరీ తరంగముల మధుర మధురసమును

గడుపారగ్రోలి తనకావ్యమున నచ్చటచ్చట తడువ నీధువును చెలిగ్రక్కట యసంభవమా? బహుశః వొందిన శ్రీవాగుని 'హరివారాధనస్ఫూర్తి' యచ్చట నీగ్రంథము నలంకరించుటచేతనే యాకాలపు క్రమేక్షకులను హాస్యరస నిమగ్నులనుగా జేయు యుండెనని యూహించుట యథార్థమునకు దూరము.

పై యంశములను సావధానముగా నరికిన మాత్యుని కర్తవ్యము స్థాపించుటకు ప్రబల సాక్ష్యానించుచున్నది. లాక్షణికుల యుదాహృతి వల్ల మాత్యునిఁగూడ సాయ మిచ్చుచున్నది. తైలివిషయము శ్రీవాగుని కర్తవ్యమునకు న్యూనతః గలిగించినదముగఁ బోషించుచున్నది. గ్రంథమందు విస్తృతమైన వల్లభునికర్తవ్య ముష్టోషితమై యున్నది. కావున గ్రంథము వల్లభరాయని కృతమనియే యంగీకరిం యెక్కువ వ్యాయమని యూహించుచున్నాను. రాయ శ్రీగ్రంథమునుఁ దెలిసింది తనన్నే హితుడును సార్యభూతుడు నగు శ్రీవాగునిచేఁ గొంతపాత జొందియుండవచ్చును గాని, శ్రీవాగుడే యీగ్రంథామూల్యగ్రముగా రచించె నని చెప్పట మాత్రమే సమతీయోక్తి యనియు, నవ్యాయమనియుఁ దన సాహసించుచున్నాను.

క థా సా ర ము

కానల్పాటి గోవింద మంచనకర్త యను త్రియబ్రాహ్మణుడును, ఆతని చిన్నతనపు చెలికాటిట్టిరెట్టి యను వైఖ్యమును ఆంధ్రనగర మను ప్రవహించిన యోగుగంటిపురవీధులలో విల్వాసార్థము రించి యచ్చట గోవిందించెడు శ్రీదాదీనదములను, పొటలను సావకాశముగ దిలకించి యానందించునె నెద్దేశముతో నొకవాడు తుధమహూర్తము జరిగిని ప్రభాతమున బయలుదేరిరి.

ముమ్మందుగ నోరుగంటిపుర పరిసరమున బరిహారము బ్రవేశించి యచ్చటనున్న యొక

వ్యత నోక చందాలాంగవను, యటువై
 ట్టప్రేని వారు చూచి శృంగారవివేకంబు
 ము తెందిరి. అటులెవ్వత మరికొంతదూర
 క'కాపు'కులంగవయు, కర్ణాటవేశ్యయును
 నరికట్టిరి. పిరినిజూచి సంతసించుచుండగ
 నమ్ముచున్న తేలియునతి వారి కన్నుల
 పైను సాబుకు పిచ్చించి యిట్టి మోహాం
 తిగా స్ఫురించిన కట్టిడి విధిని మారి మోహారి
 ప్రవేశించుటకై చుట్టుకున్న యగడ్డను
 లుపులు దిగించిన నంకదారినుండ రాజమా
 అరాజమార్గము 'వారణభటాహూటక'కేక
 తిసింపులంబు' గాన నందు బోనవలదు.
 నిల కలకలంబులు లేక నుఖవివేదముల గలు
 సందుచూయుల బోవుట నుఖమని వారు నిశ్చ
 వారిని బట్టిరి. అటు బోవంతోవవారియెదుట
 పురుషుల కధనమును పొందుచున్న పాటగాం
 తనే పుపలపించి కొనియాడి ముందుకు
 దూరమై దేవశ్రీయును, మాహారమ్ముగడియఁ
 . ఈ దేవతలవేలలు జూచియు, బక్కిల
 మైశారథిలులను జేయుచున్న జాతిరలను
 చనుదేశ్యేరయలయును, జాడనివారము
 లు ముసానమ్ము నివాసమును, కుమారస్వామి
 పొండవుగుడికి, కర్తారనిమగ్నిదుకు మున్న
 వాయవీనములనుఁ దిలకించి యెదుటనున్న
 కేశవస్వాములకుఁ గేళ్యాప్తి మహాధైరవేశ్వ
 స్మరించి నిరీక్షించుచుండ వాంఛ్యేశ్వరుని
 నున్న గడియారము పడువారు ఘడియలు
 కుంటూనివాదము విని మధ్యాహ్నముకుటచే
 రై పూటమాటింటికిఁ బోవఁ ద్వరపడి
 థి కేగి లక్ష్మణయోజ్జ్వలంబు నొకొక
 పూస్తానము భుజించిరి. ఆ యింట నున్న
 తంతు పరిచయము జేసికొని తిరిగి పురవిభు
 లు దిప్పిరి.
 లయంగడికి బోయి పుష్పలాదికల ప్రాథవనో
 వాకర్చించి వేశ్యవాటికం ప్రవేశింప నడచు

శోదో యొక యుత్సవంపు కలకలము పిచ్చించి యదేమి
 యని యడుగ బ్రతాపదుద్రువహారాజగారి యంపుడు
 కత్తె యగు మాచలదేవి వారాంగన చిత్రకాలప్రవేశము
 జేయుచున్న యదిగాన పుత్ర్యాకావనన సమయ మిదియని
 తెలిసికొనిరి. అచ్చట కొంతకాలము నిలచి యారారాజ
 మన్నియ వన్నెలాడిని సందర్శించి కొంతతదవు సంభా
 పించి వెండియు బోవంబోవ మంచవశ్యయొక్క పూ
 ర్వంపు కారాలు వెలవెలంది యగు గాంధారి యగపడెను.
 ఆమెయొద్ద గొంతసేపు వారు వేదదీర్చికొని తిరిగి
 బయలువెడలి వాగస్వరమున వాడుచున్న వాసులవానిని
 యటులెవ్వత గొట్టెపందెములను బోడిపందెములను
 జూచి యుత్సాహమునుబొంది మంచవశ్యప్రియురాలగు
 కామమంజరిగృహము ప్రవేశించిరి. అచ్చట వారెయి
 యంతయు నుఖవిద్రును గడపి తరువాత తమదారిని
 దా బోయిరి.

గ్రంథ విమర్శనము

ఈగ్రంథము క్రిదావిషయములతో నిండియున్న
 చిన్ననాటకము. జనసామాన్యమందలి సంఘటితము
 ప్రాయముగా గొప్పపట్టణములలో వికారముగా గాన్పిం
 చును. నానావిధవాసులు, మతములు, వర్ణములు,
 నిమ్నాన్నతాపస్థులు, వీధిపాదలు, నుగురు దుర్జనులు
 యిట్టచేకరూప భేదములు, శిలభేదములు, అవస్థాభేదము
 లను మహాపట్టణములలో నొకేషలమున, నొకేసమయ
 మన జూడ నవకాశ ముండును. ఈ నానారూప
 మానవప్రకృతిని జూచిన ప్రతిమనుజునకు గొంత సంత
 సము గలుగక మానదు. గోవిందమంచవశ్యయు, టిట్టిభ
 పెట్టియు, అదేప్రకార మాండ్రదేవమునకుఁ గేంద్రస్థాన
 మైన ఆండ్రనగరమునందలి బహుముఖ ప్రసరిత ప్రజా
 శివితమును జూడ సమకట్టిరి. కాని, వారు మాడదలచి
 నది యామహాపట్టణమందలి యున్నతేజీవితమును, యు
 త్కృష్టప్రకాశమును గాక ఆదర్శవిహీనమైన జఘన్య
 శివితమును, విషయలోలక్యమును దిలకింప నుద్దేశించి
 కొనిరి. కావుననే బయలుదేరునపుడు టిట్టిభపెట్టి తన

యనుంగుచెలికానితో 'మంచన వింటినో వివచో' యనుచు నోరుగంటిపురమునందలి మన్నుగుని విజయచిహ్నుములనుఁ బ్రహ్మటముగ వర్ణించెను. కావున నోరుగల్లు నగరములో వారు చూడబడినది ముఖ్యముగ కామక వ్యాపారములును, విశృంఖల స్త్రీపురుష శ్రేణ్యులకై క్రిడావిలాసములును నైయున్నవి. ఈవిధమైన నికృష్ట సంఘటిదితమును తనివిడిరజాయచు పోవుచున్నను మధ్య మధ్యను మరొకస్థి సాంఘికస్వరూపములు వారి దృష్టికి పొడనూపినవి. మన యదృష్టవశమున వారిక్రిడాపరాయణత్వము ఇట్టి దృశ్యములమైనచోడ బ్రసరించినది. లేని యెడల నా యమాల్యములైన పల్నాటివీరుల వర్ణనము, మైలారథియుల వర్ణనము, ఏకవీరాచారిసామ్రాజ్యము నిత్యాది యద్భుత, చారిత్రక, మరలివయము లిందు తేర్చబడియుండెనుగా! అట్టి యుల్కిపుష్టదృశ్యములు లేకయే కేవలము మాట మేదలులు మున్నగు వర్ణములలో నున్న చారిత్రాని లీలావిలాసవర్ణనములును, వెలసాటికొడ విధివలును, ఆంధ్రేశ్వరుని వారాంగనయుగు మంచలదేవి చిత్రకాలానేపథ్యశృంగారమును ఇత్యాది విటవిట శృంగారప్రసంగములు మాత్రమే యుండియుండును. ఎఱిగియో యెఱుంగయో వల్ల భామాత్యుడు తన చిన్నవాటకమును కేవలము ఈస శృంగారరసప్రేరితముగ తేయక యచ్చటచ్చట మవారభావస్ఫురితముగనూడ తేయకలెను. మొత్తమునూడ గ్రంథ మామూలగ్రముగ స్త్రీలును, బాలురును జనువదగినది కాకపోయినను కొన్ని పట్టులు చరిత్ర, మరలసంబంధమైనవి యగుటచే వగనయోగ్యములు గా నున్నట్లు. ఇది తమోన్మత్తమైన సభిమన నక్షత్రములవలె విరాజిల్లుచున్నది. వానిలో మేటియనదగు పన్నాటి వీరప్రసంగ ముల్కిపుష్టకాన్యరసభావములకు రర్పియి యని చెప్పవచ్చును.

ఈ వీరియందలి శృంగారరసము నీచమై, యల్లలమై, నీతిభావ్యమై యుండుటచేత పామాన్యముగ యుపతీయవలసినదియు కాకపోయినను ఈగ్రంథ మాంధ్రుల ప్రాచీన సాంఘిక చరిత్రమునకు గొంధ విలంబయైన

సామగ్రి నొసగుచున్నది. పదునేవవశతాబ్దిలో హింస సంఘటియై యెట్లుండెనో యాదృశ్యము మనకందెను నుముగా నగపడునట్లు కాన్యరూపముగ దీనియందు నపబడినది. హిందూసంఘమునందలి వివిధవర్ణములు, వృత్తిలు, కులములు, వారివారి యాచారములు, క్రిడాచారములు మొదలయినవి ప్రాసంగికముగా నభివర్ణించబడిన మేదరవాండ్రు, మాలవాండ్రు, తెలికులవాండ్రు, కలు మున్నగువారి ప్రవేసలు కలవు. అప్పుడైనను : బహుశోభనములు బ్రాహ్మణులై పెట్టియుండిరి. కాలముండున్నట్లే యాకాలముందునుఁ బాటకూళ్లయి లో దుష్టప్రవ్రసముగల స్త్రీలుండి, పాంథజనులను దీములవలె నాకర్షించుచుండిరి.

శిష్టాచార సంపత్తిలో నగ్రస్థాన ములంకరించిన తొందర బ్రాహ్మణులు నీతిభావ్యుని కామకవ్యాపారములందునూడ నగ్రస్థానము నలంకరించి యుండి గోవిందయంచవశక్యత క్యాంబంధుడై యెదురై నస్త్రీ సంబంధి విటవృత్తితోనే మోడుచుండెను. వినకు ఇంద్ర నిత్యాన్నిహాక్రిము, త్రికాలసంధ్యాకృష్టావతర దర్శాంబురాలకృతి వాస్తవై పురవిభలంబిరిగెను. ప్రపరుడ మహిపతి వారాంగనయైన మంచలదేవితో టాడుచు సంధ్యాకృష్టావతరమునకు తేయగుటచే వాచ్చెను. ఇట్లు వైదికాచార సంపత్తిలో నైందియ గానురక్తి మేలేంది పర్యాయవర్తిలోలుడై పరించె మతిమునకును, శిలమునకుగల వైరుధ్యము నేటికాలము యుండినట్లే యాకాలమునందుపహించుండెను. ఈమందు కందుకూరి వీరేశలింగముగారు శత్యాభిజను విద్యాధికుల నుటించి తమ ప్రవాసములలో తీవ్రపరిహసించిరి. నుమా రేమాయతీర్థముల క్రిందట కొండ వల్ల భామాత్యుడు నల్ల విద్యాధికడులు కానాటి గోవిందయంచవశక్యము నుటించి భావగర్భితవర్ణించి గేరియొనర్చె. ఈ గ్రంథమునందలి కవిత ధారా ప్రాధమ్య రసభుక్తికలిగియున్నది. శృంగారవిషయ నత్యుల్కిటముగ ప్సృంపకపోయినయెడల నిది జనాదరణీయముగు గ్రంథములలో శత్యుకానదగి

యెంత మనోజ్ఞముగానున్నను విషయములు నుపదడు. వనసు కేలైన యాంధ్రచరిత్రకవిమయముల
 లై రసభావములు చాలవరకు ప్రదావిహీన నుక్కుడుగ నిచ్చుటచే నీగ్రంథ మాంధ్రుల కనూనతుగు
 పండుటచే గొంతయేవగింపు గలిగించుచున్నది. కాన దీనిని సమాలాభాంధ్ర
 యమన నీగ్రంథమున కున్న తస్థాన విచ్చుటకు వల గ్రంథములలో నొకటిగఁ బరిగణింపదగినది.*

ఇదివరలో వాచన సోమవాధుని గుఱించి నేనాదినవృత్తాతమ నియోగియా వైదికియాయని నిగ్గయిం
 గిన వాదప్రతివాదముల గుఱించి ప్రాశంగికముగా మోచింపవలసివచ్చినది. ఆసందర్భమున వాయుయా
 లి బ్రాహ్మణులలో వైదికనియోగిభేదము గగనకుసుముఖులై నుండెనని చెప్పితిని. కి. శే. సంగూరి
 పుగారావ, కం. నీరేణింగం పంతులుగారను వాకాలపు కవులలో గొందరు నియోగినియు గొందరు
 యు భేదముగా నున్నట్లు వాఱుచున్నది. ఈ బృహద్రామాయణము వాచన సోమవాధుడు నియోగియని చెప్పుట
 క. సోమవాధుడు వాచిరాజు కొడుకని యొకాచోకకవి చెప్పుటచేతను 'రాజ' కెట్లము నియోగినిగాని
 పండితని విశ్వాసముచేతను ఆయన యట్లభిప్రాయపడెను.

పుత్ర మీ 'క్రీడాభిరామ' మాకాలపు గ్రంథమునట పుష్టమేకవా! ఇది సాంఘికప్రబంధ మగుటచే
 లు వ్యంశముగుఱించిపాడ గొంత తెలియబయ్యెను.

యకుడను కావల్పాటి గోవిందమండవకేర్యునిసాల అప్పయ్య ద్వివేదికి మేనల్లుడు కాబట్టి యిదిను కావ
 దికబ్రాహ్మణుడని పుష్టము. అయినను యితరుఁగుఱించి శేర్మొగిన పులములలోఁ గొన్నిటియందు 'శేర్మ'
 గొన్నిటిందు 'రాజ' యని యు భేదములేమిది వాదించినది.

"గోవిందమండవకేర్య" (పు. 5) 2. 'గోవింశ్శ్రీ మాధవునిపట్టి' (పు 6) 3. 'మాయలేడిపైతి మంచి
 . 5) 4. 'మిండుబద్దంబు మాపరా మంచిరాజ' (పు. 23) గమక 'రాజ' కెట్ల మాకాలమున నియోగిభేద
 గాదని మనవిచేయుచున్నాను.

క నిట్టి సాంఘికవిక్రము లెన్నియో కావించుచున్నది. 'శేర్మ' యనువది బ్రాహ్మణులముగా వాడుక
 యిది.

అముద్రితాంధ్ర ప్రబంధ కవితా విశేషములు

బుర్రా శేషగిరిరావు గారు “భారతీతీర్థ ప్రధాన”

“కావ్యం యత సేవకావ్యతే శివేతరక్ష
తయే” యని కృతీరచనాఫలనిర్వచనము
లక్షణాగ్రంథములలో కలదు. కావ్యము
“శ్రేయోభివృద్ధి”కై రచించునట్లు కనుపర్చి
అబ్బయామాత్యుని “అనిరుద్ధ చరిత్రము”లో
కలదు. ఎట్లనగా:—

క. అనిరుద్ధ చరిత్రము చ
కృని ముచ్చట విస్తరించి కణగి ప్రబంధం
బాసరింపుము శ్రేయోవ
ర్ధనమగు మాపేర సంకితము నేయు తగ్గె.

ఈ అనిరుద్ధచరిత్రము నబ్బయామా
త్యుడు తన “సారస్వత పారిజాత తరువునకు
సత్సలము”గా రచించినట్లు వర్ణించినాడు. ఇట్టి
వర్ణన మరువైనది గనుక ఉదాహరణీయము.

శ్రీమంగళాద్రి లక్ష్మీవృన్దిహుల కటా
యోచలామృతవృష్టి నంకురించి
సంగీత సాహిత్యసరస స్థావరము
శాఖోశాఖల చాలఁ బ్రబలి
రసికరాజన్య ముఖ్యసమాజ బహుమాన
సతత వసంతాభిరతిఁ జిగిర్చి
లైవ నామింకితి నైవ మనోహరభావ
పదనాన్యమములు బరిమళించి

యభినవస్థితిఁ బెంపొందు నన్యదీయ
భాగధేయ సారస్వత పారిజాత
తరువునకుఁ దగు సత్సలోదయము గాంగ
సముచితంబగు శౌక ప్రబంధము రచింతు.

౨. “వాగర్థ ప్రతిపత్తి” కొరకు కాళి
దాసకవి “సారస్వతీవర మేశ్వరుల” స్తుతించు
మంగళాచరణము గావించెనుగదా! దీని కను
కరణమో యనునట్లు “అహల్యానాంకందన
విలాసము” లో వేమనారాధ్యుల సంగమేశ్వ
రారాధ్యులు “ఇష్ట దేవతాస్తుతి” గావించెను.
ఈకృతి శ్రీ వాసిరెడ్డి చంద్రమౌళిభూపతి
కంకితము. ఇష్ట దేవతాస్తుతి మెట్లనగా:

శ్రీగౌరీకుచకుంభ శుంభదురుకా
శ్రీగాంగరాగారుణా
భోగాసంగ మురంబునం బెరయఁ చె
ల్కు రక్షశుక్లప్రభా
యోగబ్రహ్మగతిఁ జగజ్జనులకే
యల్లాసి యద్దేవు నా
త్మాగారంబున నెంతు మత్కవిత శ
బ్దాభోధయవ్యక్తికా.

౩. నన్నయ వాగనుశాసనత్వమును
ప్రబంధకవు లెవరికి తోచినరీతిని వారు కవిస్తుతు
లలో సమర్పించియున్నారు. ఇట్లనమర్చన వైవి

ను అముద్రితప్రబంధములనుండి యుదా
వచ్చును. ఎట్లనగా:—

1. ఆంధ్రకబ్బచింతామణియను వ్యాకర
చేయుటచేత నన్నయకు వాగనుశాస
సిద్ధించుచున్నదని చాలామంది పండి
తలంతురు. పూర్వకవు లందరు నట్లు
యుండలేదు. సంస్కృతవ్యాకరణమును
కుటచేత వాగనుశాసనత్వము నన్న
సిద్ధించినట్లు వడిమింటి వేంకటపతి “అభి
భావము”లో సూచించెను. ఎట్లనగా:

రణిం బెంపు వహింప వ్యాకరణమం
థానంబు సాధించిని
భాషాంబుధిఁ ద్రచ్చి యాంధ్రవముదం
చద్యాక్కుథాలక్ష్మిచే
సదారణ విలుథాంతరంగముల క
త్యానందము ల్లూర్చు నే
రుల న్నన్నయ తిక్కయజ్వముఖులక
భావించు వాక్సిద్ధికిఁ.

2. నన్నయకు భారతరచనవల్ల వాగను
త్వము కలిగినట్లు “ఆదిలక్ష్మీవిలాసము”
క్కినవల్లనరసింహకవి వర్ణించెను. ఇట్లు:
న్నక భారతంబు ముద
మేర్పడ నేర్పున సంధ్రభాష సం
త్తచే రచించి మహి
వాగనుశాసనసోమయాజికా

న్నతిగాంచి లోకముల
భూరియశోధనులైనయట్టి మా

నన్నయభట్టు తిక్కకవి
నాథుల సాధుమతిక నుతించెదఁ.

3. ఆంధ్రప్రబంధము లొకే షక్తిగా
నుండుననియు, వర్ణనలు చర్చితచర్చణముగా
నుండుననియు కథా సంవిధానములో నూత
నత్వముండదనియు, నేవోకొన్నితప్ప మిగిలిన
వన్నియు “ప్రాయ్యినిదగిన వ”నియు కొంద
రాంధ్రప్రసిద్ధ విద్యాధికవిమర్శకు లందురు.
ప్రబంధకల్పనలో నూతనత్వము కల్పించుటకు
కవులెంతప్రయత్నపడిరో వీరు విచారణచేసి
యుండినయెడల నిట్టి వివరీతాభిప్రాయములు
ప్రకటించియుండరు. ఈ యంశమును గూర్చి
కొన్ని యుదాహరణములు:

శ్రీ థామెల్ల అంకభూషాలుడు రచిం
చిన “ఉషాపరిణయము” లో మంచి ఉదాహ
రణము కలదు. ఈథామెల్లవాగు వెలమలు.
అంకభూషాలుని సోదరుడు వెంకట భూషా
లుడు చెంజరాజును జయించి తమతండ్రిపేర
“చెన్ననముద్రము” అనుగ్రామమును కట్టిం
చెను. ఈతని మరియొక సోదరుడు అయ్యవృ
పతి ప్రళయకావేరి (పులికాట్టు) కిన్ని మైలా
పురమునకున్న మధ్య తమ తండ్రిపేరనే
“చెన్నపట్టణము” కట్టించెను. “ఉషాపరిణ
యము”లో అంకభూషాలు డిట్లు రచించి
యున్నాడు:

మును గృతుల్వేసిన ఘనుల రీతులకన్న
వంతయై నేర్పుచే వెలయుచుండ

లలితము గూఢము లక్షణయు క్తంబు
చిత్రవైఖరియునై చెన్ను మెరయ
ధారాళగతియును దగు జాతివార్తయు
శృంగార విభమును చెలగుచుండ
శబ్దగాంభీర్యంబు చతురోపమోత్పేక్ష
లును దగుచోటుల దనరుచుండఁ
సమృద్ధంబున బుధులెల్ల వంస్తుతింప
నొక మహాకృతి యతులకాతుకముతోడ
నొనర రచియింపగా బూని యున్న వేళ
సధికతరమైన నాదుభాగ్యంబుకతన

* * *

(బి) ప్రాథ ప్రబంధకవులు తమకృతుల
కాభిముఖ్యము కల్పించుటకునై తమ కవితా
పాండిత్య విశేషముల నొకించుక వర్ణించు
కొనుట యాధ్ర కవిసమ్మతమై యున్నది.
వైనుదాహరించిన "ఉపాపరిణయము"లో కవి
పాండిత్యాదికము లిట్లు వర్ణింపబడినవి:

సీ. అలరజేయగ నేర్తు వసహాయకూరత
ఘటికాశతగ్రంథకల్పనంబు
సవరింపనేర్తువు సర్వతోభద్రకం
కణబంధముఖి చిత్ర కావ్యరచన
ప్రకటింపనేర్తువు వికచపంకజ బృంద
మకరంద నిష్యంద మధురఫణితి
ఘటియింపనేర్తువు కమనీయపదబంధ
సంధాన సరస విస్తరణసరణి
పదమైత్రిసజాతిపద్యశబ్దశేష
దురవగాహార్థ ఖస్తరినిగూఢ
ఘటికాప్రబంధ హృద్గత సమస్యగీత
తాయనావీసనాటకవిశేష

భరతకళాశాస్త్రపాదార్థగుప్త్యను
లోమవిలోమాచలోవృత్తిహ్వ
సదుపమాలంకృతి కవిత్వ సాంఖ్యయోగ
మంత్రపట్యంత్ర తత్తంత్రయంత్రపర
గంత్యవిజ్ఞాననిధి విజ్ఞగమున కవులు
నీ సరస్వరు వేంకటదాన సుకృతి.

(సి) ఇట్టిపాండిత్య ప్రకర్షార్థమే ఘట్టు
ప్రభువు "కుచేలోపాఖ్యానము"లోకూడా కన
బడుచున్నది. ఎట్లనగా:

సీ. భ్రమరాంబికావరప్రభవదివ్య కవిత్వ
విద్యాప్రవీణత వెలసినాడ
ఘటికాశతగ్రంథ ఘటనానమంచిత
చాతుర్యమహిమకుఁ జాలినాడ
ప్రాధీను నేకైకపక్షమానమహా ప్ర
బంధకల్పనకక్షిఁ బ్రబలినాడ
మరియు నాశువిచిత్ర మాధుర్యవాక్యప్ర
కల్పనంబున మతుల్లంచినాడ
శ్రీకుంధరముల్లి కార్జునశ్రీపదాబ్జ
మత్తభృంగాయమాణ సన్మాననూడ
సత్ప్రవీశ్వరకరుణాప్రసాదవశుడ
ఘట్టుప్రభునామధేయవిఖ్యాత యశుడ.

గి. (ఎ) ఆంగ్లకవుల నేకులు శైశవమండే
కవిత్వము చెప్పినట్లు నిదర్శనములు చాలా
కలవు. అట్లే ఆంధ్రకవులును లేఖయముననే
కవిత చెప్పినట్లు చెప్పకొనియున్నారు. ఎల
కూచి బాలసరస్వతీ మహాపాధ్యాయ విర
చితమగు "చంద్రికాపరిణయము"లో నిట్లు
గలదు:—

బాల్యమున బల్కు ప్రవిముగ్ధ భాషణముల తోడనే కవిత్వపద్యసూక్తులును బల్కు నేర్చి విఖ్యాతిమెరసి పండితపరుండ నైతినిది శారదయనుగ్రహంబు గాచె."

(2) ఇట్లే మరికొందరు చిన్ననాటనే త్వము చెప్పినట్లును ఏయేవయసునం దాయా భాషముల కనుగుణముగా కవితలు సాగించి యను శ్రీనాథకవి "నూనూగు మీసాల" రుపద్యములో సూచించినట్లు చెప్పియున్నా ఎట్లనగా:

కాలకనూరి వీరన్నరచించిన "భల్లాణ చరిత్ర" లో

పదునాలు గగునేట మొదల కృష్ణార్జున సంవాదము ప్రబంధ సరణీనయ్యె పదునెన్నిదగునేట బంచకావ్యము లాంధ్ర పద్యకావ్యములుగా పరిధవలై ఇరువది రెండగునేట విభూతిమా

హాత్యంబు ద్విపదకావ్యముగ నొప్పె ఇరువదియారగునేట మార్కండేయ చరితంబు రచితమై సంఘటిలై ముప్పదగునేట మనువంశ ముఖ్యస్వప ఘరాణములు ప్రకల్పితమయి ప్రకటమయ్యె ముప్పదారగునేట శ్రీముక్తదేవు కథ కథితమయ్యె నాచేత గౌతమసున, సంస్కృతంబైన శృంగరాచార్య విరచితంబు లానందలహరి సౌందర్యలహరి భర్తృహరి కృతమైన సుభాషితమును శతకములుగాగ మత్ప్రకల్పితములయ్యె.

ఇట్లే "ప్రబంధరాజీయము"లో గణప వరపు వేంకటకవియు చెప్పకొనినాడు.

శ్రీకరంబుగ, బదిరెండవయేట దా రావభుల్ ఘటియించి ప్రాధీగన్న మునుమునిమీసంబు మొనయునేట యమక శతక మొప్పవర్షి కాశలముగన్న యిరువదియేటను శృంగారమంజరి యు నుదాహరణజేసి ఘనతగన్న యిరువదేనవయేట గృష్ణ మల్లకథ చ తుర్బద జెప్పి సంతృప్తిగన్న మరియును బాలరామాయణ ద్విపద పా సంగించి బహువిధచాటుకవిత నతిశయముగన్న నాడు జిహ్వించలంబు తనివినొందదు కులదేవతావతంస వేంకటేశ్వరచరణారవిందమహిమ నవనవోన్నేషవేక వర్ణనలగాక.

ఈ వేంకటకవి "ప్రబంధ రాజీయము" ఆంధ్రమం దపూర్వకావ్యము. ఇది యాంధ్ర లక్షణవిశేషముల కన్నిటికి నేకలక్ష్యముగావిర చింపబడియుండుట దీని "సంకల్పగద్య"లో బేర్కొనబడినది. ఎట్లనగా:—

"అంకితంబుగా..... గావ్యాలంకార చూడామణికిఁ గావ్యాలంకారసంగ్రహంబును, నకలాలంకారంబులకు నలంకారంబును, సర్వ లక్షణసారసంగ్రహ సరస్వతీవిలాస సాహిత్య చింతామణి నర్మవిజన సంజీవని భీమానంత ఛందోముఖ్యాష్టాదశలక్షణంబులకు లక్ష్యంబు ను,..... నమరామర కేషపిశ్వశాశ్వత శబ్ద

ర్ణవ యాదవవైజయంతికార నానాధ రత్న
 మాలికాహలాయుధ వాగురికా కేశవ కామ
 పాల ధరణి ధన్వంతరి ధనంజయ రభస విశ్వ
 ప్రకాశ మాధవ చింతామణి జయ ప్రతాప
 శుభాంగజయపాలకీరస్వామి ప్రణీతచతుర్వింశ
 తి విధ నిఘంటు పదమ్ముల కాస్పదమ్మును
 షష్ట విధ యతిచమత్కారమ్ముల కాధార
 మ్మును, జతుర్విధప్రాసమ్ముల కావాసమ్మును,
 ప్రాధికీ బ్రాధియు, తేటకుఁ దేటయు, జిరంత
 నాంధ్రప్రబంధప్రయోగజాలమ్ముల కాలపాల
 మ్మును, స నా త న విద్యత్కవివితానరచనా
 విధానమ్మునకు ఘంటాపథమ్మును, నిదానింతన
 సత్కవి నికాయమ్మునకు సహాయమ్మును,
 భవితవ్యకవికలాపంబున కాచార్యరూపంబును,
 నిఖిలభాషావిశేషంబుల కున్నేపంబును, మూఢ
 జాతులకు బోధహేతువును, బ్రాధరతికి సమ్మ
 తియును, సర్వజననికరమ్మున కాశ్చర్యకరమ్ము
 ను, బహువిధాచుంచిత కవితా చమత్కృతికి
 వసతియు, నగరార్ణవతైలపు సూర్యోదయో
 ద్యాన సలిలకేళీమధుసాన సురతివియోగవిహ
 హ కుమారోదయ మంత్రదూత ప్రయాణ
 నాయకాభ్యుదయ వర్ణనాతిశయంబున కాశ్ర
 యంబును, సన్యాసధీనసుధీనవనవస్తవ్య సర్వా
 వధీన పాండితీమండిత చమత్కారంబునుంగా
 నా రచియింపంబూనిన రసికహృదయోల్లాసం
 బైన ప్రబంధరాజ “వేంకటేశ్వర విలాసంబు
 నకుఁ గథావిధానం బెట్టిదనిన.”

భాషాపాండిత్యవిశేషములు చాలా సన్న
 గిల్లిపోయిన యీక్రిస్తవ్యవంతితితాబ్దిలో నీ

గద్యలో నుదాహరించినట్టి పాండిత్య విశే
 షములకు మన మచ్చెరువందవలసిన దేగానియ
 వాటితారతమ్యము లెంచబలము.

౬. సంగీత సాహిత్యములు సరస్వతీ ప్ర
 ద్యయములనియు, నట్టి స్రస్యపానముననే క
 కుమారులకుఁ గావ్యసిద్ధి లభించె ననియ
 చెప్పట సుప్రసిద్ధము. ఇట్టి సంగీత సాహితా
 నుకూల్యమును, పాండిత్యమును ఆంధ్రకవుల
 వర్ణించియున్నారు. ఉదాహరణములు:

(౧) కనుపర్తి అబ్బయ మాత్యు
 “కవిరాజ మనోరంజనములో—

క. శ్రీమంగళగిరి సరసిం
 హామేయ కృపావిజృంభి తాద్భుతకవితా
 శ్రీమంతుడ గానకళా
 ధీమంతుడ దేవతాస్తుతి వ్రతపరుడన్.

(౨) వల్లూరి సరసింహాకవి “నాగ్నజ్ఞ
 పరిణయములో—

తే. తదనుసంభవు డైన మజ్జనకునకు స
 హోదయం డైన వెంకన్న యుగకవిత్వ
 తత్వ సంగీత విద్యావిధానమగుచు
 రాజవిద్యస్సభలలోనఁ దేజరిల్లె.

(౩) చంద్రికాపరిణయములో బాలస
 న్వతి పండితులు జూపల్లివారి వంశము
 వర్ణించుచు వెంకటాద్రినాయనింగా రిట్లు చె
 నట్లు వర్ణించియున్నారు.

క. పరమేశ్వరియగు భారతి
 కరుణ వడసి వివిధశాస్త్ర కవితా సంగీ

హస్య తజ్జలై పర
 కీర్తుల మత్కులమునఁ గీర్తితులెల్లెఁ.
 . నన్నయతో సమకాలీనుడని యథ
 య్యడను నొక వైయాకరణికి ప్రతీతి
 అతడు చేసిన భారతములోని పని
 వ్యము లుదాహరింపబడి లక్షణగ్రంథ
 కనబడుచున్నవి. ఈతనిని కవిస్తుతు
 య్యలలో నెవ్వరోగాని చేర్చియుండ
 త్తిస్తుతు లుదాహరింపదగియున్నవి.

“నాగరఖండము”లో—
 పను దిక్కమఖం బ్రబంధ పరమేశు
 నాధర్వణాచార్యుఁ జంద్రమాలి
 గురు నసంతు శ్రీనాథభట్టు భీము
 నమరేంద్రుఁడలతు మత్కుకతనాత్మ!
 కొప్పర్తి నరసన్నకవి “దుక్కిణీఁదిణ

యవద్దన తరువాత)
 కృతివివేకకృద్విబుధత గను తప
 నధర్వణాచార్యవరుని,
 కవితాపితామహాత్వాంధారి
 రముగన్న యలనాగ పెద్దమారి
 తించెద వైకృతిభ్రాతృ కవుల
 ట్టణకవుల నే నపారవాంబు.”

ప్రతీకర్త మతిమున నాంధ్రలాటినీక
 ను “వైకృతకవులు” అనగా ఆంధ్ర
 ప్రభామవిశేషమని యీతని యభి
 అనగా సంస్కృతప్రాకృతజన్య
 మా.

౮. పై ౭ వ పేరాలో అల్లసాని పెద్దన
 కవికి “ఆంధ్రకవితాపితామహ” విరుదముచెల్లి
 యుండిన ట్లున్నది. ఇట్టి విరుదము శ్రీకృష్ణదేవ
 రాయలవారి కర్ణాటకరాజ్యములో వారికాల
 ములోనే ప్రసిద్ధమైనదికాదు. ఆ ప్రాంతమందు
 కాకతీయరాజుల యేలుబడిలో ప్రతాపరుద్ర
 మహారాజువారి కాలములో కూడా చెల్లి
 యుండెను. ఇందుకు నిదర్శనము:—

తాల్లూరి శరభరాజకవి “శరభ రాజీయ
 ము”లో—

చ. అతడు ప్రతాపరుద్ర వసు
 ధాధిపుచేత నవాగ్రహారముల్
 హితమతి నంది నిత్యసచి
 వేశ్వర సంతతికెల్ల మేటియై
 యతులిత సంస్కృతాంధ్రకవి
 తావలికెల్లఁ బితామహుండనఁ
 నతతము వన్నె కెక్కు బుధ
 సంఘములోన మహాప్రసిద్ధుడై.

౯. ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రముందు పూర్వో
 త్తరవిభాగకల్పనము బ్ర. శ్రీ వీరేశలింగము
 గారు గత శతాబ్దములో కల్పించినదే కాదను
 టకు ఒక్క నిదర్శనము:—

కంచర్ల శరభన్నకవి “అభ్యాత్మరామా
 యణము”లో

నీ కాళిదాసుని.....

 నన్నయభట్టును నన్నుతించి

సొంపుగా దిక్కునసోమయాజిని వేడి
భాస్కరు కవివరు భక్తి గొల్చి
నవకవీంద్రుల శ్రీనాథకవిని బోత
రాజు బింగళినూరపరాజు నల్ల
సాని పెద్దన్నఁ దిమ్మన సరస రామ
లింగకవి రామభద్రుల లీల దలతు.

౧౦. కవనము “ముక్తికొరకని” యేల
క్షణ కర్తయు చెప్పియుండలేదు. “శివేతరక్ష

తయే” యన్నకారికలో నిది చేరదు
యాభ్రకవ్రలుమాత్ర మీ పురుషార్థవ
మరువలేదు. నిదర్శనము: పైపేరాలో న
హరించిన “అధ్యాత్మ రామాయణము”
క. భవబంధము క్రికొరకై

కవనము రచియింపఁబూని కనుమూసిన
నవకంజనేత్రుఁ డొక్కఁడు
ఇదిలో నాకిట్లు పలికెఁ జిత్తంబురకె.

తుంగభద్రాతటము

కె. అన్నమరాజకర్త గ

౧

అంబరశ్యామ కుటిలనీలాలకముల
నాజువిడిచిలీల దిగంతరముల
నీలకాదంబినీతతుల్ నెఱయ, చంచ
లాలతల్ మొయిలుఁదెరల లాన్యమాడ,
ఎడఁద కలగుండువడ చెవుల్ గడలువడఁగ
ఫెళఫెళార్పటి పటుత రాభీలచటుల
వజ్రనిర్మోషములు నిండె, ప్రకృతిముఖము
శోకము వెలార్చె యామిసి యుభితకళల.

౨

హోరుమని వీచువాయుపుల్ దారివిచువ
తుంపురులు రాలఁదొడఁగె ఖిద్యోతగణము
భువికి జాతిన తారల పాలుపువోప
తక్కుతక్కున నందందఁ దనరుచుండె,
నూతనాంభుకణంబుల నూలుకొ నెడు
తుంగభంగాకులంబైన తుంగభద్ర

కనులకుం దోఁచె త నిశాకాలమందు
దగుల నొఱయుచు గర్భిణీతరుణికిరణి.

౩

ప్రమదమునఁ బొంగు తుంగభద్రానవంతి
కవలితీరంబునందుండి యాతరమున
దక్షిణావారముంజేర ధైర్యవంతుఁ
డొక్కఁడు కల్లోలడోలికాప్రకరములను
ద్రోసికొనివచ్చుచుండెను తుహినకిరణుఁ
బరిహసింపఁగఁజాలు సుందరియొకర్తు
కుటిలకుంతల హరిణాక్షి కోమలాంగి
అనతిదూరాన నాతని ననుకరించె.

౪

మాయురే! స్వర్గముననుండి మహికి దిగిన
అపసరఃకన్యయో-కాదు యవనజాతి
బాలికామణి భవ్యలావణ్యీమ
పదియునాతేండ్లుదాటని పసిడిబొమ్మ,

పురరాశ్యేందిరాధినేత్య
గుల్బహారుకుమారి వినుతచరిత
తేర నీదుచురాంగ వృష్టి యంత
గూడ సధికమై యావరించె.

౧

ంతశిలా సుక్రనన్నపాద
ల సంచరించిన రాకుమారి
రివచ్చు సుందరు ధన్యశీలు
కుమారు నొక్కని నాత్మమెచ్చి
రావృతమౌత కాలమందు
బడి పోవఁగా దయదలంచి
ంతలు దీవించి యక్షతలను
నున వడగండ్లు జాలువారె.

౨

నేవేగ కూలంబుఁ జేరఁదలంచి
నొడఁగెను కెరటాల పాముమాడ్కి,
తకు నిశ్శ్వాస మధికమొంద
రిదనవచంద్రఖండములు
శిక్షయై జగన్తోహనముగ
డిసెన యా రహో దృశ్యమెల్ల
వామనీవల్లి తఱుకు లీన
ల తేతవెన్నెల గాఁగఁ దోఁచె.

౩

రాని దురవస్థఁ పాలఁబడియె,
యిం దీదుచుండిన సుందరుండు
గుండమందున నొఱఁగిపడియె—
చ్చినఁ గానని కాశరాత్రి
య్యెను తదవస్థ కన్నమిన్న
యూదుచునుండె నక మోసమునకు

దక్కనేకాని లేకున్న తల్ మణమున
గుండియలు ప్రీతి నట్టెటఁ గూలకున్నె ?

౪

ప్రణయమకరందతుందిల భావయైన
గుల్బహారు మనోజ్ఞాంగి కుందరదన
లల వియద్గంగఁ తెరలాడు హంసినోలె
ఎంతసేపో తరంగాధి నీడి యీడి
గట్టుతేరఁగ కొన్ని యేమణములుండె
కాని, దైవోపహతులైన మానవులకు
కల్లునే స్వప్రయత్నాన కార్యసిద్ధి
వెదవి కందిన గిన్నయుం బ్రదిలిపడదో !

౫

లకట ! ఆశాంకురము లడుగంటిపోయె
నయ్యలేఖ్యతనూవిలాసాతిరేక
మామనోహర శరదందు హాసముఖము
స్మరణమాత్రావశిష్టవిచారదంబు
లయ్యెనని చెప్ప నెఱులు నోరాడు నింక,
సకల జగదేక మోహిని జలసమాధి
ప్రియుని యాత్మతో నదైతవృత్తి దనర
మునిఁగిపోయెను దుఃఖాన ముంచి నఖుల.

౬

ప్రణయ జీవితశేషంబు స్వర్గవాటి
పారిజాత ప్రసూన తల్పంబులందు
గడపఁ దలపోసి యరిగెనో రదుచు జంట
మఱపునకురాని యాముఖమండలములు
కాలవీధి నెన్నటికిని గానఁబడవు !
గుల్బహారులేక జగంబె కొఱతవడఁగ
శిల్పులు కవులు సౌందర్యసిద్ధికొఱకు
వెదకుచున్నారు వెట్టులై వివిధగతుల.

రాయప్రోలు సుబ్బారావు కృతులు

శ్రీ కాళహస్తీశ్వరరావు, ఓలేటి సీతారామమూర్తిగార్లు

యేనామ కేది దిహ నః ప్రథయం త్యవజ్ఞాం
జానంతి తే కిమపి, తా స్మృతి నైష యత్నః;
ఉత్పత్స్యతేఽస్తి మమ కోఽపినమానధర్మా
కాలోవ్యాయం నిరవధి, ద్విపులాచ పృథ్వీ.

—భవభూతి.

అధునికాంధ్రలోకమునకు “క్రొత్త పాఠల
మేలుకలయిక క్రొమ్మెతుంగులు చిమ్మగా”
రచించిన గురజాడ అప్పారావు తరువాత
ఎన్నుకొనఁదగినవాఁడు రాయప్రోలు సుబ్బా
రావు.

సుబ్బారావు రచనములలో నవ్యత,
భావవికాసము ముఖ్యములు. కూర్పులో సున్ని
తము తగినను మహాశిల్పము ప్రత్యక్షము.
స్వస్థాపనలో నానేకోల్లేఖనము చెందిన విక
కుమారుని మోహనగీతారహస్యము లీతని
కృతులయం దిమిడియున్నవి. చదివిన కొలంది
చవులూరించు రచనమున నీతఁడు వన్నె
కెక్కినవాఁడు.

ఈతని కృతులు తృణకంకణము, కష్ట
కమల, స్నేహాలతాదేవి, తెనుఁగుతోట,
స్వప్న కుమారము, జడకుచ్చులు పైవిషయము
లను సృష్టికరించును. అవి విమర్శించుటయే
ప్రకృత వ్యాసోద్దేశము.

మొదటఁ బేర్కొనఁబడిన విదుపు నైకము
లును అధునిక ప్రత్యేకశిక్షావిధానము ననుస
రించి విలక్షణసార్థకతను నిరూపించు రచనల
ప్రకటనకుఁ బూనుకొనిన అభినవకవితామండ
లి ప్రచురములు. అకవితామండలి ఈకవిగ్రంథ
ములను బ్రకటించుటచే దమ యాశయము
లను విస్పష్టముగను, విదితముగను, సరళము
గను ఆంధ్రప్రపంచమునకు విశదమొనరించిన
దని మా యభిప్రాయము. ‘గమ్యునఁ గమ్యున
స్వలె’ రాతిరియు’ బవల్ మఱపురా
హాయత్” అను పెద్దన కవితాలక్షణముల
చూపించు నీతనికవిత యొక్కొక్కచో నూహ
కందనిదై దుర్గివామై పోయినది. ఇక
బ్రకృతవిషయములకు వత్తము.

సుబ్బారాయకవి నైతికముగాను, సా
ఘికముగాను, బౌరమార్థికముగాను రచించ
టయేకాక దేశకల్యాణమునకు, విశ్వసాహగ
మునకుఁ దోడ్పడురచనములఁగూడ నొనరించ

నాడు. పరిశుద్ధమును ప్రేమస్వరూపమును
 క్రిందిచు బద్ధానురాగ పరిణామపోషక
 లైన “నరనములైన వావివరునల్ దెలుపంగ
 కరాగముల్ తిరముగఁ బాదుకో ప్రణయ
 ము” ఐనవృత్తమును “వియోగమందమృత
 విసముఖ సమవృత్తులే” అను సిద్ధాంత
 మెల్లబుచ్చినాడు తృణకంకణములో.

“కడుపు అంపపుగోతల ఘటించు కష్ట
 మునుగూర్చి విలపించు ప్రేమశీలి యగు
 సుగృబాలిక విషాదగాథ కష్టకమలలో
 ముంపఁబడినది. ప్రేరణధర్మమే పితృగృహ
 మునకు దారిచూప శుల్క-వాంఛాపరు
 సోదరులకు దివ్యసందేశము నంపుచు
 స్థిరహారమొనర్చిన చరిత్రము ‘న్నేహ
 దేవి’. యాత్మాభిమతి దేవిపూజాప్రణా
 మములు బాలికలకిదీన నివాళింపు తెనుఁగు
 లు. కుమారప్రేమబంధురమతియైన యొక
 దేవి యాదేశము ‘స్వప్న కుమారము.’
 సభామయ్యలై రసవత్ పుష్పసమన్విత
 మృత మధురమైయున్న ఖండకావ్యము
 ములు. ఈతనికావ్యముల పన్నిటినిం
 నఁ బ్రత్యేక వైలక్ష్యము విస్తృతమగును.
 దేశకల్యాణమునకుఁ దోరణములు కట్టు
 గాథల వర్ణించు నీతని పద్యములు రస
 ములు.

దాఁజబాటు నఖండగోదావరి
 దాగిన చాళుక్య నాగరికత,
 దైన పెనుకోటగోడల దీర్ఘని
 ద్రలువోపు కాకతిప్రాధవము

వల్లెపదాల జీవము నిల్చికొన్న ప
 ల్నాటివీధుల రక్తవాళిఁటిమ
 కడలేకయేడ్చు తుంగభద్రకరటాల
 మణగిన ప్రాజ్యస్తామాజ్యధరము
 హృదయములు విస పలుకక చదువుచెప్ప
 పుస్తకతపస్విని తెలుంగుపూలపాదల
 నిలిచి నేవాశుకమ్ములఁ బిలిచి పిలిచి
 ప్థిరత పాడించుగాత జాతీయగీతి!”

—జడకుచ్చులు ౧౧-పు.

ఆంధ్రత్వము, ఆంధ్రగౌరవము, ఆంధ్ర
 పౌరుషము, ఈవి

“నిలువరా నీజాతి నిందుగర్వము—
 లేరురా మనవంటి ధీరు లిం కెందు”
 అని యున్ను క్షకంఠముతోఁ బొగడుచు,
 “తనగీతి యజవహతిని పాఠకులనుగా
 దిద్ది వర్ణింప తెనుఁగువాణి
 తనపోటులు విరోధి తంకంబులకు నహిం
 పనివిగా మెరసిన తెనుఁగుకత్తి
 తనయందములు ప్రాంతజనుల కభిరుచివా
 నననేర్ప నలరిన తెనుఁగురేఖ
 తనవేణికలు పసుంధరను నన్యశాస్త్రము
 లను జేయఁ జెలఁగిన తెనుఁగుభాషి
 అన్యదార్ద్రమనోపేధి నావహింప
 జ్ఞప్తి కెలయించుచున్నాడ ! చావలేదు
 చావలేదు ఆంధ్రుల మహోజ్వలచరిత్ర
 హృదయములు చీల్చిచదువుఁ డోనదయు
 [లార !”

—జడ. ౯.

అని జ్ఞప్తిసీమలఁగూడ చాటుచున్నాడు.

“కృష్ణాతరంగమంక్రిత త్రోక్కిత్రుల్లంత
 నాంధ్రనౌకలు నాట్యమాడునాఁడు
 ఇంటింట దేశి సాహిత్యదీపములతో
 నాంధ్రలేజస్సు రాపాడునాఁడు
 సుకుమార శిల్పచస్తుప్రపంచమునందు
 నాంధ్రనైపుణి పంతుమాడునాఁడు
 సమదసేనాప్రహా జయపతాకలక్రింద
 నాంధ్రపౌరుషము చెండాడునాఁడు
 చూచి, సంగోషమున తలలూచి, గర్వి
 మాచి, ఆంధ్రపుత్తిపుత్రు లందగలరు
 శాంతి, సందాకలేదు విశాంతి మనకు
 కంకణవిస్తర్జనుల కిది కాలమగునె?”

—జడ. ౧౦.

అని దేశీయులను రణరంగమునకుఁ బిల్చుచున్నాఁడు. మాతృసేవాతత్పరుడై

“వివినబంధుర వృక్షవాటిక
 ఆఁనిపన్నధు వొల్కెనిచ్చట
 విపులతత్వము విస్తరించిన
 విశ్వమణియిదె.....”

అని చెప్పి పూర్వభూములకు తనతోఁ గూడ పాతకులను దోడుకొనిపోవుచున్నాఁడు.

“రంగరి క్షబంధురారుణమైన ఖడ్గతి
 క్కచ కత్తి కడిగిన కదనభూమి
 అమృతాక్షర వికాసమయిన యాసుకవిపా
 తన లేఖని ప్రశాంతిఁ గనినచోటు
 భాషాకుమారి కబ్రతుఁ బెండియిలైన
 కృష్ణరాజ్యము వెలింగినతలమ్ము

నానావిదేశ నౌకానీకవిపులాశ్ర
 యంబైన శేపు రూపజిన తావు
 పాదయి శిలావశిష్టమై ప్రాప్తకాల
 మనుభవించుచు, నుండియు నక్కటకట!
 బ్రతికిచెడ్డ యాంధ్రుల పూర్వవైభవంబు
 చాలెడిని నాలకింపుడు శాంతిమతులు!”

—జడ. ౨

దేశముకన్నను ఇతన్ని ప్రేమకు బాత్రమై
 నది ప్రకృతి. ప్రకృతిమాతృవిలోకనములలో
 నీతఁడు దివ్యసౌధములను సృష్టించినాఁడు.

“పిలపిలమంచు మంచు

గురిపించెడు వేగునలేచి చిన్నిగం
 టలు మెడలందు ఘల్లని స్ఫు
 టంబుగమ్రాయగ మేయు గొట్టెమం
 దల నరికాచు గొల్లని యు
 దారపుటిలలోఁ బ్రతిధ్వనుల్
 మొలవగఁజేసి మైమరపు
 ముంపుల.....”

ముంచెడు కోయిలనుగూర్చి,

“నిండుకొగిండ్ల కెడబడి మండువిరహ
 మున దపించెడి యేప్రవాసినులఁ గాంచి
 మెత్తనగుగుండె బాలికే కెత్తినచ్చి
 తెలుతువో నాయికాదేశములను పికము!”

అనియును,

“ముత్తెలుట్రువుల్ నయన
 ముల్ డిగబాజుగ మాటరాని డ

గుత్తికతోడ నంపకపు

గూతుఁ గవుంగిటఁ బాయలేని యే

మెత్తనితల్లికన్న చెలిమిఁ

మధురంబుగఁ గీరితింతువో

క్రొత్తయిగుళ్ల మేపరి! యె

ఱుంగముగా! భవదీయబోధలఁ."

—జడ. ౨౦.

నియును,

"ప్రణయగాధయొ? దారుణరణకథాక

థనమొ? లేక సందేశగాయనకళాక

లాపమో? తేట బడదు నీలిలిత గీతి

చంచలత నూగు మర్త్యప్రపంచమగుట"

—జడ. ౨౦.

నియు నివ్వెరవోవుచున్నాఁడు. మేఘాదయ

నుగూర్చి,

"ఎండిన బీళ్లయందు నుడ

యించిన పచ్చిక కండ్లపండువై

యుండగ చూడియాలు తల

లూపుముఁ బోయెడి, క్రొత్తనీటిచే

నిండెఁ దటాకగర్వములు

నిఘ్నటములే కడుశ్యామలంబులై

సొండుకొ నెఁవనిక, మొగిలు

మేసెఁ బ్రభాతములందు గొండలఁ."

—జడ. ౨౧.

వివరించుచున్నాఁడు. ఒకచోఁ బ్రకృతి

భారతుండై

'చెరగిపోని చక్కనిలిపిక తెక్కినారు

తాల భాగ్యభారత శాసనాల ఋషులు

వానదెబ్బల త్రువ్వుడు వాసె, చదివి

వ్రేలవే, తల్లి మెడను పూజాలలంతి!"

—జడ. ౩౪.

"తెలుఁగునత్తుట వెలిగిన దీపకళలు

తెలుఁగుపాలఁ బేరిన మీగడల తరకలు

తెలుఁగుతేనె తీయందనమ్ములను దనిపి

వ్రేలవే, తల్లి మెడను పూజా లలంతి!"

—జడ. ౩౪.

అని యాకొనుచున్నాఁడు. ప్రకృతి విశేషము

లనుగూర్చి యీతఁడు పదించిన పల్కులు

మృదువృద్ధయుల మన్ననలకుఁ బత్రమయి

నవి. అపుడు ప్రేమతత్త్వనిరూపణ మొనరిం

చుచు నీకవి—

"దప్పిఁగొని చేరిన మిలిందతనయులకును

బూలపాలిచ్చి చీకట్లఁ బోవకుండ

కడుపులో దాచుకొనఁజె శ్రీకమలదేవి

చేరఁదీసిన మమకార మేరి కేఱుక."

—స్వప్న. ౨౭.

"ఎండలోమాడిపోవు లేయిగురు లరసి

యేడ్చునదుల ప్రేమోదంత మెవ్వఁడెఱుఁగు?

నీటితరగల రేల్పవల్ నృత్యమాడు

చంద్రసూర్యులుగూడ నావాడఁ గనరు."

—స్వప్న. ౨౮.

"నవ్వుమైనట్టి ప్రేమఖండముల కొక్క

నుకవియతుర జీవగీతికయ చాలు,

నఖయ విశ్వాసబాష్పముల్ చాలునాకు,

లేదు వేతాస ప్రణయవల్లిమితల్లి!"

—త్పాకంక. ౨౪.

“ప్రియముతోఁ బెంచుకొన్న తీవ్వియలుకొన్ని
విచలతలటంచుఁ దోచినఁ బెరికివైతో?
పూలుపూయనో? పరిమళంబులనువిడవో?
చూడ సుందరములు కావో సాగసులూడి?”

—కప్త. ౨౭.

“తేదమలపాకుఁ బాత్రబాలిక రచింప
నాకునాకునఁ గాయము ముత్యాల నోకఁడు
నింపుచున్నాఁడు దానికన్నియరో! త్రాఁగు
దూరో! తుది నోలుకఁబోసికొందురో వనాన!

—కప్త. ౨౮.

వలుద జడపాయల ముసుగువడిన పువ్వు
పగిది, పలుకనికోకిలబాలభాతి,
భావ మీయని యెలగువ్వపడఁతి నేమి
నేయఁగలవాడో? యావిడచెలిమికాఁడు!

—కప్త. ౨౯.

అని ప్రకృతిరహస్యములను వెలువరించినాఁడు.
లవ్వడే

“పడకటిలుఁజూచి యేడ్చు జవ్వని యొకర్లు,
చనినదెనఁజూచి యేడ్చు జవనియొకర్లు,
లేనసాగసుఁ జూచి యేడ్చు సుందరియొకర్లు,
ఏడుపుఁ బ్రియమ్ముగా వచియింపరేమొ?”

—స్వప్న. ౨౭.

“సరససాంగత్య సుఖవికాసములకన్న
దుస్సహవియోగభరమే మధురముచుఁబయి!
బాధలేక వ్యసనరుచి బోధపడదు
చీకటులురానిదీపిక చెలఁగనట్లు.”

—శృంగ. ౨౮.

అని వియోగదుఃఖమును గూర్చియు మనుష్య
తత్త్వమునుగూర్చియుఁ జెప్పినాఁడు.

ఈరని కవితలో నొకవిశేషము మెచ్చు
కొనఁదగినది. వివరింప విలులేని వృత్తాం
ములను ఉపమలతో నింపి హృదయముల కద
లింపగలక క్తి ఈకవికి మెండు. ఉ. —

“నాటకై శ్రుతియయిన వీణాసజీవ
తల్త్రు లానందపై రవి దనువఁగలవె?
జీర్ణకుసుమనన్నిధి రుచించిన విడగ్ధ
నకుఁ, బ్రసూతశోభన మేమిటికిఁ దలంప.”

—స్వప్న. ౧౭.

“పూలలిడ్డలఁ బ్రీతి నుయ్యాలలూపు
పవనుఁడెఱుంగఁడు లోడిమలు వదలుననుచు
తలపులకు విరుద్ధములైన ఫలితములకు
బాధ్యులెవ్వరో? పుణ్యపాపమ్ము లేవో?”

—స్వప్న. ౧౭.

“నవకము క్రుంగిపోఁ బ్రియము
నం బ్రసవించుభరమ్ముమాత్రమే
లవలికవంతుగాక, యవలక
తదనూనసురుమ్ము లాస్తబాం
ధవి జడ నందగించునో?

వృధాపడిపోవునో! దేవపూజపా
లవునో? యెఱుంగఁజాలదు,

రహస్యము లిట్టివెనుమ్మి నృప్తిలో.”

—స్వప్న. ౧౭.

ప్రకృతిలోఁ గల్గు విశేషములలో ప్రస్తుత
పరిగామములను గూర్చి ప్రస్తుత పరిస్థితుల

యారేడు పాడిన పాటలు మధుర
 అవృత్తికి జండాలు భేదమేలే
 పూర్ణాంగహారమునందు బవలులేలు
 అపవనుడు కడజాతివీటియందు
 కలేక వీచునె పక్షతంత్రజడిమి?
 పురుబత్రివరసు శరసావహించి
 తయకస్వీనిభయ నల్కనూపగలవె?
 చులములైన భానుభానువులు తల్లి!"

—తెనుగు. ౨౪.

ప్రకృతను నిరాకరించుచున్నాడు.
 పద్మపురాణాల విననోచుకొనక యూరికి
 ను దురదృష్టజనుల, అక్షర పంక్తులే
 నాదనుచు, దుర్గతులద్రోసిన చెప్పరాని
 కూర్చి నిచారించుచు,
 నము నాదు దేశ మనంగజాలు
 జ్ఞానభిక్షాదాన మిమ్ము తల్లి!"

తల్లి పల్కుచున్నాడు.
 న నేయుటయం దీకవికున్న నే ర్పన్నఁ
 దిని నర్తనానక్తిఁ దిరుగునభులు
 లైపాయలై కావఁబడియెఁ గడల,
 గంధవాసనలు సాంద్రముగఁ బెరయ
 పడచిన మధులక్ష్మి యలక లనఁగ!"

—జడ. ౨౫.

గలగయు కన్నచిగుళ్లగుంపుల
 కలారెడు చిన్ని నిమ్మచెట్లు

పుజివిచ్చినట్లు నిమ్ములఁ గొమ్మపందిళ్లు
 సాచు కుమార రసాలతరులు
 చువ్వల ప్లేదిగి చూచుక గుచ్చములవేలు
 మొలకప్రాయపు బాలహాకచాళ్లు
 కడలెల్ల వాసనలే సుడిగొట్ట విదిలెడి
 పూఁగొమ్మబాగు పున్నాగ మొక్క
 లందునందును బెరిగి, యాయందమైన
 బ్రాహ్మణుల యింటితోటకు వన్నెఁ బెట్టు
 పెదురులును గున్నగోరంట పాదలు బలసి
 చొటనలవిగాని కంచెగాఁ బెరసియుండె."

—కప్ప. ౨౬.

"సరసీజ మనువిధం తై నలేనాపిరమ్యం మ
 లినమపిహిమాంశో, ర్లక్ష్మలక్ష్మీం తనోతి, ఇయ
 మధికమనోజ్ఞా వల్కలేనాపి తస్య" అని సహజ
 సౌందర్యమానకు భూషణవికాస ముక్కరలేద
 న్న మహాకవిసూక్తులవలె నీతని పల్కులు
 ముద్దులోల్కుచున్నవి.

"చెవులకమ్మలు పెట్టిని చెలువుకొంత
 ముక్కుపుడకలు తీసిన బోసికొంత
 చిన్నబోయిన యాక న్నిచిన్నకొంత
 బాటుముడితోడ వింతసింగర మొలికె."

—కప్ప. ౨౭.

"గంగకద్దరిమేలు నిద్దరి కీడునుంగలచె?"
 అని వర్ణింపఁబడిన గంగానది యీకవిచే నిట్లు
 వర్ణింపఁబడినది.

"ప్రకృతిసారశ్య పారుష్య భరితమేని
 గంగనైర్మల్యకాలుష్య కలిత నిజము,

సామగాన మాధుర్యవాసనయే కాదు
కలదు కారవ రక్తకళ్ళలము నిందు.”

—స్నేహలత ౧౩.

ఆర్యకన్యకల పవిత్రజీవితములు ఆర్షకన్యకల
తపోజీవితములు ఈతని వర్ణనలయందు వన్నె
దేసినవి.

“రేకుల్ రేకులుగా నుపప్రణయినీ
ప్రేమానురాగమ్ము ప్రా
చీకల్యాణ కుటీరభాగములఁ బు
ష్పింపఁ ప్రబోధోత్సవ
శ్లోకమ్ముల్ రచియించుచుం గడపఁబో
లున్, నెచ్చెలీ! నిత్యక
న్యాకాలీనపవిత్రజీవితము లా
ర్యావర్త బాలామణుల్.”

—స్నేహలత ౧౩.

“సుప్రశాంతములగు నుపస్థులను వేచి
చలి నెఱుంగక మాఖిన్నానములను సలిపి
తపసి కిన్నెలు వల్కలధారణమున
పసుపుముగ్గులు తీర్చి రీభవ్యతఱిసి.”

—స్నేహలత ౧౨.

శ్రీసుబ్బారావు ప్రకృతిరమణిని మను
ష్యనారితో బోల్చి వర్ణించిన పద్యము రస
వల్లరము.

“పచ్చగిలిన పసుంధరా భాగ్యసీమ
నెల్ల యెడలఁ గన్వించుగా నుల్లసిలుచు
పసుపుబూసిన ముత్తైదువల మొగాల
ననుకరించి గుమ్మడిపూవు లందమయ్యె.

ఇట్టిపద్యములు భావకు భావల వంటి
ఇట్టిదే మఱియొకరు వ్రాసినపద్యము.

“లేతనునుమబ్బులోఁ గళల్ చిందులాడ
జలిమెలుగు వింతలేలగా వలపుగొలిపె
తెలియ నునుముంగురులలోనఁ జొరవునిం
మొలకనవ్వుల ముద్దు నెమ్మొము రీతి.”

సాధారణముగ నర్థాంతరన్యాసము వల
సిద్ధాంతకరించుట యీకవి కలవాటు.

“వలపు మొగ్గులు దొడఁగిన వయసుటనఁ
యధికమోహన మగుట సత్యంబు కాని
యచిర శిథిలంబగుట నిర్ణయంబు సుమ్మి
కలదె నై మిత్రముల కస్థలన మెందు.”

—తృణకంకణము ౨౩

“పెండ్లియైన యాపదియెండఁ పడుచు
అవయవవికాసశోభల వంతకంటెఁ
గొంచె మెదిగినయట్లు కాన్పించునార!
యీడులేని బిడ్డలయంద మెంతవీరి!”

—కప్టకమల ౧

“వలపులు మించగాఁ బొడుపు
వాగులలోని జలంబువోసి, మి
త్రులగతిఁ బెంచికొన్న చివు
రుంబువుఁగొమ్మల నెల్ల జాసి యో
చెలువల చందమామరొ! వ
చింపుము నాప్రణయంపుబొప్పిం
తలను, ప్రవాసవాసములు
దారుణ దైవికపాత్రముల్ గదా!”

—కప్టకమల ౨౨

హృదయము పరిశీలించునది లతాంగి!
భావ మపరిశీలముగఁ గాపాడికొంటి,

దైవమును బ్రసన్నునిజేయఁ దగునుగాక
దోషమతుల నమ్మించుట దుర్లభంబు.”

—స్వప్న కుమారము ౧౦.

“కడుపుపిండఁ గమ్మని యన్నకబళములకు

నోదుకొనని యాకన్నే కే నోము లిచ్చె,

రాలు గరగించు గంధర్వలాలనమ్ము

జన్మవాసన లెంతో నైజములు జగతి!”

—జడకుచ్చులు ౬౧.

“అప్పుడు విననయ్యె మేల్కొనినట్టి యిరుగు

పొరుగు తదైవేరంటొండ ముదురు లేత

లనెడు గోరింటముచ్చిల్లె యన్నియెడల

లేవు లేవు బాల్యమునాటి లీలలెడు!”

—కష్ట. ౨౯.

పూర్వానుకరణము నెన్నంచును జేయని

ఈకవి రసఘటికయైన మనుచరిత్రమునందలి

భావనూ తీసికొనినాఁడు.

“ఈతరంగిణి యొడ్డుల నిరుకమీద

సంజచాయ పూతలు నడ్డనమయములను

ఆరఁబఱచిన నీర్కావి చీరలనుచు

మోసపోయియుండఁరె? మునిముగుడ లక్క!”

—స్నేహ. ౧౩.

అనుకద్యము “ఆశ్రమాంత భూతుఁగ్రముల్

మునికోటి లద్ధకామాయ విభ్రాంతిఁజూడ” అను

మనుచరిత్రమందలి పాదమును బోలుచున్నది.

ఈకవి పాత్రపోషణమునందును శిల్పపద

ర్యనమునందును చక్కని ప్రజ్ఞకలవాఁడు.

“నేదములు పుట్టినట్టివివిధతనీను!
శుద్ధకన్యాకులీనత శుల్కమునకు
చాలగునవస్థ యిసీరొ! సంప్రాప్త మయ్యె
తీర్వలేవె నాప్రాణనమర్పణమున!”

—స్నేహ. ౨౨.

అని పూర్వసాధాగ్యమును జ్ఞప్తి కలయించు
కొనెడి స్నేహాలత తన సోదరులను

“అధమ పౌరుష మనక కన్యలవరింప
శుల్కముల కాశచేసెడి శూరులై రె
కన్నియను పెండ్లియాడునో? కన్నెతండ్రి,
అర్పణము నేయు శుల్కుదివ్యాప్సరనను
పెండ్లియాడునో అకట! యీ పెండ్లి కొడుకు!”

అని విచారించుచు,

“సుంకమీయక మంగళసూత్రమునకు
యోగ్యురాలు కాదేని నిర్భాగ్యయైన
కన్య యాజీవితము నేల కాల్చరాదు”?
అను నిశ్చయమునకు వచ్చినది.

“పదియునాల్గు వసంతముల్ వదలనట్టి”
యొక బాలిక “అజననబద్ధ బాంధవమైన రక్తి”
వీడి “అనలితప్రణయానురక్తి చిరతపఃశుద్ధిచే
గాని దొరకబోదు” అని

“చైత్రుతో వచ్చు పల్లవసంచయంబు
హిమవదాగమమున నశించునట్లు
పశుచూదనముతో నుదయించు వలపులెల్ల
కళు కెడలి కృశించుచును జరాక్రాంతదశను”

“మనసుచే వాక్కుచేత కర్మంబుచేత,
లీలఁ గైవల్య మందఁజాలినది ప్రేమ”,

“ప్రేమగలుగకావిడఁదీయ నిమిత్త సాధ్యమే
“కొనరి యేమోయి అని పిల్చుకొనుటక
చెలుల కిలమీద నేమికావలయు”

అని నిర్మలప్రేమసూత్రము వ్యక్తీకరించిన
అప్పుడు ప్రేయసుండు

“నవకమెడవోని తృణకంకణంబు కేల
నందికొని, ప్రేమమధురలాంఛనం బిదిం
సుమ్మి

అనుచు నామె హస్తములఁ దొడిగి

“ఈతృణకంకణమ్ము ధరి
యింపుము నీమణిబంధమందు నం
ప్రీతిని నప్పుడప్పు వల

పింపుల నెయ్యము జ్ఞప్తిగొన్న ప్రా
భాతికవేళ నీ ప్రణయ

బాష్పకణాంజలి నింత యిచ్చి
యేరీతిని వాడకుండ నల

రింపు మీదే తుదివాంఛ సోదరి!”

—తృణ. 3౦

అని ప్రేమతృప్తి చూపించినాడు.

కష్టకమలలో పాత్రపోషణమునకుఁ గ
యవకాశము చిక్కించుకొనలేదు. కాని పూ
మృకుఁ గమలకుఁగల ప్రేమయుఁ గమలక
గుమారునకుఁ గల ప్రేమయు మోహనముగ
వర్ణించినాడు. పూర్ణమృదు “కాంతౌ కలా
పాశములు ముద్దుముచ్చటల్ వలవఁజూపి” కృ
నది కమల. కుమారుడుమాత్రము

“లే దమలపాతు పాత్ర బాలికరచింప
నాకు నాకునఁ గాయు ముత్యాలనొకఁడ

పుచ్చుచున్నాడు; దాని కన్నియరొద్రాగు
రొద్రాగు! తుది నాలుకబోసికొందురొవనాన!"

—కప్టకమల ౨౬.

భయపడుచున్నాడు. ఈ కృతియందు
కృష్ణము సున్నితముగా నిమిడియున్నది.

ఇక్కడ దెన్లుతోట. మూగనోము పట్టిన
ముగ్ధబాలికను "ప్రాద్దుప్రాదుపు నోములు

బూనినావా? ఎచటి కేగదు? నోముపే
చెపుము" అని "సంశయశ్రయమైన

గునుడుల "పలుకరించిన యాంధ్రయావ
విప్పించిన కోయిలపాటలు. ఈ పాట

ము భావభరితములు రస మంజులములు"
పాల్తోవకుండు బందాలబడిన వత్సములు

లాడెడు పాలకొండకు" అనియు, "వదలు
రుబాణాలు బాలభానుఁ డడరి ఆశావృత

న యెడలనెల్ల" "పూచియున్నవి పూపు
వ్యగతిని" అనియును, "వీనులకు ముద్దు

పు నవీనమధుర సుస్వరమ్ములు పాడెడు
నేడు" అనియును సాగసైనవర్ణనలుచేసి

విహితధర్మముల్ స్థలత్ గతులఁ జెడిన
నోతల పాపముల్ కట్టికుడుపు, మహిత

శుచి కసుమాలమైన; జీవనం బేమిటికి"
శయభీతి సూచించినాడు.

లా! సుమనోనురక్తల న
యం బిటులుండు నే? తెచ్చినావు పో!
వాసవచూడుమంచు బల
వంశము సేయఁగనేల నన్ను? ఆ
యాసకరమ్ము లయ్యెడి ను
మా! భవదీయవిచిత్రవర్తనల్."

—స్వప్న. ౧.

అని ఒక కుమారప్రణయశీలి ఆశ్చర్యచకితుడై
"జాటుముసుగు కీలించిన చనువులాడి"తో
సరసము లాడెను. ఆమె కన్యయో, కళత్రమో
యెఱుంగని యీతఁడు,"

"పూలుగ్రుచ్చిన సంపూర్ణపుణ్యశీల
వేని ననుజూచి ప్రేమింపు మిందువదన!
మాలికలు తెంచిన యభాగ్యురాలవేని
రమ్ము పోదము హతమనోరథుల మగుచు!"

—స్వప్న. ౨.

అని ఆమెను ప్రేమ భిక్షవేడును. కడకు,

"కడుపునఁ గన్నతల్లి తమ
కమ్ము శమించునుగాక కొంతయె
క్కుడయిన దత్తకాంక్ష కొడు
కో! కొడుకో! యని ప్రాణమంతయుఁ
విడిచిన మోహపుంజనని

ప్రేమయు లేబరమానుగాక, క
ట్టడిప్రియురాలిరాగ మక
లా! వినమాన కుమారుపాలికి."

—స్వప్న. ౧౧.

అని చిరాకువడును. కాని యామె
"పూలబిడ్డలబ్రీతి నుయ్యాలలూపు

పవనుఁడెఱుంగఁడులోడిమలు వదలుననుచు
రెలఁపులకు విరుద్ధములయిన ఫలితములకు
బాధ్యులెవ్వరా? పుణ్యపాపంబులేవో?

—స్వప్న. ౧౭.

అనిపల్కుచు నతనిని నిరాశచేఁ గాల్చును.
అపుడు స్వప్నము తెగిపోయినది. మరల నిద్రా
వస్థలో అతని ప్రణయామ్లానాశ్రు నేత్రాభి
“చిరమాంగల్యములై నదాపరిచయ న్నేహ
ప్రబోధంబులై” ఆమె యిదివఱకుఁ గన్పడిన
వనము చెట్లు తోచును. ఆ వనము “అనుంగు
చెల్లిశారదవలె పుణ్యగీతముల” విముక్తకంఠ
ముతోఁ బఠించుచుండగా దన “పిన్నియుం
గదలక నాలకించెడువగల్” తలపోతకు చెచ్చి
నది. అతఁడామెనే తలపోయుచు “సౌందర్యా
ర్చనల్ దోసమా” అనుకొనుచు నన్వేషణము
మొదలిడెను. అంత నాతని కొక యుద్యోధ
విస్పించెను. ఆయుద్యోధయందే యొకకాంతిఁ
గని కొంత తెలివి గల్గి “శిరసు దువ్వి జాతెడి
మాతృకరముమాడ్కి, నేదియొచ్చల్లనిస్సృహ”
యుదయమాట తెలిసినది. ఇంతటితో స్వప్న
మున కాశ్వాసాంతము. ఇందు రచించిన పద్య
ములు భావగర్భితములు. కథారచనమును
గప్పగల్గినది.

సుబ్బారావు రచనములో భావగా
ర్థము రవింద్రునకువలె నెక్కుడు. ఏతత్క
గ్రంథప్రకాశకులు రచించినట్లు “లోకపరిణా
హేతువులు, నవీన భావములు, నూతనాద
ములు, జీవకళలు, వీనిం బరిగ్రహింపని బా
జలపరంపరలచే పరిశుద్ధ నీరంబుల గనలే
శుష్కించు జలాశయంబువోలె రసహీనం బ
ననుటనిత్యంబు” కావున ఆంధ్రవాఙ్మయంబు
పురాతనాగమ ఘక్తి ననుసరించి వ్రాయఁబడ
రచనలు తగ్గినకొలంది భావకు సౌభాగ్యమే
ఇయ్యది ముఖ్యముగా మనమునం దుంచుకొ
పనిచేసినవాఁడు రాయప్రోలు సుబ్బారావు.
ఈతఁడు రమారమి ఐదుసంవత్సరముల నుండి
ఏమియు బ్రచురింపకుండుటకు (రెండు మూడు
మార్లు భారతిలో దప్ప) హేతువు కానరాదు.
మొత్తముపై నీతనిరచనము మందము. వీని
రచనవలెనే వ్రాయువాఁడు అబ్బూరి రామ
కృష్ణారావు.

మున్ముందు ఈతనిలేఖనినుండి వెలువడు
అమృతధారా పరంపరలకు ఆంధ్ర బుధోత్త
ములు వేచియున్నారు.

భవపదము

౧

జూచి నవ్వనేలే
ఓ! వెట్టిదాన!
నీ, వైభవంబు
సాగజోవునే!!

౨

రముల కేసి
రీలం కేసి
జూచి నవ్వనేలే?
నాపసాని!
తేటిచాన!

కమ్ము పాటఁబాడి
దేనె జల్లులాడి
ప్రకుంకెనేని తమ్మి
లబోను బందిఘాన
జూచి నవ్వనేలే
ఓ! తేటిచాన!
నీ, వైభవంబు
సాగజోవునే?

౩

న్న చీరఁ గట్టి
దూగుటాయె లెక్కి

నన్ను జూచి నవ్వ నేల

నాటపావ!

కలువబోటి!

చల్లనీటి తరగపాట

బాబిలితో జలకమాట

ప్రాద్దుపాడువఁ జూచుకొమ్ము
మూతిముడుంగు నేతలుడుంగు

నన్ను జూచి నవ్వనేలే!

ఓ! కలువబోటి

నీ, వైభవంబు

లెన్నినాళ్లు సాగజోవునే?

౪

మెఱపువన్నె మేనితేట

గరిమయలల బాలువాట

నన్ను జూచి నవ్వ నేల

వన్నెలాడి!

మీనుకూన!

అపుడు ముస్కలాడు తీరు

యిపుడు తేలియాడు సారు

నిన్ను గాల మిపుడె చంపు

చిన్నెలన్ని దుంపఁదెంపు

నన్ను జూచి నవ్వనేలే

ఓ! మీనుకూన!

నీ, వైభవంబు

లెన్నినాళ్లు సాగజోవునే?

“ఏకేభ్యస్తుభ్యం జ్ఞాత స్వస్థేభ్యోకే కామభ్యస్తు పతి”
 “అపకృత్యాప్రమంజానోకారపంవరకంప్రతేత్”
 అని నియమించిన ముప్పైదేల నిమిషాలవనుసరించి మాత్రం
 భాషాపేషణవచ్చే ప్రతీ ఆంధ్రుడున్న సాహిత్యగ్రంథాలలో
 అహోపాలు, సుకృతాపభ్రంశ పరిజ్ఞానంకొనుట వ్యాకరణం,
 భండోగ్రంథాలు చదవలసి ఉంది :—

అయితే, వ్యాకరణం చదవమనేదే ప్రతీదిదాని
 దీన్ని ఆంధ్రవ్యాకరణం పట్టుకొనడంలోలే ‘ప్రథమకబ
 కే ముక్తికాపాతః’ అన్నట్లు “ఆంధ్రభాషకు ఇర్లము
 తెన్నె?” అన్న సందర్భంలోనే సందేహించవలసిన అన
 సరం లేటినీవోం. ఎందుకంటే మన ఆంధ్రభా
 షను నిమిషమైనా పూర్వంనుంచీ మనపూర్వులై లేనేమి,
 ఆధునికులై లేనేమి చాలావ్యాకరణగ్రంథాలు రచించేరు.
 కాని వారు వర్ణపదమున్నాయను లెక్కించడంలో ర-
 అలు రెండవకొందరు, కాదు ద్వయలోకొంచెములేదం కన
 పడవట్టికి అది ఒకటే అక్షరమని కొందరున్న భిన్నాభి
 ప్రాయాలు కలిగి ఉండుటవల్ల.

మన ఆంధ్రభాషకు ప్రభాషాచార్యుడని పేరు
 పొందిన నన్నయభట్టారకుడు తన ఆంధ్రశబ్దవిజ్ఞానంలో
 ఆంధ్రమునకు వర్ణము లివ్వి, అని చెప్పే సందర్భంలో
 “అద్యాయః పశ్చాత్ ద్వయః ప్రకృతేస్తు తే దివోవా
 న్యుః” “వట్టిగోత వర్ర తే, అశ్యే చానుప్రవిశ్చి శబ్ద
 మోగవళాత్” అని ౧౬, ౧౭ నూత్రాలు వ్రాసి, వీటను
 వివరించడానికిగలవ నూత్రంప్రారంభించి “ద్వివిధాదు
 దేతోచోవృక్తమామస్యారో, క గ చ జ య గ ట డ గ
 క న న ప ప బ మ య ర ల వ స హ శంతు హల్సర్గః”
 అని వ్రాసివాడు. వీటనుబట్టి తేలివ అంకమేమంటే
 ప్రాప్తదీర్ఘ భేదంవల్ల రెండువిధాలైన అ, ఇ, ఉ, ఎ,
 ఓ, యన్న వి, ఔ గున, ఖండ్లందు పూర్ణలిందు
 ిలు, క, గ, చ, జ, ట, డ, గ, త, ద, న,

ప, బ, మ, య, ర, ల, వ, స, హ, శ లు వీటి మొత్తం
 86 అనిన్ని, వీట్లలో “అశ్యే చానుప్రవిశ్చి శబ్దమోగ
 వళాత్” అన్నందువల్ల యు, ఋ, ఌ, ఔ, ి, ఖ,
 ఘ, క, ఛ, ష, ఞ, యు, ధో, ధ, భో, బి, థా, క, మ,
 లు 19 న్ని తిన్న మావ్యదేశ్యగ్రామ్యులలో కలుస్తాయి
 కనుక ఆంధ్రభాషకు మొత్తం 86+19=105 అక్షరము
 లని నిర్ణయించేడు. ఈపద్ధతినే బాలవ్యాకరణ, ప్రాథ
 వ్యాకరణగ్రంథాలు అనుసరించేరు. వీరు “అనువోలభవ
 త్తేచి ద్వేధాంత స్థావ్యం ప్రాస్తారః” “అశ్యేద్యవ్యాక
 రణపుస్తాక స్రస్త్రి గృహ్యతే ద్వీపః” అన్న నూత్రా
 లలో చెప్పినప్రకారం లెక్కిన యవలంబలెనే ప్రయత్న
 మాశ్రిభిన్నమై ఉన్న యా “అ”ను వేరువర్ణముగా
 లెక్కించవలసిన అనసరం లేదని కాబోలు ర, అ, లను
 రెండుగా లెక్కించి యుండవని నే ననుకుంటాను.

మరికొండ లేమన్నారంటే! స్థానసాయమున్ను
 ప్రయత్న భేదమున్ను కలిగిన ల. క. లను రెండుగా
 లెక్కించేరా లేదా? అట్లే స్థానసాయమున్ను ప్రయ
 త్న భేదమున్ను కల ర. అ. లను రెండుగా వేల లెక్కించ
 రాదు అని కాబోలు ర. అ. లను రెండుగా లెక్కించి
 నారు. అప్పటికి తన అమృకవీయంలో వైపందర్శను
 లోనే చెప్పినూ “సప్తత్రింశే దివోశ్యే” “అశ్యే చాను
 ప్రవిశ్చి శబ్దమోగవళాత్” అని సూరించి అన్ని అక్షరా
 లను పైలితిగానే లెక్కించి ర. అ. లను నూత్రం రెండుగా
 లెక్కించి ఆంధ్రమునకు వర్ణములు 32+౧౯=౫౧ అని
 సిద్ధాంతీకరించేడు. ఈయభిప్రాయాన్నే కం.వీరేశలింగం
 పంతులవారు వారి పుంగవ వ్యాకరణంలోను, వా.
 సుబ్బారావు పంతులుగారు వారి “సులభవ్యాకరణం”
 లోను, కల్లూరి వెంకట రామశాస్త్రిలవారు వారి బాల
 వ్యాకరణ సుప్తార్థ ప్రకాశిలోను వ్యక్తపరిచేరు.

నే నుదేశించిన వైపంగతి యంకితము సమంజస
 మో పాతకపత్రిములు వ్యక్తపరతురుగాక.

వాత "కట్టడి లోక మామల తెలిసికొనదగినది"
 గల "సిద్ధి లోకా ద్విత్వా" అం.క.చిం. "యవ
 యుభయపులు మైత్రీంబారయ", "రేఫంబులు
 " బా. ప్రకీర్ణక. ౨౪. "రేఫంబులు లఘు
 పక్షుంగల విశేషంబులు వార్య్యవహారం
 యుట శ్రేయంబు." ౨౫. అని యారేఫ అ
 కవిశ్రేష్ఠుల పద్ధంధములనుండి తెలిసికో
 తెలియచేసి వన్నయ విన్నయనునిగార్లు
 గరణగ్రంథాలు ముగించేరు. అప్పుకవికూడా:-

మరకారమునన, రెండుతెలుగు
 వికృతిపదంబులు వసురియందు
 పంపూర పూర్వకావ్యప్రయోగ
 లల నెఱుంగవలయు పజ్జనవిధేయ.
 ర మనగా "లక్షణవంతిములై" అని యర్థము

త్రి శబ్దానుకాశ నోభయకవిపభ
 వేక సోమభాష్యులచేత
 తాదుల విభజింపఁబడియె తొల్లి
 రద రేఫములును అకారములును.
 సి తామ భారతాద్విగ్రంథాలలో చూచినరేఫ
 లున్న శబ్దాలు వ్రాసి తుదకు తానుకూడా
 లెనే:-

తి నన్నయభట్టా
 కావ్యములందు నాకు దొరకిన రేఫం
 తాలు మఱియుం నెందుల
 రగ వనక యవియుం నైకొనుటాప్యక.
 విప్రయోగాలవల్ల యింకా రేఫఅకారములను
 మన్నాడు.

రేఫ అకారాలవిషయంలో వ్యాకరణకర్తల
 తిట్టుండగా ఛందశ్శాస్త్రకర్తలరెండుగానే
 క్రిందినట్లు కనిపిస్తుంది.
 జైరంబు నొంది ప్రాసంబులందు
 పములందు దమలోన వేఱుగలిగి

దేవదానవులైన తెలుగులందు
 మించి రేఫ అకారముతో మెలగు గృహ!

లే. మహిని రేఫాక్షరంబును, 'మతి శిలాంగ
 నామక అకారమును సవర్ణంబు లయ్యు
 గావ్యములయందు నొకటి కొక్కటి గలయక
 తమకు దామయె యగు నేకత్వయ్యులన.

క. ధ్రువుయక రేఫములకు రే
 ఫములను తాలకును తాలు బ్రాసములను వి
 శ్రేసుములను శిష్యుడగు నీ
 క్రమమెఱుంగక రెండునుంగుకవి కూర్చుకృతికొ.అప్య.
 మాచించుచి తిమ్మకవి తన పర్వలక్షణ పారసంగ్ర
 హంలో:

ఆ. నె. ఎన్నిలక్షణంబు లెఱిగిన రేఫలు
 బుడి తాలు నెఱుగ వుండునట్టి
 కవి కవిత్వమెల్ల గవ్యకు గొఱగాక
 కొఱతెఱెందు రజితకుధరనిలయ.

అధర్వణాచార్యులకూడా యీ విషయాపై చెప్పిస్తూ:
 ర అల మైత్రివి కేంద్రకంగా అంగీకరించి 'కృత్యవతి
 సాంగత్యం యతావేదానయోస్తథా; అనదచ్చాత్రిసాంగ
 త్యం ప్రాసే వ్యవిత కత్వేన.' అనిచెప్పి,

క. పురపకుల విలోకనములు
 పరస్పాలాపములు పర్మసంభోగంబుతో
 మఱిగి వారి మనల నొల్లదు
 నరవరు లోఁగమ్మమూలనఁగియులుగదే, భాగ(ప్రాప)

"గ్రంథునజని వ్రాలునో - తెక్కలంగట్టుకొని
 దివిజ రిభుచేపవయిక" ప్రభా. (యతమైత్రి)
 అని యీ రెండింటినిచూపించేము. చూపించి తుదకు తన
 కవి యిచ్చుంచేసట్లు:-

అనయో స్సంగతిం యస్తు కళోతి కవితా కృతా
 అస్యా అశ్విస్తవోమత్వా ద్దుష్కవిప్పహీ కశ్యలే. అని
 సిద్ధాంతిగించెడు. శులక్షణపారకర్త అయిన లింగంబు
 తిమ్మకవికూడా ఎవరో "రావడి" అని ర-అలకు యతి
 మైత్రి కంగీకరించినట్లును, చాలా మంది అంగీకరించ

పట్టున్న భారతంలో ప్రయోగం ఉంచుటచేత వాడుక పాదని

క. భారతీ రావడీ యవదళ

తా రేఫకు రేఫ తాకు రహి వడి దవరుక

నీరవ్యక్తి రేఫకు దా

రా రాజాన్నలువ బలుగుటాట నవంగళ.

క. తెంపును తెంపును గదుర ని

లింపులు తెలుగంది మాడ రిపునైస్యములుం

గంపింప దమబలంబులు

అంపిలి విట్టార్య సింధురాజుం దాకె.

అని భారతంలో ప్రయోగమున్నట్లు మాపించేడు. కాని తనకు సమ్మతిలేదన్నాడు. కాగా ఛందస్యస్త్రోక రలు కూడా రేఫ అకారములను రెండుగా లెక్కించినట్టే వోస్తుంది:—

ఈ మైరి వ్రాసిన సంగతులనుపట్టి రేఫ అకారములు రెండు అనే లెక్కించబడియున్న దేమో అనిన్ని అంశబద్ధిస్తామనీ బాలవ్యాకరణ ప్రాథవ్యాకరణ కర్తరేకారణంచేత ర-అ ల నొకటిగా లెక్కించేకోవారి అభిప్రాయం యేమో అనిన్ని వాసంకోవం:

ఇక వరొకసంగతి: అవయో స్పృశిం యత్తు....

.....దుష్కవిస్సహి కభ్యలే.

అన్న అభ్యంతాచార్యుని వాక్యముల వనుసరించి ఆలోచిస్తే యిందుమించుగా నూటి కిరువదియేడుగురుకు దుష్కవి విరువయిన కద్దు లే అనుకొంటాను. సర్వలక్షణ సారసంగ్రహంలో రేఫ అకార మైత్రి సంగీకరించిన వారిని

క. అలసాని పెద్దగవి పిం

గళిహాన రామ భద్రకవివర్యుడు, పి

ల్లలమట్టి వీరభద్రుడు

గలవీరిగద గృకుల టాలు గదు రేఫములుక

అని వీరిని లెక్కించేడు. ఉదాహరణలు చూపినాడు. గ్రంథవిస్తరభిలీతేత వ్రాయలేదు. వీరిగ్రంథాలనే అప్పకవి లక్ష్యగ్రంథాలుగా తీసికొన్నాడుకదా. రేఫ అకార

మైత్రినే రోమంగా నిర్ణయించి బమ్మెర పోతన తన గ్రంథంలో ర-అ లకు మైత్రి సంగీకరించేడని అతని భాగతము లక్ష్యగ్రంథంగా అంగీకరించబడుట చూడగా అప్పకవి అనూయోగిలవాడని నిశ్చయించవలసి వస్తుంది సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్త బమ్మెర పోతన రచించి భాగవతభాగంలో ర-అ ల కు మైత్రి లేనేలేదనిన్ని యిదియు పూర్తిచేసిన భాగంలో ర అ ల కు మైత్రి కలదని చాలాఉదాహరణములు చూపినాడు (మూ: ప. సార సంగ్రహం: ౧౮౫, ౧౮౬, ౧౮౭ పుటలు)

ఇదిగాక కవి శ్రేష్ఠులని ప్రఖ్యాతిగల వారు చాలా మంది యీ ర-అ ల కు యతిప్రాసలలో మైత్రి అంగీకరించినట్లు యీక్రింది గ్రంథాలలోనున్న పద్యాలవల్ల మనం గ్రహిస్తాము. వీరి వందరిని దుష్కవు లంటామా? వారి ప్రయోగాలలో ర అ లు శక్తుగా పడినవి అంటామా? కవిశిరోధూమగమనే పేరుతో అప్పకవిస్తా ముడికి వ్యాఖ్యానముచేసిన అనూబలవతి తాను రచించిన “కాలిందీకవ్యావళియం”లో ర అ ల ను ప్రాస సాసములో వాడెను.

ఉ. ఏలుబడిన్న వయ్యమున

నేరువ భేదం మాచరిం తె దా

నేరడు దున్ని భూమి ఫలి

యింపగ తేయగ నీరపాణియు

న్నేర డలందు గేలికొని

నేర్వలరం గృపిచేసి భావ్యము

లేర్వకు మించగా ధర ఫ

లింప నొందరు కుగ్రు లప్పురికా.

తెలవకు గంపుగంట నెడ

త్రెవ్విరి బావ్యకణంబు లల్లటికా

ముకునిన తొల్లగాలి తెలి

ముక్తియు లై మలెమెండి యూర్పుతె

క్కటిమిన గండు మోరిపయ

నాని చెసం గయిపెక్కు గంపులి

నలె జనుగట్టులం దొరసి

వీటను గ్రాగినసానబంబులై . ౨. ఆ ౧౮౬ ప.

శ్రీరత్నపంతులే నమస్క

కోమలవల్లి యశంసు జాట్రిమా

దిగంగయప్ప గడు

నేర మనంబు వయోవిహీనమై

అగ కాంచుచుండెడు మ

మీ, పారియానసుమీ సెలంత చె

రగ గన్నవారి పయ

నానసుమీ పరికించి చూడుమీ, 3 ఆ. ౧౯౬ ప.

“వీలు” “మీలు” లను అప్పకవి “వా”లలో
మ. సర్వలక్షణాపారసంగ్రహంలో శేఫ అకారము
యతిప్రాసలను యతిప్రాసమైత్రిని పాటించిన ట్లు
చిన కవుల గ్రంథాల్లో సేకాక యితరుల గ్రంథాల
యూ శేఫఅకారాలను ప్రాససాహిత్యంను యతి
గ్లను నియమం లేకుండా వాడినారు.
డి.

కులన్నియు విచ్చి రేయండవని నిండి

కర మొప్పులెల్ల వామరలకంటె

“భాస్కర” ఆరణ్య ౧. ఆ, ౧౩౫. ప.

విరావయవంబులో విరభర

భాగ్యపార్వ భాగంబుల

చై యండగ

—భా. రా. యద్ధ ౭౫౧ ప.

పవ్యభాగములున్న భాస్కరుడు రచించిన
గోనితే.

నిజబట్ ప్రవారముల

పొల్లుగడక ఘనభావంబుల

టి యుల్లపర్ల గుది మించ

కాత్తి. రా. ౨ ఆ. ౩౧౬ ప.

యమందు కా లోక

జన్మని పూవప చామరంబు రి

ం పెరుచిక్కటాయలు

పూరామాయణము, ఋగ్వేదికి వేంకటాచలపతి

౨. ఆ. ౫౧ ప.

ర. కరువలి వారి మేనలును.....

లేలులును.....

శ్రీరత్నము.....డి

గ్రింటయ్య.....౩. ఆ. ౯౯.

ఈ. పేరిన కోరచేంద్రుకలు

వీటలువాటిన దీర్ఘ కాయము

మీటిన కోటదొడలును

మీసల నూనిన రక్తపంకముతో

వీటిడిమాపుమం గులుచ

వీపుమగల్గిన బ్రహ్మరాక్షసుం

దీరములోన నన్ను గని

యిట్లని పల్కె గళోరవావ్యుడై.

కేరప. దశ ౧౦ ఆ. ౬౭ ప.

ఈరము లఘుశేఫములలో లెక్కించినదే:—

“అనురక్తి తేయ మారకరసాటోపము”

హ. న. ౨-౧౦.

ఇందులో తేయవన మనకమనే అర్థంలో
అకారమునన్ని రేచు=రేగజేయు అన్న అర్థంలో శేఫ
అనిన్ని యందులల్ల రామరాజధూషణుకు కూడా ర అ
లమైత్రినంగీకరించిట్లును, ర అ ల మైత్రియ్యముకాదని
బ్ర. శ్రీ విద్యుల చినసీతారామస్వామికావ్యులుగారు వ్రా
యాయన్నారు (మా హ. న పీఠిక ౧౧౨-౧౧౩ పు).
ఈ రీతిగా యీ ర అ. ల మైత్రి విషయంలోను భేద
జాడీకవీసింది.

గ్రంథాలలో యీ ర అ లున్న పదాలలో సమా
నమైన పదాలకు ర. ఉప్పు డొక్కరమన్న అ.
కో. ఉప్పు డొక్కఅర్థమున్న పదములుండి చూడండి:—
అందుల్ల ర అ. ల భేదం తెలిసి ఎల - తొక్కొక్క
కమై గం.

౧ అరవరలు=మెచ్చము. విరహోన్మీలన దేహ
ము లరవలై వాస్తవముగా భుజిల్లక

—వి. పు. ౩ ఆ.

అజనములు; భండములు

అజనములైన రథములు, నాటి దప్పంబున యిక్ష్వ
నికరంబులు — భారతము.

౨. అరి: మార్చి: అరి పెవికొనకు లాగి
— అప్పలెలుగురామాయణం.

అజి: రూపాయలపైని వాళనార్థములో విచ్చే
ప్రత్యయము.

దుస్ససేతు తమ వింతలీంకలు కునియలై చెదరి రూ
పతీయన్నదని యందుకాటుగాక. — భా. ఉద్యో.

౩. ఊరలు: విక్రాంతి.

ఊరలు: సహాయము “మండలీల కల్ల మూట
యగుచు వర్తిల్లేడు” — భా. విరా. ౧ ఆ.

౪. ఎరకుట: దిగుట “అమె కెరగిపోయి యెరిగి
చేసె” — భా. విరా. ౩ ఆ.

ఎఱుగుట: సమష్టిరించుట, ఎట్టిరాజులును మహీ
మతోత్తము లెదురగుదు యెచునప్పు డధికభక్తి, నెఱిగి
నైయుము వలెనే లేరువిత్తురు. — భా. ఆది. ౭ ఆ.

౫. ఒర: సామ్యము. అప్పుడు మధ్యుదయమున
నొప్పారిన భామతోడ నొరవచ్చి గరుండు.
భార. భిష్ము. ౨ ఆ.

ఒఱ: శిష్టాదికోకము: బావియుట.

“కాయ న్నిలమయంపుకల్లి యొడదాకం చేటని
నొప్ప” అము.

౬. కరి: పీమాన్థులము “ఖండిరముకరిగా”
హరి. పూ ౭ ఆ, “ఎట్టున”

కఱి: కృష్ణార్జును. “కఱివేంపు” ము.

౭. కో: గిక్ష్మ, సమకము. పెద్దబం, గారపుకోర
గల్పననికానికాంములైన చీరకణ, సావ.

కో: దండ్రి—“మూలినకోఅంక మిలల మిదికి
బిచ్చిన పల్ల కంఠకం” — భాష్మిరుని రామాయణము.

౮. తో: ర్విగ.

తో: కోటరము.

౯. పెరుగు: తెను. “పెరిగిన రత్నము
పెల్లువ” — పారిజాతాపహంసము

పెలుగు: విజృంభించు. “తెలుచుటమ్ముల నే
గిన చందంబుచేసె” భార.

౧౦. మురి: గర్వము. నడికలో సాగము
ములై తత్తరిలుచు మురి సడలంగక

ముఱి: కౌర్యము. అల్పము ము.

గ్రంథవి ప్రభయంచేత విడిచిపెట్టవలసిన
కాని యిట్టివి ప్రయోగాల్లో అనేకంగా కలవు.
సందర్భాల్లో అర్థం తెలిపికొనుటకు ర ఆ ల భేదము
పం ప్రతిపంధ్రుమిన్న వికేదంగా గ్రహించవలసిం
అయితే యీరేఫ అకారములను తెలుసుకొనుటకు
మంగా యోగ్యకరణకర్తగాని యేసందర్భాప్రక
ఒకమాత్రమైనా వ్రాయలేదు. అప్పుకవి ప్రాప్య
నన్ను రేఫయుతిపదములు రమారమి ౨౨౪ న్ని
ములమీద రేఫ యుతములైన పదములు రమారమి
టినిన్ని ప్రాప్యములపై అకారములు కలపదములు
రమి ౩౧౨ టిని డీర్ఘములపై “అ”లు కలవాటిని
రమి ౮౧ ని తెన గ్రంథంలో చూపించేడు. అధర్వ
తనకారికావళిలో..... అనున స్థితిలైలాగ
(౩౭౩) నేగి అగజుబ్బిమః (౩౮౧)

వేద్యాకృతే ప్రయోగేషు స్యు రుచ్చారణకే

కొందరు సక్రివుల ప్రయోగాల్లో మన్న
రేఫయుత పదములు ౩౭౩ గానున్న అలఘు రేఫ
గల పదములు ౩౮౦ గాను లెక్కించినట్లు వ్రా
అంతకోముగిండు.

అశ్వేఽస్తరిగు భువ్యోఽశ్వేగ

యుక్తాః ౩ దామి

కేచి ద్వంద్వని చ లభవాక

విందువాక శిరి. భాక

తథానందని కేచిత్తు వాచ్యంఘ్రి భకేరా వ్య
అనివ్రాసెను. కేకలరేఫ పదములు ౨౦౦ గా
చెప్పినన్ని మరెకొందరు లఘురేఫపదములు

[illegible]

E

[illegible]

“స్వర్ణకేలక, మొదలియూరి గొంతులం విడిచి
య్యోమ, తన యశస్వరేణింబ్రమని యభయ మరల

వచ్చు విన్నందింపెను. నా స్మృతిగల బాకమువేయఁ
గా, మీరి నాలోనిందుకొనితి!" యిది యిరవఁ
దెప్పినతరువాత కొన్నవయసులోని వచ్చునామది కఠి
ప్రశ్నయినది నోకొరెనని ప్రస్తావనావచ్చును, నాలో
మాటాడి బాకమువేయి. నా వెలసే మొదల వచ్చియు

మమభేదించి పేదప భవిష్యకంక్షైక ప్రీతిను కామెందు
గురుమని వాడు పేద్యమకప్పిరి. ఎట్లని శే: ప్రసన్నంకగా
మనకు వదలిపెట్టెను మౌగముల శేరివారకు యనియను,
నీతి దున్నీ ములు పట్టి భ్రమ యనియను, పాపములేయని
మమల దీప్తపంకమవ ముచ్చునక్షేప: గావరాకవియను,
భాగు వేదాంతోపన్యాసములు గావించిరి వారి మాటల
పాదయను, విచరియించి యుద్దేశములు వా శిష్యుడు
విశ్చయమయ్యెను: వాశీర ముచ్చునక్షేప: శేరి పామ్మ
గడిపెదలయనవి!

"ఈనాటి గ్రహాలకు కొన్ని ఉపయోగాలున్నవి, వాకు చెందరుగా రిమింగు శివ, వలవిగాది కోవము జరించెను. వానిని కాళాశాలలో తియ రాకుండుట వలననే, వాని మరియొక నిలిచినది కొన్ని ఉట్టి కోవము

ఉ. హరివంశము—నావిళ్ల వారి ప్రతి గ్రంథము లో అచ్చయినది, 3 అ. ౫౯ పద్యం (సోమన). ఇందులోని తారులములే యివి. అయినయిదిల పోమనమాదా రేఫ అకారమైతి నంగీకరించిపట్టెదా? గురురేఫమైనచో ముద్రాపకులలో లేక పంకోధకులలో యీలోపము నొసర్చి రనుకొనబడిమిన్ని సందేహం ఉండదుకదా. ఈమాదిరిగా అనేక ఛేదాలతోమన్న యీ ర. అలపు కనుగొనుట యిప్పటి దినాల్లో దుర్ఘటమనడం ఓకవీరితా?

ఈ పైని చూపించిన కారణాల్నిపట్టి యీ ర అలను కనుక్కొని నాటివర్త ములైన స్థలాల్లో వాడుకచేయడం చేస్తుకొనబడిన బాధ్యత ప్రతి ఆంధ్రభాషా నేనవడికి ఉన్నప్పటికీ బూర్జువులను రేఫ నిర్ణాయక ముతాము విరళంగాను, సందిగ్ధంగాను ఉండవలెనని

విజిని నిర్ణయించుకోవడం బహుకష్టంగా వుంటే ఆంధ్రభాషావ్యాప్తి పూర్తిగా లోకంలో నున్నది. దినాల్లో యేవిధమైన శ్రేష్టమైన యీ రేఫఅకారలను నిర్ణయించే గ్రంథమును సరియైనంగా రచించి ఆంధ్రభాషామోక్షము లక్షణములనుగా చేసి ఆంధ్రులకు తమ పాత్రుడై చేయూత నిస్తేనే తప్ప లేక పాతేయ ర అల విషయంలో ప్రతి ఆంధ్రుడను “శ్రుద్ధి జొన్నచేలో వేడ్డట్టు” కలవరపడిక తప్పదు. మావన:—ఆంధ్రభాషలోనున్న యీ రేఫ, అకారము యొక్క నిబంధిత తెలుసుకొనే అభిప్రాయంతో నమస్సులో నున్న ఉదేళముల నిధిధంగా నిర్ణయకరము. పండితశ్రేష్టు లిందున్న నెరసులను పరిగణించి ఉండురు గాక యిది ప్రార్థించుచున్నాను.

“జాను” జననము

వి. ఆర్. భరద్వాజ

సైలసాగిలి చిటుతరంగాల కేలు
మోడ్చి యర్థించు సెలపాట మురు వెలింగి
వల్లవముఖాల నొదలల్ వంచి మొక్కు
తీవలు రచించు సహజభక్తిని దలంచి
కదలు కొనకొమ్మ నవనరవదన మొప్పు
బలుకు రాచిల్ల నుడిలోనిభావ మరసి
తడవతడవకు నభయహస్తము నొసంగు
దేవదేవుడు నరులు ప్రార్థింప వివరణ!
వివరణ ‘జకరయ’ తొలి నేయు విన్నవమ్మ!
వజ్రముల నీను పుడమి గర్భముమాడ్చి

పూలనిండిన తీవీయపాదవిధాన
దినముఖిమ్మున దూరుపుదిక్కునోలె
జడలు విరిసిన పూర్ణిమాసంధ్యపగిది
మిలమిల చలించి నర్మిత్రొత్తమెరుగు నింది
పొండిమము జల్లి వెలుగునంపదల నల్లి
వేల్పుగుడిలోనగల భూపవేదిచెంత
బాడమె ‘జకరయ’ కొక దివ్యపూరుషుండు
తెలికనుంగవఁ దరళకాంతలు జనింప
విమలవత్సనఁ బండుగడ్డము చలించ
వెలుగు కెరటాల ముడుతల వేళ్లు కదల
వడలు ముడునలిమెయి గగుర్పాటుపొదల

హృదంతరాళమ్ము సంభ్రమించె
 యను దర్శనము కటాక్షించునాడు.
 యను వస్తుతత్వమ్ము జూడలేక
 శబ్దార్థసత్యమ్ము వెడకలేక
 యను దేవదేవు గుర్తింపలేక
 యోయెను 'జకరయ' ముగ్ధగళము
 యోకాభిరుచిఁ గట్టుపడ్డనాల్కు
 యను లెఱింగి కీర్తింపఁగలదె?
 యవృక్షముల డాయ బెడరుతీవ
 క్కులఁబడి డస్సి నేలఁ గలియు
 యపుష్పములఁ జేరనోడు తేటి
 డి రెక్కలురాలఁ గూలు
 జలాశయముల నీనడించి
 డివక్యమికుఁడు రిత్తవోవు
 డడని ప్రభునిమార్గమునఁ బోని.
 గాఢాంధకారాన నవసిపోవు
 వకు వినమె? పెద్దలు వచింప
 తా విసశ్యతి" జగతి ననుచు.
 డివడ్డ బాగు రత్నముగఁజేసి
 గాన్నిటిఁ దరళవహక్తికముఁ జేసి
 పాట్టలను బాసకమ్ము నించి
 మ్ముల మించుతీవియలఁ బెంచుఁ
 'జకరయ' సంతానవంతుఁ జేయఁ
 డివ్యమహిమమ్ము జాలుకొనఁగ?
 బాన రవిరశ్మి సాగినట్లు

గాలికెరటాలఁ బూతావి గ్రమ్మినట్లు
 మబ్బుముక్కుల వనరాసి మలసినట్లు
 'ఎలిజబెతు' గర్భకోశాన నిమిడి వెలిగె
 'జాను'యావాన దివ్యతేజమ్ము నాడు.
 మధురమధుమానపుష్పసంభవముఁ దెలుప
 జిలుఁగులేఁగొమ్ము బాడము కొంజిపురువోలె
 నమ్మతరస మొల్కుఁడగయోదయమ్ముఁ దెలుప
 బ్రాయమునఁ దోచు లలితయావనమువోలె
 బాలభాస్కరబింబోద్భవంబుఁ దెలుపఁ
 గడలఁ బ్రాకెడు నుదయరాగమ్మువోలె
 బ్రభుకుమారుని మురిపెంపురాకఁ దెలుప
 ము 'న్నెలిజబెతు' గర్భానఁ బాడమె 'జాను'
 లతఁడు ప్రవిమలదివ్యతేజాత్ముఁ డగుచు
 ననుపమానప్రళ నైవర్తనుఁడు నగుచు
 నజ్జనుండయి వ్యసననెంప క్రిఁ బోక
 నకలజన పాపకల్మష స్నాపకుడయి
 వెలసె లోకాలు 'యోహాను' విబుధుఁ డనఁగ.
 పృథులవిజ్ఞాన మధుపూర్ణహృదయసుమము
 విమలజీవనప్రభాత హిమకణాళి
 స్నాన మొనరిచి ననవికాసమునఁ దనర
 దెసలఁబ్రాకెను 'యోహాను' దివ్యలలిక
 చెలఁగు తదీయజలాభిషేచనమునఁ
 బూతమయి దివ్యమకరందమాను గ్రహించి
 కరము వర్షిల్లె మర్త్యబంధరగణమ్ము.

ఇందలి పాత్రలు

1. రామరావు	}	సనాతన ధర్మవాదులు
2. శక్తి		
3. సోమశాస్త్రి		
4. గురుమూర్తి	}	సంస్కారశ్రీములు
5. మారయ్య		
6. శంకరరావు		
7. అప్పారావు		
8. నరసింహారావు	}	తటస్థులు - ఏమయో దితముగ
9. ముప్పాపూర్ణము		
10. సోమయాజులు		

స్థలము - శర్మగారియిల్లు

ప్రవేశము

(రాత్రి భోజనానంతరము కుడిచేతితో పొడుచుచున్న యెడనుచేతితో బాజుతడవుకొనుచు స్వగృహమునుండి బయలుదేరి సోమనాథము స్వగతముగ)

అబ్బ! వర్ష ఋతువు కూడ ముండువేసంగి వలె మాడిపోవుచున్నది. కర్మభూమిలో జన్మమెత్తి, వైదికధర్మమును పాటించక, మ్లేచ్ఛ సంపర్కమువలన భారతీయులబుద్ధు లెట్లుమారి పోయిననో అట్లే ఋతుధర్మములు కూడ మారుచున్నవి. రాజమహేంద్రవరములో సంవత్సరమునకు పండ్రెండునెలలు పగలు ఎండ, రాత్రిగూమాయింపు. నిద్రపట్టకు. పనితోచదు. శర్మగారిధర్మమాయని పక్కపొడి తమలపాకులు నమలుచు కబుర్లతో కాలక్షేపము జరు

గుచుండబట్టి కొంతవరకైనా కాలయాపన మగుచున్నది. అది లేనియెడల రోజులు దుర్గరము లగును. ఓర్పులేనివారు మా కూటము ఊకదంపునమాజమని పేరుపెట్టిన నేమి? తనను శాసించిన శారదాగారి వివాహ చట్టమునుగూర్చి మేము చేసిన కూలంకష చర్చ శాసనసభ్యులకుగూడ అదర్శప్రాయముగనుండు గలదు. శాస్త్రప్రమాణ విచారణలో కానభకు తీసిపోదు. యుక్తివాదములో రిసార్చునోరుమూయించితిమి. ఎంత యుద్వృషించిన నేమిఫలము? సంస్కారప్రియులదినాలు బాగున్నవి. గవర్నమెంటువారు వారిపాలిటి దేశస్థుల వెలిశారు. బ్రాహ్మణ్యము నిర్మూలము కావించెడి చట్టమును చేశారు. (ఆలోచన నటించి) ఆ! ఏమంటిని? సోమనాథం గొంతుకల ప్రాణమున్నంతవరకు బ్రాహ్మణ్యమును నశింపనిచ్చునా? ఎంతటిమాట! నాశక్తి నాకే తెలియకున్నది! శారదాబిల్లు నిర్బంధశాసన మైన గనుక యికమీద మహాజ్వలనో పనిలేదు ముందలింపులతో పనిలేదు గవర్నమెంటువారి ముంచిచెడ్డలతో మన కవసరము లేదు. భాకర్తవ్యమును చక్కగా నాలోచించి తడవక్షితోపోరాడి సనాతనధర్మమును నిలబెట్టెదగాక! (తలుపుతట్టి) శర్మగారూ! రామారావు వచ్చాడా? లేక బాజు సవిరించుకుంటూ, చుట్టల తగలేస్తూ యింటిదగ్గర కూర్చున్నాడా?

శర్మ

సూరయ్య

రావడమైతే వచ్చాడుగాని నీ వనుకున్న
చేస్తున్నాడు. గురుమూర్తి, సూరయ్య,
రావు మన ప్రెసిడెంటును గోలపెట్టిస్తూ
అతని కేమి తోచక చిక్కముఖము
చూపేసి చూస్తున్నాడు. ఇప్పుడు నీవుకూడ
పు గనుక మనము వారి యాక్షేపణలకు
న సమాధానము చెప్పి రిఫార్మర్ల నోరు
మించి మన రామారావు గౌరవమును
కవలెను.

సోమనాథము

హా! వీరూ యిక్కడనే వున్నాడు? అదే
చారమో కాని యెప్పుడు కాస్తనందు
ని మంచిచెడ్డలు ఆలోచించుకుందా
అప్పుడే మన ప్రతిపక్షులుకూడ సిద్ధ
రు. మీరు వాళ్లను వెళ్లిపోమనలేదు.
మిమ్ముల వదలను. ఇదంతా చూస్తే
రామారావు పైకి మాతో నున్నట్లు
లోలోపల వాళ్ల కే సహాయము చేస్తు
తోస్తుంది.

గురుమూర్తి

కనంగతి యిప్పుడా నీవుగమించింది? నీ
కీటలకు చాలా సంతోషించాను.

శంకరరావు

రిద్దరిని నమ్ముకొని నీ వ్యవహారంలోకి
వచ్చి కుక్కతోకట్టుకొని గోదావరిదన
ది.

మొన్న జరిగిన టవునుసభలో శర్మగారు
గోడమీది పిల్లి వాటముగా తప్పుకున్నారు.
మీ ప్రెసిడెంటు రామారావుగారు శారదా
బిల్లును సంపూర్ణముగ ఆమోదించారు. ఆమో
దకుల సభ కూర్చున్నవారిలో రామారావు
గారిదే మొదటిపేరు.

వరిసింహారావు

మన మిప్పు డెవరికేము?

స్పృహణ్యము, సోమయాజులు

సోమనాథం వంటరిగా డై యేటట్లున్నది.
అతనిపక్షము వాదిస్తాము.

అప్పారావు

మనకప్పుడే తొందరలేను. ఇప్పు డేము
ములోను చేరవద్దు. వాడప్రతివాదములు కొంత
వరకు జరిగినతరువాత ఆలోచిస్తాము.

సోమనాథము

నా కెవరిసహాయము అక్కరలేదు. ఆర్థే
యమగు సనాతన ధర్మములో బీజమువుంటే
పాతిపెట్టినా పైకివస్తుంది. వైదికధర్మభూతకుల
కుట్రలు కొండంతలైనను గోరింతలై నశించు
తవి. ధర్మమే నత్యము. అధర్మమే అనత్యము.

తటస్థులు

మా సహాయము నీ కక్కరలేకపోతే
రామారావు, శర్మ నీకు లేగింతి సహాయము
చేయడంలేదని గోలయెందుకు ?

సోమనాథము

ఎందుకా? గౌరవార్థము హోదాలన్ని సంపాదించి దమ్మిడియెత్తు పనిచేయకుండా ననాతనధర్మరక్షణమంతా తమ నెత్తిమీద గానే వడుస్తున్నదని పేర్లలో సాటించుకుంటుంటే నాకు అరికాలిమంట నెత్తికెక్కి గోల పెట్టాను. శారదాచట్టమునకు వ్యతిరేకంగా వేవకువేలు సభలుజరిగాయి కదా! ఒక్కసభలోనైనా రామారావు నోరువప్పిర పాపాన పోలేదుకదా! పోని సభల సమీక్షములోనైనా చుట్టకొచ్చడము మానమని బ్రతిమాలితే మానేదా?

రామారావు

అగు. శర్మ కారాకిల్లి మానేదా?

తటస్థులు

అలా నోరు మూయించు.

గురుమూర్తి, సూరయ్య, శంకరరావు

సోమనాథం కాఫీహోటలు మానేదా? పచ్చి రిఫార్మర్, యిండ్లలో భోజనాలు మానేదా?

సోమనాథము

(విననట్లు నటించి) ఇట్టి మహావక్త, సదాగ్ని హోత్రి అజలభావత బ్రాహ్మణ మహామండలికి ప్రేసిపెంటు. ఈసకుతగిన సెక్రటరీ శర్మగారు దొరికారు. కర్మజాలక మొన్నటి టవును హాలుసభలో ఆకు నంటకుండా పోకను పొందకుండా వకసారి మాట్లాడారు. ననాతన ధర్మము నుద్ధరించుటకు శర్మగారా మీకు దొరికారని రిఫార్మర్లు మమ్ములచూచి నవ్వారు. ఆయన

చెప్పిన ఉపన్యాసము మా కనుకూలమో ర్మర్ల కనుకూలమో యెవరికి తెలియలేదు. మేము సిగ్గుపడి తలవంచుకున్నాము. చేతులు పూరుకుండాలిగాని గౌరవ పదవు యింత దేవుల్లాట యెందుకు? ఈలాటి సుప్రసిద్ధులు చెప్పే చారినిమాసి వల్లమండింప మందదూ?

రామారావు

నన్ను విను సోమనాథం. చెప్పుడుమాటలు చెడిపోకు. మనశ్శత్రుకోటి పన్నినవలలో తగ్గొని నామీద శర్మమీద అనుమాన తున్నావు. మిత్రభేదమే వారి రాజనీతి. ప్సటిసభలో నేను మాట్లాడకపోవుటకు గాము లేకపోలేదు. అంతకు పూర్వము జనసభలో శారదాచట్టమునకు అయకూలమ మాట్లాడెదనని నాకు తెలియకుండా నయ్య నాపేరు ప్రకటించాడు. అందుకు తచేటట్లైతని చీవాట్లువేసి ఆసభకు వెళ్లక తప్పకున్నాను. మనసభలో నేను మాట్లాడకపోతేనేమి? నాతరువాత నా అంతటివాడ నా సెక్రటరీ—శర్మ గంభీరోపన్యాసమిచ్చి కోటికి వాగ్బంధనము చేయలేదా? ఇంక ఉపన్యాసములతో నేమి ప్రయోజనము? జరగాలె.

శర్మ

(రామారావును చూచి) శంకరరావు, య్య పన్నినవ్యాహములో మన సోమ నిజంగా తగులుకున్నాడు. గురుమూర్తి

న్నాడు. తక్కినవారు అటోపుల్ల వేసి సోమనాథంలో నంకురించిన న్నిని ప్రజ్వలించజేయుచున్నారు. వారు పెద్దది. దానికితోడు మన సోమ దేవమీదనున్నది తలకాడు; చుట్టిముద్ద. వారి వలలోనుండి తప్పించుట కష్టమగుచున్నది. (సోమనాథంపై పులిరిగి) డెంటు రామారావువిషయమై సీలపోరాణములేదు. నా విషయంలో నీవే ప్రవృత్తికి నేను నీతో వాదించరలుచున్నాను. రామారావునుగూర్చి దురుద్దేశము వారు చొరవాది సరికాన పక్షతారని చెప్పగలను. ఈ వివాహ చట్టవివాదానికి అతని యవస్థ జూచినవారికి జాలి వీని ద్వేషభావము జనించదు. అట్టి పక్షితులలో నతడు చూపుచున్న ధైర్యముకు మనమేకాక మన ప్రతిఘటనలు ధైర్యపడి సగౌరవముగ సానుభూతి చేయుదు. నావిషయమై నీ వేమి వాగినా లేదు. తారదావిల్లునుగూర్చి నాయభిప్రాయము నిర్భయముగ నిదివరకే చాటింపుము. మునుకులో గుడ్డులాటలు పనికి వలయున్నది. వైకి పెళ్లకక్కాలి. నా విషయము గ్రహించలేని మృత్పిండిములకు వాదించినాను.

సోమనాథము

రావును వెనకవేసుకొని వేసే దుర్మార్గులనున్నాడుగాని మన కిద్దరికిలేని ప్రతి

బంధకములు ఆయనకుమాత్ర మేమి సంభవించాయో నాకు కాస్తచెప్పండి. నన్ను వెలివేయి వేసి మసిపూసిమూలేడుకాయచేస్తారా? ఎంత ఛాందసుడైనా యింత మాత్రము గ్రహించలేకపోలేడు.

తటస్థులు

బలే సోమనాథం! కుతికపట్టుకునే ప్రశ్న వేశావు.

శర్మ

అలాగైతే తెలుగుచేసి చెపతానువినండి. మన ప్రెసిడెంటుగారియింట్లో అందరు శారదాచట్టము కావలెనంటారు. చిన్నతనములో పెండ్లి చేయుటకు వచ్చుకోరు. కూతురు చిన్నదైనను ఇంగ్లీషుబడిలో చదువు ప్రారంభించిన తరువాత పెండ్లివద్దని చెబులాడుచున్నది. ఇట్టి విషయంరి సీతులలోకూడా మన రామారావు సనాతన ధర్మము నిలబెట్టుటకై కంకణముగట్టుకొని అసహాయ శూరత్వమును జూపుచున్నాడు.

శంకరరావు

అలాగైతే మొన్న బెజవాడలో జరిగిన ఆంధ్ర మహాసభలో ఆడకూతురు దుహ్వారి సుబ్బమ్మగారు శారదాచట్టమునకు వ్యతిరేకముగా పూర్వరాషోరీన చెబులాడిందికదా! మీ ప్రెసిడెంటు ఆమెకుము వోటైనా యియ్యకద్ద? తటస్థు డెంతుకు కావలసివచ్చింద?

సోమనాథము

అలా సిగ్గుచెప్పండి. నోరు విప్పిపోతే చతికెయి జబ్బు?

రామారావు

మీరు బెజవాడ రాలేదుకదా! మీ కీనంగతి
యేలా తెలిసింది?

గురుమూర్తి, సూరయ్య

వారులేకపోతే ఆనధలో మేములేము? దొంగ
తనం దాగుతుందా?

శర్మ

అతమాత్రముచేత చంకలుకొట్టుకోకండి. బెజ
వాడనధలో మా ప్రెసిడెంటు మూకీభావము
వహించుటకు కారణము లేకపోలేదు. ఆ నధ
లో నేనుంటే నేనుకూడ రామారావువలెనే
యూరకుండవాడను. ఆనధలోనుండిన వేయి
మందినధ్యులలో ముగ్గురుమాత్రము శారదా
చట్టమునకు వ్యతిరేకులు. వ్యతిరేకులను సాన
కాశముగా మోట్లాడనియక గడ్గొలుపెట్టి లేవే
లేవుటకు ప్రారంభించిరి. మీదుమిక్కిలి వ్యతి
రేకముగా చేతులెత్త నుద్యమిస్తానెవారిని స్త్రీ
లందరు కన్నులెర్రజేసుకొనిబెదిరింపతోడంగిరి.
ఇట్టి బీభత్సములో ఏపురుషుడు ధైర్యము చేసి
బాహుముగ చేతులెత్తగలడు? ఇంతకును
ధైర్యమూరత్వముచూపనలెనుగాని వోట్లవలన
పని జరుగునా? కఠింకు కారణమగునుగాని!

రామారావు

నేను మూకీభావము వహించినది కేవలము
గృహముచేతనూ కాదు. బెజవాడ నధలో
బ్రాహ్మణులు లెక్కకు వదిలించినా లేరు.
అందరు బ్రాహ్మణేతరులే. వివాహవిషయము
లో వారికి శాస్త్ర త్రివిధకములు లేవు.

బ్రాహ్మణులు లేననధలో నా మొరాలికించువ
రుండరని భీష్మించి కూర్చుంటిని. మనీదులో
నా మహావిద్యపారాయణము?

గురుమూర్తి

ఈశుష్కవాదములతో నాకుఁబడలేదు. (రామా
రావునుజూచి) నీవు వైద్యుడవు. శారీరశాస్త్ర
మును చక్కగా చదివినవాడవు. ధర్మశాస్త్ర
ములమూల కట్టిపెట్టి అనుభవములో మన
చేతులమీదుగా బాలింత లెందరు కర్చగొను
న్నారో గమనించితివా? దేశములో లభ్య
కొంది బాలింతలకు మొదటికానుపుతో నూ
లేండ్లు నిండుచున్నవి. ఒకవేళ బాలింతమర
ణము లేర్పినను మనస్త్రీలు పాతికవంశతరము
లకే పర్వము ఉడిగి జీవచ్ఛవము లగుచున్నా
రు. ప్రపంచములో నెక్కడలేని యీ దౌర్భా
గ్యము బాల్యవివాహములవలన కాదని చెప్ప
గలవా?

శంకరరావు

ఏ దేశములోను చంటిపిల్లల చావులో?

సూరయ్య

బాలవితంతువులో? అతిబాల్యవివాహ మన
దురాచార విశాచమునకు మరి యే దేశము
లోను తావులేక మన దేశములో స్థావర మేర్ప
రుచుకొని మనపాలిని పీల్చి విప్పిచేయుచున్నది.
మన మది గ్రహించుటలేదు.

సోమనాథము

ఆగండి ఈ సత్తలు రామారావును కాదు
నన్నవగండి. నేనూ వైద్యుడనే. కొంచెమో

నాకూ ఆయుర్దేవము తెలుసును. కాని శాస్త్రములను గంగలో కలిపి యెప్పుడు వాదములో దిగారా? యుక్తివాదానికి మీరసలే నెగలేదు. హనుమంతుని ముంకుప్పిగంతులు? ఏమండీ, సూరయ్యగారూ కేశములో బాలవిశంతువు లెక్కువగా ఉందా? ఉంటే ప్రతిబాలవిశంతువు వివాచనచేసుకొనితీరవలెనని చట్టము చేయండి! కావున గారు చంటిపిల్లలచావులకు చింతిస్తారు. పాపము! విచార మొందుకు? సనిరోధచట్టమును చేసి పిల్లలు పుట్టకుండుననియండి! గురుమూర్తిగారు మెల్లనిగుండె వాడు. అందుచేత బాలింతలచావులు చూడనాధపడుచున్నాడు. ఎందుకీ బాధ? దానికి క్షము విరుగుదులేదా? ఖూ రంతా రిఫా బాలింతమరణములు మాన్పవలెనంటే డీకినతరువాతనే స్త్రీలు పెండ్లాడవలెనని చండ్రి. ఎక్కడ వుండుపుడీతే అక్కడ చేయాలి కాని యీ వివాహచట్టమే నేలవిడిచిన సాము!

తటస్థులు

సోమనాథం! మంచిసంగతు లేకావు.

గురుమూర్తి

చిత్రేటలకు నీవే మూర్ఖపోవాలి. నీకుయు మీ పెసిడెంటు సిగ్గుపడుచున్నాడు. చేత మేము జవాబు చెప్పవక్కరలేదు. చిటి విశండావాదమునకు దిగితే మీకు రాజీకుదరదు.

రామారావు

సోమనాథం చెప్పినది యుక్తికి ప్రతియుక్తిగాని సనాతనధర్మవాదుల సిద్ధాంతములని మీరనుకోకూడదు. నేనుకూడా అతిబాల్యవివాహము దురాచారమనేవాడనే. శాస్త్రప్రతిబుధకము లేకున్నను, బ్రహ్మణులను జూచి భదితరజాతులు చిల్లపిల్లలకే పెండ్లి చేస్తున్నారు. ఇవి యాపుటకు వివాహచట్ట మొకటి యవసరమనియే నామతము. కాని రజస్వలాపూర్వ వివాహములే శాస్త్రీయులు లని విశ్వసించు వారికి—బ్రహ్మణ, వైశ్య, విశ్వబ్రహ్మణ కులములకు—ఈచట్టము వర్తించకూడదను వారిలో నేనొకడను. వివాహము మతసంస్కారములలో నొకటి. అందుచేత ధర్మశాస్త్రములను నమ్మి రజస్వలా పూర్వ వివాహములు చేయువారిని శిక్షించుట న్యాయవిరుద్ధమని స్పష్టముగా చెప్పగలను.

శర్మ

తాకికదృష్టితో చూచినప్పటికి శారదాచట్టము నలన మన సంఘమునకు మరియొక నూతనోపద్రవము రావచ్చును. ౧౪ సంవత్సరములకు లోపుగ స్త్రీకి వివాహము చేయరాదని శాసించిరి. కాని అటుతరవాత విధాయకముగ స్త్రీలకు వివాహము కావలెనను నిర్బంధము లేదు. ఇప్పుడు పాతకాలలలో స్త్రీలకు నేర్పడి విద్యావిధానము మూరనియెడల స్త్రీలకు వివాహము బద్ధికమగునుకాని విధాయకము కాక పోవచ్చును. హిందూధర్మముల ననుసరించి

స్త్రీలకు వివాహము నిత్యము. శారదాచట్టము వలన మొదలుకే మోసము రావచ్చును.

సోమనాథము

అప్పుడు రిపార్మర్లకు ఏనుగు నెక్కినంత సం తోషము వచ్చును.

శంకరరావు - సూరయ్య

ఇప్పుడు రజన్వలనంతరవివాహములు ఆచారములో నున్న బ్రాహ్మణేతర సంఘములలో స్త్రీలకు వివాహములు ఆగిపోయినవా? నిర్బంధముగ జరుగుట లేదా?

గురుమూర్తి

శిష్టాచారపరాయణులను అనుశ్రుతముగ వచ్చుచున్న వైదికధర్మముల వదలక శాస్త్రానుగుణ్యముగ నడుచుకొనుచున్న సంబూదరి బ్రాహ్మణులలో రజన్వలనంతరవివాహములు సామాన్యముగ జరుగుట లేదా!

సోమనాథము

సంబూదరులు బ్రాహ్మణులేనా? వానసామూహమే! వారిస్మృతులే వేరు. వారిది శంకరస్మృతి; మనవి ఋషిప్రక్షములు. శిలాశాసనములవలె ఎన్నటికి మారనివి.

శర్మ

గురుమూర్తి చెప్పినమాట నత్యమే కాని సంబూదరిస్త్రీలకు ఇంగ్లీషువిద్య చెప్పించుటలేదు. వారు పురుషులతో నయానముగ ఉద్యోగములు సంపాదించి ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమునకయి పెనగులాడుట లేదు. శాస్త్రములలోను అమె

రికాదేశములోను స్త్రీలు ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమును సంపాదించి వివాహమున్న యేవరిని చూపుచున్నారు. ఇష్టమువచ్చినన్ని రోజుల పురుషులతో భార్యాభర్తలవలెనుండి తన వాత విడిపోవుచున్నారు. స్త్రీలకు ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమున్న యెడల కొలదికాలములో మన సంఘమున కీయవస్థ పట్టక తప్పదు.

సోమనాథము

సంస్కారప్రియులకు కావలసిన దే యది. అది గా రుద్యోగముచేసి సంపాదిస్తుంటే అయితే గారు ఇంట్లో వంటచేసి భరణం తినుచుంటారు.

గురుమూర్తి

స్త్రీవిద్యావిధానము పూర్తిగా మారవలెనని వారితో నేనుచేరుతాను. గృహిణీధర్మములను చక్కగ నెరవేర్చుకొను నేర్పుకలవలెను. వివాహమాడుట కిచ్చలేదని వారి గత్యంతరములేని యనాధస్త్రీలకును ఇప్పుడు పాఠశాలలలో నేర్పేడి విద్య యుపకరించిన జనసామాన్యమున కీవిద్య పనికిరాదు. విద్యావిధానము మారినయెడల రజన్వలనంతరవివాహములు చేసినను మన సంఘమున శర్మచెప్పిన యవస్థ పట్టదు.

రామారావు

మనస్త్రీలకు కావలసినవిద్య చెప్పే పద్ధతి ౧౨ సంవత్సరములకు లోపుగా పెండ్లిచేయని సనాతన ధర్మవాదులు వాగ్దానము చేస్తారు. ఆప్రకారముగా శారదాచట్టము మార్చవలెను.

గురుమూర్తి

సంవత్సరములకు లోపుగా నిషేకము
ము అని సనాతనధర్మవాదులు ప్రమా
చేస్తే మీరు చెప్పిన రీతిని వివాహ చట్ట
మూర్ఖులకు మా కభ్యంతరము లేదు.

శర్మ

మొందుకు? నిషేకవయోనిర్ణయచట్ట
చేయండి.

గురుమూర్తి

వయోనిర్ణయచట్టమును అమలులో
కు బ్రహ్మతరము కాదు. భార్యభర్తలు
కులు ఏకమవుతారు. చట్టపుదారి చట్ట
నింది.

సోమనాథము

రయ్యా శాసించడానికి? నా కూతురి
కి నాయిప్తమా? నీ యిప్తమా? చంటి
చేస్తాను. నీవెవరు అడ్డుపెట్టడానికి?

శంకరరావు, సూరయ్య

టి పెంకెతనానికి దిగితే మీకు మాకు
లో రాజీ కుదరదు.

తటస్థులు

టికి కుదరదు.

సోమనాథము

క మీరు మమ్ములచేసే దేమిటి? మీరు
ననాలు చేసుకొండి. మేము యథాప్ర
గా యిప్పటివలెనే పెండ్లిండ్లు చేసి తీరు
.

గురుమూర్తి

చేస్తే చట్టములో విధించిన శిక్షలు అనుభవి
చి తీరుతారు. మీరు నిర్భయముగ చట్టమును
ధిక్కరించి పెండ్లిండ్లు చేయలేరు. అధవా యే
కొద్దికందో చేస్తే మేము రిపోర్టుచేయక
మానము.

సోమనాథము

అసాంపూ చూస్తాంగా. ఏమొగాడు సీర్యాదు
చేస్తాడో. చేసి పల్లెటూళ్లలో ఎన్నిరోజులు
టాడో! తినబోతూ కూరల రుచెందుకు? మా
యేర్పాటులో మేమూ వున్నాము. పిల్ల పెండ్లి
చేయుటకు తిల్లిదండ్రులు భయపడేయెడల
కన్యాదాతలు సిద్ధంగా వున్నారు. గుడ్డిగవ్వ
కర్చుగాకుండా పాలోహిత్యము చేయుటకు
నేను సిద్ధం. లేవంశయ్యా కార్యం ముందర
వీరితో వాదా లెందుకు? ఇదిచాలు లేవం
డింక.

రామారావు

శారదాచట్ట మను పిశాచంబు మడసి

సోమనాథము

వేదచోదితధర్మంబె వేధుదన్ని

రామారావు

చిన్నపిల్లల పెండ్లిండ్లు చేసి మమ్ము

సోమనాథము

బాజ్ నిండంగ విందులఁ బ్రోచుఁగాక.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

అడె వలతేడు నా ప్రియురాలితోడ

జూద మొకనాడు : జూదాన నాదియందె
యోడె మున్ను సంపాదించియుంచుకొన్న
యట్టి తనకన కాదుల¹ నలరుబోడి
యొడలిమార్దవంబునకు మాతొడ్డి యతడు;
ఈగతిని దనయాయమ్ము² లెల్లెఁ జెల్లి,
నెంతయును బంతమునఁ గంతుఁడంత నింతి
తీయమోవికి మాటుపందెంబుగాఁగ
నొడ్డి, తనచేతి చెఱకువి ల్లోడిపోయె;
వింటినారి నతం దళివేణి కురుల

కెదురుపణముగాఁ బెట్టి యయ్యడియు నోడె;
ధ్వజమునందున్న యట్టి మత్స్యముల మగువ
కనుఁగవకు నోడి, యోడె జంఘలకుఁ గేత
నేర రాంకంబుల మకర కేతనుండు;
చెలివలుకులకుఁ జిలుక తేజీల నోడె :

ఇటు లతేడు తనవిధవ మోడుటయెకాక,
కాక మది హెచ్చి యాకొమ్మ కాకలీన్వ
రమ్మునకుఁ దనసఖుని పైకమ్ము³ నోడె;
అంతతోఁ బోక, తన యన్న పాంసవాహ
నము లోయారియ్యుయారంపు నడలకొడె;
జనకు కరములఁగల శెంఖచక్రములను

జంక కతఁ డోడె నతి గళజఘనములకుఁ;
దల్లి పుట్టింటిసంపదం దరుణిపాణి
పాదములకోడెఁ బిడప నాజూదగాఁడు;
మేనమామకుఁ గలిగిన మిసిమి⁴ నెల్ల
నాతఁ డోడెఁ జేడియమోము నందమునకుఁ
ఓడుటకు మతేమియును లేకున్న తన్నుఁ
జూచి యాచెలి నవ్వఁగా సైచలేక,
దర్పకుఁడు దర్పమునఁ దన తనువు వెనుక
నోడినపదార్థములకు మాతొడ్డి, యూచి
పాచికలువైచి, యోడె నెప్పటివిధాన :
ఆకతంబున నాతఁ డవంగుఁ డయ్యె!
పొరునికంటిమంటనుబడి మరునియొడలు
భన్మచయ్యెనటన్న యాపలుకు వట్టి
పుక్కిటిపురాణమని నాకు బోధపడియె.

ఇందువింటను విరితూపు లెక్కువెట్టి
నన్నుఁ గొట్టఁదొడంగిన యన్నుమిన్న
కాళ్ళపైఁ బడితిని గావు కాపుమూచు.

* * *

గావుకాపుమొ చంతటఁ గాకులఱవఁ,
దెలివిగంటిని ; గలయని తెలిసికొంటి !

1. కవితానామ సంపాదనము మొదలైనది; ఇదిగారు మొదలైనది. 2. ఆయమ్ములు=తల్లి-అమ్ములు; ఆద
యలు. 3. పైకమ్ము=పాపమూసము; ధనము. 4. మిసిమి=కాంతి; సంపద.

౧

రదాచట్టం ఆరంభించబోయేముందు జరిగిన
 పండ్లండ్ల ప్రయోగంలో పరమపైష్టిపడైన శ్రీ
 రామన్న కుల హానిః భయపడి కట్టుకొన్న
 నే కంగారుపడి యేడాదిపిల్లయిన కామేశ్వరిని
 వాడగు శేషగిరి కిచ్చి ముడివేశారు. పెండ్లి
 వసులపంపడీ పురోహితుల మంత్రపురోహత
 వస్తుడుకూ పిల్ల అదిరిపోయి పోయిపెట్టి యేడు
 పాపం తిల్లిఅయిన అన్నమ్మగారు చాలావో
 డ్లకు పోలిస్తూ మూడుముట్లూ చేయించింది.
 నానా ఒకరోజు పెండ్లి కాదు. అయినా
 అంతగా జరిగినది. అన్నమ్మగారికి చిన్న
 పెండ్లి ముచ్చటలన్నీ మారుమూలకంగా మళ్ళీ
 యి. ఈ వివాహంలో శేషగిరి కట్నం ఒక
 పట్టుకోటూ; కామేశ్వరికి సొమ్మ
 తిల్లిపాలు. అది శాస్త్రీయరైన
 పాపం కాబట్టి, పెండ్లి పోతురు తిల్లి కేగానీ,
 తురుకి చీర, తెలికల, చదివించులు అవసరం
 ఉంది. శ్రీకాస్త్రీగారు, సాలంకృతికన్యా
 నీ వివేచనల తిరిగివేయించిన నిష్కారి
 బట్టి పిల్లకు పెట్టాలనిన నగలమగూర్చి కాని,
 ప్రియమగూర్చి కాని ప్రస్తావనైనా చేయలేదు.
 తీసిన పుస్తకంబందుకూ మొగావకట్టిన కాసి
 లుకూ చీకావడడీ కామేశ్వరి యిచ్చేది. చిట్టి
 పుట్టా అగ్నిహోత్రాదగ్గర పాగా, దీనికి
 కామేశ్వరి కాకుండా శేషగిరికూడా కలియ
 ాకి రావని యేడ్చేవాడు. బాజుగింపో, మందలిర
 గట్టా సమాధానపెట్టి కళ్ల పీళ్లు కుడిచి రిండి
 ం చేయిస్తూ ఉండేవాడు. ఏమయితేనేమి
 గానంగా అంటే మేజావాడీ, తుర్రెగింపూ
 అప్పగింజిలు దండారంపూనైనా... శ్రీ

లోటూ లేకుండా యథావిధిగా జరిగింది. ఆగ్రామంలోని
 గ్రామీణులయిండ్లలో ఆఅయిదురోజులు పొయ్యి రాత
 య్యలేదు ఈ విధంగా అన్నదాపం చేసి శ్రీకాస్త్రీగారు
 ధన్యులై వారు. చేసుకొనేవాళ్ల ముచ్చటెట్లాఉన్నా చేసే
 వాళ్ల ముచ్చటూ యాచేవాళ్ల ముచ్చటూ బాగాతీరింది. దివి
 మైన యాపురితా వివాహం జరిపి రామన్న ఉపద్రవం
 నుండి రక్షింపబడితిరిగిడా అని శ్రీకాస్త్రీగారు ముదితు
 లై వారు.

౨

శేషగిరితండ్రి ముబ్బయ్య దీక్షితులు గుంటూరు
 మూలలో తెలుగువండితుడు. వైదికవాసన పూర్తిగా
 పోక పిల్లవాడికి పెండ్లిచేసాడు గాని లౌకికవృత్తింపై
 ఆశునకు మహామోహా. ఏనాటికైనా తనకొమరుగ్గి
 వి. ఏ., వి. యల్. చదివించి వాకిట్లో బల్లకట్టించాల
 వని ఆశునకోరిక. కాబట్టి కుడిమాన్యాలు తెగవమ్మైనా
 శేషగిరికి యింగీ ఖుదదువు చెప్పించడానికి పూటకొ
 న్నాడు. సహజంగా తెలివిగలవాడైన శేషగిరి ఒక్క
 క్కానాతిప్పకుండా యోగివద్ద ఇగజ్జ యేండ్లు విచ్చేటప్ప
 టికి విద్యోగ్యులై తిండిని కంతోపసాగరంలో ఓలూ
 డించాడు. వెంటనే ముబ్బయ్య దీక్షితులుగారు మహా
 తృప్తితో తన యాస్తితత్వమైన లాదువు సాధిం
 చడానికి శేషగిరిని చెన్నపురి పంపించారు.

శేషగిరికి చిన్నప్పటినుండి నవవాగరికతయందు
 మోహమెక్కువ. దానికి తగినట్లుగా సాహితీమయినభక్తి
 లతో ఆతనికి సావాసం. వారి నిరంతరజోషీలై ప్రభ
 యగీతా ల్లుడం ప్రకృతిబోధ నాస్వాదించడం శేర్పు
 కొన్నాడు. కాని అతడు భట్టింది మొదలు గుంటూరు
 లోనే ఉండి రిల్లింగండుల వ్రాసిన చదువుకొన్నాడు
 కాబట్టి అతని నవీభావా లింక విభలంగా విస్తరించ
 డానికి వీలుకాలేదు.

చెన్నపురి దర్శనం అయికి క్రొత్త. కాన, అప్పటి
 వింతలకూ, వివేదాలకూ మధ్యదై తినివని... త్త. త్త.

చూచివది చూడకుండా చూస్తున్నాడు. చూడంకాద అతనికి ప్రపంచమంతా చూచిపోయినట్లు తోచింది. కారణాచట్రంతో బాల్యవివాహాలు నిషేధింపబడటంచేత బాలికలు తండ్రి పరివహముగా పాతకాలలోజేరి బాలకులతో సమంగా చదువుతున్నారు. వాండ్ర మఖోల్లాసమూ, చాకచక్యమూ, తెలివితేటలూ వివమువిధేయతలూ చూస్తే ఆద్యురంగా జానప్టికవి, తనసహపాతులైన వారిలో అనేకు లట్టి మెయివిద్యారూపగణగల్గలైన కళ్యులకు వివాహమాడడం గూడా శేషగిరి కొన్ని చోట్ల చూచాడు. తన బాల్యవివాహంతో అలవాటి వివాహాలు పోల్చి చూచుకొని లోలోపల సిగ్గుపడ్డాడు. తనకు పెండ్లయినసంగతి యెరిగి చెప్పగూడదనుకున్నాడు. అప్పటికి జంకుతీరక తనజంబెంటిపీ మొలలో దొపుకోటం మొదలు పెట్టాడు. ఈవిధంగా మొదటియేడు గడిచిపోయింది. శేషగిరి ఎఫ్. యల్. క్లాసులో వెళ్లింది. యల్. క్లాసులో ప్రవేశించాడు. ఈ ప్రవేశించిన కొన్ని రోజులే కామేశ్వరి రజస్వలై తండ్రిపెండ్లయింది. ఇంకా ఆనడం భాగ్యంగాలేదు. కాన ఈ ప్రామాణ్యధర్మము, నిషేకమునకు సుముహూర్తము నిర్ణయించినామ. నీవు అప్పటికి పెలపు తీసుకొని రావలసినదని తండ్రిద్రవ్వండి శేషగిరికి ఉత్తరం వచ్చింది.

3

కామేశ్వరి రూపనీ కాను. దానికి తగినట్లుగా పెండ్లయిన అమ్మమ్మలే వచ్చిన చిన్న విధిపగంవల్ల ఆమెలు పట్టుకున్న వచ్చిన పోట్లకంవల్ల, ఆమెమొఖాన కొన్ని ముచ్చటలు పడ్డాయి. ఇట్టి మైమిత్రికాలవల్ల కొన్ని వికారాలు యొప్పడ్డా వైవాహికసంబంధ బాలారిష్టాలన్నీ గడిచి పెద్దయింది. కాని పుట్టియొక్క వైజంతేత ఒక యేడుకుంటే మరొకయేటికి కామేశ్వరి చక్కరియందు పెద్దదనియన్న పుట్టికి ఆమెయన్నమ్మరి చెందుచున్న పుట్టికి నియోభివృద్ధిలై నిజంగా మిగిలి పొందవలసిన నిద్యారివేములూ లోకజ్ఞానమూ వగైరా లేమీ కామేశ్వరికి కలుగలేదు. వాగరికపు స్త్రీ ప్రపంచంలో జరుగుచున్న శేషభావల మార్పులూ, విద్యాలికాసాలూ ఆమె

అజ్ఞానపు వ్యావయంలో కించిత్తుకోటునైనా ఆక్రమించలేదు. తండ్రివాదసమూ తల్లి మాధ్యమూ ఆమెను యాగధర్మాని కడంగా తేల్చిన దినవి. శేషగిరిలో బయటనున్న విద్యార్థివృద్ధి చూస్తే వా కొమారకు కొంచెం అక్షరజ్ఞానం కలిగింకాయనే శులంపు తల్లిదండ్రులతోచలేదు. ఎట్లాగో ఒకడి కిచ్చి ముడివేకాముగదా ఇక పరవా లేదనుకొన్నాడు. అంతేగాకుండా ఆదరానికి చదువు చెప్పించడంవల్లనే యీవివరీతిపు వికృతపు వింత కానవాలి పుట్టడానికి కారణమనీ ఆడిది మాడ్చుమీకుండా ఉండడానికి సాధ్యమైనంతకంటేమా ఆదరాన్ని అడగడ్రోక్కి ఉంచడమే మంచిదనీ పేరికాస్త్రీగారి అభిప్రాయం కాబట్టి యారెండు కారణాలవల్ల కామేశ్వరి ఒకమాధ్యలోకంలో పెరిగింది. ఏమయితేనేమియు క్షయముగ్గురాలైంది గనుక యిక యింట్లో ఉంచుకోడం ఉచితంగాదని పేరికాస్త్రీగారు నిశ్చయించుకొని వియ్యంకుడికి ఒకఉత్తరం వ్రాశారు. దానికి జవాబు రాకపోలే మల్లి వ్రాశారు. ఇక ఉపేక్షనూడదని సుబ్బయ్య దీక్షితులుగారు కొమారుడికి ఉత్తరం వ్రాశారు.

౪

ఆ ఉత్తరం చూచిందిమొదలు శేషగిరి “వాన్నా నీమి సమాధానం వ్రాస్తా”మని పెద్ద యోచనలోపడ్డాడు. ఏదాడిరింబటనే ఒకమాటు కామేశ్వరిని చూచాడు శేషగిరి. అతను వెళ్ళేప్పటికి కామేశ్వరి తల్లి తోబాటు అంటు తోమతూ పెనిమిటి వచ్చాడని కంకారుతో అతనికి చెప్పింది. ఆతెలుమూనే ఒకమాటు తల్లి తల్లి పెనిమిటివంక కామేశ్వరిమాదా చూచింది. ఆసమయంలో ఎగిడిడిగిగా కట్టుకున్న చీరా, మోచేతులంటా తొడుకున్న చారల రెవికా, ఆరవికనున్న పెద్దమెడపట్టి, అపట్టికి వ్యర్థ్యధంగా పెట్టుకున్న పిన్నూ, మెడలో జగిసిలేని పురుచ్చేరివానూ, చేతులకు పొన్నులంటి మరుగలూ, ఆముగనుకు ముందు గుత్తింగా తొడిగించుచున్న నాలుగైదు పట్టుగాజులూ, చెవులకు పెద్దపెద్దకమ్మలూ, చెంపసరాలూ, నడిమిపాపటతీపి గట్టిగా జడలుకొని చుట్టుకొన్న బిగ్గచుట్ట, దానికి యెనుకగా ఒకవాగరం,

జట్టు చక్క చేసుకోకపోవడంచేత దుబ్బునరే జట్టు, తదిధియుగా ఉన్న భార్యను తేలిగిరి చూచాడు. ఆమెనైతిరి ఆతని తేమ్రం ఆకర్ష లేదు. ఆప్రయత్నంగా ఆతని మనస్సులో భాగ్య ఒకవిధమైన అవంగుష్టి గలిగింది. తన బాల్యని తలచి మనస్సులో గొంచెము వేపు వేసం. కాని ఆవేదన యెరికి తెలియబడకందానే యింటికి వచ్చేకాదు. కాని ఆనైముఖ్యమూత్రం జీకి ననలు కొమ్ములు వేసుకొని వృద్ధిపొందు ఉన్నది. చెన్నుత్రుని వచ్చినవారితో నవనవాకార తో నవనకారములతో చెక్కిళ్లపై అరుదీర్తి, పై చిఱునకపుటొంతులూ, లోలలోననము న్నదానమ్రతలూ తొలకరింప కదిల్చినప్పుడెల్లా లుచిమ్యేచేతిబంగారుగాజులతల్లెల్లలతో మెదలి ల్లా మిలమిలలాడే చెవి లోలాకులచెంగలింపులతో గానికంతకూ కొంభచచ్చే నిడుచైన వాణజడతో న్నములూ, కాళ్లకు న్నిప్పుయూ, జిలునైన చీరా, కుల రెవికా మొదలైన నవనాగరికాలంకారము తెలుగు యింగ్లీషు భావలతో అన్యకంగా నుంటూ సొందర్యదేవతలవలె సరస్వతీ అవతార కానుపించే ఆంధ్ర బాలికారత్నములను చాల చూచాడు. చూచివెళ్లి ఆతనిమనస్సులో క్రమా దించుకున్న స్వభార్యయందలి నైముఖ్యంబరం వృద్ధిపొంది వేర్లుకన్న పెళ్లగింపరాని మహావృ తయాతైంది. కాబట్టి ఆతను ఉత్తరానికి జవా నుకుది వనకున్నాడు. ఇట్లా అనుకుంటూ ఉం దుకుమానుకోజాణ గడిచిపోయినాయి. తిండి జవాబువానినాపుకానేమి? ఆ రోజుకు నీకు నీలపుకుందా కానా, అనెల నాళ్ల యొం లని ఉంటుందని మరల ఉత్తరం వచ్చింది.

౫

మాటు నమాధాన మిచ్చకతప్పదు, కాని ఏమిస్తా ములు లలుచుకుంటే తేమిరి గుండె గుళ్ళెలు ఏడో దేలు తనకు పెండ్లికావడ మనేది ఆతని

కోక అవమానంగా ఉండడంచేత మిమిలతో యాచిమ యం యోచించినాని ఆతనిచిత్త మంగీకరించలేదు. కాబట్టి ఒంటరిగానే యాచివచ్చాడు. ఉంకినిమిత్రం ఆటపాటలూ సాక్షంకాలపుడి కాయలూ మానుకున్నాడు. తనగదిలో ఒంటరిగా నున్నాడు. ఏడాదిపిల్లకు ఏడేండ్ల పిల్లవాడి! చేసిన వివాహం కాస్త్రీయ మెల్లా అవుతుంది? తలిదండ్రులు చేసిన యీ అత్యవారపు వివాహంలో నాభాధ్య లేమున్నది? నే నెందుకు దీనిని అత్రిమించుకూడదు. పసిలేవంలో అనాలోచితంగా చేయబడ్డ యాచివాహానికి బద్ధపై ప్రపంచమెఱుగని ఆమెటుమానిసితో నాదీవిత మేలదుఃఖభాజనం చేసుకో వారే? దీన్ని ఆత్రిమిస్తే నాకెందుకు పాపంవస్తుంది? ఏమీ యెఱుగని పసిపిల్లవుమైన మమ్మ మాళ్ళొచ్చెట్టి వీరి నీఆక్రమపు పెండ్లిలేంకు జరుపకున్నాడెను? ఎవో భాధ్యతతో వా రిట్లా చేశారు? మెనరులైనవి అమ్మదా నికి, అన్యాయం చేయడానికి లా వొప్పుకొను. వారి మీద ఒకముఠం మోపడానికై నా గార్తీయనకు మాకు లేదు. అట్టివో మెనరుయొక్క వివాహపుమాకు మాత్రం అట్టిది గాదా? దానిని బాగ్రత్తగా పరం ష్చించి ఒప్పుంచడం పరంక్షకుల భాధ్యతగాని యిట్టి దుర్విచియోగం న్యాయమా? సరే పోనీ యేవో పాదా విడితో చేశారే అనుకో కామేశ్వరికి, చదువెందుకు చెప్పగూడదు? నాగరిక మెందుకు నేర్పగూడదు? ఏవోవిధంగా ముడివేళాము గదా. ఇక నెక్కడికి పోతా డని ధిలాసా కాబోలు. ఈధిలాసా వదిలించడ మెంత నేపుకాని, పాపం ఆ కామేశ్వరిని తలంచుకుంటేమాత్రం కొంత బాలివేస్తున్నది. నేనంటే నుగవాణ్ణి గనుక ఎట్లాగో తెలిసి పెండ్లి చేసుకుంటాను కాని, అధం శుభం యెఱు గని ఆ అమాంకురాలి గతి దేయగావారే? డైవోర్సు ంట్టం అవుల్లో ఉన్నా ఆరాందకులు పిల్లకు పుడకవివా హం చేస్తారా? ముమ్మాటికి చేయరు. చేయకపోతే ఆ బాలిక ఉమరు నాకు కొట్టుకుందేమానాదా, ఎచ్చే నాకెందుకు కొట్టుకుంది? నేనేమెఱుగును? ఆతాని కొట్టు బొందెనా నేను కట్టానో నాకు చేతకాకపోతే ఆత్రికోనినాడే కట్టాడో నాకు జ్ఞాపకం లేదు, ఈ

మునేటికి దోషమైనా యెఱుగని నాకు అట్టి ఉసురు
యెండుకు కొట్టుకుంటి? ఇలాచీదితెంతో అనుమలదాం
పత్తంకంటే స్వర్గ మేమున్నది? అట్టి వికృతప్రకారం
పాపంచేసుకొని నాచీదిం దుఃఖభాజం చేసుకోవా?
టర్-బల్ల పడను, కాని మాతండ్రి కేసుని సమాధానం? నే
నిప్పు దాట్టి పద్ధి గ్రాస్తీ మావాన్న యెంత నొప్పుకుం
టాడు? నామాటకోసీకాదు, నాపరువు పోగొట్టాడని
యెంత కటకం పడ్డాడోగదా, అయ్యో! స్వార్థంకోసం
పూజ్యులైన మాతల్లిదండ్రుల ఫిక్కిరించనా? అయ్యో!
నాబ్రతుకు యెటువంటి సంకటనీతిలో పడ్డది? నాన్నా,
నాకీటువంటి పెండ్లిచేసిన వాడెవ్వు నా కీచదు పెండుకు
చెప్పించావు? ఈవిధమైన యోచనలు మనస్సులో
తగిలి:కొద్దీ శేషగిరికి ఇండ్లరిండా నీళ్లుచ్చివాయి.
అనుమలపతియగు భార్యలేక అల్లాడుతూ బ్రతికి ఉండ
డంకంటే యాచీదితెప్పుటోడను యీలోకసాగరంనుండి
తొలగిస్తే తాగుంటుందేమో అనుకున్నాడు. కాని
తాను నువ్వుయ్యడీక్షులు బుచ్చుమ్మగార్ల యేక
పుత్రుడు. వాళ్లు తనమీదనే ప్రాణాలు పెట్టుకొనితను
సర్వస్వం విక్రయించి తనకు ఎదువుచెప్పిస్తూ తానేకో
గొప్ప ఉద్యోగంచేస్తే చూడాలని కొండంత ఆకితో
యెదురుచూస్తున్నారు. ఇంతకోరికతో ఉన్న తల్లిదం
ద్రులను యీవార్ధక్యంలో నిండుదుఃఖలో ముంచిపోవడం
న్యాయమా? అన్యాయం అన్యాయం, అని ఆశని
అంతర్యామి ఘోషించింది. శేషగిరి తనస్వప్నదయలీల
లోని ప్రతితంతువునూ బ్రోసింది చూచాడు కాని యే
రెండింటికీ పొంతన కనరలేదు. తానిప్పుడు తల్లిదండ్రుల
మనస్సు నొవ్వకుండా ఉండడానికి కామేశ్వరిని తెచ్చు
కొనెనా తన ఆదర్శం ప్రకారం కుటుంబపాఖ్యానికి
తిలోవకం. లేదని ఆమెను వదలిపెట్టెనా ఉభయుల
తల్లిదండ్రులనూ మనశ్శేకం, అట్లగు కార్యకింగా దుఃఖం.
ఈరెండూ నాకీలని తాను గతించెనా కనిపెందిన
తల్లిదండ్రులకు దరిలేని శోకం. పతే అదిగాదని కామే
శ్వరినీ తెచ్చుకొని తాను కోరిన భార్య నింకదాన్ని
గూడా చేసుకుంటే ఒకకవరలో రెండొకరు లిమిదివు.
ఇంతకంటే అగచాల్లమారిబ్రతుకు యింకోటి లేదు. అది

గాదని ఆవిడ వక్కడ అనాచూతకునుమంగానే ఉ
తా నిక్కడ అట్లాగే ఉంటేనో? జన్మమెదుకొచ్చిం
యో:నం యెందుకు ప్రపాదంపబడ్డో, స్త్రీపురు
లెందుకు సృష్టింపబడ్డారో, జగత్తులో శృంగారమే
కో, సౌందర్య మెందుకో, చదు పెండుకో సంపా
యెందుకో, అన్నీ స్వర్థమేగదా భార్యలేకపోతే.
విధంగా అంతులేని యోచనలతో కుకకు ఉడి
కున్నది శేషగిరి హృదయం. కాని ఒకటి లేవ్వకో
స్వస్థపడుతున్నాడు. ఆరాత్రి భోజనం మాచుకున్నా
సరిగదా కూరుకన్నమాట అవలే యెఱుగదు.

E

తెల్లనాటింది తనను నువ్వునూ లేకనే హాస్య
చెల్లి నాలుగు మెకుకులు సంజవచ్చి పాతారెక్కు
ఉన్నాయనో పరీక్షల సమయమనో నెలవులు
మో గ్రాసీ పాటేద్దామా, ఈమాటు ఉపద్రవం
కుం దజకుంటూ కాలేజికి వెళ్దాడు.

అక్కడ ఉండగానే శేషగిరికి తండ్రివద్దను
టేలిగ్రామ్ వచ్చింది. “నీవు రెండు ఉత్తరములు
నా జవాబీయలేదు. ఏమిటి నీఉద్దేశం? నీదగ్గరను
తేపు ఉత్తరం రాకపోతే బయలుదేరి వస్తున్నా.
మాచుగారు తొందరపెట్టుతున్నారని అని అడ
వుంది. ఆతంలివార చూచుకొనేటప్పటికి తల తిరిగి
క్రంగిపోయినాడు. ఈ అగ్నిపరీక్షలో యెట్లా
తామరా బాబూ అనుకున్నాడు. ఏమైనా పతే
ఉపేక్ష కూడదు. ఎదుటికి వస్తే మట్టి మొగమ
నులే యిబ్బంది కాబట్టి యేకోవకటి లేల్చి యీ
టపాలో పాటేయడం కర్తవ్యం అనుకున్నాడు,
ఆఉత్తరం గ్రాయడానికి కొంచెపు అవకాశం
కాబట్టి అప్రాటకు ప్రిన్సిపాల్ వగైరా నెలవు లీకు
తనరూపకు వచ్చాడు. కలం కాగితం చేబట్టుకురి
న్నాడు. కలం విడిగిస్తే అందులో ఏరా లేదు, స
సీరాబడ్డీ తెచ్చి సీరావాసుకోతోలే చెయ్యి ఎణికి
చేయివా చొక్కామీదా పడ్డది. ఆచొక్కా
అవలల పాటేసి చెయ్యి గట్టిగా గుద్ది కడుక్కొని

చాయదానికి మామన్నాడు. కాని వ్రాత
దే తటతటా కొట్టుకుంది. చేయి ఎడతే కాగితం
గారింది. ఆ కాగితం మల్లి చేతికి దీనుకొని
తే అదేమో చేయి చచ్చుకొని పోయివట్టయి
ట్ట వ్రాసి: అక్షరాలు అలంకృతపోయినాయి,
జీపోయింది. ఛీ అని దాన్ని క్రింద పోతేసి
రు పేపరు అందుకున్నాడు. ఒకదానిచెతుక
యా అకతవకలు జరిగిన కొద్దీ “నే నేలయింత
పోతున్నాను? ఇంతులో నా అక్రమం
? ఒకపవనాని భవిష్యం పాడుచేసినవారిని
జేమాత్రం యెదిరించడానికి యేల భయపడాలో?
తియల కన్యకు చూచుకొని పెండ్లాడడం
స్వామ్యమైన పాక్కు. అట్టి నాపాక్కును
క్రమింపజేసుకొని దుర్వినియోగం జేసిన తల్లి
సంఘాన్ని ధిక్కరించడం స్వామ్యమే గాని
అక్రమం యేమన్నది? అని ఈవిధంగా తల్లి
స్వామ్యం తలంచగా నే శేషరిహృదయంలో
ఉద్బింబించింది. రక్తం ఉడుకెక్కింది. కోపం
బలంగదా! ఎవ్వడైతే కోపం రేకెత్తి-దో
ఒగ్గరికి నువ్వులో గలిగిన జంకూ చేతుల్లో
స్పృహ ఒక్కమాటు హుభవ యెగిరిపోయి
వలం ముషీరసమును స్రవించే ఆవులకలం
తీవ్రతవైంది యోధుడిచేతి ఆయుధంలాగా
ంది. ఆవుద్యేగంతో పరపరా ఒక పెద్ద ఉత్త
వ్వనజల్లి పావులో పారేసి గడికి చేరాడు.

2

గిరి వ్రాసిన ఉత్తరం పకాలంలో నుబ్బయ్య
కి చేరింది. నేను బయలుదేరి వెళ్తున్నానని
తో రావలసిన కొమారుడి ఉత్తరం భార
తో రావడంచేత దీక్షితులుగారికి మువ్వల్లో
భారం అనిపించింది. ఆక్రంతో తిప్పుకొని
నీకమానాడే దగ్గరినుంచీ ఉత్తరం వచ్చింది.
నీ భార్యను పలిచి ఆమెవద్ద యిట్లా చదివడం
రాదు.

“బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన చావలి నుబ్బయ్య
దీక్షితులు నాన్నగారికి, తమకుమారుడు శేషగిరి వచు
స్మరించి వ్రాయుతున్నది. మీరువ్రాసిన రెండుఉత్తర
ములును తెలిగ్రామును చేరినవి. కాని మీరునాకు
అక్రమముగా చేసిన వివాహమునకు బద్ధుడను కొవల
యువా? ఎలదా? యను నాలోచనలో నుండుటచే
మీకు వెంటనే ఉత్తరము వ్రాయుట కాలవ్యవస్థేది.
కుమింప గోరవను. నాన్నా! కామేశ్వరి వాకు వివా
హము చేయబడినదని మీరుచెప్పులేగాని నాకు గుర్తు
లేదు. ఇష్టియందుంచుకొన జాలరి యతిచాల్యమున
నివృత్తులును, క్రీడాపక్షులును:ను నిరువురు బాలబాలిక
లకు చేయబడిన వివాహము కాస్త్రీయ మెట్లును? అకా
స్త్రీయమున నీవివాహమునకు యుక్తవయస్సు వచ్చిన
తిరువార వధూవరులేల బద్ధులు కావలెను? వివాహము
ప్రతిస్త్రీపురుషునకును జన్మపాక్కు. అట్టి వైవాహికపు
పాక్కు తల్లిపండ్లులు దుర్వినియోగముచేసినదో దానికి
వధూవరులు బాధ్యుల? నుభుమును చేతువుకొను
మనియు జీవితపాఖ్యమును ధగ్గముచేకొను మనియు
తలిపిండ్రులు కట్టిపెట్టినయననమూలయును భార్యతో కల
కాల మెల్లాదుమిరియు నుత్తమోత్తమమైన మనిహిందూ
మతమైనను కానించుచున్నదా? విద్యాపరిపూర్తియగు
వజ్రు బ్రాహ్మణునకు వివాహార్హత లేదుగదా. విద్యా
భ్యసనకాలమంతయైన పరమవచితమైన బ్రహ్మచర్యమును
ప్రతియధ్యేయియు వనస్థించి తీరవలెనని హిందూమతము
స్పష్టముగా విశదీకరింపుచున్నది గదా. విద్యాపరి
పూర్తియైన వెతుకనే సమావర్తనము అనగా నేమి?
గురునిండి వివాహమున కనుజ్ఞ గొనుటగదా. ఈవిధ
ముగా బ్రహ్మచారియొక్క విధి హిందూమతము కానిం
పుచుండి అక్షరాభ్యాసమే చేయబడిన పిల్లలకు హిందూ
మతముపేర వివాహము జరుపుట హిందూమతము నట్లం
ఘించుటయని వేతే వక్కానింపబనిలేదు. మన వివా
హుల వివాహృత్తాంతములు వివాహముయొక్క కాల
మును చక్కగా ప్రతిపాదుచున్నవి. విచారించి
చూడుము. వారిలో నొక్కనను అధ్యయనము పూర్తి
గాక పెండ్లియాడలేదు. కాన మీరు మతప్రియత్యము

చేతనే మరమును ధిక్కరించిరి. విద్వలయందరి వాత్సల్యముచేతనే వారి భవిష్యమును పాడుచేసిరి. విచారించి చూచినచో దీని తాత్పర్య మేమనగా మరప్రియత్వము దురభిమానముగాన, విద్వలయందరి వాత్సల్యము సర్వాధికారముగాను పరిణమించినది. ఈ అతివ్యాప్తి దోషముచే ఉద్దేశము నుంచి ఆచరణ చెడ్డదియై ననది. పరంపరాగతాచారముచేత దీనిని మీరు గమనించి యుండెదరు. అయితే పదుదేశముతో మీరుచేసిన యపకారమును సహించుట మీకు నాకుండవలెనైన నవిధియే కావచ్చును కాని ఆకామేశ్వరివిషయ మించుక విచారించి చూడుడు. ఆబాలికకు విద్యాసంస్కారము లేదు. నాగరికతయు లేదు. అతిభాదసమునకును శూన్యమునకును వాలవాలమైన కుటుంబములో పనిచేయుచు పెరిగి వచ్చిన యామె నాయభిప్రాయముల నామోదించి వాకోరిన విద్యార్థనము నామోదించునని నాకు విశ్వాసము లేదు. న్యాయముగా ఆలముగ లేకలేరులు కాన వాకోరికములో సగభాగము కేవలము మొద్దులారి నిరుపయోగముగా నుండుటకు నామన స్ఫురికరించుటలేదు. సర్వాంగములను సమావేశమైన వికాసములో నున్నప్పుడే శరీరశిక్షణమైన ఆశోగ్యము, ఉల్లాసము, శోధి కాని యిట్టి కేదయు నాకు. కామేశ్వరివల్ల సమమూర్ఖత్వము గన్పించుటలేదు. కాననే నామెను భార్యగా నైకావలయును. ఇక బిక్క సంవత్సరమునకు నావిద్య పూర్తయగును. హిందూమతవిధిప్రకార ముప్పు షమయాపనకా ధ్యాయకు కన్యకు పరిణయ మాడుదును. ఇది నా దృఢ నిశ్చయము.

అయితే యానాశ్రవన ప్రసముచిత కామేశ్వరికిని, అమెరిగి దండ్రులకును శాశ్వతియగును. మీకు మనఃశ్రేణియును గలిగించినవాడె ననుడుని నాకు తెలియును. కేవలము పాటత్రాగడి పశివిద్వలయకు కామేశ్వరిపై మోపబడిన యావివాహబాధ్యతి ఆక్రమమైనది. నిజమన నామె అనివాదాతిగా నెన్నదగినది. కాని ఆమె కష్టము తనివానిని నాది పుత్ర్యవాహము చేయుట ధర్మముకాదా? నా అల్లులలో కొంతభాగ మామెకు యావచ్చేపర్యంతం మిచ్చుటకు సంసిద్ధుడను.

ప్రపంచములో యేదేయములును నిట్టి శిశుకములు జరుపరు. తమవిద్వల జీవితమునుపాడుచేయుటకు రవాసులు నైందవలసివల్లి దండ్రులకే యిది చెల్లి ఇది పాశ్చాత్య నాగరికతాసంస్కరణమని మీరూపింపచ్చును. కాని యిది హిందూమతమునకే విరుద్ధమందే విన్నవించితినిగదా. కాన యుత్తముమైన మామతాభిమానినకు నేను కేవల మాచాలోన్మానవ చేయబడిన యావివాహము మల్లంఘించుట ధర్మతరగాదని పూర్ణముగా విశ్వసించుచున్నాను. కాన నీ విప్సించుటకై యనవసరముగా తంటాలు పడవద్దు. నైశిర్యులు చండుగ చేసికొని యిక్కడకు రావచ్చు. లాభి లేదు నే నివ్వు డీరివాహాధర్మము మల్లంఘించుట న్యాయముగా వాడైన దుర్విచియోగము చేయుట హక్కును రాబట్టుకొనుటేగాని మతేమియుగాదు. తండ్రీ!

చ. "కులజయు నిర్మలాంగి యను
 మాలయు నయ్యయి విద్వలందు గౌ
 శిలంతియైక మతల గుణ
 సన్నుతురాలును నైవయట్టి కో
 మలి లభియించినంగక స
 మంజపమాను గృహసధర్మ మ
 ల్లలవడకుండేనే నిక గృ
 హమునీపాటులు చెప్పకేక్కమే." ప్రియమకాదు,
కేసిగిరి.

అని యారీరిగా ఉన్న కొడుకు ఉత్తరం చూతల్లి దండ్రులు నివ్వబోయినవారు. విషయవిధేయత గలవాడున్నూ, విద్యాధికుడున్నూ అయిన కుమారులము చేసిపనిని యిట్లా ధిక్కరిస్తాడని తనుచేరిత పుల్లతోనే తమకండ్లు పాడుస్తాడని, నారత్యమా ఆకోలేదు. తేమగిరి పాపాసంమాదీ మబ్బు న్యుడిపిలకు నాలా కోపం వచ్చింది. పెద్దమాలందపు చెప్పిన దోకం యిది అనుకున్నాడు. కాని పాశ్చాత్య నాగరికత కంటే లేకుండా హిందూధర్మానుసార

గిరి వాదించినవిధం కోపంలోనే కొంత పరప
 పడేసింది దీక్షితులుకు. అంత పనివానికి వివా
 దానికి తనకు హక్కు లేదనుకున్నాడు. కాని
 యా, అద్వైతములు పడి విద్యుత్తులు చెప్పిం
 గదా తప్పే అనుకో నామాట కాస్త యెందుకు
 పడదూ అనే శేషగిరిమీద ఆయనకొచ్చిన
 నీ ఏమి కోప మెచ్చి నా యేమిచేస్తాను?
 యిక ఒప్పించడం పెట్టిదీ అని వారిద్దరితో
 ధ్వజపరిపాటియింది. అయితే అట్టిగతేమిటి?
 యింకోవాన్ని పెండ్లాడుతాడనుకో అట్టి
 యింది? మఠం మంటాల్లోపోతుంటే యేదా
 యిండ్లి చేసిన అధారమును శేషయ్యకాస్త్రీ
 పెండ్లి చేస్తాడా? కేయము. అయితే అట్టి
 నిపామా? ఏమి చేద్దామంటే యేమి చేద్దామని
 లపట్టు పట్టుకున్నాడు. వాడిచ్చగిరి పోయి
 యిండ్లి పట్టుకొని ఎరిమలాడెదామా ఆమెకు
 లాభం లేదనితమరే ఆమెకు వేరుకు
 లేకకాలపాత్రములు గుర్తించకుండా పెండ్లి
 కారణం అనుకున్నాడు అయితే యిప్పుడు
 పడేమిటి? పాళ్లక్కడ పనిపాటలన్నీ చేసు
 కున్నమా ద్వారములకు తోరణాలూ
 పనకోసం యెందుమాస్తుంటా? అయ్యా ఈ
 వారికెట్లా తెలియజేస్తాము? తెలుపక చేసే
 కు మనలను నమ్మి ఉంటారు గదా. ఈ
 కోజ్జలా యోదించి యోదించి శేషగిరి
 లోకి పంపిచేద్దామని నిశ్చయించి ఒకనునిపి
 వారు.

౮

విద్యుత్తులవారు వస్తారనుకునే వేళకు ఉత్తరం
 చేరింది. శేషయ్యకాస్త్రీ ఆఉత్తరం చూచుకొని
 కొద్దొక్క పోయినాడు. కలకల్లాడుకూ కుధుం కొరతూ
 ఉండే కొంప ముగంలో అనుగోడు బాలగో దైపోయిం
 ది. తల్లిదండ్రీ, విచ్చింపుట్టాలూ, అందఱూ కామేశ్వ
 రిని మందుపెట్టుకొని యేడవధం పొగించారు. విన్న
 వారూ కన్నవారూ శేషగిరిని చెబెడిట్టారు. లేకకా
 లాలు గుర్తించకుండా యేదావిట్టకు పెండ్లి చేసిన పాపా
 కుడుకు తానని తన పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తం లేదని
 పేరికాస్త్రీ పెద్దగా యేడ్చాడు. తానుచేసిన పాపానికి
 కామేశ్వరిని గజిచేయడం పాత్యాకుల్యమని ఆయనకు
 తోచింది. కాబట్టి అనుభంంలో ముఖాన విధూరి
 లేఖలూ భోజనానికి పిండెనూ తీర్చుండలో కలిలుడైన
 వాడూ, బ్రాహ్మణాధారలకు చెప్పదీయనివాడూ, కుభా
 కుభకర్మలు నిరాశూబంగా జూలవాడూ అయిన
 ఒకశ్రోత్రియ బ్రాహ్మణారిని తీసుకొచ్చి వాడియెఖాన
 గొట్టిట్టు కామేశ్వరి కిచ్చి పెండ్లిచేద్దామా అనుకొ
 న్నాడు. కాని వేవేదాంగపారంగతులూ, అగ్నిష్టా
 మాది నానావిధాధ్వరకర్తలూ, పరమశ్రోత్రియలూనై
 ఒకేవిధంగా కీర్తిగన్న తిమంతానికి చేటి కీకశంకం కలి
 గించడానికి పేరికాస్త్రీయనస్సాప్సలేదు. పాపం, బాంధ్య
 వివాహ పాపభామునకు గజియై కామేశ్వరి కీవిత
 మట్లా నిరర్థకమై పోయింది.

చుట్టం కాపువాణ్ణి చూసేటందుకు వచ్చేడు. పోలండున్న తూన్న కాపాడు చూడక చూడక చాలాదినాలకు చూచిన చుట్టాన్ని చూచే నేళకు సంతోషం పట్టలేక పోయాడు. వాడి తేమనమాచార మంతా విచారించి అనక

“అన్నా, ఇంటికాడ పులగముంది పోదూ నే వానక వస్తా” అన్నా ఇంటికాడ పులగముంది పోదూ? నే వానక వస్తా” నన్నాడు. పాపం! చుట్టం రెండు దినాలుగా తిండి తీర్థంలేక నడిచేటప్పటికి బలం కలిగి ఉన్నాడు. కాపాడు ఇంట్లో పులగముంది పోదూ మృగగానే, చుట్టానికి పంచప్రాణాలూ లే పోచ్చినాయి. ‘పోయి, బాజ్జనిండుగా పులగం నేర్దా’మని పుసూరున ఇంటికి వరుగైతే

దు. కాపాడిపెళ్లాం ఈ అపరూపపు చుట్టాని చూచి నివ్వొంపడి వాడి బాగోగులంతా విచ రించి, మళ్లీ “అన్నా! నేయి వచ్చేవరకు న్న టావా, లేక భోంచేస్తావా?” అంది. చుట్టా నేయి, పులగముంటే ఈదంపతుల మారుపేళ్ల తేలుసుకోలేక, ‘కాపాడు ఇంట్లో పులగ ముంద చెప్పేడు, ఈవిడ పులగానికి వేసుకోను నేయి తెప్పించ యెవరినో పంపింది కామోసు, పు గానికి నేయివుంటే నేగాని బాగుండ’దని తలం “అక్కయ్యా! నేయి వచ్చేవరకు నా కేమి తొ దర లేదు. అనక నే భోంచేస్తా”నన్నాడు. కాపాడి పెళ్లాం ‘తన మొగుడు వచ్చేవాక వేచి వుంటా నన్నాడుగదా? ఈచుట్టం ఎంతమంచి మనిషిని సంతోషపడింది. కాస్త ప్రార్థనకల్లా, కాపాడు మడక చేతపట్టుకొని, దున్నడానికి పట్టుకుపో యిన చుట్టాన్ని (వాళ్లు వాల్లింటి ఎద్దుకు పెట్టు కున్న మారుపేరు) తోలుకొని చక్కా ఇంటికి వచ్చేడు. భార్య అలసేవచ్చిన భర్తను ఎదు ర్కొడానికి బయటి కొచ్చింది. కాపాడు పెళ్లా ని చూచి “బనీ! చుట్టాన్ని తీసుకుపోయి దొడ్లో బాగాకట్టిపెట్టు” అన్నాడు. అందుకు భార్య “కాదండీ, చుట్టాన్నే మో కట్టిస్తాను గానీ, దొడ్లోవున్న కట్టె (వాళ్లు వాల్లింటి గేదెకు పెట్టిన మారుపేరు) ఏదో లేదు. ఎక్కడ పోయిందో ఏమో” అంది. ఈ ఆలుముగలసంభాషణంతా విసేటప్పటికి పాపం! వా రింటి కొచ్చి పున్న చుట్టానికి పంచప్రాణాలూ ఒక్కే తూరి ఎగిరి పోయినట్లయింది. వీల్లింటికి వచ్చి వుండే చుట్టం తానేగదా, అందువల్ల వీల్లిద్దరూ కలసి తన్ను

“చుట్టం ఒకేపురికివ పరుగెత్తాడు”

“అయ్యో! అన్నా! ఎందుకట్లాపరుగెత్తుతావు! రా భోంచేసి పోదుగాని” అని వెనుక పరుగెత్తేడు.

—క్ర. వెం. జా.

“ఒక చుట్టాన్ని చూడో కట్టిపెట్టు”
కట్టేసి కట్టెతో మోచుతారని తలచి,
ఒకటమైనా నిలవకుండా ఒకే పురూ
పరుగెత్తేడు. కాపాడు నివ్వెరా పడి

భారతదేశమునకుఁగలదె దాస్యమోచనంబు

పంచాంగం, నివర్తి, కుమారశర్మ గారు

ప్రేమగరానివారు, వినరానివా రంట
రానివారు, బాడరానివారుఁ
దలఁపరానివార లలరు భారతదేశ
మునకుఁ గలదె? దాస్యమోచనంబు.

శ్రీ స్తుతు పూర్వము ఆరవశతాబ్దాంతమందు ఎన్నో
 క్రొత్త క్రొత్త ధర్మములు, సంప్రదాయ
 ములు భారతవర్షమందు జన్మించెను. బుద్ధునికాలములో
 బ్రాహ్మణధర్మమునకు విరుద్ధములగు ౬౩ సంప్రదాయ
 ములు ప్రచారములో నున్నట్లుల వౌద్ధగ్రంథములవలన
 తెలియుచున్నది. తైవగ్రంథములబట్టి ఇంకను నెక్కువ
 సంప్రదాయము లున్నట్లుల తెలియుచున్నది. వీనియందు
 కొన్ని సంప్రదాయములు బుద్ధునికి పూర్వమునుండిమాడ
 నుండవచ్చును. ఈ సంప్రదాయములలో మహావీరుని
 తైవధర్మముకూడ నున్నది. బుద్ధునివలె మహావీరుడును
 వేదములను, యజ్ఞములను, బ్రాహ్మణులయొక్క పవిత్ర
 తన, శ్రేష్ఠతను ఖండించి ధర్మధర్మమును ప్రచారము
 చేసెను. కాని బుద్ధునివలె మహావీరుడును భిక్షువుల నియ
 మములను, వారి జీవశక్రమను బ్రాహ్మణధర్మము
 నుండియే గ్రహించెను. స్మృతులయంగను, ధర్మశాస్త్ర
 ములనుండును హిందువుల జీవితము బ్రహ్మచర్య,
 గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాసిములను ఈనాలుగు ఆశ్ర
 మములుగ విభజింపబడియున్నది. కొటిలయై ఆర్యశాస్త్ర
 ము న పరి వ్రాజకుని క ర్తవ్యములు చెప్పబడి
 యున్నవి. ఇంద్రియములను అణచుట, సంసారవ్యవహార
 ములను త్యజించుట, ధనము అవలగ్గర నుంచుకొనుట,
 జనుల సాంగత్యము చేయకుండుట, భిక్షు అడిగిభుజించుట,
 వనవాసము చేయుట, ఒకస్థానమందే ఎక్కువకాలముండి
 కుండుట, కాన్యాఅంత్యంశిక పరిశుద్ధతగలిగియుండుట, జీవ
 హింసచేయకుండుట, సత్యమును పలుకుట, ఎవరియెడ
 ఈర్ష్య విహింపకుండుట, అందరిపై దయగా నుండుట,
 క్షమించుట ఇన్నియు సన్యాసియొక్క కర్తవ్యములై
 యున్నవి. తైవగ్రంథములందు కూడ భిక్షువులయొక్క
 ఈ కర్తవ్యములే వేణునదములలో చెప్పబడియున్నవి.
 భిక్షువుల నియమములు, వారి జీవశక్రమను మహావీరుడు

బ్రాహ్మణధర్మమునుండియే గ్రహించెనని ఇంక
 తెలియుచున్నది.

జైనమతముయొక్క ప్రాచీనత

చాలకాలమువరకు జనులు తైవధర్మము కే
 వౌద్ధధర్మముయొక్క ఒకశాఖయని నమ్ముచుండెడిది.
 తైజులుమాడ వౌద్ధులేయనియు, వారు వౌద్ధధర్మ
 వలన ఆధర్మముయొక్క మరియొకశాఖను నిర్మించి
 రనియు లేసన్, లేవర్, బిలసన్ మొదలగు పాశ
 పండితు లభిప్రాయపడిరి. వౌద్ధతైవగ్రంథముల
 వారిజీవాంతములందును కొంత సమానత యుండ
 తైవధర్మము వౌద్ధధర్మముయొక్క
 శాఖయే యని ఈవిద్వాంసులు తలచియుండవల
 కాని జర్మనువేషియవిద్వాంసులగు డాక్టరు బూర్
 డాక్టరు జేకోబ్ అనువారలు తైవగ్రంథములను స
 ర్వముగ పరిశీలించి వౌద్ధబ్రాహ్మణధర్మగ్రంథము
 వానిని విమర్శింపుచు వైచారిమతమును పూర్తిగా భి
 చిరి. తైవ వౌద్ధమతములు రెండిను ఏకకాలముననే
 కొన్నిశతాబ్దములవరకు సమానప్రచారమును గా
 నియు, అందు వౌద్ధమతము భారతదేశమందు పు
 లోపించినవనియు, తైవమతముమాత్రము ఇప్పు
 భారతవర్షమున కొన్ని భాగములందు వ్యాపక
 యున్నదనియు విమర్శించి నిరూపించియున్నా
 కొందగు విద్వార్థినులు తైవమతము వౌద్ధమతముకంటె
 పురాతనమైనదనియు చెప్పుచున్నారు.

౨౨ గురు తైవతీర్థంకరులు

సర్వసాధారణముగ మహావీరుడే తైవము
 యొక్క నిజమైన సర్థాపకుడని లోకాభిప్రాయము
 కాని తైవము తమమతము అత్యుత్తమ ప్రాచీనమైన

మహావీరుని పుత్రులను ౩౩ గురు శిష్యులను, వారు అప్పుడప్పుడు పృథ్విపై నవతరావ్యాప్తాప్తికి సత్కర్మమును ప్రచారము చేస్తున్నారు. వీరిలో ప్రథమ ఋషభదేవుడు, ఋషభదేవుడేవుడు, ఋషభదేవుడు కవశాశితు లేడు. ఆయన కొట్ల గొలు శీవించియుండెనని జైనగ్రంథములు కనుకనే ప్రాచీనశిష్యులకు విమలగ్రంథములలో వ్రాసినమాటలు పూర్తిగ లేకున్నది. జైనగ్రంథములందరి తరువాతి కాలము క్రమముగ తక్కినటుల తెలియని శిష్యులకు జైన పార్శ్వనాథుని జీవిత సంవత్సరములు మాత్రమే అయియుండునందు మహావీరునికి ౩౫౦ సంవత్సర నిర్వాణమును పొందినటుల చెప్పుదురు. ఇతర అంతిమశిష్యులకు దీని తలఁచు

శిష్యులకు పార్శ్వనాథుని

నాగుడు చరిత్రపురుషుని డాక్టరు విద్వాంసుల యభిప్రాయము. పార్శ్వనాథుని నా ప్రవక్తసంస్థాపకుడని వీరు. ఆయన మహావీరుని నిర్వాణమునకు మూడు పూర్వముండినటుల చెప్పుదురు. అయితే. పూ. ౮ వ శతాబ్దమున నిర్వహించిన పార్శ్వనాథుని జీవిత వృత్తాంతములను ఉపదేశములూర్చియు మనకు గు. భద్రబాహుచరిత్ర మగు జైనకల్ప ఆధారములో శిష్యులకు లందిరి జీవిత జీయున్నవి. పార్శ్వనాథుని జీవితము అక్షిప్తముగ గలదు కాని చరిత్రదృష్టిలో వాయవ్యదిన సంగతులన్నియు విశ్వసనీయమున శిష్యులకు లందరిజీవితములు ఇందు ప్రధాన ప్రాముఖ్యమున్నవి. ఇతర పార్శ్వనాథునికూడ సుప్రసిద్ధులైన ఈ

గ్రంథములను తెలియుచున్నది. ఆయన కాశీరాజైన అశ్వినేనుని పుత్రుడు. ఆయన తల్లి పేరు వాసు. ౩౦ సంవత్సరములవరకు సంసారసుఖభోగము లనుభవించి తుదకు తన రాజ్యమును వదిలి సన్యాసమును స్వీకరించెను. ౮౪ దినములు ధ్యానమునకొంది ఏదవ ఆయన పూర్ణజ్ఞానమును పొందెను. అప్పుటినుండి ఆయన దాదాపు ౩౦ సంవత్సరములు మహావృత్తైవ అర్హత (శిష్యులకు) పదవిలో నుండెను. తుదకు సమీకృత పర్యవేక్షకుని నిర్వాణమును పొందెను. ఆపార్శ్వనాథుని ధార్మికసిద్ధాంతములు రెండురు తదనంతరశిష్యులగు డను మహావీరుని సిద్ధాంతములే అయియున్నవి. పార్శ్వనాథుని తన శిష్యులకి క్రింద వ్రాయబడిన వాలుగు సియమములు బోధించెనని చెప్పుదురు. (౧) తపఃసాధనచేయుట, (౨) సత్కర్మములు చేయుట, (౩) దోషగతినము చేయుట, (౪) ధనము కూడ తెట్టుకపోవుట. మహావీరుని బ్రహ్మచర్యపాలన మును అయినదన నియమముగూడ యేర్పరచెను. మతీయు పార్శ్వనాథుడు తన శిష్యులకు ఒక కట్టువస్త్రము, ఒక ఉత్తరీయము ధరించుటకు అనుమతి ఇచ్చియుండెను. కాని మహావీరుని తన శిష్యులకు కేవలము దిగంబరులుగ నుండుటకు అనుజ్ఞ ఇచ్చియుండెను. బహుశః (జైనములలోని) శ్వేతాంబరులును “దిగంబరులును” జైనమత ప్రారంభమున క్రమముగ పార్శ్వనాథునికిని మహావీరునికిని అనువర్తనయ్యెనుందురని బోధించున్నది.

మహావీరుని జీవితము

మహావీరుని జీవిత వృత్తాంతము సంగ్రహముగ వ్రాయబడిన సులభముకాదు. జైనకల్పనూత్రమున మహావీరుని జీవితము అతిశయోక్తులతోడను, కల్పనలతోడను నిండియున్నది ఈ గ్రంథము నిజముగ భద్రబాహుచరిత్రదించియున్నచో భద్రబాహుచరిత్ర. పూ. ౩ వ శతాబ్దమునకు పూర్వపురాణమునో నీ గ్రంథమందలి మహావీరుని వృత్తాంతములు తప్పక చారిత్రకములని నమ్మవచ్చును. ఇదిగాక అనేక జైనగ్రంథములందు గూడ మహావీరుని భిన్నభిన్న వృత్తాంతములు చెప్పుతెలియుచున్నవి. వాదగ్రంథములనలనకూడ మహావీరుని వృత్తాంతములు కొన్ని తెలియుచున్నవి. ఈ అన్ని గ్రంథములు

అధ్యాయముపై మహావీరుని కీచిరము సంగ్రహముగ దిగువ వ్రాయబడుచున్నది.

శ్రీమతు ౫౦౦ సంవత్సరములకు పూర్వము ప్రాచీన విదేశారాజవంశమునకు రాజధానియగు వైశాలీ నగరము భారతీయమున మహాకేవలముతో కలయగుచుండెను. ఈ నగరమున ఒకవిధముగ ప్రజాప్రాతినిధ్యముగల రాజ్యముండెను. ఈ ప్రజాసభ్యమును నడుపునది తిచ్ఛపులు. వీరినే రాజులకుయండెడివారు. వైశాలీ సమాప్తముననే కుండగ్రామమును పట్టాముండెను. అక్కడ నవాధ్యక్షును, కులీనకుత్రియునునకు సిద్ధాద్ధుడును కీచిరగల ఒకరాజుండెను. ఆయన జ్ఞాత్వికవాసుకకుత్రియులతో మాఖ్యుడై యుండెను. వానిభాగ్యపేరు త్రికల. ఆమె వైశాలీరాజైన చేటకుని పోదరి. మగధరాజైన బింబిసారుని కిచేటకుని కుమార్తెనిచ్చి వివాహము చేసిరి. ఈ విధముగ సిద్ధాదునికి మగధరాజ్యకుటుంబముతో బంధుత్వముగలిగెను. సిద్ధాదునికి ఒకకుమార్తెయు, ఇరువురు కుమారులును ఉండిరి. వీరిలో చిన్నవాని పేరు సర్వమానుడు. ఆయనయే తిగువాత మహావీరుడను పేరుచే ప్రసిద్ధిచెందెను. మహావీరుడు పుష్పత్తరమును స్వగ్రమునండి అంతరించునపుడు ప్రభువునున బురుగ్ధివస్తువును బ్రాహ్మణుని పత్నియును దేవానందగర్భమున ప్రవేశించెనని జై నకల్పమూత్రిమున వ్రాయబడినది. ఈ బ్రాహ్మణుని పేరుకు లిరువురును కుండగ్రామమందే ఉండెడివారు. కాని ఇంతకుమున్ను ఏమహాపురుషుడును బ్రాహ్మణులమున జన్మించక పోవుటచే ఇంద్రుడు దేవానంద గర్భము నుండి తొలగించి ఆమహాపురుషుని త్రికలగర్భమున ఉంచెనను. ఈ కథను కేలము కేవలంబరులే నమ్ముచున్నాడు. కాని దిగంబరులు నమ్ముటలేదు. దిగంబర కేవలంబరజైనమతభేదములలో ఇదియు నొకటి.

సర్వమానుడు జన్మించినపుడు సిద్ధారుడు గొప్ప ఉత్సవముచేసెను. పెద్దవాడైపిమ్మట అన్నికాస్త్రములు, కళలు వాగుగ నేర్పించిరి. యుక్తవయస్సురాగానే యశోదయను రాజకుమారి వాయన వివాహముడెను. సర్వమానున కీమెయందొక కుమార్తె జన్మించెను. తరువాత ఆమెను జమాలి యనువానికిచ్చి వివాహము

చేసిరి. సర్వమానుడు అర్హతపదవి నధిష్ఠించి తనము ప్రచారము చేయునపుడు జమాలి తన మామకు దాయెను. అతనిమూలముననే జై నమతమున తొలుత అభిప్రాయభేదము వాటిల్లెను. సర్వమానుడు తన తండ్రిగ్రంథము గడించెపిమ్మట తన పెద్ద అన్నగారైన నానని అనుజ్ఞతీకుగాని ముప్పదనయే ఇల్లు విడిచి నైతము గ్రహించెను. భిక్షుకసంప్రదాయము గ్రహించి పిమ్మట సర్వమానుడు కళోరమైన తపస్సు ప్రారంభించి నెలనెలకు కట్టువస్త్రమునుగూడ మార్చుచుండెను. అందుచే పెక్కుపురుగులుపట్టి శరీరముపై ప్రాకసాగెను. అటుపిమ్మట ఆయన వస్త్రములను పారవేసి దిగంబరిగా దిగుచుండెను. తిరధ్యారముచేతను, పరిత్రాసముచేతను, అన్నపాకతినయియుముల చేతను, ఆయన తన ఇంద్రియములను పూర్తిగ విగ్రహింపఁ గలిగెను. ఆయన నిజశరీరములో నివసించుచు తలయను ఒకచోటకుండి మఱిచోటకు తిరుగుచుండెను. అప్పుడప్పుడు ఆయనకు నుకటములు రుట్టించుచుండెను. కాని ఆయన మును శాంతమును నిష్కమును విగుణలేదు. తనకు ఆరము చేయువారిపైగూడ ఆయన యెప్పుడును ద్వేషపహించకుండెను.

ఒకసారి ఈయన రాజగృహమువద్దగ నాయనుపట్టనమున గోసాల్ మంఖలిపుత్రయును భిక్షుగలసికొనెను. వానితో మహావీరు నకు నెక్కుగాడమైన మైత్రి గలిగి సంవత్సరములవరకు ఇరు ఒకచోట కీచాలకతిన తపస్సు చేయుచుండిరి. కాని వాత్రు ఏదోఒక సాధారణ విషయమున విరోధముఁ బడచే గోసాల్ మహావీరుని విడిచి తాను మఱియొక సదాయమును స్థాపించి తాను మహావీరుని కుమారులకు సంవత్సరములు పూర్వమే తీర్గించెనని ప్రకటించెను. గోసాల్ స్థాపించిన సంప్రదాయము 'అశీవిక'మనుపేరున ప్రసిద్ధమాయెను. గోసాల్ సిద్ధాంతమున, అభిప్రాయములు జైన, బౌద్ధగ్రంథముండియే తెలియుచున్నవి. గోసాల్ గాని, ఆశీవికులుగాని తమసిద్ధాంతముల గ్రంథరూపమున ర

జైన గ్రంథములలో గోసాలని గూర్చి
చాంభీక మొదలగు కవివశ్యములు ప్రయో
గించినట్టి జైనులకును, ఆశీవికులకును
మన్నట్లు తెలియుచున్నది. ఈమతభేద
కు మహావీరుని ప్రభావమునకు కొంత
గోసాలని ప్రధానముగా నున్న సీవగర
ని దుకాణము. దీనికి యజమానురాలు
సాలుడు క్రావీతిలో చాల ప్రఖ్యాతి
యొందును.

కడు ౧౨ సంవత్సరములు ధోరలేపము
సంవత్సరమున ముఖ్యము బంధనమునుండి
నోసంకు సత్వోన్నతభావపదవిని
ప్రతిపది మహావీరుడు తీర్థంకరుడన
అప్పటికి ఆయనవయస్సు ౨౨ సంవత్స
రముండి ఆయన తనమతమును ప్రచారము
గొల్పి సంప్రదానమును స్థాపించెను.
బంధనరహిత) శబ్దమునకు మారుగా ఇతడు
సహించుచున్నాడు. మహావీరుడు నిర్ద్వం
ద్యసంతోషము. దీనిచే ఆయన విరోధులగు
ను అశేష్తజ్ఞులచేయబడినచేతి వారు, మహా
సంవత్సరములవరకు తనమతమును ప్రచారము
చేయుటకు వారిని తనమతములలోనికి తీర్చి
వల సంచారముచేసెను. ఆయన విశేష
గంగాజ్యములలో తిరిగెను. విశేషించి
క్రావీతి, బైకాలి, రాజగృహము అను
నివసించుచుండెను. ఆయన మగధరాజు
అజాతశత్రువును కలసికొనెను. ఆయన
పుట్టుకలులకు తన మతములోనికి
గ్రంథములవలన తెలియుచున్నది. జైన
లింగిసారుడు అజాతశత్రువు మహావీరుని
ని జౌద్ధగ్రంథములలో ఇరువురును బుద్ధుని
బడినది. ఈ ఇరువురు రాజులను మహా
సమరూపమున అదరించినవారని తోచుచు
నిజమగుచో మహావీరుడు అజాతశత్రువకు
కాశాలడు. మహావీరుని నిర్వాణకాలము

వాదాపు క్రీ. పూ. ౪౬౩ సంవత్సరముని హేమనంద్రుని
గ్రంథాధారమున చాక్షరు జేకోలీ వహాకయుడు చేసిన
సిద్ధాంతమే సమంజసముగ గమపట్టుచున్నది.

జైనమత సిద్ధాంతము

జౌద్ధమతములెనే జైనమతమునూడ ఒకభిత్తి
సంప్రదాయమై యున్నది. జౌద్ధులవలెనే జైనులునూడ
జీవించింపజేయరు. తొన్ని విషయములలో వారిని మిం
చిరి. పశు, వృక్షములందేగాక అగ్ని, జలము, వాయువు
లందును, కృత్రియందలి చిన్న చిన్న పరమాణువులందును
జీవులను వని జైనులు నమ్ముచున్నారు. జౌద్ధులవలెనే
జైనులునూడ వేదములకు ప్రమాణముగ ఒప్పుకొనరు.
వారు కర్మము, నిర్వాణమును అంగీకరించుచున్నారు.
ఆత్మకు పునర్జన్మము గలదినియు విశ్వీంచుచున్నారు.
వారు కరగరు తీర్థంకరులను ఒప్పుకొనుచున్నారు.

మహావీరుడు ౩౨ సంవత్సరముల వయస్సులో
ఈవాకింకమైన కేరీరమును వదిలి నిర్వాణమును పొం
చెను. పాట్నాలిల్లాలోని పానాయకు ప్రాచీనగరమున
రాజా వాస్తివాలిని లేఖకుని ఇంటిలో ఈయనమరణిం
చెను. ఇప్పటికిని కలకొలది జైనయాత్రికు లీస్థానమును
నేవించుచున్నారు. మహావీరుని నిర్వాణము క్రీ. పూ.
౫౨౩ సం॥ మని జైనగ్రంథములు తెలుపుచున్నది. ఇది
యొప్పుకొనినచో మహావీరుడును బుద్ధుడును సమకాలి
కులు కాకాలరు. గనుక బుద్ధుడును మహావీరుడును సమ
కాలికులని జౌద్ధగ్రంథములలో వ్రాయుట అవృతమై
యొండవచ్చును. బుద్ధుని నిర్వాణము క్రీ. పూ ౪౮౦-
౪౮౩ లకు మధ్యయని విద్వాంసు లెల్లఱును అంగీక
రించుచున్నారు. మహావీరుని నిర్వాణసమయము క్రీ.పూ.
౫౨౩ సం॥మని కలదుచో వీరియరువు నిర్వాణకాలము
నకు ౫౦ సంవత్సరములు వ్యత్యాసముగలదు. కాని మహా
వీరుడును బుద్ధుడును అజాతశత్రువకు సమకాలికులని జౌద్ధ
జైన గ్రంథములవలన తెలియుచున్నది గాన మహావీరుని
నిర్వాణకాలము క్రీ. పూ. ౫౨౩ సం॥ మని యెంచుటకు
వీలులేదు.

జైనుల పవిత్రగ్రంథములు అనగా ఆగమములు 8 గానుండు. అందు అంగమమనది ప్రధానభాగము. అంగమమరల ౧౨ భాగములు. వానిలో ఆచారాంగ మాత్రమే జైనభిక్తువుల ఆచరణ సంబంధనియమములు, ఉపాకరణానుక్రమమున జైనఉపాసకుల ఆచరణ నియమములు అనునవి.

శ్వేతాంబర దిగంబర సంప్రదాయములు

మహావీరుని సిద్ధాంతమునకు ౨ శతాబ్దముల తరువాత మగధదేశములో గొప్పయ్యెను కలిగెనది జైనగ్రంథములనలన తెలియుచున్నది. ఆకాలమున మగధదేశమునకు పూర్వసంశ్లేషము చంద్రగుప్తుడు రాజైరించెను. జైనసమాజమున కుపసద్ధిగతుడు, జైనకల్పమాత్రరచయితయైనను భద్రబాహువు యనుపీడితమగు మగధము విడిచి తిరిగియ్యులతోడను, మిథులతోడను కర్ణాటకమునకు వెళ్లెను. కాని చాలమంది జైనులు మగధలోనేయుండిరి. మగధయందున్న జైనులకు స్థూలభద్రుడు నామముగ నుండెను. కర్ణాటకమునకు వెళ్లిన జైనులు యెనుమెత్తగగన మరల మగధకు వచ్చి, ఈమధ్యకాలములో కర్ణాటకమునకు వెళ్లిన వారికిని, మగధలోనున్న వారిని ఆచారవ్యవహారములలో చాల భేదము గలిగెను.

మగధలోనున్న జైనులు శ్వేతసంప్రదాయము ధరింపుచుండిరి. కర్ణాటకములోనున్న జైనులు పూర్వపురీతివనుసరించి ఇప్పటివరకు వగ్గుప్రాయముగనుండు ఆచారమునే అవలంబించియుండిరి. ఈ విధముగ వారు ఇరువురు శ్వేతాంబరులు, దిగంబరులని పిలువబడుచుండిరి. చివరకు ఈ రెండు సంప్రదాయములు శ్రీ. శ. 2౯-౨౨ సం॥ లందు విడిపోయినవి చెప్పుదురు. దిగంబరులు కర్ణాటకములో నున్న సమయమున శ్వేతాంబరులను ధర్మగ్రంథములను సంగ్రహించి వానిని నిర్ణయించిరి. కాని శ్వేతాంబరులు నిర్ణయించిన ధర్మగ్రంథములను దిగంబరులు అంగీకరించలేదు. ఒకసమయమున శ్వేతాంబరుల మతగ్రంథములు లుప్తప్రాయములగునను భయముతోచెను. గాన పుట్టియులసభలో శ్రీ. శ. ౪౫౪-౪౬౩ సం॥ లందు వానిని ప్రాచీనమున నుంచిరి. ఇప్పుడు మనకు మారు జైనమతగ్రంథములు అప్పటి సంగ్రహస్వరూపమే. ఈ సమాచారములు, కథలు కాక నుధురలో చాల జైనశిలాశాసనములు మాచి దొరకినవి వానిలో పెక్కుశాసనములు కుషాగరాజున కనిష్ఠుని కాలము వాటివియు, వాని తరువాతవియునై యున్నవి. శ్వేతాంబర సంప్రదాయము గ్రీకు ప్రభువుశతాబ్దములో ఉన్నట్లుల ఈశాసనములనలన తెలియుచున్నది.

గర్భస్థశిశునిర్వేదము

(గర్భోపనిషత్తునుండి)

ను వీక్షించియుంటి ననేక మైన
గర్భగోళంబులం జాలకాల మయ్యె
హువిధాహారములు గొంటి బహువిధముల
గుస్తనముల నే బాలు ద్రావినాడ.
వ్యభూమియు నాదగు జన్మభూమి
కు నిదియెల్ల తొలి శ్మశానమ్ము నిజము

అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు

నే జతురకీతి లక్షయోనిప్రభేద
ములను జన్మించియుంటిని పుడమియందు.
జన్మమందితిఁ బలుమఱుఁ జచ్చియుంటి
నల్లె పలుమాఱు సంతారి నై మెలఁగితి
పుట్టుటయుఁ జచ్చుటయు మఱిఁ బుట్టుటయును
గలిగి నాకాలమెల్లను గడిచిపోయె,

నృవాసంబునందు దుఃఖంబు నిట్లు
 నృమెత్తుటయుంగూడ చాలదుఃఖ
 కట! బాల్యంబు నట్లె దుఃఖకరమాట
 కపరవశతాజ్ఞతల్ నాకుఁ గలిగె.
 లందివనుల నొనర్చక మనలుటయును
 మరిగనుండి చెడుగులఁ జొచ్చుటయును
 బలి, యావనమందు తాపత్రయములఁ
 బలి బహువీడ లందుట తప్పదయ్యె.
 మగు వార్థక్యమందు రోగములు, మరణ
 న్నభయ, మాశయును నభిమానములును
 కతరముగఁ దవలి దుఃఖార్జితమయి
 తాంతంబు బాధలఁ జిక్కఁగలుగు.
 ఖబీజంబు జన్మంబు దుఃఖరూప
 ట్లుగావున నహియింప నలవికాదు
 తుధర్మంబు దీని నివృత్తికొఱకుఁ
 ము, యోగాదిసాధనల్ చేయలేదు.
 'ట!' దుఃఖార్జి మునిగి యిట్లయితినేను
 మాన్పు టెఱుంగను జ్ఞాని నగుచు
 మనంజాతబహుళసంకటము లెల్ల
 మ్మమనరింపవలయు నట్రాబుగాఁగ.
 తి జన్మించుతోడనే జననమరణ
 ప సంసారశృంఖలఁ బాపుకొందు
 ఖ్యయోగనమాశ్రయానక్తిపాంఠె
 ట్లణంబ గురూత్తముదరికిఁ జనుచు.
 పములనెల్లఁ బోగొట్టి యధికకృపను
 ట్లమొనఁగు మహేశు నామోదిగనుచు

నరగునం జని మున్ముందు శరణుజొత్తు
 తల్లియును నేను వేతైన తత్క్షణంబ.
 అఖిలశుభముల నొడగూర్చునట్టివాఁడు
 ప్రథితపుదుష్కర్మదాయయై పరగువాఁడు
 నైన పరమేశ్వరుని హృదయమునఁ దలఁతుఁ
 దల్లియును నేను వేతైనతత్క్షణంబ.
 నర్వశక్తులుగలవాని జ్ఞానమయుని
 నర్వకారణకారణ జగదధీశు
 భర్తఁ బశుపతి రుద్రునిఁ బ్రస్తుతించు
 తల్లియును నేను వేతైన తత్క్షణంబ.
 మోక్షమిడువాఁడు నానందమూర్తియును, ని
 రామయుందురు నాదినారాయణుడు
 నైన భగవంతుఁగూర్చి మహాతపం బొ
 నర్చి భజియింతు నాదు మానసమునందు
 తల్లియును నేనువేతైన తత్క్షణంబ.
 కట్టువడియుంటి నాతల్లిగర్భమందుఁ
 గాని నే దీని వీడుట కలిగినేని
 వాసుదేవుని భక్తిమై ప్రార్థనం బొ
 నర్తు సంతోషయందఁగ నామనంబు.
 ఏ నొనర్చితిఁ బరులకై యెన్నియేని
 సుకృతదుష్కృతములు తొల్లి; చూడఁ దల్ప
 లంబు లందివనవారెల్ల రరిగి రెటకొ
 నే నొకండనె యిపుడు దహంపఁబడితి.
 ఆదియం దేను నాస్తికుఁడగు చనేక
 పాపకర్మలొనర్చితి భయము దక్కి
 యుకట! తత్పాపల మిప్పు డనుభవించు
 చుంటి నిక యాస్తికుండనైయుంట లెన్న.

వసుచరిత్రను రామరాజభూషణుఁ డెప్పుడు విరచించె ననువిషయము ఆంధ్రసారస్వత పరిశోధకుల కంతఁగా విశదమైనట్లు గన్పట్టదు. ఆంధ్రకవులచరిత్రను వ్రాసిన కీర్తిశేషులగు శ్రీ వీరేశలింగము పంతులవారు, వసుచరిత్రకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసి పీఠికను వ్రాసిన శ్రీ శేషాచిరమణ కవులు, 'వసుచరిత్ర విమర్శన' మును గ్రంథమువ్రాసిన సుప్రసిద్ధాంధ్రపండితులును, విమర్శకులు నగు శ్రీ సీతారామ శాస్త్రిలవారు వేర్వేరువిధముల వసుచరిత్ర రచనాకాలమునుగూర్చి ప్రశంసించియున్నారు.

వసుచరిత్ర రచనాకాలము, స్థలము, ఆంధ్రసారస్వతమునకు, ఆంధ్రచరిత్రకు ముఖ్యమైనవిషయములు. ఎట్లు? క్రీ.శ. ౧౩౩౭ సంవత్సరము మొదలుకొని, క్రీ. శ. ౧౫౬౫ సంవత్సరము వఱకు పారిహారరాయ, ప్రౌఢదేవరాయ, శ్రీకృష్ణరాయ, రామరాయాది వ్యసాగ్రేసరుల భజాస్కంధముల నాశ్రయించి పకలవిజయోపేతయై, సకలైశ్వర్యసమన్వితయై వెలసిన విజయనగరరాజ్యలక్ష్మీ రమణీలరామ రురదృష్టవశమున ముష్కరులగు తురుష్కవైరివీరుల హస్తగతమై, పెంపుదక్కిన తరువాత తబ్దీర్లకర్ణాటలక్ష్మీపునరుద్ధరణమునకుఁ (డంగిసి యొక రాజన్యనకుఁ గృతిగా నొసం

గఁబడిన కావ్యము వసుచరిత్ర. ఇక కర్ణాటాంధ్రసామ్రాజ్యలక్ష్మీ భాగ్యహీనయైనను, ఆంధ్రకవితాకవ్యకు భాగ్యోదయమై, సాహిత్యరసపోషణుడగు రామరాజభూషణుని యాదరణమున నర్వకభాషార్ణయై, మనోజ్ఞశబ్దాలంకార సమన్వితయై, జాతిరత్నమై ప్రకాశింపఁ గాఁ దత్కవితాకవ్యకు నూతనాలంకారమైనది వసుచరిత్ర.

సుప్రసిద్ధపండితులు వ్రాసినవ్రాతలు విమర్శించుటకు అల్పజ్ఞులగు నాజ్ఞోంట్లకు తగని కార్యము. అట్టి పండితభూధరములఁ దాఁకినచో శృంగభంగహాసేమో యను సంశయమును, భయమును గలదు. అయినను ప్రయత్నింతును గాక. కీర్తిశేషులైన శ్రీవీరేశలింగము పంతులవారు తమకవులచరిత్రమున వసుచరిత్ర రచనాకాలమునుగూర్చి యిట్లు ప్రశంసించి యున్నారు.*

'ఈవసుచరిత్రము క్రీ. శ. 1570 వ సంవత్సరమునకుఁదరువాతనే రచింపఁబడినది. వసుచరిత్ర కృతిపతియైన తిరుమల దేవరాయఁడు ౧౫౬౭ వ సంవత్సరమునందు తన రాజధానిని పెనుగొండకు మార్చెను. ఈతఁడు పెనుగొండను రాజధానిగాఁ జేసికొన్నతరువాత మహమ్మదీయులతో జరిగిన యుద్ధవార్త

* ఆంధ్రకవులచరిత్రము, ద్వితీయభాగము, పుటలు 266-267

వసుచరిత్రములోని యీ పద్యమునందుఁ జెప్పఁ
నది.

తిరుమలరాయశేఖరుని

ధీరచమూఢురాజి, యాజిభీ

కర యవనేశ్వర ప్రహిత

భానబలంబుఁ జక్క నేయ ని

ద్ధరఁ జెనుగొండకొండలు మ

దద్విషచర్మ కపాలమాలికా

పరికర భూషితంబులయి

బల్విడిఁగాంచె గిరీశభావముఁ."

"తిరుమల దేవరాయఁ డివసానదశలో తన
జ్యభారమునంతను కొడుకులమీఁద నదలి
నతర్వాత మూడవ కొడుకయిన నేంకట
రాజు ఆలీ అదితీమాహతో యుద్ధముచేసి
బీతుఁడయి ౧౫౭౭ వ సంవత్సరమునందు
జఘానిని పెనుగొండనుండి చంద్రగిరికి మరల
చ్చెను.

"నేంకటపతిరా తోడిపోయిన సంగతిని
కపోయినను, కవి వసుచరిత్రములోని యీ
దివద్యములో నేంకటపతి రాజఘానిని చంద్ర
గిరికి మార్చిన సంగతి సూచించియున్నాడు.

హరుఁ డాతారకశైల దుర్గమున న

ధ్యాసీనుఁడై రాజశే

ఖర విఖ్యాతి వహించుఁ జంద్రగిరి దు

ర్గంబందు శ్రీనేంకట

శ్వరుఁ డొప్పె బహురాజశేఖరసదా

సంసేప్తుఁడై యార యి

ద్ధర బం టేలికవాసి తద్గిరులకుఁ

దద్వల్లభ శ్రీలకుఁ."

"ఈ పద్యముల నన్నిటినిబట్టి చూడఁగా
వసుచరిత్రము ౧౫౭౭ వ సంవత్సరమునకుం
దరువాతనే ముగింపఁ బడినట్లు స్పష్టమగు
చున్నది." శ్రీ వీరేశలింగము పంతులవారి
యభిప్రాయమున వసుచరిత్రము ౧౫౭౭ వ
సంవత్సరమునకుఁ దరువాతనే ముగింపఁబడి
నది. వీరి యభిప్రాయముప్రకారము వసుచరిత్ర
తిరుమల దేవరాయనికి పెనుగొండలోగాని, చం
ద్రగిరిలోఁగాని రామరాజభూషణుడు కృతి
నొనంగి యుంచునని శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు
తమ వసుచరిత్ర పీఠికలో (వానిల్ల వారి ప్రతి) వసు
చరిత్రకావ్యరచనా కాలమునుగూర్చి యిట్లు
నిర్ణయించినారు. వీరును శ్రీ వీరేశలింగము పం
తులవారి వాదనయే యంగీకరించినట్లు తోఁచె
డిని. "తిరుమల దేవరాయలు పెనుగొండలోఁ
గొంతకాలము జీర్ణ కర్ణాటరాజ్యము నుద్ధ
రించి పాలించుచున్న శ్రీ శ. ౧౫౭౭ సంవ
త్సర ప్రాంతమునను, దరువాత చంద్రగిరికి
రాజకుటుంబము పోయిన కాలమునను కవి
యీరాజకుటుంబము నాశ్రయించి యుండె
ననియు శ్రీ. శ. ౧౫౭౭ పైనను ౧౫౮౦కి గొం
చెము పూర్వమునను వసుచరిత్రము తిరుమల
దేవరాయల కంకితము గావించెననియు విశ్వ
సింహవచ్చును."

తిరుమల దేవరాయలు వసుచరిత్రను గృతి
సందెనగా, రామరాజ భూషణుడు, తిరు
మల దేవరాయలు బ్రతికియుండఁగ నేగదా యది
సంభవించును? తిరుమల దేవరాయలు క్రీ. శ.
౧౫౭౧ సంవత్సరంతమునఁ గాని, ౧౫౭౨
సంవత్సరారంభమునఁగాని స్వర్ణస్థుడు కాఁగా,
శ్రీరంగరాయలు క్రీ. శ. ౧౫౭౨ సంవత్స
రారంభమున శ్రీ రాజాధిరాజ రాజవరమే
శ్వరాది బిరుదావళితో సామ్రాజ్యమును
బాలించుచుండెనని శాసనములవల్లఁ దెలియు
చున్నది.² కావున వసుచరిత్ర క్రీ. శ. ౧౫౭౧
సంవత్సర పూర్వమునను, తల్లికోట యద్ధా
వంతరము అనఁగా ౧౫౬౫ వ సంవత్సరము
తర్వాతను రచింపఁబడియుండుననుటకు సందే
హము లేదు కదా. సూర్యుల్ పండితుడు
తిరుమల దేవరాయల పరిపాలనకాలమును
క్రీ. శ. ౧౫౬౮ మొదలు, క్రీ. శ. ౧౫౭౫
వఱకు నని వ్రాసియున్నాడు.³ తిరుమల దేవ
రాయలు రాజ్యమున కెప్పుడు వచ్చెను? తిరు
మల దేవరాయలకు పూర్వము విజయనగర
సామ్రాజ్యమును బేరు నకు మాత్రము

పాలించిన సదాశివరాయలు ఎప్పుడు మృతి
చెను? సదాశివరాయల శాసనములు క్రీ. శ.
౧౫౭౦ వఱకును గాన్పించుచున్నవి.⁴ తిరు
మల దేవరాయలు క్రీ. శ. ౧౫౬౯ సంవత్స
మున విజయనగరమును బరిపాలించుచుం
నని నెల్లూరుజిల్లా శాసన సపుటములం దు
న్నది.⁵ కావున వసుచరిత్రము క్రీ. శ. ౧౫౬౯
సంవత్సరము తర్వాతను, క్రీ. శ. ౧౫౭౨
పూర్వమునను విరచింపఁ బడెనని చెప్ప
వచ్చును. ఇంకను మనము నిశ్చయింపఁగలిగి
మేని, వసుచరిత్రమునందే యీక్రింది యా
ధారములు కలవు. ప్రథమాశ్వాసములో
యవతారికలోని యీగద్యమును జూడుడు
‘అంభోధివనన సంభాసమాన కుంభినీ వలయ
సంభరణ దీక్షాసమారంభ సుభగం భావు
గంభీరభేరి భాంకరణ దంభశుంభ దంభోధ
గర్జనముజ్జంభణ సంభావితాత్మీయ పట్టా
మేకసమయ సముత్తంభిత శాతకుంభ కు
భనిగుంభితాంభోవర్షవిద్రావిత క్షుద్రస్పృ
ద్రవతాప భద్రద్రవద్రసానిత్యరసార్ద్రతాన
సంధాయక దైనందిన దాసధారాప్రవాహము

2. Inscriptions of the Madras Presidency Vol. II, Page 1093, No. 374.

3. Servell's Forgotten Empire, Page 214-215.

4. Nellore Inscriptions, Vol. II, Page 868-870. ఈశాసనములేదీ ప్రమాదాత (కా.శ. ౧౮౯౨) సంవత్సర చైత్ర బహుళ ౭ సోమవారము. సదాశివరాయలు వ్రజసింహాసనస్థుడై బ్రతికియున్నట్లు పోచెడిన కాని యప్పటికే మృతివొందినట్లు ఇతరాధారములు కలవు.

5. Nellore Inscriptions Vol. III, 1328-1329, పుటలు. “శ్రీమద్రాజాధిరాజ వరమేశ్వర శ్రీ విక్రతాప శ్రీవీరభుజుల తిరుమల దేవరాయలయ్యవారు వ్రజసింహాసనాసీనులై విద్యానగర మేలుచుండి.....కా. ౧౮౯౪”. ఈ కా. శ. తప్పనియు, కా. శ. ౧౮౯౧ (1) గానోపుననియు శాసనపరిశోధకులు వ్రాసియున్నారు. ‘విభవసంవత్సర గ్రాహణ కు. ౧౩ లు’ శాసనము లేదీ.

అనియు, ప్రథమాశ్వాసము పదమూఁ
పద్యములో

‘జీర్ణకర్ణాటలక్ష్మీపునస్సృష్టి న
వ్యావిలోకేక్వరత్వము పాపంగు’

మఁ దర్వాత ‘అఖిలకర్ణాటరాజ్య పునరు
ండును’ అనియు, ౬౨ వ పద్యములో

‘.....

దీగికోనియె వసుంధరా కమలనయన
కార వీరప్రతాపరాజాధిరాజ

జదేవేంద్ర తిరుమలరాయచంద్ర
ంద్ర పట్టాభిషేకాంబు సముదయమున’

పద్యంతములలో

విధారిగిరి పవి

గీఁ గర్ణాటకాంద్ర ధరణీపునరు

గీఁ దిరుమల దేవమ

రాయగ్రణికి వితరణామ రమణీకా.

గవి కృతిభర్తను ప్రశంసించెను. వైవి
బదీన పద్యగద్యములలో రెండు విష

గమనింపఁ దగినవి. తల్లికోటయొద్ద
తిరుమల దేవరాయలు జీర్ణకర్ణా

ప్రమాజ్యమును బునరుద్ధరించె ననుట
యము. కవి తిరుమల దేవరాయలు

కకాలమునాటి వైభవము రెండు
ప్రశంసించుట రెండవ విషయము. నా

రారి, అక్టోబరు, ౧౯౨౯. పుట ౬౨౨.

avidu Dynasty of Vizayanagara, Page 251, Epigraphia Carnatica, Vol. VIII,

నుచరిత్ర విమర్శనము, పుట ౧౩౬-౧౩౭.

యభిప్రాయము వసుచరిత్ర తిరుమల దేవరా
యల పట్టాభిషేకానంతరము కొలదిమాసము
లలో విరచింపఁబడెనని.

తిరుమల దేవరాయల పట్టాభిషేక మెచ్చ
ట జరిగెను? శ్రీ వేంకటరమణయ్య గారు
‘విజయనగర సామ్రాజ్యపు’ అను గ్రంథము
నుండి భారతిలోఁ గొన్ని భాగములు ప్రచు
రించియున్నారు. దానిలో ‘తిరుమల దేవ
రాయలు పెనుగొండలో పట్టము గట్టుకొని
యేలినయేడు ౧’ అని యున్నది. ఈసంవత్స
రము ౧౫౬౯-౧౫౭౦ అయి యుండవచ్చును.
శాసనములుగూడ యితఁడు పెనుగొండనుండి
సామ్రాజ్యము నేలుచుండెనని తెలుపుచున్నవి.

మఱియొక విమర్శక కేఖరుని వ్రాత నీ
సందర్భమున పరిశీలించవలసి యున్నది.

శ్రీ చినసీతారామశాస్త్రిలవారు తమ
‘వసుచరిత్రవిమర్శన’ మనుగ్రంథమున వసు
చరిత్ర రచనాకాలమును గూర్చి యీ క్రింది
విధమున వ్రాసియున్నారు. ‘వసుచరిత్రము
దిరుమల దేవరాయల కేసంవత్సరము కృతి
యీయఁబడెనో, తిరుమలరా జెంతవఱకు
జీవించెనో? యను విషయములు నిర్ణయించు
టకుఁ దగిన యాధారము లగుపడవు గాని,
అదిలేమాహా పెనుగొండమీఁదికి దండెత్తి
వచ్చినప్పటి యుద్ధవిషయములు వసుచరిత్ర

మున వర్ణింపబడుటచే శ్రీ. శ. ౧౫౭౭-వ సంవత్సరమునకుఁ బరమందే వసుచరిత్ర కృతి ప్రదానము జరిగెననియు, నాకాలమునకుఁ బ్రాచీన దిరుమలదేవరాయలు జీవించిననియు గ్రహించుట కవకాశ మున్నది. మరియు శ్రీ. శ. ౧౫౮౦-వ సంవత్సరమున రాజ్యమునకు వచ్చిన మహమ్మదుకూలీ కుతుబ్ షాహను పేరు జయించిన విషయములు వసుచరిత్రమునందు వర్ణింపబడకుండుటచే సంతకుఁ బూర్వమే కృతిప్రదానకాల మనియుఁ దోచుచున్నది.

పీరి యభిప్రాయము ప్రకారము వసుచరిత్ర శ్రీ.శ. ౧౫౭౭-వ సంవత్సరము తర్వాతను, శ్రీ. శ. ౧౫౮౦ సంవత్సరము పూర్వమునను నిరచింపబడెనని—కాని యీ సుప్రసిద్ధ విమర్శకుని నిర్వచనమునం దొకకాలవివర్యాస దోస మున్నది.

వసుచరిత్ర కృతిభర్త శ్రీ. శ. ౧౫౭౦ సంవత్సర ప్రాంతమున జీర్ణిశేషుడై, స్వర్గము లంకరించుచుండఁగా, శ్రీ. శ. ౧౫౭౭ సంవత్సరము తర్వాత, సతేడు భూతలమున రామరాజభూషణునిచే నొక కావ్యమును గృతినొందుట పొసఁగదుగదా. అదియుఁగాక వసుచరిత్రములోని యీక్రిందిపద్యము ననుసరించి యందలి యుద్ధము శ్రీ. శ. ౧౫౭౭ వ సంవ

త్సరమున జరిగినదని వ్రాసియున్నారు. అప్పుడే తిరుమలదేవరాయలు దివంగతుఁడఁగా, అతఁడెట్లు ౧౫౭౭ వ సంవత్సరము మహమ్మదీయులతోఁ బోరాడెనో తెలియకున్నది.

చ. తిరుమలరాయ శేఖరుని
ధీరచమూభటరాజి యాజిభీ
కర యవనేశ్వర ప్రహిత
ఖానబలంబులఁ జిక్కునెయ ని
ద్ధరఁ బెనుగొండ కొండలు
మదద్విప్రచర్యకపాలమాలికా
పరికరభూషితంబులయి
బల్విడిఁ గాంచె గిరిశభావముకా.

కాని యీపద్యము తిరుమలదేవరాయలు బ్రతికియుండఁగనే శ్రీ. శ. ౧౫౭౭ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వమే జరిగిన కవ్యత్సాంతమును సూచించుచున్నట్లు మచరిత్రాధారము లున్నవి. ఈ శాసన ప్రకారము కవి వర్ణించిన కదనవృత్తాంత శ్రీ. శ. ౧౫౭౭ వ సంవత్సరాంతమున కా ౧౫౭౭ వ సంవత్సరమున కాదు.

వసుచరిత్రకృతిపతి తిరుమల దేవరాయ పట్టాభిషేకవర్ణనము గావించె ననఁగా గునిబంధనమును దత్కార్యమునకుఁ దర్వానడిచియుండవలెను.

I. No. 341 of 1901; Epigraphical Collections తిరుమలరాయలి మంత్రియైన చెన్నప్పశాయ మహమ్మదీయ సేనానియైన రంవిక్రీషరుఖామని పెనుగొండ సమీపమున ౧౫౭౭ దివంగతులెలలో జయించెనని యుచున్నది. ఈచెన్నప్పశాయుడే పెనుగొండకోటను వృద్ధిపరచెనని కాసనమానందున్నది. కాసనము సంవత్సరము ౧౫౭౭. అంబలియుద్ధము జరిగినది ౧౫౭౭ సంవత్సరాంతము.

మలదేవరాయలు తన రాజధానిని
 కు ౧౫౬౭ సంవత్సరాంతమున
 చరిత్ర వక్కాణించుచున్నది.
 నను ప్రకారము తిరుమలదేవరా
 శ. ౧౫౬౯ సంవత్సరమున విజయ
 మాజ్యమును బాలించుచుండె నని
 న్నది. ఈపరిపాలనము పెనుగొండ
 యని తెలిసికొన సగును. ఏలనన

పోర్చుగీసుల వ్రాతలఁబట్టి ౧౫౬౭ సంవత్సర
 మధ్యమునఁగాని, అంత్యమునఁగాని తిరుమల
 రాయలు పెనుగొండకు రాజధానిని మార్చె
 ను. కావున వసుచరిత్రను రాయలు పట్టాభి
 షేకానంతరము పెనుగొండలో ౧౫౬౯ వ
 సంవత్సరమున కృతినందెననుటకు సందేహము
 లేదు.

క్షుప్త

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, యం. ఏ.,

నే రైలులోఁ బోయినప్పుడెల్ల
 డో బిక్కచోటఁ దానెక్కు—వాని
 యరు నడిపించు చనుసరించు
 శరణీతకాంతరస్థ
 పద్యమె పఠించు ననవరతము.
 గొంతు కట్లనే—అతడు పూర్వ
 నేనూతిలోననో చచ్చిపోవు
 న వినువారలేని లేక
 ప్రాణకంతమధ్యములయందు
 న్ననడి నేటిజన్మ కలెని
 వకుచు వచ్చిచేరినదిగాక.

అతనికన్నులా బాతలే—అసమయము
 నందుఁ దన్నురక్షింప నేరైన వత్తు
 లేమొ యని చూచిచూచి యట్లే నిలబడి
 అతనిప్రాణాలు కనుగూళ్ల యందు నిలచి
 మరలఁ గనెగాక నేటిజన్మమున నతని.

అతనిపాడినయంత నేపల్ల, నట్టి
 యతనికన్నులు చూచినయప్పుడల్ల
 నూతిలో ముగ్గు నాతని తీతునంచు
 వేగిరముపుట్టు నాదు హృద్వీధియందు.
 అంతలో పాట నాపి తా నచట నచట
 కానులడిగి కూతురు ముందుగా, వినిర్గ
 మించు నాతడు—నే నందు మిగిలిపోదు.

కే. కందుకూరు వీరేశలింగము గారు

వేశిక :

ల్యము ఇంద్రియరంజకము. లేఖనశిల్పము రూపశబలతయని, భావశబలతయని ద్వివిధము. రూపకల్పనము బహిష్కరణమును కటించును. భావకల్పనము అంతరప్రవృత్తిని వ్యక్తీకరించును. శిల్పము కళ: అది కల్పము- వ్యాజము- యుక్తి- కృత్రిమము- సహజము. రూపకల్పనము వర్ణచిత్రము- దర్శనము. భావశబలత శబ్దరచన- స్వప్రకాశము. రెంటికీని భావసాక్షాత్కారము, ప్రసాదము పొందగవలయును. రెండును జన్మననా లభ్యములు, రెంటికీని మనోహరత్వమే యోజనము. రూపకల్పనమునకు అంతరస్కారము బహిరుపకరణములు ఘటించవలయును. రూపకల్పనమునకుఁ గాంతి చ్ఛాయలు (Light & Shade) ఎట్లొ భావకల్పనమునకుఁ గాంతిదోషముగల మట్లు. ఉచితమెఱిగి రచించునఁగాని మూర్తి సాక్షాత్కరింపదు. భావమే సప్తాయుః; జీవకళ. అదియ ప్రాణప్రతిష్ఠ! చైతన్యము. అది యద్భుతము; అనిర్వాచ్యము. చైతన్య మావేశించినప్పుడే కళ సార్థకమగును. ది విజ్ఞు లెఱుంగనిది కాదు.

భానియమములు

ముదురు రంగులతో బింబమును వికాసము చేయఁగూడదు. లేతరంగులువేసి కళా

విహీనము చేయఁగూడదు. ఉచితము, స్థానము, చరిత్ర, ప్రయోజనము నేరక వ్యత్యయము చేయుటచే శిల్పము హింసాభాజన మగును. ఉన్నదున్నట్లు ఉట్టిపడ రచించుట నల్లక్షణము. అలక్షణము గలవాఁడు శిల్పి.

భావశబలతకు స్వభావజన్యజ్ఞాన మున్నది జాలదు. పరేంగితజ్ఞత అతిమాత్రముగ నుండవలయును. అంతమాత్రమే కాదు. అంతశ్శుద్ధియు, దదనుగుణముగ శబ్దసిద్ధియు అవశ్యకములు. ఏతాదృశ భావకల్పనా శిక్షణమునకై శాంతినికేతన నికుంజములలో విహరింపనక్కరలేదు. అడయారు వాతావరణము విశ్వసీమ బనిలేదు. కజిన్సుదొర సాహచర్యము గోరవలసినది లేదు. ఆనందకుమారస్వామి శత్రువా జయారులేదు. ప్రమదకుమారబాబు అంతేవానిత్వ మావశ్యకము కాదు. అభినవ కవికుమారుల నేస్త మవసరము కాదు. పరభాషా శిల్పి ద్వారమున "Sparks and Fumes" గ్రంథమున నిజభావశబలతా వైదగ్ధ్యముం బ్రయోగించి కుందూరు ఈశ్వరదత్తు ఏకభాషరిపత్తునఁ బ్రశమ చేసెనో ఎఱుంగను.

మాతృభాషాశబ్దసాహాయ్యమున నేని ఉక్తభావశబలత కెన్నఁచో ఉద్యోగించితిని. సందర్భశుద్ధిగా మచ్చునకు వీరేశలింగముగా చిత్రమును చిత్రించెని; పదస్యమునకు సహ

తిని. గుణజ్ఞులు దోషభోగ్యులు అర్హులై సంభావించును గాక.

శ్రీ వీరేశలింగము గారు

ఈయన మృతజీవి; గణ్యుడు. పరమగుడు; పక్కానియోగి. బహిరంతరత్వలయందు నీతికలాచణుడు. నైతికమును మనోధర్మము ననుసరించి నడచుచుండు. ధర్మమునకు నీతి వికటించి నీతి నాశ్రయించి యుక్తిని బ్రయోగింపజూచువాడు.

పాండిత్యమునకన్న ప్రతిభ మిగిలినది. ను తలదన్నిన పట్టుదల. హతమున నుండు. సాహసమున తుత్రియుడు. సరళిలో పైశ్చ్యుడు. కృషియందు కావున. పరహితకైంకర్యమున పాకివాడు. నమునకన్న సమయస్ఫూర్తి మేరలు కనెనది. అనుగుణానువర్తనమునకన్న అనుప్రమాణము మొందు. అంతకన్న అభిరతి నిండు. క్రోధమునకన్న క్రోధావేశము. కర్మశీలతకన్న కార్యశూరత. విధినిర్వహణమున సమయాసమయ, సాధుతాసాధుతలు పాటించలేదు. గోల్చడలేదు. విమర్శించునడ దాక్షిణ్యము. దా వీయలేదు. సన్నివేశమున కనుమయిన పతకము వేసినాడు; చాతుర్యము బహుసినాడు. మిత్త్రీగోష్ఠియందును కువ గలిగి మెలగినాడు. చనపు నీయలేదు. అనుగ్రహము నాహ్వానింప

లేదు. నిగ్రహమును లెక్కింపలేదు. పరిధవము లేని ప్రళప్తి గడించినాడు. పరేంగితయందు పండితుడు. పరహితానురక్తుడు. వ్యవహార దక్షుడు. సాధ్యసాధనముల గుర్రైజిగిన సమగుడు. తుష్టిగానని చిత్తము; తృప్తి తీజని విశ్రాంతము. స్వకార్యధురంధరత్వమున చాణక్యుడు; చెక్కుముకి—

పాదరసమువంటిబుద్ధి. అంగము జదివినాడు. సంస్కృతమర్యాద ఎఱిగినాడు. అంగ్రము నభ్యసించినాడు. చదివి గడించిన విద్యకన్న జన్మవాసనాలబ్ధమైనదే ఈయనలో మిక్కిలి. కవనము తెప్పినాడు. కథ లల్లినాడు. నవలపాకము రుచిగొల్పినాడు. నాటక ఛక్కికఁ ద్రొక్కినాడు. ప్రాచీనకావ్యభోరణి ననుకరించినాడు. ప్రహసనశీతులఁ బట్టినాడు. గద్యరచనయందు సారశ్యముం దేర్చి వైలక్షణ్యము సాధించినాడు. కాళిదాసాదులకుఁ దెలుఁగుపోకడలం గూర్చినాడు.

ఉపాధ్యాయవృత్తిని వరించినాడు. పండితపదము నందినాడు. వాఙ్మయప్రపంచమున గణతి కెక్కినాడు. పరితాపరిషత్సభ్యత సంపాదించినాడు. తన ఉపాధ్యాయోద్యోగమును తనపూనిన సంఘసంస్కరణాద్యుద్యమములకై వినియోగించినాడు. సంఘమానందలి యనర్థాచారములను బరిహసించి పరామర్శించినాడు. ఎదిరి అనగుణములను దూషించి స్వీయవాదములను భూషించి పోషించికొనినాడు. వ్యక్తుల వర్తనములందలి

టిల్వమును రచ్చకెక్కించి రాపాడినాడు. నీయప్రజాసంస్థలందలి వక్రతలను గర్హించి వదలలేదు. ఉద్యోగుల ముఖులు బేరమును బజారునఁబెట్టి బద్ధిచేయక విడువలేదు.

సనాతనాచారపరాయణులతో సవాల్ పట్టి కుస్తీపట్టిన తెట్టి: కృత్రిమకులాచారదుర్గముల భేదించినబంటు. సంఘబహిష్కృతులకుంకనిదిట్ట. విరుద్ధవాదప్రవాహవేగమున కెదురేడిన గజయూతకాడు. కానరోగము ఆతని యమును కార్యమొందించెనే కాని కార్యరణనీతు నాకట్టలేకపోయినది. ధైర్యము విడిచి దడుత; ఆలస్యములేని వ్యవసాయము. రాశి చెందని నిశ్చయము; నిరోధమునకు వెలుగని నిర్ధారణము. వినోదము గోరని తీవ్రత; మితిమాటిన తితిత్తు. కాలజ్ఞాడు. గడియ ఒకయుగముగ గడించినాడు; యుగము నొక గడియగ గడపినాడు. తన వెంట కాలమును నడపినాడు.

నిష్కారణముగు నేస్తములేదు; నిష్ప్రయోజనముగు పరిచయములేదు. ఉబుసుపోక కాలక్షేపములేదు. నిరవధిక స్వతంత్రుడు; నిర్దాక్షిణ్యచిత్తుడు; నిరంకుశుడు — ప్రాజ్ఞులలో బామరుడు; పామరులలో బ్రాజ్ఞుడు.

విఘనగవును చిరాకు నుంచివేసిడిది. కనికరపు టూటలు కటాక్షిధారలలో బడి చేదు గ్రమ్ముచుండెడివి. పెంకె బుట్టి; పెద్ద బుద్ధి; పెడనరపునోరు. అనుకొనిన పని ఐసా పైసా సాగవలయునే కాని అడ్డుమాటలు ముగ్ధుల పనికిరావు. చలపాదితనమున జలగ.

కలఁతలతో, కటకటలతో, కష్టపరంపరలతో, గాలగతిఁ జెందినాడు. సుఖజాతకుడు గాఁడు.

* * * *

అనాథలను సనాథలనుగఁజేసినపుణ్యము, ఆపన్నలకు శరణమిచ్చిన ఉపకృతి, నిమ్నజాతుల నుద్ధరించిన అనుకంపాయత వృత్తి, అవలంబించిన బ్రాహ్మధర్మము, హైస్కూలు నెలకొల్పిన విద్యాదాన ఫలము, గ్రంథాలయము ప్రసాదించిన వదాన్యత, తన ఖ్యాతి—తన అధిము—ప్రాణము—ఇల్లు వాఁకి—నర్వస్యము—ఆంధ్ర దేశమునకు, అందు ఈ రాజమహేంద్రవరమునకు నర్పించినాడు; ధన్యుడైనాడు. రాజమహేంద్రవరజీవనమున ఆయనజీవనము పాలోని పంచదారమైనది.

పురుషకారమున ఘనుడు. విద్యుక్తమనడఁ గృతకృత్యుడు. ఆంధ్రదేశమున నేడంకురించి వికసించుచున్న సాంఘికాది సమస్యల కామహానీయుని చల్లినబీజములే కారణములు. దేశీయైతిహాసికదర్పణమున ఆతడ ప్రతిఫలించుచున్నాడు. ఆతని ఖ్యాతి దేశము కమూల్యాభరణము. కీర్తిని వలచివలపించినాడు.

* * * *

“బలము నీవ నాకు; భక్తుడ నీయెడ

ఆలు పిల్ల లేని యట్టివాడ

కావు నన్ను నధిక కారుణ్యమున; ఇమ్మ నుజ్జ కమలదళమనోజ్ఞనయన” —

అని భీష్మ నిర్యాణముం దలపించి ప్రకృత సాయుజ్య మందినాడు.

మొట్టమొదట దేవుడు నిన్నే సృజించెను. ఆతని విజ్ఞానము నిన్ను సృజించుటకే వినియోగించెను. వాని కవిత్యములోని మొదటిపద్యము నీవే! వాని గానములోని మొదటి సీవే! వాని చిత్రలేఖనమునకు వన్నె చెచ్చిన మొదటిప్రతిమ నీవు! సృష్టిలోని ప్రథమ కర్మము చూచి, చూచి ఆతడు తనకుతానే మురిసి ముగ్ధుడైనాడు.

*

*

*

నీవిలాసమునకు వలచి రత్నాకరములోని ముత్యాలు కంఠాలింగనము చేయుచున్నవి. లోని సువర్ణము పాదాక్రాంత మగుచున్నది.

*

*

*

నీవైశ్వర్యవంతురాలవు! అయిన నేమి! నిగర్వశోమణివి! నీహృదయము కోమలము నే ఎక్కడో అరణ్యములలో రాలినపూవులు నీకు మకుటాలంకారములు; అచటి ప్రశాంత పల్లవచ్ఛాయలు నీవు వలచిన శయ్యాగారములు.

*

*

*

కవుల ఊహా సువర్ణకర్పూరమాలలలో లీనమైన నీ హృదయఃపరిమళమున, విజ్ఞాన సము పులకిత మగుచున్నది. గాయకుల గీతాలాపముల మేళవించు నీయనురాగ విపంచి ను నమ్మోహితము చేయుచున్నది.

*

*

*

నీరోషకషాయవీక్షణములను కుంకుమపూవు మొగ్గలని కళాభిజ్ఞు లానందించుచున్నారు. భాస్రపులను, ముత్యాలదండలని రసజ్ఞ శేఖరు లనువదించుచున్నారు.

*

*

*

కళావేదులహృదయములలో నీరూపము ప్రతిష్ఠితమైనది. వారిభావములు నీకు ప్రదక్షిణామము లొనర్చుచున్నవి. దేవుడు మఱుగుపడినాడు. విలాసిని, నీవైననూ కృతజ్ఞు, నీ కీ అద్వితీయసౌందర్యసౌభాగ్యము నిచ్చిన దేవుని స్మరించి తరించుము.

అంధప్రాంతమున ముదాయమునందు వెలనాడు,
 ఆంధ్రవేల ఇత్యాది లెగ లెన్నియో యున్నవి.
 అందు ములకనాడు ముఖ్యమయినది. ప్రాయము ములకనాటి
 వారు స్వార్థసంప్రదాయములు, అయినను కడప,
 కర్నూలుజిల్లాలందు మాధ్యములకనాటివా రున్నారని
 తెలియవచ్చుచున్నది. బహుశః పదియవ శతాబ్దముందు
 కిరు మాధ్యములకనాడు లైరని యూహించవచ్చును.

“ములక” యనుపదమున కాధునికపండితులు స్వక
 పోలకవృత్తములయిన వ్యైత్వత్తి కల్పనచేసివారు. ఆపే
 యునుటచే “మునికులనాడు” అనుపదమే మూల మని
 యొక్కరు. ఇంకొక్కరు నిజాముద్-ముల్క్ రాజ్యము
 నుండుననగా గావున ముల్క్ నాడని యుండి ములక
 నాడని మాత్రమే చెప్పుచున్నారు. ఇతరులు ముల్కీ, ముల్కి
 ఇత్యాది విరూపములను గ్రహించి యపార్థములను
 గల్పించివారు. చారిత్రకదృష్టిచే తాచిన ని వన్నియు
 నాదరణీయములు కావు. త్యగరాజువంటి సుప్రసిద్ధతా
 గ్రహరులు, అభినవకాలిదాసువంటి కవిత్వాచక్రవర్తులు,
 క్వింగనీ మతాధీశులవలె చైరగ్యసంపన్నులు వశేక
 విద్యద్వయ్యలు, హైందవ సంస్కృతికి మహా
 పరారము చేసినవారందరు ములకనాటివారు గావున
 భారతీయ సాంఘికచరిత్రయందు ములకనాడు ముఖ్య
 పాత్రమును వహించియుండును. ఈ వ్యాసమునందు
 శ్రీ. పూ. ౮ శతాబ్దము మొదలుగా ములకనాడు,
 తర్వాతభరతున దేశముల విషయములను జరిపించెదను.

కాద్యజాతములు, మత్స్య, వాయుది పురాణ
 ములు, రెదితరప్రాచీనకావ్యములందు ములక యనుపదము
 “ములక, మూషక, మూతిబ, మూషిక, పుషిక, మూచిప,
 మూరిప, మూళిక, మూలిక” ఇత్యాది విధములుగ గోచర
 మగుచున్నది. కాలకాపానరాజులు అమరావతి ధాన్య
 కలక పూర్వకాలములందు కేంద్రస్థానములందుండి గోదా
 వరీశులముననుసరించి కన్నడిమూలప్రాంతమున వానిక

పట్టణమును రాజధానిగా చేసికొనిరి. ఒక శతాబ్ద
 కడచినపిమ్మట పురస్య పాశ్చాత్య అంధ్ర కాలకాపానరాజు
 పరస్పర సంబంధము తప్పిపోయెననియు, గౌరవీరు
 కాలకణి పునః పూర్వదేశములను జయించెననియు
 నూహించుట కాధారము లున్నవి.

గోదావరీతీరమునదే ములక, ఆశ్మకదేశము లంద
 ననుబట్ట నిదేశనము లనకముగా నున్నవి. ఈ రెండ
 దేశములు మొదలొక్కటిగా నుండి కాలక్రమముగ
 తాయెను. శ్రీ. పూ. ౩-వ శతాబ్దమునందుండున పా
 త్యాచార్యుడు డిశ్మకదేశమును చేకొనెను.

“పాల్వానయవప్రత్యగ్రథకలకూటాశ్మకాదిభో”
 (IV. ౧. ౧౩౩)

“శేత్రచాళా” (IV. ౧. ౧౩౪)

ఇంచుమించుగా సమకాలీనముగ పాశ్చిగంధము
 లు తరభాగమును ఆశ్మకమనియు, నక్షిణభాగమును ములక
 మనియు వ్యక్తపఱచి అది దంతిపురము రాజధానిగనుండిన
 కలింగదేశమునకు భిన్నమైనవని స్పష్టముగ చెప్పుచున్నది.
 ఆశ్మకమునకు పోతన అధవా పోతలి రాజధానిగా నుండె
 ననియు తెలియును (కాలక III. ౩. ౩౪). సుమారు
 శ్రీ. పూ. ౪ శతాబ్దపు చారిత్రములందు అనంతిదేశము
 ఆశ్మక రాజ్యాంతర్యోగమై యుండెనని చెప్పుచున్నది
 (సోననందకాతము). పుత్రసాతము (౯౩౩) ఆశ్మక
 దేశము గోదావరీతీరమున “సుహజనపద”మునందుండె
 నని తెలియజేయును. అంగ దైరనికాయముమాత్రము
 అనంతి ఆశ్మకవిషయములో చేరియుండలేదని తెలుస్తును.

ములకదేశమునకు ముఖ్యమయిన పత్తిబ్దాన (ప్రతి
 స్థాన-ఇప్పటి వైతాన్) దక్షిణాపథమునకు బృహద్వాన్
 ముగ నుండెను. అదివాణిజ్యమునకు, విద్యాప్రచారమునకు
 కేంద్రస్థానము. బాబిరీ యను ప్రావీణ్య విద్వాంసుడు
 దీక్షితు బుద్ధసందర్శనార్థమై శిష్యబృందసహితముగ

మున గోదావరీ తీరమం దుండు అశ్వకదేశము నని చెప్పబడినది. ఆతడు ములకవిషయమునం ద్భూతమునంచి చెడలి మాహిస్వరి, ఉత్తేవి, వివి, వనసహస్య, కోసంబి, పాపద్రి, సాతేత, లవస్తు, తుశీనర, పాప, వెనాలి కడచి శుదకు పించుచుండిన పసాగక చేలియమునకు వచ్చెను. తాలివానానునికి జన్మస్థలముగ నుండెననియు నెమరా, గుణాధ్యాది విద్విద్యయుకల కావా దేసనియు, నాధ లనేకములుగ నున్న వి. విరిశేయ నున "వాంగ్ర పుండ్ర శేఖర పులింది మూతిలు" త్రసంధిపు లని యున్నది. పాంఖ్యాంన ములందు మూతిలు, మూచిప, మూచిప, చెప్పబడియున్నారు.

యపురాణము (౧౭౭-౮) అశ్వక, ములక స్వీకులసంధిపులని చెప్పుచున్నది. వారికము అశ్వకవిషయరాజులు కొందరు చెప్పబడి పోలిరి యొకమాటు కాలిరాజు కధినమై అశ్వకవాతకము, ౨౦౭). చుల్లకలింగవాత కమునకు పోలి ౧౭ జభానిగ నుండెననియు, అరుణుడు, వాతనినుండి నందిసేనుడు ను జయించిరనియు చెప్పుచున్నది. మహాగో అశ్వకరాజగు బ్రహ్మసత్తుడు కలింగసత్త లి చెప్పినాహు, సోమిరధరత, విచేపారణ, కాశీధకరత్న- తిరిసనుకాలిక్షండగ నుండెనని యును (Dialogues of the Buddha పుస్తోభారతమునందు అశ్వకరాజుకు సంబం ధకథ గలదు.

గోవామ రాజవీః పాదన్యాం యో ని (ను. భా. I. ౧౭౭. ౪౭)

కాలముందు ములకవాటివారు కాక ఇత రువవాడుల గోష్ఠిలో చేపకబడిరనటకు లున్నది.

కా: పులిందాశ్చ మూలికా యననా ప్రథా ధీర శేఖరా యే చాశ్చే ప్లేచ్ఛసంధవా

తేమం పరే జనపదా దక్షిణాపథవాసినః
కాయామశ్చ సహా పీకా అలభ్యాః శేఖరా ప్రథా
పులిందా వింధ్యపుషికా వైదభాః దండకైః పుహ.
(చుత్వీపురాణము)

అధీరా పహ చైషికాః అలభ్యాః శేఖరాశ్చ యే
పులిందా వింధ్య మురీకా వైదభాః దండికైః పహ.
(వాయుపురాణము)

దక్షిణాపథజన్మానః సర్వే నరనరాండ్రకాః
గుహాః పులిందాః శేఖరా శ్చుమ- మండ్రకైః పుహ.
(ను. భా. XII. ౨౦౭-౪౨)

ములక దేశము నందుండిన నాగరికజను లాశుకమతముల వలంబించి ములకవాటివా రయిరో లేక, ఆయుక లే యనాగరికస్థితిలో నుండిన ములక దేశమునకు వచ్చి, యా దేశమునందు నివసించి ములకవాటివారను నామ మును గ్రహించిరో తేలియుదు. ప్రాయః రెండును సంధి వింది యుండవచ్చును.

శ్రీ. పూ. ౪ శతాబ్దముందు అలెక్సాండరు "అస్సా కిసో" యను వారిని జయించెనని గ్రీకు చరిత్రకారులు చెప్పు చున్నారు. థగవాన్ లాల్ ఇంద్రాజీ యనుపండితుడు అశ్వీకులు "అర్సాకిడే" (Arsacidæ) కావచ్చునని యూ హించెను. పెనాట్ యను పాశ్చాత్య పండితుడు అశ్వీకు లు, అశ్వీక అమకరిషిక ఇత్యాది నామాంతరములను గల్గి యుండిరని చెప్పుచున్నాడు.

"కాంభోజ రిషికా యేవ పశ్చి మానుపకాశ్చయే"
(ను. భా. V. ౮. ౧)

ములకలు నిష్ఠుపురాణముందు శేక శుబర జాతుల జతలోతీరన "ముండకు" లను వారని ఇంద్రాజీ యభి ప్రాయము.

"ములక" యను పదమునకు "మూషక" యను నామాంతర ముండునని నూచింపఁబడినది. సుమారు శ్రీ. పూ. ౧౬౦ యం దుండిన భారతేజుండను కలింగ దేశాధీశుని కాసనమునందు "మూషకపుర"ము పెగ్గా-న బడినది. రెండవ సంవత్సరముందు భారతేజుడు పశ్చిమ

మం దుండిన సాత్వికస్థిని జయించి మూషిక నగరము నాక్రమించెను.

“దిరియే చువనే అచింతయితే సాత్వికస్థిం పధి ముడిపం పాయ గజనర రథవహులం దండ పరావయతి, కకాపాణం బరియంచ సహాయే విశోపతి మూషిక నగరం.....”(Journal of the Behar and Orissa Research Society ౧౯౧౩).

ఈ మూషికనగరము బహుళః ప్రైత్యాగస్థిగ నుండినని యూహింపవచ్చును. కాలము కచ్చిదివరకొంది ఈ మూషిక-మూలకు లు త్రర దేశమునుంచి వెడలి బృహచ్చరజాది ఇతర బ్రాహ్మణ పంథుములవలె చక్షిణాపథము సంతయు నాక్రమించిరి.

శ్రీ. శ. ద్వితీయ కల్యాణుండు ప్రసిద్ధుడయిన గౌతమీపుత్రకాళికాజీవ ములక-అస్సక దేశములను జయించెను.

“అస్సిక, అహక, ముళక, సురక, కుకు, రాపరాంత, అమాప, విదధి, ఆక, రామంతి రాజప.” (Epi. Ind. Vol VIII)

శ్రీ. శ. ౧౫౦ యందు రాజ్యమేలిన రుద్రవాముడు “పూర్వాపరాకరావంతి అమాప నీప్యదానతేనురజ్జ్విశ్రేణధికకన్య సింధుధి సోవీర కుకురాపరాంత నిమదా”దుల జయించెను. నాలప శీతమానమందు పముద్రగుప్తునిచే జయింపఁబడిన వైవరాష్ట్రీకమున ములక విమయ మొకటియై యుండవచ్చును.

శ్రీ. శ. ౫౬౬-౫౭౭ వఱకు రాజ్యము చేసిన వాతాపిచారుక్యడను ప్రథమ కీర్తివము “ఎం, గాంగ, కలింగ, మట్టూర, మళభ, కేరళ, గంగ, మూషక, పాండ్య, ద్రమిళ, వోళీయ, ఆరుః, వైజయం”లు జయించెనని మహాకూటకాపనిము చెప్పెనున్నది (Ind. Ant. ౧౯౦౯) ఈ మూషికదేశము ఇప్పటి తిరువాంకూరుండుస్థలమున, గంగ దేశమునకు చేరిగనందున తెలియుచున్నది.

చోళరాజులు, రెడ్డివాయకులు విజయనగరము వారికింద రాజ్యమండ్రే మొదలుకొని ఉదయగిరి, గండి కోటవఱకు నుండిన ప్రాంతమును ములకనాడని వ్యవహార ముందుండిననికాననములుచెప్పుచున్నవి. కాకతీయద్వితీయ ప్రతాపరుద్రుడు శ్రీ. శ. ౧౩౧౬ సంవత్సరముందు గండి కోటను జయించి గొంగరెడ్డిని ముల్కీ-నాటి కధికారిగాఁ జేసెను. చెర్నూర్నినీను, పొట్టుదుర్గి-నీతులు ములకీ నాటిలో చేరియుండిననియు, ములకీనా డుదయగిరి రాజ్యముం దుండిన గండికోట పీఠాంతర్భాగముయియుండిననియు ప్రొద్దుటూరితాలూకు రామేశ్వరమందుండు కాననమందు చెప్పఁబడియున్నది.

“క్రీడాధిరామము” గంధ్రకర్ణయు, శ్రీనాథుని కాశ్రయపాత్రయు నయిన వినుకొండ వల్లభాచార్యుడు విజయనగరచక్రవర్తి- ఇమ్మడి దేవరాయని కధనముగ ములకీనాటి మోహూరునుండి వినుకొండరాజ్యమును పాలించుచుండిన (Ind. Ant. vol. LVii. ౧౯౨౦ p ౮౦). ఇట్లైందలో చిన్న రాజులు ములకీనాటి కధి పతులయి యుండిరి.

ఈవిధముగ మూడు మూడువేల సంవత్సరములకు పూర్వము ములకనాటి బ్రాహ్మణులు బుత్తరావధమునుంచి బయలుదేరి, కన్యాకుంఠరిపముకాంతము వడితావధము నంతయు కాలక్రమమున నాక్రమించిరి. అత్యంతవారని వ్యవహరింపఁబడువారు గోదావరీ ప్రాంతమునందుండు అత్త రయిన గ్రామనామమును గ్రహించిరేకాని, కొందరనుకొనునట్లు వల్లభతలం, ఎట్టుకుతలమంది కాదు. వెల్లాలకలమువారు తమిళుకాననములందు కృషికమఁచే తీపనము చేయుచుండెనని చెప్పబడినది. సుప్రసిద్ధిగాయ కాగడియు, భీమాగ్రేపఠుడు నయిన త్యాగరాజానంతి యులు కాకర వారనియు, చెఱువూరువారనియు వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు.

ఇట్లు సుక్షీప్తముగ నూచింపఁబడిన ములకనాటి చరిత్ర వ్రావవసరింపై చరిత్రయందును, సాంఘికచరిత్ర యందును ప్రాముఖ్యము వహించినది.

ప్ర. వ. పం. బి. ౩౦ తి. - ౨. ముందుకు.

రసపుత్రులెవరు?

త. ౯, ౧౦, ౧౧ శతాబ్దములు భారతచరిత్ర మనం దపూర్వశోభావంతిములుగ నుండినవి. కపాలవాసీడ సైబింగక దేశము సద్వంశజులును స్వత్రులు నగు రాజపుంగవులచే పాలింపబడుచుండెను. కొందనంపుయన జాతి మత వైషమ్య మిందుకేనియు కర్మయోగముత్రము ప్రబలుముగ నుండెను. ఇట్టిసమయ నం దనేకము లగు రసపుత్రులెవరోయి తెలియజేయవలెనని. కేవల ప్రాచీనతకే గాక శౌర్య ధైర్యములకును, పరుషమనదేర్ఘక్షినిగూడ నీవంశములు విశ్వవిఖ్యాతి నందినవి. నూతనమతావేశంబుగలవై మెనపాటేమి గా, ఇరాన్, బెలూచిస్తాన్ మన్నున దేశములకు కబు ది, లంఘికెసింధువై మధ్యదేశమునందెను కబులెను తస్సానామతో వైబడవచ్చుచుండిన కురుక్షత్రైత్ర గ్రామదానాలమును నుహిలోద్ రసపుత్రవీరులు ప్రతాపాన్నిచే ప్రతిఘటించి యువశ్రమింపజేసిరి. పురాణో మెదలగు మహావీరు లీయంత్రమును ప్రతిఘటించియుండిరియేడ భారతవర్ష మంతయు యనంత్రాంతముయి, వారాణసివిద్యాపీఠములందును గంగా కరణేదికాష్ఠులందును ఘోరులను, మొల్లాజను మహావీరులయర్ త్వవ్యాధులగ మెనకర్పించుచుండియుండెను.

ఇట్టి కీర్తిస్థనమయమన యాదృచ్ఛికముగ రంగ కి బయల్పెడలి కురుక్ష-వాహిని నడ్లగించి భారత స్వతంత్రమును స్వభాషాబలముచే నూడు వాలుగు వ్యూహ లతికాగ్రయాకరతో సంరక్షించిన యీ రసపుత్రులెవరు? వారి నివాస మేయ్యది? మహావ్యధియు లీ మునై రాడివెడలివపు బొమ్మ-మృదంగ వీరు రంగ

మన కేలెందుట కేమికారణము. ఈ విషయములను చిట్టించుటయే యీ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

అత్యంత వివాద్యమగు నీ విషయమునం దనేక లనేకములగు నభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. కొందరు చరిత్రకారులు, విశేషించి పాశ్చాత్యులు శక యవన బ్రాహ్మికాది విదేశీయజాతులే రసపుత్రులైరని యభిప్రాయ పడుచున్నారు. కొంద రగ్నికులీయ వాదము ననువదించుచున్నారు. మూడవది దేశీయవాదము.

విదేశీయవాదము

పాశ్చాత్య చరిత్రకారులును, కొందరు హైందవ పండితులును ౯వ శతాబ్దమున భారతరంగము నలంకరించిన యీ రసపుత్రులు విదేశీయులమండి యీ దేశముపై దండెత్తినవచ్చిన శక, పార్థివాది మేధ్యజాతులకు చెందిన వారని యభిప్రాయపడుచున్నారు. రాజస్థాన చరిత్రమును ప్రకటించిన టాడ్ రంగగా రీవిదేశీయవాదము నకు ప్రసహపపాదకులు. వీర్యులు విశ్వంతు స్మిత గా రీ వాదమును బలపరచుచు నెట్లు వ్రాసియుండిరి.

“రాజపుత్ర స్థానముపైను గంగామైదానము పైను దండెత్తినవచ్చిన విదేశీయులలో నెల్లరును హైందవరాజులతో జరిగిన యుద్ధములలో సమసియుండలేదు. ఈ హరేశీపులు దేశీయులలో లీపై, హిందూమతము నకు గల మహాద్భుత సర్వగ్రహణ శక్తికి లోనై, తన్మతము నబలంబించిరి. అట్టివారిలో శౌర్య ధైర్య సంపన్నులగు నాయకులుగ నుండినవారలు హిందూసంఘమున త్పత్రియులుగ బరిగణింపబడుచుండిరి. అతేవిధమున గాంధ్య, శిబిలు, భిక్షులు మున్నగు నవవిజాతులై యుగోద్, పూర్వార్, చరిత్రో మున్నగు రాజపుత్రులేశీయులగు మాయులెరినవి”

రాజసాన కథావళిని ప్రథమమున బ్రకటింపిన
ప్రభుత్వ ఆమవా రిట్లు వ్రాసియుండిరి.

“భారతదేశమునందలి విదేశీయగణములకును శక
రాజుల తైత్రియశ్రుతము పరస్పర సంబంధము
కుట నిర్వివాదాంశము. సుప్రసామ్రాజ్య వివాహ
శ్వేతపూణులతో సంబంధముగల ఘోరరగణము
సూతము నవలంబించుటచేసి ముఖ్యములగు రస
వంశము లాగణమునుండియే బయల్పడినవి. మహా
లగు నీ విదేశీయులు వైదికధర్మము నవలంబించు
మున వారలకును, భారతరామాయణాదులలోని
గణులకును సంబంధము లేర్పడుపబడియెను.”

అగ్నికులీయవాదము

ఈ వాదమునూడ పెక్కుచరిత్రకారు లంగీక
మన్నారు. ప్రపంచము మైద్యాస్పృశమై యమిత
నభవించుచుండగా తన్ని వారణాశ్రమై విశిష్టమహా
తన హామకుండమునుండి పరమార, చాకుక్య,
చాహూనాఖ్యులగు వల్యురు యోధాశ్రేణు
ప్రప్తించెనట. ఈ గాథ ప్రథమమున “పుష్కరిరాజ్”
యను గ్రంథమున పేర్కొనబడి ప్రబాదమునకు
మై రసపుత్రులచేగూడ విశ్వసించ బడజొచ్చెను.
యీ వాదమునందు దోషములు పెక్కులు గలవు.
తనముగ రాజవంశములు సూర్యచంద్రవంశములగు
ఈ వాద మంగీకరింపబడినయెడల ముఖ్య
రాజపుత్రవంశములు సూర్యచంద్రానుగతములు
అగ్ని వంశములు గావలసి యుండును. మఱియును
ధర్మము, వారి యవ్యదేశీయోద్భవమును, బ్రాహ్మ
నగ్ని సంపూతత్వ వ్యాజమున భారలకు క్రియత్వి
రంప బడెనను వంశమును పుష్టపరచుచున్నది.
పుత్రులు సూర్యచంద్రవంశీయు లనుటకు ప్రబల
కాసనప్రమాణము లున్నవి. ౧౦ వ శతాబ్దము
గ్యాలియర్ భోజకాసనమున కావ్యకుష్టాధీశ్వరు
తపోర రాజపుత్రులు క్రిరాముని తమ్ముడగు
ని సంతతివారలని పేర్కొనబడియున్నది. అటు
యని కీలాకాసనములను, హమీర్ నాథకావ్య

మును చాహూనవంశము సూర్యవంశముని చెప్పుచున్నది.
౧౧ వ శతాబ్దమునాటి కాసనములు చాకుక్యవంశము
వారలు భారద్వాజగోత్రులనియు చంద్రవంశీయులనియు
చెలుపుచున్నవి. ఇట్టి ప్రబల ప్రాచీనప్రమాణములను
ద్రోసితిచ్చి యాధునికుడగు ‘చంబ్’యొక్క గ్రంథముపై
నాధారపడి రసపుత్రుల నగ్ని కులు లనుట సమంజసముగ
గన్పడదు. ఈ గ్రంథము మహామ్నసీయుల తైత్రియా
శ్రులు జరుగుచుండినకాలమున కాసనములు విస్మృతములై
యుండిన కాలమున కర్చింపబడి యుండవలెను. లేని
యెడల నా గ్రంథమునందలి విషయము లనుచిరతీర్థిని
సమన్వయింపబడి యుండవలెను. కవి కావ్యోపయో
గాగ్ధ మొకగాధను కర్చింప వయ్యది వాస్తవముగ బరిగ
ణింపబడెనని చెప్పవలసి యుండును. కవి తా నుపమాదిం
చిన యీ గాథ కిందుకేని చారిత్రక ప్రాముఖ్యము గలదని
విశ్వసించినచో మూల్యచంద్రవంశములతో నీ యగ్నికుల
మునుగూడ చేర్చియేయుండును. ఆత డటుల చెప్పియుం
డకపోవుటయే యీ గాధ కేవల కల్పితము వదిల్పవలయు
మనవి పుష్టికరించుచున్నది.

భాండార్యుగారి వాదము

వీరివాదము మూతనము గాకున్నను అగ్నికులవాద
మున కొక మూతనవ్యక్తిత్వము నొనగూర్చుచున్నది.
పైన పేర్కొనబడిన యగ్నికులులగు రసపుత్రులు హూ
ణులతో సంబంధముగల గుజారులని యభిప్రాయపడుచు
నీ రీక్రిందికారణముల నిచ్చుచున్నారు :

౧. “హైహయవిశ్రియః పురాణములతో
నవ్యదేశీయులతో చేర్చి చెప్పబడియుండుటచే వారలు
గూడ విదేశీయులై యుండవలెను.

కాని యీ వాద మంతసమంజసముగ గన్పడదు.
బాణుడు తన పూర్వచరిత్రమున ప్రతాపవర్ధనుడు విదేశీ
యని లగు హూణులను గుజారులను జయించెనని
వ్రాసియున్నాడు. అంతమాత్రమున గుజారులుగూడ
నవ్యదేశీయులనియు, హూణులతో గూడ నీదేశ
ముపై దండెత్తికచ్చి రనియు నూహించుటయు నీస

సంజనములు. అదియును నాకే హరినంశము మున్నగు ప్రరాణములెల్ల హృదయము లుత్తమరాజవంశమునకు తెలిసినవార లనియు, చూడబలు విదేశీయులనియు నేక గ్రీనుముగ చెప్పవచ్చును.

౨. "అన్యదేశీయు లత్యైశ్వర్యముగ హిందూసంఘములోని కాకర్నింపబడి నూర్వచంద్రవంశీయు లగు శ్రీయులుగ బరిగణింపబడి" రనుట.

ఈ యంశముగూడ వివాద్యముగనే గన్పడుచున్నది. ఎందునన శతృబ్రతువాడుకూడ హిందూసంఘమున మరసాంకర్య మనవ్యాముగ మండవని పుష్పచదుచున్నది.

౩. గుజారతులవారు విదేశీయులు. ప్రతీహారవంశీయులు గొందరు ఘూర్జరప్రతీహారు లని పిలువబడి యుండుటచే వారుకూడ గుజారులు. ఇదియొకను సరియైన కారణముగ గన్పడదు. మూలవంశమునకు ప్రతీహారవామకమాత్రమే యుండుటచే, యీ ప్రతీహారవంశీయులు తమకు కర్మకీర్త్య మేర్పడలేనికొను మద్దేశ్యముతో, తమనివాసస్థానమునండి ఘూర్జరప్రతీహారు లనువామమును స్వీకరించిరి.

౪. "రాష్ట్రసూత్రకాపనయందును అరేబియన్ యాత్రికుల ప్రాతలయందును ప్రతీహారవంశము గుజారు వంశముగ చెప్పబడియున్నది."

ఈ హేతువై పను సరియైనదికాదు. హైందవులు మహమ్మదీయులను యవనులని పిలుచుచుండిరి. యవన శబ్దము గ్రీకుదేశీయులకు వుత్తరించును. అంతమాత్రమున మహమ్మదీయులు గ్రీకుదేశీయునండి హిందూదేశీయమై దండెత్తినట్టి రజననరు. ౧౩వ శతాబ్దమున రాజపుత్రులు మహమ్మదీయు లందరిని తుర్కాదులని పిలచి యుండిరి. అందులననే, అఫ్ఘాన్, పర్షియన్ వారులగు మహమ్మదీయు లందరు టర్కిదేశీయులని చెప్పదగదు.

౫. "గుజరాత్ దేశమున కానామము చాళుక్య పరిపాలనావంశముగూడ నొప్పుచున్నది. చాళుక్యులు ఘూర్జరవంశీయులు గానియెడల నానామ ముండి యుండదు."

అహేతుకత్వ మిందు పుష్పముగ గన్పడుచున్నది. గుజరాత్ అనుదేశనామము గుజరాతీభాషనుండి వచ్చినదిగాని, తన్ని వాగులగు జనులనుండి కాదు. అది యునుగాక చాళుక్యసాలవాకాలమున నానామ ముండి వంతమాత్రమున చాళుక్యులు గుజారతులుట హేన్యాపనముగ నుండును. అంగ్ల దేశము అంగిల్, కాక్టా, లాట్, అనువారిచే నాక్రమింపబడియుండినను దేశనామ మంగిల్ అనువారినుండియే వచ్చినది. అంతమాత్రముచే నాదేశమంతయు నంగిల్ అనువారిచేతనే నివసించబడి యుండెనవననా? నార్మకులు, దేమలు, ట్యూడకులు, హోవీనులు మున్నగు వశేకు లాదేశమున నిర్వనివాసము లేర్పరచుకొనిన పిమ్మటగూడ నాదేశమునకు నంగ్ల దేశమునామమే యుండియున్నది. అట్లనే భాషముబట్టి వచ్చిన నామము చాళుక్యులను గుజారులుగ తేయకాలదు.

దేశీయవాదము

ఈ వాదము సంగీకరించువారలు రాజపుత్రులార్య సంతతివారలని చెప్పుచున్నారు. ఈ వాదము నందలి ప్రథమాంశము రాజపుత్రులకు వేదోక్తములకు గోత్రప్రవక లుండిన వనుట. అవియే కాపనములలో మద హరింపబడుచుండినవి. కాని గొందరు "పురోహిత ప్రవ రోరాజ్ఞామ్" అను వాక్యము ననుసరించి యీ విషయమును ఖండించుచు, రషపుత్రులకు స్వగోత్ర ప్రసరలు లేవనియు, పురోహిత ప్రవరలే స్వీకరింపబడినవనియు వాదించుచున్నారు. కాని యీ విమర్శనము ప్రమాద జనితము. కాపనములలోని గోత్ర ప్రచురణము దీనిని ఖండించుచున్నది. ఆకాలమున గోత్రములను బట్టియే వ్యక్తివిభేదము చేయబడుచుండెను. పురోహిత గోత్రములనే రాజులు గ్రహించుచుండియెడల పురోహితులు మారికపుడు రాజగోత్రములుగూడ మారుచుండవలెను. ఇయ్యది ప్రత్యక్షకాపన ప్రమాదమునకు విరుద్ధముగ నున్నది. సి. వి. వైద్య, దాక్షర కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు మున్నగు పండితులు దీనిని బలపరచుచున్నారు.

పుత్రస్థానమున కార్యము చాలకాలమునకు
ద్వియుండి రనుట యీ దేశీయవాదమునందలి
తేమ. రసపుత్రుల వస్త్రదేశీయులు గానియెడ
య నందయాత్రలకు పూర్వ మేమయియుం
ద్రదేశీ మసంఖ్యాకములగు విదేశీయ నందయా
నము కన్యపరంపరల ననుభవించుచుండుటచే,
క్షత్రియులు యథాసాధ్యముగు రీతి నీ యన్య
పెద్దియు, విజయము దుర్లభముగుటచే,
దుష్పాన్యము నగు మరదేశీయునకు శాంతి
ప్రసహించియుండిరి. ఆ ప్రదేశీ మప్పుడు జం
పిలువబడుచుండెను. ఈ సూతన వివాస
ది, తమ ప్రాచీనసంస్థలను ఆచారములను సం
కొనుచుండి యవసానలకు ప్రజ్వరిల్లి హిం
స్యంసనా దీక్షితమై బయల్పెడలినప్పుడు, చిర
క్షతములగు స్వమతాచారముల నకాలవిధ్యం
పడకుండ తేసికొని యాత్మగౌరవమును కాపా
క్షి యీ సనాతనక్షత్రియ కుటుంబము లాధ్యా
త్మతో విజృంభించి, యొక్క పెట్టున రంగస్థల
మీదికి. ఈమరుదేశీయున కార్యసంపర్క ముండ
నటకు నిదర్శనములు గలవు.

జరాసంధునిచే పీడింపబడి శ్రీ కృష్ణుడు
ద్వారకకును, పిమ్మట ఘాట్వరమునకు ప్రతి
సవార్త దేశీయనకును వలసపోయెను.

ఉత్తంకుడను బ్రాహ్మణుడు నిర్జలమును
న నొక యాశ్రమము నిర్మించుకొని శ్రీకృ
ష్ణుని దానిని సజలము గావించెను. పిమ్మట
నలాగుడను నయోధ్యాధిపునిచే దుంధుమారు
నుని నిహతుని గావంపజేసెను.

శ్రీమద్రామాయణమున శ్రీరాము డీనిర్జన
కాచి బయల్పడి యుండె ననిని జలసంతము
కన్యలముగ నొనరించెనని చెప్పబడియున్నది.

అశ్వమీర్ దేశీయనందలి పుష్కరమును
మునుపాభారతమున చేర్చినవడియున్నది.

౫. వసిష్ఠు డద్భుతతీర్థపరివరమున నవయాశ్రమ
మును నిర్మించుకొనెనని గూడ వా గ్రంథముననే గలదు.

౬. కన్నోజపాలకులగు రాధోద్ రాజపుత్రులు
జయచంద్రుడు యజనులచే రణనిహతుడయిన పిమ్మట
మరుదేశీయనకు వలసపోయిరి.

౭. ఆలెగూండరుతో పోరాడియుండిన కల్టాయ్
అను జాతివార లీమరుదేశీయునకు వచ్చినట్లుల నాశెయుల
నుండి తెలియుచున్నది.

౮. గౌర్ రాజపుత్రులు స్థానేశ్వరప్రాంతముల
నుండి వచ్చిరి.

ఈపై విషయములనుండి విదేశీయవాదము కేవల
చారిత్రక ప్రమాదముపై వాధారపడి యున్నదనియు,
దేశీయవాదము ప్రబలప్రమాణ సహితమైనదనియు స్పష్ట
మగుచున్నది. విదేశీయులు హిందూమత మవలంబించి
దేశీయులతో గలపియుండిన నుండవచ్చును. గాని యంత
క్షత్రియున వారికి జాతిగౌరవమును నిరుపయోక్తియై
తయు నవిమర్శితములగు నీయబడెననుట సహేతుక
ముగ గన్పడదు. ఎన్నియుత్పాతము లేతెంచినను క్షత్రి
యజాతియంతయు నంతరించెననుట యవిశ్వసనీయము.
అట్లుల వావాగు లుండియుండినప్పుడు తిడియములగు
గౌరవాదులు కేవల మ్లేచ్ఛులును విదేశీయులు ననువారికి
నచిరాగతులయినవారికి మరేగ్రహణవ్యాజమున వాపా
దింప బడినననుట హేతుమార్గముగ నుండును. విధి ప్రతి
కులము మహాపురుషులకు గూడ దుర్లంఘ్యము. కాల
వైపరీత్యమునుబట్టి యుత్తములును, ప్రబలముగూడ
ప్రచ్ఛన్నములను నహింసవలసినవచ్చును. విధి యనుకూలించి
నపుడును, ఆత్మగౌరవమును, ఆత్మసంస్కృతియుగూడ సందే
హస్పదములగు ననన్యకుచ్చినప్పుడు నిరన్యర్థమును నుజ్జే
జము గల్గి కేతాధికవిజృంభణము నొనగూర్చుట ప్రపం
చానుభవమునకు విరుద్ధముగాదు. పాండవులు కాలవైయ్యు
యనంతేసి ప్రచ్ఛన్నత నంది యాత్మగౌరవమును నిల్పు
కొనుటకై సత్యకార్యమునుజూపి శత్రునిర్యాటనమునన్ని
యుండిరి గదా. అట్లునే శైత్రయాత్రల యలజడి
కాగలేక సనాతన క్షత్రియం బచిరకాలవిధిప్రసాదా

కాంతలై యాత్మరక్షణార్థము మధ్యజేమనుండి మరు
ధూమికి వలసపోయి హైందవగౌరవమును హిందూమత
స్థైర్యమును నిర్మూలించ బడకంజులై తురుష్కుల
దేశముపై దాడిచెడలినప్పుడు ప్రాజాధికమున వాత్మ
గౌరవమును స్వయంతాచారములను రక్షించుకొనుటలై
తన ప్రచ్ఛన్ననివాసమునుండి మాతవోత్సాహముతో
బయల్పడలి, యార్థకార్యము రక్షనాశములలో పంజో
ధము నొనగూర్చ నిరుపమహైరవ్యపాపములను జూపి
మైన్యులను ప్రతిఘటించియుండేరని చెప్పుటలో నిశ్చ
తుకన్యమును యుద్వివసీయతయు వెలకిమాత్రము నుండ
జాలవు. రసపుత్రు లార్థరక్షియుల సంకల్పివారలే.
వారలు స్వరక్షప్రాణములను భారవోసి సంరక్షించినది
వైదికమును, సనాతనమునకు హిందూధర్మమునే యనుట
నిర్వివాదాంశము.

2

రాజపుత్రయుగమునందలి పరిస్థితులు

క్రీ. త. 2710—1000

భాషలు

మత రాజకీయపరివర్తనములవలన దేశభాష
లెక్కుడు ప్రాముఖ్యము నందినవి. ఇప్పటివరకు నుపయో
గమునకు దుండిన ప్రాకృతభాష లీకాలమున సంస్కృత
సమ్మిశ్రితములై దేశభాషలుగ మారుచుండినవి.

సంఘము

ఈకాలమున జాలిదిభేదము లిప్పటియంత నుని
శ్చీతములై వివిధములకు నుపకాతులు కల్పింపబడియుండ
లేదు. బ్రాహ్మణులు దివి నివాసస్థానములచే గాక గోత్ర
ప్రవలతలచే గుర్తింపబడుచుండిరి. శూద్రయులలో
రాజపుత్ర, శూద్ర, దియాన్, మరాఠా మున్నగు విభేద
ములు లేకుండుటచే వారలలో వశ్యోవ్యవసంబంధములు
వైకమత్యమును ప్రబలియుండినవి. వైశ్యులలో పెక్కు
మంది బౌద్ధమతమును విడనాడి హిందూమతమును తిరిగి
స్వీకరించి విశేషముగ వైష్ణవబద్ధాంతము ననుసరింప
జొచ్చిరి. బ్రాహ్మణ శూద్రయు లొకరినొప్పుల నింకొక

రవలించియుటకు స్వాతంత్ర్యముండినవి. ప్రజాసామా
న్యము కర్షకులగు నుండి యారవవంతు రాజావకుము
ఇరునవవంతు బ్రాహ్మణులకును, ముప్పదవభాగము
దేవతలకు నిచ్చుచుండిరి. బ్రాహ్మణ శూద్రయులు వైశ్య
స్మృతియగు కృషి నవలంబించుటచే వైశ్యులు శిస్తా
భ్యోషము చేతు నధికారము గల్గియుండిరి. ఎంతటి
యొప్పదవము గల్గినను బ్రాహ్మణునికి లవణ, తైల, నుధుం
గురా, మాంస, పీర్వవిక్రయము నిషేధింపబడెను. ఆహిం
స సామాన్యధర్మముగ నుండెను. వివిధకాకులలో సనా
తంత్రిభోజనము నిషేధింపబడియుండెనుండుటచే గాక
కూద్రులలో గొందరికెగూడ బ్రాహ్మణులతో భోజనము
చేయు నధికార మొసంగబడియుండెను. చక్కని సన్న
కట్టలను కుండలదాద్యభరణములను ధరింపబడుచుండి
రి. స్త్రీలు ఘోషపద్ధతి నవలంబించుచుండినను ఉత్త
వోపద్రవాది యసాధారణ ప్రమాదులులలో దాని
త్రోపిత్తుచుండిరి. ఈకాలముననే బాల్యవివాహము
లొనరణలోనికి వచ్చియుండినది.

మతము

వైవర్ధన్య మతము లంతరించుటచే హిందూమ
ము ప్రబలుచుండెను. పురాణములు బహుశంకలనము
లకు లోనై ప్రధానదేవతాపరములుగ ప్రోడికరింపబ
డెనవి. రాజావకు ధనాధికులను పెక్కుదేవాలయములను
నిర్మించుచుండిరి. దిగ్గజోరాధనమును, తిత్సాధకము లగు
నాగమాదిగ్రంథములను, యరి, సన్నాస్యసి, తపస్విగ
ములు వభివృద్ధి నందుచుండినవి. వైదికధర్మము క్షి
తం సంకరించియుండలేదు. ఆత్మయందలి విశ్వాసును
పావభీతియును, వైరికాధ్యాత్మికజిజ్ఞాసయు వాకాల్య
హిందువులకు ప్రత్యేకముగ నవనడి యుండినవి. వై
మతిము మిక్కిలి ప్రబలముగ నుండెను. శంకరమహా
లాడులు దానికి పులాది వైది.

రాజకీయము

ఎల్లడల వారాజులే స్వతంత్రముగ పరిపాల
మొనర్చుచుండినను, ప్రజలకుగూడ పాలనకార్యము

తంత్రి మండేను. రాజనియమము ప్రజాభి
 ననుపించి యుండేను. క్రొత్తదేశములు
 పుదు నిర్మితరాజవంశమునందలి యొకని
 పామంతునిగ నియమించుట యాచార
 ము. సమ్రాట్టులు మారుచుండినను స్థానిక
 యభిప్రాయముగనే పామంతుడేను.
 క్షేత్రములగు స్థానికబలముల నుంచుకొను
 జాతావనములు ధర్మశాస్త్రసంబద్ధములుగ
 మానుపాలనముగ నుండెడివి. సమ్యముల
 లతును, వాణిజ్యమున ముప్పదవవంతును
 గ్రహింపబడుచుండెను. కేశమునం దనేక
 ండినవి. వానిలో గొన్ని యితరులనుండి
 చు సామ్రాజ్యములుగ నుండినవి. హిందూ
 భుక్తి, విషయ, మండల విభాగములకు
 డేను. కొన్ని కావనములనుండి యా క్రింది
 యగులు దెలియబడుచున్నారు:

నకులు = పామంతులు

లు = రాజకుటుంబములోనివారు

త్రి = మంత్రులు

విగ్రహిక = ఆశ్వరాష్ట్రములలో గల శ్వర
 హారములను బరిశీలించువాడు.

టలిక = రాష్ట్రదాయమునుజూచువారెడు.

ధిపతి

హరి

కనాయక

ందివారలు స్థానికోద్యోగులగు గవ్వడు

ధిక = పదివిధములగు సపరాధులను దండించు

[వారు

గణిక = దొంగలను పట్టువారు

లు = శుల్కము పనులు చేయువారు

లు = పాలీసుకారా అధికారులు

లు = స్వయంపాయమును పెంపొందించువారు

ప్రాంతపాలకులసాలిమేర కారువారు

కోష్ఠపాలకులదుగ్గములు గారువారు

గ్రామములలో కరగ్రాహకులు వంశానుక్రమ
 నిర్దిష్టులైనవ, భుక్తివిషయాధికారులు రాజుచేరినే
 నియమింపబడుచుండిరి. పట్టణములు పురపాలకాధికారు
 లచే పాలింపబడుచుండెడివి. వ్యక్తిత్వమును పలుకుబడి
 యు గలవార లందరును మహాజనములను సూక్ష్మముగ
 నేర్పడిరి. వారి నాయకునికి వాయిద్యకు డనికేరు. బహ
 ణులను సరిచూచుట, దేవాలయములకై గుంకములను
 విధించుట, మరావిక్రయశాలలనుండి $\frac{1}{2}$ భాంశమున
 కరద్రవ్యము వంతున నైకొనుటయు నాతనికి కర్తవ్య
 ములు. నిరర్తన మనుమానముచే నైనను, రీజపరిమితి
 ననుసరించియైనను భూములు కొల్వబడుచుండినవి. రాజ
 భాగము ధాన్యరూపముననే పరిగ్రహింపబడి, గ్రామ
 ములందే నిలువ చేయబడుచుండెను. క్రయవిక్రయా
 దులు వస్తుపర్యవర్తనములముగనే జరుగుచుండెడివి.
 ఆదివరాహ, విగ్రహపాలీయ ద్రవ్యులను ప్రధాన
 వాణిజ్యమును, వింశవక, కాకిరి, కరాలక, కప్పిక
 యను నితర వాణిజ్యములు వా కొలమున వాడుకలో
 నుండినవి.

నైన్యములు

పామంతులు కొన్ని బలములను దమయేలికకు
 పంపుచుండిరి. వానిలో గజకురగపదాతులు ప్రధాన
 విభాగములుగ నుండినవి. వంశాధిపులగు పాలరాజులకు
 గాకాబలులు గూడ నుండినవి. నైన్యమునం దుద్యోగ
 విభాగములను చారులనుగూడ నుండిరి.

హైందవ చిరిత్రమునందు తొమ్మిది పది కలబ్బ
 ములు కొభావంతములుగ నుండినవి. మతివైషమ్యము
 లేక దేశమంతయు నొకేమతియు నవలంబించి యుండెను.
 వైషమ్యధమకము లందిరిందినవి. ఇస్లా మింకను పొడ
 నూపలేదు. వైవ, వైన్యన, దైవతాదైవరీ విస్తా
 దైవతాది విభాగము లింకను వచ్చియుండిలేదు. పర
 పాలనము లేకుండుటచే దేశమునం దకాంతియు వీధనము
 నించుకంతయు లేకుండినవి.

క్రీ. త. ౧౦౨౦—౧౨౦౦

జాతి

ఈ కాలమున వివిధముగ జాతిభేదము లుద్భవించిరి. బ్రాహ్మణులలో నివాసములనుబట్టియు సంజీవేంద్రులనుబట్టియు మతభావము లేర్పడినవి. వంగ, కాయస్థ, ఓద్ర, ఆంధ్ర, ద్రావిడాది భేదజన మిట్టిదే. ఈ త్రియులు యోధ, కర్షక, జైత్రరావధ, దక్కానీయును భేదములను పొందింపదొడంగిరి. ఆ కాలమున పంచములలోగూడ పెరిమిడికాకు లేర్పడినవిని ఆరే యెరూసేయును ప్రయాణికును వ్రాసియుంచెను. ద్వీపాలలో సంకీర్ణాతీయ వివాహములు పోయి సహాయకలతోడనే వివాహములు జరపు నాచారము వాడుకలోనికి వచ్చెను. బాల్యవివాహములు ప్రబలి విధనావివాహములు నిషేధింపబడినవి.

మతము

పశ్చిమోత్తరమున నిస్సాముతము వ్యాప్తిలోనికి రా సాగెను. పంచాంగులందు జైనముతము కొంచెము తలయెత్తినవి. దాన దిగంబర శ్వేతాంబర విభాగము లేర్పడినవి. దక్షిణమున దిగంబరజైనులు తక్కిన సంస్కృతియును వాడుకచేసి దేశభాషలను పెంపొందించెరి. వంగదేశమున వైష్ణవముతము ప్రబలమొచ్చెను. బుద్ధుడు విష్ణువు నెవతెరముగ నంగీకరింపబడెను. కృష్ణభక్తియు, తివారాధనయు విస్తరింప, పెక్కుచుండి చొద్దు

లు వైష్ణవు లగుచుండిరి. ఉత్తరమున రాధాకృష్ణ తత్త్వమును దక్షిణమున వేదాంతమును వైష్ణవముతము వకు మాతేనచ్చాయ నొసంగినవి. ద్రావిడాంధ్ర దేశములలో వైష్ణవముతమును, కర్ణాటకమున వీరశైవమును ప్రాముఖ్యము నందినవి. వేదాధ్యయనమున దాసక్తి పెక్కుట మగుటచే వసుకరుడను కాశ్మీర బ్రాహ్మణుడు వానిని వ్రాసిపెట్టెను. నిత్యాగ్నిహోత్రము పరిత్యజింపబడి విగ్రహారాధనము గృహస్థుల యిండ్లలో తత్త్వానము నాక్రమించెను. దేవాలయములు, నుకములును, అగమములు తంత్రగ్రంథములు, మితాశ్మిర బ్రహ్మకర్మవముచ్చయము మొదలగు గ్రంథములు వర్ణింపబడినవి. సచ్చయండినవి. స్థలపురాణములు మదపురాణములు నీ కాలముననే రచియింపబడినవి.

భాషలు

ఈ కాలమునకు దేశభాషలు మిక్కిలి వృద్ధిచేయబడి, వాఙ్మయములు నిర్మింపబడుచుండినవి. సిద్ధా, మాతృక, నాగరీ, అర్ధనాగరీ, హైధన, కర్ణాట, ఆంధ్ర, దివ్యరీ, గౌరీ మున్నగు లిపులు వాడుకలో నుండినవి. సంస్కృత గ్రంథములుగూడ పెక్కులు రచియింపబడుచుండినవి. కాశ్మీరము, కాశీ, నడియా (నందీవము), తంజావూరు, కల్యాణి మున్నగునన్ని ప్రధాన విద్యాసేకములుగ నుండినవి. అలంకార, వేదాంత, ధర్మశాస్త్ర, న్యాయ, వ్యాకరణ, జ్యోతిష, వైద్యాది జ్ఞానాంగము లన్నియు చక్కగ వర్ణింపబడి నుండియుండినవి.

సిన తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయము

సామనేదం జానకిరామశర్మగారు (రామకృష్ణనమితి)

సినకాలమున తక్షశిలానగరము విశేషము
 క్రింది వహించి యుండెను. భారతదేశము
 మూలైరముగ నున్న గాంధారదేశమునకు తక్ష
 శిలా రాజధానిగ నుండెడిది. ఇది వ్యాపారము
 ప్రేరేపకమునై యుండెను. రాజకీయముగన,
 యే తక్షశిలానగరము విశేషమహాత్వము గలిగి
 డి. ఇది భారతదేశమునకు పశ్చిమముగ మధ్య
 కేసు బాటపై నుండెను. ఈ మార్గమునుండియే
 విద్యుత్తులును, శిశువులును వెచ్చుచుండిరి. ఏ
 ను పశ్చిమోత్తరదిక్కునుండి భారతదేశము
 నులుకు వెళ్ళుచుండెను, అది నుండియును
 సెలవియొప్పున నున్న తక్షశిలానగరము యొక్క
 ఇల్లులుచే తక్షశిలానగరము భారతదేశమునకు
 బయటి వంటిదిని తెప్పగించుచున్నాము. తక్ష
 శిలాను ప్రాచీనకాలమున నున్నది. విద్యుత్తుల
 మగనూడె నుండెను.

ప్రాచీనభారతదేశమును గూర్చి కొంతవఱకు
 నులుచే తక్షశిలావిశ్వవిద్యాలయము ప్రాచీన
 భారతదేశమున ప్రధానమును ప్రధానమును
 విశ్వవిద్యాలయముని తెప్పగించుచున్నాము.
 6, 7, నందల సంవత్సరములకు బూర్వ
 ద్యాలయము కేవలము పాపింపబడుటయేగాక,
 యొక్కతీర్థి నొందియుండెను. ఈవిద్యాల
 గు స్థాపనమగుచు, అభివృద్ధిని గాని, పరివ
 తలెయ్యేయు శిలాకావన మొక్కటియు
 వంటల మిగుల విచారవిషయము. భారతదేశ
 గాచీనవిశ్వవిద్యాలయము లోకముల బాధను
 పాపింపబడినదివలన నెలకొల్పబడినది. కానీ,
 విద్యుత్తులు, మల్లపింజనముల విశ్వవిద్యాలయ
 గావారగా కావించుచున్నది. కాని తక్ష

శిలా విశ్వవిద్యాలయస్థాపనముచేటికంటె బూర్వమే
 యుండెను. బాధభాతికకథలందు తక్షశిలానగరము
 యొక్క గజము, సాంఘిక, ఆర్థికావస్థలను తెలుపు
 సంగతులు దొరకగలవు. ఈ కథలవలన మనము విశ్వవి
 ద్యాలయమును గూర్చి కొంత తెలిసికొనగలము.
 ప్రాచీనకాలమునది యాత్రికులును ఇతిహాసకారు
 లున, తక్షశిలానగరమును గూర్చి పలుమాటలు
 వచించియున్నారు. దాన విద్యాలయమును గూర్చిన
 వర్ణనలు గూడ అచ్చటచ్చట గానబడుచున్నవి.
 వాలంకా విశ్వవిద్యాలయముయొక్క స్థితి ఈర్ష్యంగ స్థితి
 చూచుకొనగలము, విద్యుత్తుల విశ్వవిద్యాలయము
 తొనానానునివలనను దెలియచ్చివట్లు తక్షశిలావిశ్వ
 విద్యాలయమును గూర్చిన సంగతి యేభారతీయునివలన
 గాని, విదేశీయునివలనగాని లభించియుండిలేదు.

ఇతిహాసకారుడగు వియోక తక్షశిలానగరమును
 గూర్చి కొద్దికావెను. గాని విశ్వవిద్యాలయమును
 గూర్చి మిక్కిలి తక్కువ. తక్షశిలానగర ఆర్థిక, సాంఘిక
 పరిస్థితులు ఇతరదేశములుగూడ విశ్వవిద్యాలయమున
 కునిలిస్తానమీయ నుంచునట్లు జేసినవి. కాని విశ్వవిద్య
 లయమందలి విద్యుత్తులకులే యొక్కటికిని దానియుండె
 బాలదు. వానివలన విద్యాలయముయొక్క అస్తిత్వమును
 మహాత్వమును చల్లడియైనది.

ప్రభుత్వముయొక్క ప్రాచీన శత్రుత్వశోధకులు
 గూడ మకుతెలిసినదాని విధివిధి పొందించుటకు యత్నిం
 చుచున్నాది. పంజాబునందు మునికస్థానమైన రావల్ పిం
 డియను నొకపట్టణము గలదు. అచ్చటకు ౨౦ మైళ్ల దూ
 రమున తక్షశిలానగరముండెను. నుప్రసిద్ధపండితుడగు
 పోలాక మార్నర్ మహాకీయు డాఫల మలిపవిత్రిమని
 నుడిచెను. శేరు ప్రాచీనపట్టణముయొక్క పాడుపడిన

గౌరవముల మొరలగు కట్టడములు బయలుపడుచున్నవి. ప్రాచీన తత్వశాస్త్రభటుల ప్రయత్న ఫలితముగ తక్షశిలాన గరసంబంధ మగు వాజ్ఞాన మింకను హెచ్చునుగాక!

వాదకాలమునకు ముందే తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయము స్థాపించబడినదని చెప్పియుంటిమి. భారతదేశ మందలి పెక్కు విశ్వవిద్యాలయములు ఏదియే నొక ధర్మప్రచారము వాదర్యమం దుంచుకొనియే స్థాపించబడి యుండినవి. వినకు విద్యాలయమందలి విద్యార్థులు శిక్షణ మున కేమాత్రమును లోటుగలిగిడినారు. కాశీ హిందూ ధర్మశులకు కేంద్రస్థానమై యుండెను. హిందూధర్మము లభిగృహిలోనన్నప్రతి కాశీవట్టమునకు భ్యాసీ పెండా యెను. బాలండా, చిక్కునశిలా విశ్వవిద్యాలయములు వాదధర్మములకు కేంద్రస్థానములై యుండెనుగాని, తక్షశిలావిషయమై యెట్టినిర్ధారణయేయటకును వీలుకాదు. ఇచ్చట పెంపటినుండియు జీవనమున కనుమగు ముఖ్యవిషయముల వాదర్యమం దుంచుకొని శిక్షింపుచునచ్చిరి.

ప్రాచీనకాలమున పలుసారులు చిదేశీయులు భారతదేశము వాక్రమించుచునచ్చిరి. దీనికి ఫలితముగ భారతదేశమున భిన్న భిన్న మతములును, ఆదర్శములు, భాషావికములు మిలితమైయున్నవి. వానిని ఆర్యులు సంస్కృతము చే వాటిని జయించి ఆర్యధర్మముల కాపాడిరి. తక్షశిలానగర మిట్టిహింసాశక్తిమునకు కేంద్రము.

కవిషూనికాలమున భారతదేశమునకు, చీనా, రోముజీవేశములకు రాకపోకలండెడివి. దీనికి ఫలితముగ చీనానుండి ధర్మములున, రోమువాడేశమునుండి వ్యాపారసంబంధములకు విషయములును, చిత్రకళలును విద్యాలయమున స్థాపించబడినవి. ఇంటియోగాక, భారతీయవిద్యలకు గూడ గొప్పకేంద్రస్థానమై యుండెనని బాతకకథలవలన తెలియుచున్నది. కాశీ, మగధ, మిథిల, ఉజ్జయి, సింధు మొదలగు ప్రాంతములనుండియు, తురాన్, మధ్య ఆసియాదేశములనుండియు గూడ విద్యార్థు లిట శిక్షణముబడయుటకు వచ్చుచుండెనారు. విద్యాలయమందు బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యవిద్యార్థులకే నాక యితరులకును స్థాన ముండెదయ్యుండెను. చందా

లరకుమాత్ర ముచట తావుండెడిదిగాదు. విద్యాలయమందు సవర్ణులకు పండితు లుపాధ్యాయులుగ నుండెనారు. వేద్యురవిషయముల బోధించుటకు వేద్యుల భవనము లుండెడివి. ఒకొక్క యుపాధ్యాయునికడ నుమాదు అయిదు నం దల మం ది విద్యార్థు లుండెడివారు. వీరికి దోడుగ నొక చిన్న యుపాధ్యాయును గూడ నుండెడివాడుక గలదు. వేదము, శాస్త్రము, శిల్పము, ఆయుర్వేదము, చిత్రకళ, రాజనీతి, ధనర్విద్య మొదలగు నవి విద్యాలయమున కేర్పబడుననిలో ముఖ్యములుగ నుండెడివి. వ్యాకరణశాస్త్రమున భారతదేశమున “పాణిని”తో సమానుడు కృత్తియుండెనెను. అతన వానస్థానము తక్షశిలాప్రాంతమై యుండెను. పాణిన్యాధికార్యు లీవిద్యాలయమున ఆధ్యాపకులుగ నుండట సంధించి యుండెనచ్చును.

ఇంటియోగాక తక్షశిలానగరము వైద్యశాస్త్రమునకు గూడ ప్రాముఖ్యము నహించియుండెను. విద్యాలయమున్నంతకాలము ఆయుర్వేదమున నవ్యవస్థితిగై వాండి యుండెను. ఆత్రేయమహర్షి యింట ఆధ్యాపకులుగ నుండి యుండినది చెప్పుచున్నాడు. బుద్ధదేవునకు సమకాలీనుడును, మగధాధిపతియునగు విందిసారుని రాజవైద్యుడగు జీవుడిచ్చటనే వైద్యశాస్త్ర మభ్యసించియుండెను. ఆయుర్వేదమున నుప్రసిద్ధులగునటుల రచించిన చరకులకు భిషగ్యుల లిచ్చటనే యుండిరి. జీవకు డిదుల ఏడువత్సరములు వైద్యశాస్త్ర మభ్యసించి యుండెను. చివరకుపాధ్యాయు లాలవి దివి “తక్షశిలానగరమున వైద్యమున కక్కరకురాని చిన్న మొక్కనుగాని, తీగనుగాని, వెడలి తెలుస్తానీ” యాజ్ఞాపించ, చరకు లక్వేదముజేసి చివరకట్టి నిరుపయోగవస్తువు గానరాకుండుటచే యితర తిరిగివెల్లిరట. దీనిచే తక్షశిలానగరమున నెట్టి వైద్యుల యోగములగు వస్తువులుండెడివో, యచటి విద్యార్థులెట్టి వైద్యజ్ఞానము గలిగియుండెడివారో తెలుసుకొన గలుగచున్నాము.

మరియు రాజనీతిని యధ్యవిద్యకును గూడ నున్నది. విశేషస్థాన ముండటచే నుగధ, బోసల, కురు

గు దేశములనుండి చాలమంది రాజకుమారులు
నుండివారని జాతకక్షయందు గలదు. వీరిసంఖ్య
కముండినది. దీనివలన నచట రాజకుమారులకు
కళితగా మిచ్చుకాని గూడ గలదని తెల్ల హను
ది.

అర్థశాస్త్రనిపుణులను చాణక్యముగూడ ఇచ్చ
నివించుచుండెను. భారతదేశమును యవనుల
రక్షింపబూనిన చంద్రగుప్తు డీతని శిష్యుడు. దీని
మై హేమర్ ఇట్లు పలుకుచున్నాడు. "సికిందర్
దేశమునుండి సంవత్సరమున కేనునగా, అతడు
దినరాట్టయందే విద్రోహము ప్రారంభమాయెను.
వ్యాలయస్థానము లిదిశిలానగరమే దీనికి
స్థానము. ఇటు ఉన్నతరాజకీయజేత్రులలో
దగు ఒకానొక రాష్ట్రము దుండివాడు. అత
రాజనీతియందును, యుద్ధవిద్యయందును బారంగ
తక్షశిలాభివతీయగు అంభి సికిందర్తో గలసి
వీలుగాని దేశద్రోహ మొనర్చెను. ఇట్లు దేశ
మొనర్చినను ఆందోళనమే భారతీయులను
లనుండి రక్షించెను. మఱియు దేశమందు సువ్యవ
సామ్రాజ్యముగూడ స్థాపింపజేసెను. దానికి
గ్రామము, చంద్రగుప్తును మంత్రిసామంతులు.
ర్షియగు చాణక్యుడు ఓన తీర్ణబుద్ధిచే తాత్కాలి
ముల నూహించి, చంద్రగుప్తుని దేశోద్రాగు
ంచి, దీక్షితుడగునట్లు జేసెను. అతడు చంద్ర
గుప్తు యవనులను జయించుటయందును, విశాల
జ్యోస్థాపనమందును అత్యంతసాహాయ్య మొన
సారాంత మేనునగా, తక్షశిలారాజధానిమే దేశ
మునకు కారణమైనదైనను, తద్విశ్వవిద్యాలయము
ని దేశోద్రాగకవిజయమంతయు ఘోషింపజు
చెను.

తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయము అర్హగర్భముల వాద
మందుకొని బౌద్ధకాలమునకు బూర్వమే స్థాపిం
చుచెప్పబడినది. అచటివిద్యార్థులకు బ్రహ్మచర్య
తగ మవశ్యమైతిది, విద్యాలయమందలి విద్య

ర్థు లెట్లు జీవిగమును గడపియుండినదియు, ఎట్టిశిక్ష
లము నొందియుండినదియు పదుగ్రము వర్ణించుట సాధ్య
ముగావున్నను, తెలిసినంతమున తిత్ శిక్షలును మాత్రము
మిగుల చిత్రాకర్షకమై ఆధునిక శిక్షాపద్ధతులను బోలి
యున్నట్లు తెలియవచ్చును. విద్యాలయమందలి విద్యార్థ
ులు మూడువిధములుగ నుండిరి.

౧. ధనికులగు విద్యార్థులు తమకగు వ్యయమును,
గురువక్షిగాను ఇచ్చుచుండెడివారు. వీ రెల్లవును
గురువుకడనే వర్తించుచుండిరి. వీరికి ప్రత్యేకముగూడ
శిక్షలు పొందు నవకాళ ముండిది. విద్యాలయమందే
జీరియుండియు, భోజనాదిసౌకర్యములను ఏర్పరుప
బడి యుండినవి. ఉపాధ్యాయులు వారిని ప్రత్రసములుగ
భావించుచుండిరి. విశేషముగ వీశ్రేణియందు రాజ
కుమారు లుండిడివారు.

౨. దరిద్రులగవండి విద్యార్థులకిగలవారికి గూడ
నచట అవకాశముండిది. వారు పగలంతయు శ్రమ
యొనర్చి, దినవెచ్చును సంపాదించెనువారు రాత్రు
లందుమాత్రమే విద్యాభ్యాసమున కేతెంచెడివారు. చాల
మంది విద్యార్థులకు కుపాధ్యాయుల గృహములందును,
విద్యాలయమునందును పరివారముండిది. వీరుమా
త్రమే నగరముం దుండిడివారు.

౩. విద్యార్థులకి గలిగి జీవితకాలమంతయు విద్యా
భ్యాసమువంటే గడుపనిశ్చయించుకొనిన వారికి గూడ
నచట స్థానముండిది. విద్యాభ్యాస మొనపినద భర్షం
తయు నీయగువాడనని, గరువియెదుట పశుుతించినచో,
వారి కనుబర్చు లాచార్యు లొసంగుచుండువారు. వీరు
ప్రభుశ్రేణియందలి విద్యార్థులవలె విద్యాలయమందే
యుండిడివారు.

దీనివలన విద్యాలయమందలి విద్యార్థులకు వ్యయం
సాహాయ్యము ముఖ్యముగ నేర్పబడుచుండెడిదని తెలియ
వచ్చుచున్నది. అచట దృఢతలయి, పరిశ్రమయొనర్చు
చుండువారికి స్థానమును, సహాయముజేయుటయు ముండె
డిది. విద్యాలయమున అచారాధికములనుపరించి శిక్ష
గరపబడుచుండెడిది. నియమానుసారముగ బ్రవర్తించు

విద్యార్థులు దండింపబడుచుండిరి. రాజకమానుడగు బ్రహ్మధర్మ దొకపరి తినుబండములు విద్యార్థులయినవకు చెప్పుటచే దండింపబడెను. విద్యార్థులు క్షేమంధి వారి విషయగ్రహాంత క్రిందిట్టి యొక్కన తక్కువ లగుచుండెడిది. విద్యార్థులయిన ముగింపబడిన వెంటనే, యను భవముతోరకు దేశయాత్రచేయుట యత్యవసరముగ బరిగ లేంపబడుచుండెడిది.

తక్షశిలానగరమున మహారాజుల ఆశోకునికాలము నుండియు బౌద్ధధర్మప్రచారము ప్రారంభ మాయెను. కని మ్మనినికాలమునాటికది వృద్ధియై పీఠదూషమునుదాటెను. ఆంధ్ర కొంతకాలమునకు, బాహ్యప్రభావములచేతను, ఆంధ్రపరివర్తనములచేతను బౌద్ధధర్మమునకు కొంతమాద్యుగ లిగినది. కనిమర్మనికాలముననే యీ మారనర్థమున కభివృద్ధియు, భాగ్యతియుగల్గెను. ఈ త్తరపశ్చిమే త్తర భారత దేశము దీమాతన పాంధ్రదానిప్రచారమున కన్యులర్చుట కేంద్రస్థానములు స్థాపించబడియుండెను. తక్షశిలానగర మునూడ ముఖ్యమును కేంద్రస్థాన మాయెను. తక్షశిలానగరము, విశ్వవిద్యాలయమును బౌద్ధధర్మమునకు ముఖ్య కేంద్రస్థానములాయెనని హేబెల్ నిర్ధారణ మొనర్చెను. ఇంట్ల వాగాద్దున, అశ్వహోమ, విషవిత్తాది బౌద్ధపండితు లీసమయముననే యుండిరి. తక్షశిలావిశ్వ విద్యాలయము హిందూధర్మముల వాదవ్యయగై కొని స్థాపించబడియుండెనుగాని క్రీస్తుపూర్వము ౨వ శతాబ్దముండే యది బౌద్ధధర్మమునకు కేంద్రస్థానమాయెనని దూధియగుచున్నది.

బౌద్ధమత మభివృద్ధిగ నున్న కాలముండే తక్షశిలావిశ్వవిద్యాలయము శిల్పకళకు ప్రధానస్థానమని పేరు పొందెను. ఇట్లనుండియే మారినముగ "కాంధారశిల్ప" మను శిల్పకళాపూర్వదానియొకటి బయల్పెడలెను. కనిమర్మని రాజ్యకాలముందును, అంతకు చేయిసంవత్సరములకు బాహ్యమునుండియు భారతదేశమునకును, గ్రీసు, రోమదేశములకును సంబంధ ముండియుండెనని యిదివరకే చెప్పబడినది. భారతదేశమునందేనే యీ దేశములుగూడ శిల్పకళ కగ్రస్థానము నిహించి యుండెను. రాజరాను శిల్పకళకు

భారతదేశమున గౌరవము మొదై, అది దేశము విద్యార్థింపబోయెను. పూర్వము తక్షశిలానగరము ప్రదేశమున నేమిగూడ కాంధారశిల్పముల వసంఖ్యా లుగ నూడగలగుచున్నాము. శిల్పము లతిసుందర మనోవికాసము గల్గించుచున్నది. శ్రవణమునందే కళాశాసనములతో నన్యుత్తమును గూడ వాటిని పించుకుండలేదు. శేరు, కలకత్తా, లండన్, ప్యారీస్ మొదలగు పట్టణములందలి వస్తుప్రదర్శనల దీశిల్పము లుంచబడియున్నవి. భర్మసంస్థలయందుట శిల్పము లెంతయు తిరియున్నవి. వీని వెలన శిలానగరమున కమరత్యము నేకూరినది.

కుమకా సామ్రాజ్యక్షేత్రము ప్రారంభమొదలు తక్షశిలానగర ప్రాముఖ్యమును క్షీణించెను. క్రీ. పూ. ౨౨౬ వ సంవత్సరము కళింగ సామ్రాజ్యమునకు మొదలు. అటుపిమ్మట ఈ త్తరభారతమునందంతయు అరాజక ప్రారంభమాయెను. దేశము తిగ్గద్రవిలో కాపాడుకొని సమర్థతలు గలవాడెయి పోయిరి. ఇట్టిస్థితిలో బర్మరుజులచ్చి భారతదేశము మించిరి. అశ్వసంఖ్యలనూములుండుటచే భారతీయుల రక్షణగ నడంగ లేదు. కుమకా సామ్రాజ్యక్షేత్రమును గుప్తసామ్రాజ్యస్థాపనమువరకును గల మధ్యకాల (౨౨౬-౩౨౦) భారతదేశచారిత్రికమున అంధకారమని చెప్పవచ్చును. ఈకాలముందలి వృత్తాంతములను నకు తెలియుటలేదు. ఈ సమయమున దేశము అకాంతియు, అస్థిరతయు వెలకొనియుండెను. తక్షశిలావిశ్వవిద్యాలయమునకును కారణముగానింపబడుచున్నది. దేశముందు కాంతియు, మను, వెలకొల్పబడిన పిదప మరల తక్షశిలానగరమున్న తిరిగి పొందలేదు? దీనికి కొన్ని కారణములు గలవు.

నాలవతాశిల్పముందు గుప్తసామ్రాజ్యమున క్యముగలిగినపుడు, సామ్రాజ్యకేంద్రస్థానములు నుండి తూర్పునకు తొలగిపోయెను. పురుషపు శిలానగరములకు మారుగ పాటశిల్పకళ, కాశీపట్టణము

స్థానములాయెను. గుప్త సామ్రాజ్యస్థాపనానంత
హిందూ ధర్మములకు ప్రాముఖ్యము హెచ్చెను.
ధర్మములకు స్థిరత ప్రారంభించెను. ఇదియే తరు
వగరమున కవసానదశాసనమును. పాహియాకా
శము రవ శతాబ్దమున భారతదేశము వచ్చినపుడు
నగరమునుగూర్చి ఆతడు దానిని ప్రశంసించి
దాటి పోవ స్థితికి వచ్చెను. విష్ణుట గు
మున చూచులు దీని నాశ్రమించి. వీరి పాద
లన్న అనిష్టత మెండగుటచే ఉత్తరభారత

దేశమందలి కొన్ని విద్యాలయములను, కొన్ని పట్టణము
లను సర్వనాశన మొనర్చి తమ నిర్దయతను వెల్లడి
పఱచియుండిరి. ఈకారణముచే తత్కాలావగర పునరుద్ధ
రణమున కవకాశము లేకపోయెను. నేడది నామమాత్ర
వశిష్టముగ నున్నది. విశ్వవిద్యాలయమును నగరముతో
బాటు నాశన మొందియుండవచ్చుమగాని, యేపడు
మున నది పూర్తిగ నశించెనో తెలియదు.

(విశాఖరతిమంది)

క మ ల

వైభవ రామబ్రహ్మానందం గారు (యువకవిమండలి)

౧

నిధిని ద్రవ్యచుంటిని ఊహ నేయ
క్షింపద సాధ్యతాసాధ్యతలును
మననపరివృత కాళరాత్రి
మున నొక్కమిగుగురు మంతనమున
చున్నది నిధియొ? విదాహమెత్తి
ధరణిఖండమొ? యేమొ శోణితమ్ము
బారి సంశయమున గడ్డకట్టు
పిసాసలో తెల్లవారునేమొ?

౨

శుభము నెత్తి నత్తుక యేళులెన్న

దాటి దట్టంపుకానలు దాటుకొనుచు
ఆమహోన్నతైల శృంగగ్రగమందు
కదలు నీకు నేనందింపగావలెనట!
మార్గమధ్యమ్మునందున మామకీన
భాండము వినిర్గతాంబువై పడెడుననుచు
నాశరీరము రక్తంపునదులు కట్టి
నాశిరసు బహుధా విభిన్నమ యగునట
సెంత నిర్దయబుద్ధివో! యీనిశార్థ
భాగమున మేలుకొలిపితి భాండ మెత్త!

ప్రపంచమునందలి జాతులలో హైందవు లెక్కువ నియమబద్ధులని యెల్ల రంగీకరించు విషయము. నియమబద్ధులు కానివారు విశ్వంశులవిధానము వలంబించుట సహజము. ప్రతిసంఘమును, వ్యక్తియును అత్యుపం రక్షణార్థము కొన్ని కట్టుబాట్లకు లోబడి సంచరించుచుండుట గలదు, నియమములకు లోబడుటకు నభ్యాసము బుద్ధివికాసము స్వాధ్యాయము నవసరమై యున్నవి. అట్టిది మతవియమములు కావచ్చును. సాంఘికనియమములు కావచ్చును. చిరకాలాభ్యాసము నాచార మనెదను. అందు కొన్ని దురాచారములగు పరిణమించుట గాని, భావింపబడుటగాని తలపించుచుండును. దేశకాల పరిస్థితులనుబట్టి నియమములందు వ్యత్యాసము గలుగుచుండును. మతసాంఘికనియమముల సమ్మేళనము హిందూ దేశమునందువలె నెవ్వటను లేదు. మతనియమములకు సాంఘికనియమములకు పరస్పరసంబంధము లేని పాశ్చాత్యదేశ పద్ధతులు ఐన ఆంగ్లేయవిద్యాధికులలో గొండుటకు ద్రుమ, వ్యామోహము గలిగించుచున్న సంగతి మన మనుదినము జూచుచున్నాము. వై ముఖ్యనియమములలో జేరి మనదేశముయొక్క ఉత్పన్నతకు వాధారముగ ఆహారనియమమునుగురించి పాశ్చాత్యకాస్త్రజ్ఞులు వ్రాసిన యంశములను గొన్నిటిని జరుగుటకు విశేషపడుచుటకై మిశ్రులకొరక ననుసరించి యీ వ్యాసమునకు గడంపుచున్నాను. వ్యక్తులయొక్కగాని, సంఘములయొక్కగాని లోపములను గురించి చర్చింపవలెననియు, హైందవుల కాస్త్రములలోని సంగతులను చాలవరకు పాశ్చాత్యప్రకృతికాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధించి వీరపరచుచున్నను కాస్త్రములగొడవ నెత్తడవలెదు. కాస్త్రములన్న గొండరికి కంటకముగ నుండవచ్చును. ప్రకృతికాస్త్రశోధనల ఫలితముల నిరాకరింప నెవరికిరము కాదు. కాబట్టి నవవాగ్ధికులకు సహితము వెగటులేని విధంబున చర్చింపదలచిన విషయమును

ముఖ్యముగ నాంగ్లేయవిద్య నభ్యసించినవారు గమనింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

ఆహారము ముఖ్యముగ కాకాహారమని, మాంసాహారమని తెండువిధములుగ నున్నది. వీనిలో నేయాహారము ప్రతీప్రమా నిర్ధారణ కావలసియున్నది. ప్రతి జీవజంతువునకు నాహారావశ్యకత గలదు. గాలి నీరు ఆహారము ప్రాణరక్షకు ముఖ్యమైనవి. గాలి లేనియెడల కొన్ని నిమిషములకంటెను నీరులేనియెడల కొన్ని గంటలకంటెను, ఆహారము లేనియెడల కొన్ని దినములకంటెను ఎవరును జీవించుకాలరు. అన్నిటికన్న ప్రాణవాయువుయొక్క ప్రాతీప్ర్య మెక్కువయైనను అందుకు సంబంధించిన యోగమహిమలనుగురించి, దీర్ఘజీవితమును గురించి ప్రత్యేకముగ వ్రాయవలసియుండును. అటువలెనే నీటియొక్క మాహాత్మ్యమును వేరుగ వివరించవలసి యున్నది. ప్రస్తుత మాహారమును గురించి వ్రాయుటలో గొంతవరకు మనము పీల్చెడి గాలి, త్రాగెడి నీరు మాడ లెక్కఁగి రాగలవు. ఎందుకనగా ఆహారపదార్థములు త్రివిధము లగు ఘనపదార్థములు, ద్రవపదార్థములు, వాయుపదార్థములునై యున్నవి. ఈ పదార్థములే సత్తమనియ్య ప్రాణీములని, కండను గలిగించు కొవ్వుపదార్థములని, చక్కెరపదార్థములని, లవణపదార్థములని, ద్రవపదార్థములని విభజింపబడుచున్నవి. ఎయేవిద్రువులలో వైవిధ్యములుగల పదార్థము లెంతవరకు గలవో వానిలో ప్రాణరక్షకు కేవి యెంతవరకు నవసరమో తెలిసికొనవలసి యున్నది. కాకాహారములలోను, మాంసాహారములలోను కొన్ని పదార్థములు హెచ్చుగను కొన్ని తక్కువగను చిక్కగలవు. సామాన్యముగా మనుజునికి కావలసిన ఆహారపదార్థములు పరిమితములై యున్నవి. అంతకు మించి భుజించిన అశీర్ణాదికోగము లేర్పడును. అటువలెనే మనకు గావలసిన ముఖ్యపదార్థములను తగినంత భుజింపనిచో బలహీన మేర్పడి వ్యాధికి మార్గ మేర్పడగలదు.

భోజనవిధానమున నందుపద్ధతులు గలవు. ఏ మెంతకావలెనో తెలిసికొని భుజించుట యొకటి. బాభ్యసమునసాసరించి పదార్థవిజ్ఞానము లేనప్ప యుంచుట మరొకటి. పాశ్చాత్యకాస్త్ర పరి శేర్పడిన తర్వాత పెక్కుతత్త్వములనుగూరించి గుటు కెక్కువ అవకాశము గలిగివది. కాస్త్రజ్ఞుల ల్ల నశేకవింతసంగతులు మనకు తెలియుచున్నవి. నసంఘములో కొన్ని వర్తములవారు చిరకాలంకేపారంభవర్తముగ కాకాహరై యున్నారు. వారు మాంసాహారులు. కాలక్రమమున సహవాసం చుల్ల సేమి, ఆహారనియమములను బాటించుటలో సంఘములందు లోపము లేర్పడుటచేత సేమి, గగ వాండ్లయవిద్య నభ్యసించినవారిలో లెక్కం ార్యాచారములందు చైవనవ్య మేర్పడి యట్టి రముల మంచి చెడుగులను గూరించి పరిశీలించక పద్ధతుల నవలంబించుచున్నారు. అందువలన గులు కొందరు ప్రత్యేకముగనో పరోక్షముగనో మింటు గగులయిందో, లాడ్జిలందో మాంసాహారు ంరు. అంతటితో బాలక 'మద్యేన మాంసం వివా 'మాంసేన మద్యం వివా అని ఆరెంటికి నవివాంధము గలవని తెలియజేయుచున్నారు. ఈవ్య

ము కాఫీ సాగాకు మిదలకు తాగుదుపదార్థముల యవర్తములను గూరించి ప్రత్యేకముగ చర్చింపదగి యున్నది. ప్రస్తుతము కాకాహరనియమము గలవారికి తదితరులకు గల వ్యత్యాసములను గూరించి పాశ్చాత్యకాస్త్రజ్ఞులు వ్రాసినసంగతులనిం దుదాహరించుచున్నాను. ఇంతవర నాహారశ్రేయత అందలి ముఖ్యపదార్థముల ననుసరించి యుండునని తెలిసియున్నాను.

కారీరకాస్త్రమును జదివినవారికి నవమభుజించు ఆహార మెవ్విధముగా రక్తముగా మారి దేహమునకు పక్షునికండరములు గలిగించుచున్నదో దేహమునందలి మాతృమైలుల గలిగి వెలువరింపబడుచున్నదో తెలియుచున్నది. ఒకయంత్రమును పనిచేయుంపవలె నన్న అందు బాగ్లో చముతో సాగయో విద్యుచ్ఛక్తియో ఎటుల అవసరమో మానవయంత్రమునకు గాలి నీరు నాహారము నటులే యవసరములు. దేహమునం దనుకూలము మార్పు జేంది ఆట్టిమార్పులెల్ల గలగు లోటును మరవాహారము లెల్ల భర్తీపరచుటలెల్ల మానవయంత్రము పనిచేయుచున్నది. గుర్ర పాముల బడవుగల మనుజుని కిరీడము లో నుండు ముఖ్యావయవముల బడవును వానికి కావలసిన ఆహారపదార్థముల పరిమితి పరిశోధించి నిధిపరచిన వివరముల నిట లొందుపరచుచున్నాను :

	పానులు		పానులు
కారీరవివరములు—కండరములు	88	ఘనపదార్థములు	88
అస్థిపంజరము	24	నీరు	88
చర్మము	10 ½		
కొవ్వు	28	చెర?	154
మెదడు	8		
ప్యాదయభాగము	2 ½		
కడుపుభాగము	11		
రక్తము	7		
చెర?	154	పానులు	

ఇప్పుడు ప్రతిదినము మనుజునకు సేవలములవలన సెంట్రల్ లోటు కలుగుచున్నదో తెలిసిన ఆలోటు మొత్తము 14500 గ్రెయినుల ఇతరపదార్థములు.

లోటు వివరములు	నీరు	ఇతరపదార్థములు	అంతర్భాగములు
			వై.త్రజను కార్మకులు (చూగుపంబంధమైనవి)
జీవీరితిక్తులవలన	5,000	12,000 గ్రెయినులు	... 3,800
కీడ్మీలవలన (మూత్రసంబంధమైనవి)	28,000	1000 ,,	250 140
చర్మమువలన	10,000	700 ,,	10 100
ఆననమువలన	2,000	800 ,,	40 460
మొత్తము	40,000	14,500	300 4,000
రమరమి	(2 పానులు)	(6 పానులు)	(1 పాను)
మనము నిత్యమును భుజించు పదార్థములవలన పీల్చుగాలి మొదలగువానివలన పైలోటును భర్తీచేయుచున్నా			
భర్తీవివరములు—	భునపదార్థములు	గ్రెయినులు	లోటు వివరము
ప్రాణవాయువు	10,000	,,	నీరు 40,000 గ్రెయి
నీరు	36,100	,, ఇతరపదార్థములు	14,500 ,
మొత్తము	54,500	మొత్తము	54,500 ,

గ్రెయిను = చుక్కగింజ ఎత్తు

పైవిధముగ భర్తీచేయుటకు భునపదార్థములలో నిదివరకు తెలియజేసిన ప్రకారము పశువు నిచ్చు ప్రాణీనుల కొరతపదార్థములు కొవ్వు లసాపదార్థములు గలవు.

భునపదార్థముల వివరములు—

	అంతర్భాగములు
ప్రాణీనులు	2000
చక్కెరపదార్థములు	4,500
కొవ్వు	1,500
లసాపదార్థములు	400
నీరు	36,100
మొత్తము	44,500 గ్రెయినులు
మొత్తము	(800 + 4,000)

హరికి శేషవిధమున ఆహారమువల్ల పై ఘనపదార్థము లెంతవరకు శేర్పడగలవో దీనిని కనపరచబడుచు
 వన పప్పుదినుసులలో ప్రాటీను కొన్నిటియందు కూంపములోనున్న ప్రాటీనుకంటె హెచ్చుగను, కొన్నిటి
 క్కముగను గలదు.

ప్రాటీనులు మొదలగునశేర్పడు వివరములు—

గ్రెయినులు	ప్రాటీనులు	చక్కెరపదార్థములు	కొవ్వు
మాంసము గాని	1,100	గ్రెయినులు	—
పప్పుదినుసులుగాని			
గోధుమలు	600	,,	8,600
బంగాళాదుంపలు	60	,,	600
పాలు	240	,,	300
కొవ్వు-జెన్న మొదలగునవి—	,,	—	1260
నీరు	—	,,	—
లవణపదార్థములు	—	,,	—
జెరక	2,000	4,500	1,500
ఘనపదార్థముల	8,400	గ్రెయినులు	
నీరు	86,100	,,	
జెరక	44,500	,,	

క ముందు కాక మాంసాహారములలో శేషస్తువులయిన వెంట ప్రాటీను మొదలగు పదార్థములు పమహితు
 కొనినపక్షమున తీవ్రమున కనపరచును పదార్థములకై నేనిని భుజింపవలెనో తెలియగలదు.

హారపదార్థములు - ప్రాటీనులు మొదలగు వివరములు - మూడుగ్రెయినుల మొత్తములలో ఏపదార్థమెంతో
 బడుచున్నది.

గ్రువు	ప్రాటీను	చక్కెర	కొవ్వు	లవణపదార్థములు	నీరు
లయ్యము మాటికి	7	పగలున 80	2	—	—
	(70 మొదలు 90 వరకును)				
గోధుమలు	11 $\frac{1}{2}$...	—	—	—
మక్కజొన్నలు	9 $\frac{1}{2}$	69	4 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{4}$	—
గొన్నలు	8 $\frac{3}{4}$...	—	—	—
పప్పుధాన్యములు 19	మొ 28 వరకు 53-55		2-4		
బియ్యము	3	8	—	—	93
పండ్లల మొదలగు	2	15	—	—	83
పంప దినుసులు					
బియ్యకాయ		6	15		
బచ్చికొబ్బరి	5	22	60		
కరటికాయ	1	28	—		

వేరు పెనగ	80	16	49		
బాదంకాయ	21	17	49		
బఠానీ	24	64	1		
ఎండుమిరపకాయ	9	70	7		
పచ్చిమిరపకాయ	21	60	7	8	
ఉల్లిగడ్డ	1½	9	½	½	87 ½
గొర్రెమంసము	24	—	—	—	—
చేపలు	17	—	5	—	—
కోడి	21	—	2	1	—
మజ్జిక	6	10	1	—	80
పాలు	8½	5	4	¾	87
మిగడ	2	5	18	1	74

ఇంతవరకు సేవారపదార్థములలో మనకు కావలసిన సాటిను మొదలగున పెంతవరకు గలవో తెలిసికొని
మున్నము, వీనిలో కొన్ని తీర్చునుగుట కష్టమకాలము పట్టును. కొన్ని చాల గంటలకాలమునకుగాని తీర్చు
కావు. అన్నం బద్దరూములో తీర్చుచును అని భాగవదవచనము గలదు. సాధ్యమైవంతవరకు శీఘ్రకాలములో
తీర్చునుపదార్థముల సామాన్యజను లాకిందుట సమాజము. దేహబలము తగినంత లేనిచో దీర్చ కాలమునకుగాని తీర్చ
ముగాని పదార్థములను భుజించుట ఆరోగ్యకరముకాదు. అందువలన ఘోరముగా భుక్తిముక్తి దొరకినయెడల
కనుకూలముగానుండును. అహారాది నియమములన్నియు ప్రజారోగ్యమువై యేర్పడినవైవను నవీనకాల
యనుచుచేదమునకే ప్రబాళిలాప హెచ్చుగా మన్నది. హైందవశాస్త్ర నియమములగానున్నను ప్రకృతిశాస్త్ర
నియమములైన ఆంగ్లవిద్యార్థికులు మన్నించెదరను విశ్వాసముతో నున్నవాడను. అందుచేత పెక్కుమంది శాస్త్ర
జ్ఞులు వ్రాసినవిషయముల నొక్కచో క్రోడీకరింప సమకట్టినాను. ఇప్పుడు ముందు తీర్చకాలపరిమితి తెలియగల
పట్టిని గవరచుచున్నాను. జర్మనీదేశమునందలి బర్లిను వాస్తవ్యులగు అర్నెస్టు రూమల్ శాస్త్రజ్ఞునియొక్క,
హోనుంటునివాసియగు ప్రాఫెసరు బంతియొక్క పరిశోధన లిందు గలవు.

అహారపదార్థము	తీర్చ కాలపరిమితి గంటలు, నిమిషములు	అహారపదార్థము	తీర్చ కాలపరిమితి గంటలు, నిమిషములు
వియ్యం అన్నము	1	ఉల్లిగడ్డ	3-30
సన్నవియ్యం	1-35	జాన్ను	3-30
తేనెపండ్లు	1-30	కొబ్బె	3-30
పాలు	2	వెన్న	3-30
తోటకూర	2-30	కోడి	4
బంగాళాదుంపలు	2-30	పందిమాంసము	5-15
బటానీలు	2-30	సారాయము	6
నీతాఫలము	2-45	గొడ్డుమాంసము	6
చిక్కుడుకాయలు	2-30	వీనిలో నీటితో ఉడక జెట్టెవని తీర్చునుగుటకు	
యెలలు (బాక్సీ)	2	రెండుగంటలైన నది కేయించబడినయెడల 4 గంటలు	
దుంపలు	3-30	బట్టును,	

మనుజునికీరములో ౬౬ పానుల ఘన
౧౦౮ పానుల నీరును గలవు.

కాశోగ్యమున కేర్పడిన ఆహారనియమములను
చూడ దీర్ఘ జీవులగుటకు శుభము ననుభవించు
న అవకాశము గలదు. ఇట్టివలె కాస్త్రపుష్పరి
కాయగూరలు మొదలగువాని పొట్టు
లో నాశోగ్యమునకు ముఖ్యధారము లగు
వార్తలు గలవనియు నదిలేని మరచియ్యము
చేసినకరములని వారించుపండ్లు, మొదలగు
విటమినులు విస్త్రోతమయిండుటచే మిగుల
తృప్తినియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇదివరలో
నూత్తు, విచిత్రముల కారణములని పరిశో
ధించుచున్నది. సహజమైన పాలును వదలి దబ్బా
లగునది ఉపయోగించుటవల్ల పెండకో శిశువు
లగుచున్నారు. దబ్బాపాలవల్ల పెరుగు శిశు
లకము నూటికి 95 వంతున గలదని కాస్త్ర
పుష్పయిచ్చారు. సారాంశము గ్రహించి
సాధారణముగ సంతానమే గలగునెడల
మాతృప్రవృత్తి కరువగును. మితిమీరి
లన గలగు వ్యాధుల కుపవాసమే పరమా
లక్షణములు మొదలైనవి మితముగా చాడుట
మును ఘనీభవింపకుండ జేయును. శిశోన్యసితి
ని వ్యత్యాసములగు గుణించి సరియైన ఆహార
గరిగియుండుట కల్గుదును ప్రయత్నించుట
మియున్నది. ఇంతకంటకు గవలరచిన వివర
కాహారము ముఖ్యమని జనువరు లూహించు
కొన్ని జంతువులు మాంసాహారమునల
కాకాహారమునలను జీవించుట మనకు
ది. అట్టి జంతువులకు స్వభావవిధములగు భేద
పులియు మేకయు నట్టిభేదములకు నిదర్శ
కాకాహారముగాని మేకకు మాంసాహారము

గాని యుండుటలేదు. మనుజులలోమాత్రము రెండు
తెగలవారను గలరు. వారిలో కొంద రిప్పుడు తాదూ
గనదున్నారు. కాకాహారము పాత్రిక స్వభావమును,
మాంసాహారము రాజస్వభావమును వృద్ధిచేయును.
మాంసముకీర్ణమగుటలో గొంత కష్టముగలదు. గర్భ
కోశమున కీర్ణము కాబడని పదార్థములవల్ల కొన్ని విష
ద్రవము లేర్పడి మనుజున కావేశాంతోనలను గలిగించును.
వారికి తీవ్రము హెచ్చు. మాంసాహారులకు కీర్ణమగుటకే
వరములేకై హెచ్చుగా వినియోగించబడుటచేత మొద
దునకు తగినంతకై గలుగుట లేదు. కాకాహారుల దేహ
మాలిన్యమున 5 కోట్ల అణుకీవులండగా మాంసాహారుల
దేహమాలిన్యమునందు 25 లక్షల కోట్ల అణుకీవు లున్న
టుల ప్రకృతి కాస్త్రవేత్తల పరిశోధనలనల దెలియు
చున్నది. అణుకీవుల సంఖ్యను మజ్జగ తిగ్గించగలదు.
డాక్టరు పాగ్లో అనువారు దినమున కొకపారి గాని రెండు
సార్లుగాని భుజించువారు మిక్కిలి ఆరోగ్యవంతులని
వ్రాయుచున్నారు. పిండివంటల దివసారికన్న పామాన్య
జను లెక్కువ ఆరోగ్యవంతులు. ప్రాథమిక చిట్టెం
డనుగాదు 5 గురు భీకారము, ౨0 మంది సైనికులను,
౬ గురు వస్త్రాదులను, ౬ మాంసములు సగముభోజనముతో
వంచగా వారందరికి ఆరోగ్యము, బలము హెచ్చినటుల
రుజువుపరచియున్నారు. బోహార్తను శ్రేణిది కా
స్త్రజ్ఞుడు మాంసాహారము రోగాంకురములను హెచ్చు
జేయునని నిరూపించియుండెను. వాన్సో మిరాను
హోరేను స్థేచ్చెరు ఆను కాస్త్రజ్ఞులు! కారీరకాస్త్రజ్ఞుల
సభలో కాకాహార మెటుల రోగాంకురములను తగ్గిం
చునో నిరూపించియుండిరి. మనుజునకు కావలసిన శక్తికి
ప్రాణీనులకు కాకాహారులకంటె మాంసాహారులకు ఖచ్చ
హెచ్చు. మాంసాహారమున కగు ఖచ్చలో నూటికి ౫౦
వంతులకు నూటికి ముప్పదివంతుల ప్రాణీను 33 వంతుల
శక్తి లభించుచుండ కాకాహారమునకు ఖచ్చలో నూటికి
3౫ వంతులకు నూటికి అరవదివంతుల ప్రాణీను నూటికి
౬౬ వంతుల శక్తి లభించునని తెలియుచున్నది. గొప్ప
కాస్త్రజ్ఞుడగు ఎడిసను మాంసాహారమును మాని అట్టి
మార్పువల్ల తనకు గలిగిన ఉత్సాహమును వర్ణించి యుం

దేను, మనదేశములో కాకాహారములో బాల్యవివాహ నియమముండుటను మాంసాహారములకు రక్షణకరమైన వివాహముండుటను గాంచుచున్నాము - వివాహాంశములను జర్పించుటకుగాని, ఆచారనియమములకు సంబంధించిన ఈ వ్యాపకములో వివాహవిషయమును గురించి విన్నవించుటకుగాని పేరు పంకల్పించలేదు. పాశ్చాత్యదేశములలో నానాటికి మాంసాహారము తగ్గి కాకాహారము హెచ్చుచున్నది. అమెరికాలో ౧౮౪౦ సంవత్సరమునాటికి మహాశకు పక్షులకు దినమునకు ఒకపాను మాంసము ఖర్చుపడెడిది. ఇప్పుడది ఆరపానుకు తగ్గినది. అటులనే పాతిక సంవత్సరములకు పూర్వము గోధుమలు మమలానకు పాలుకు 4 క్వి బుషెల్లు (వారికొలపరిమాణము) ఖర్చుపడుచుండ ఇప్పుడు ౧ క్వి బుషెల్లు ఖర్చు ఆరయన్నవట. మారుపానుల ధాన్యములుండి రాగల కండరకత్తి ఆరహ పానుల మాంసములై రాగలదు. లాయాస్ గిల్బర్టులనువారు ౨౦ పానుల కాకాహారమునకు ౧ పాను మాంసము సిద్ధముగు ననుచున్నారు. ౨౨౪౦ పానుల గోధుమలనుండి ౧౮౧౦ పానుల వీకరాహారము గలుగుచుండ ఆధాన్యము దానిగడ్డి పశువులకు పేసిన ౨౦౦ పానుల గొడ్డుమాంసము లభించును. అవగా ఒక యకరము పాలముపను ౧౦ మంది కాకాహారులు జీవించగలిగినదానిలోని పైరుపశువుల కుపయోగించిన ౧ మాంసాహారికి పరిపూర్ణ గొడ్డుమాంసము లభించగలదు. కేమున్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు చేసిన పరిశోధనలలో ప్రావ్యాధి మాంసాహారులకు కాకాహారులకు ౧౩:౧ వలెను వ్యాపించునని కనుగొనినారు. బ్రెస్టను అను శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రపంచములో మిక్కిలి బలకాలురుకు పట్టుదలగలవారును కాకాహారరీయని చాటియున్నారు. గాటియర్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు కొన్ని పండుల నొకచోటనుంచి వానికి కాకాహారమును, మరికొన్ని పండులను వేరుగ నుంచి వానికి మాంసాహారమును కొన్ని నెలలిచ్చి తుదకు రెండరకముల పండులను వరుసగా కాకాహారము తిన్న పండులు నెమ్మదిగా పండ, మాంసాహారము తిన్న పండులు వెంటబడి కరవబడినవని, మిక్కిలి తీవ్రస్వభావముగలవిగ నుండినవని వానియించెను, మాంసాహారము తినని యస్కిమో

జాతివారిలో నూటికి ఒకరికిని మన హిందువుల నూటికి ౬ నుండి ౧౧ వాలో నూటికి ౪౦ మంది యూరపుఖండములో నూటికి ౯౦ మందికి దంతవ బాధ గలవని తెలియుచున్నది వివేకవిహ్నువును దగ్గ మొకటి ప్రతిమనుజానికి నుండును, దంతభంగమున వివేకకూన్యత ఏర్పడును.

డ్రైటెను పట్టణములో ౨౫౧ మంది దూర వడక పండులలో నడవగా నందు మొదటి నలుగురు కాకాహారులుగ నుండిరి. హిగ్గిన్సు అను శాస్త్రజ్ఞుడు కండరములకు గానలిన ప్రాణవాయువుకంటె నరములకు ర రెట్లు హెచ్చుకావలెనని కనుగొనినాడు. మనకు తీసికొని ప్రాణవాయువులో సగము మెదడునకే కావలెను. అట్టి ప్రాణవాయువు తీర్చకత్తికి, కండరములకు యెక్కువగా వివియోగపడునెడల మెదడునకు దగినంత ప్రాణవాయువు ఉండవలదు. కాబట్టి బుద్ధిబలము హెచ్చిన దేహపాటవము తక్కువగ నుండును. అందుచేత వ్యాయామములందు దిరుగు విద్యార్థుల నేతరగతిలో నైనను మొదటి అయిదుగురు మేధావతులలో సాధారణముగ గాంచును. అట్టివారిపానము తిరుచి చివర అయిదుగురిలో నుండుట గలదు-సయింటిసేతు అమెరికను అను పత్రికలో కాకాహారులే ఎక్కువ చురుకుగలవారని యొక్క శాస్త్రజ్ఞుని వ్యాసము కలదు. అంతమాత్రమున మాంసాహారులలో మేధావులు లేరనిగాని కాకాహారులందు తెలివిగలవారని గాని తెలపరాదు. మాంసాహారులలో గల మేధావులు కాకాహారమునే గలిగియుండిన నిక నెక్కువ తెలివిగలవారగ నుండురనిమాత్రము దెప్పుచున్నాను. కొన్ని పదార్థములు అధిక్యములని కొన్ని పానీయములు పరిశుభదగినవని విద్యార్థులకు దెలిసియు జీవోచాపల్యము గలిగి సంపరించుటచేత వారి శరీరము లుండవలసిన స్థితిలో లేవు. నియమములందు విశ్వాసముండి బాల్యమునండి పెద్దలు నడచినవ్యక్తమునే యవలంబించియున్నచో మనదేశ మిట్టి యధోగతిలో నుండి యుండదు. కాబట్టి దేశాభిమానముచేసేమి దేశాభిమానముచేతనేమి ఆచారనియమముల నవస్థించి ప్రాంతవదేశముయొక్క పేరు, ప్రతిష్ఠలను నిలుపుటకై ముఖ్య

౨

జ్ఞేయవిద్యాధికులను విద్యాధులను గోరుచు నింత
రమించుచున్నాను. వ్యాసము దీర్ఘమేనందులకు
గోరుచున్నాను.

ఇదివర కాహారనియమమును గురించి వ్రాయు
కాకాహార ప్రాశస్త్యమునుగురించి చాలవరకు
నీ యుంటిని. ఆహారావశ్యకత ప్రతిదినము
టును భర్తీచేయుట కేర్పడినదని మాత్రము
ంటిని ఇప్పుడు కాస్త్రజ్యోతిలో దత్కారణ
సహనగోరుచున్నాను. నవ్వుపడు శీవపదార్థమును
మార్పిడిచేయుపద్ధతిని తెలిసికొనాలెను. శీవ
నకు ప్రాణవాయువు అనబడు ఆక్సిజను, జల
గు హైడ్రజను, శీవలవాయువునకు సంబంధిం
తజను, ఘనపదార్థమును కార్బను అను నాలుగు
పదార్థములు కొన్నిపార్శ్వగ సమ్మేళన మగుట
వల్ల గలుగుచున్నదని కాస్త్రజ్ఞులు నిరూపణ
య్యారు. పై ప్రాథమికపదార్థముల సమ్మేళ
నగాళి మృతపదార్థముయొక్క సహాయముతో
శీవపదార్థము మత్స్యత్రిచేయ పీలుగలదు. కూర
చెట్టుచాంచుండగను, మాంసము జంతువుల కీర
దగను శీవపదార్థముగ నుండును. అవి వెలుపులకు
సప్తదు మృతపదార్థము లగుచున్నవి. ఒకప్పు
దపదార్థములుగ నుండిన కారణమున కాయగూ
ంపము మొదలగు మృతపదార్థములను ముమదాల
లవలన వాని సహాయమున వారు శీవపదార్థమును
భర్తీచేసికొన గలుగుచున్నారు. చెట్లు మొదలగు
త్రిలోగల నీటిలోన గాలివలన మన్నువలన తమకు
పైవాలగు ప్రాథమికపదార్థములను తగిన
దీసికొని తమకుగావలసిన శీవపదార్థము మత్స్యత్రి
గలుగుచున్నది. ప్రకృతిలో దొరకు ప్రాథ
మముల సహాయముతో శీవపదార్థమును నిర్మా
ణక క్రి మనయందు వశించినటుల గవ్వట్టుచున్న
గాట్ అను కాస్త్రజ్ఞుడు కొన్ని పరిశోధనలనుచేసి
దగిన శీవపదార్థము ప్రాథమిక పదార్థముల

సమ్మేళనమువల్ల చేర్పాటుచేయుటకు పీలుగలదని కీరప
రచియుండెను. యోగాభ్యాసముచేయువాడు చాలకాలము
నిరాహారులై యుండుటలో వారికి గావలసిన శీవపదా
ర్థము వారు భారణచేయు ప్రాణవాయువు మొదలగు పదా
ర్థములవలన గొంతవర కేర్పడుటచేతనే సాధ్యమగుచున్న
దని చెలిసికొన వలసియున్నది. శీవపదార్థమును ప్రాటో
ప్లాని నుండును-అదియే ప్రాణాధారము. కాబట్టి ప్రాణ
రక్షణకై ప్రతిమనుజుడు శీవపదార్థమును నిర్మాణము
చేసికొనకతప్పదు. అందుకై మృతశీవపదార్థములగు
కాకాహార మాంసాహారముల యావశ్యకత యేర్పడు
చున్నది.

కీరమువందలి శీవపదార్థము నవ్వుపడుటవలన
దానిని తిరిగి శీవపదార్థముతో భర్తీచేయుచుంపిన ప్రసక్తి
గలుగుచున్నది. కాబట్టి శీవపదార్థ మెటుల నవ్వుపడు
చున్నదో పరికిలించవచ్చును. పనిచేయు యంత్రమునకు
బొగ్గు మొదలగున వెలులనో మనదేహమున కాహార మటు
వంటిదని యిదివరకు వ్రాసియుంటిని. ఇతర యంత్రముల
కును మానవయంత్రమువంటి శీవయంత్రములకు ముఖ్య
భేదముగలదు. ఇతరయంత్రములు పనిచేయుక ఉండ
నిచ్చును. శీవయంత్రములందు ప్రాణమున్నంతవరకు వా
యంత్రములు రాత్రింబవళ్లు విధివిధానములేక పనిచేయు
చునే యుండును. అందుకై గాలి నీరు ఆహారము ఉప
యోగపడుచుండును. ఆహారసంబంధ మగువంతివరకే
ప్రస్తుతము చెలియవలసియున్నది. మనము భుజించు
ఆహారమును నోటిలో నమలుటకు బూర్వము దంపుట
వల్ల వండుటవల్ల గొంతవరకు గులభీమాగ తీగ్గునుగు పద్ద
తుల నవలంబించుచున్నాము. ఉమ్మిలో గొన్ని రసాయన
ద్రవములుండి వానిసహాయమున గొంతవరకు గొన్ని
ఆహారపదార్థములు నోటిలోనే తీర్గ మగుటకు ప్రారంభ
మగును. అన్నము మింగిన నీమ్మట కడుపునచేరి యిచ్చట
కొన్ని ద్రవపదార్థములతో మిళితమై చాలవరకు తీర్గ
మగును. శేషించిన పదార్థములు పేగులవబడు ఇంటెస్
టైనులకు చేరి యిచ్చట తీర్గమగును. ఇందు కొంతభాగము
తివకు అను పైత్యోత్పత్తినకు చేరి అచ్చటనుండి ఉపిరి
తిక్తుల సహాయమున ప్రాణవాయువుతో గలిసి నల్లని

కర్మముగ నున్నది. పాశ్చాత్యకాస్త్రజ్ఞులు పుల్లని
మందుగా నుపయోగించిన దేహములో
శరీరపు పుల్లని ప్రవహదార్థములు త్రి
సరియైన తీర్ణావకాశము గలగదనుచు న్నారు.
అందుగా మత్తగతో భుజించిచివరకు కాశములు,
ములు తినుటలేదు - ఇది చిరకాలముగా
విద్యత - ఆగ్రులు విద్యము నుపయోగిం
ప్రదేశములలో గోధుమలు వాడెదను.
ద ప్రవహదములో విరివంటి రెండువంటి
ములు ఒకవంటిను ఉపయోగపడుచున్నవి.
మ మెదలర పదార్థములలో విషమిస్తువు
ముల నది అశోక్యమునకు పోనికరములని
దలి మజేయుచున్నాను - ఆహారములో
ముకంటే భుజనదార్థములు శరీరమునకు విలము
మున్నవి. వారపదార్థము శరీరమునకు సహా
రమునా. పండ్లలో పుల్లనిపదార్థము వార
దార్థమిశ్రమము యున్నది - చిన్నవిను
వారికి విలమునిచ్చునది మధురపదార్థములే
జ్ఞాపక కమలనినారు, అందుచే కాశోలు
యొంటి పంబంధము హెచ్చుగా నుండును.
మ కాత్మ్యముక్క అశోకర పిలువతో అటు
చమునపదార్థములు శోపకు విలవలకు
అశోకర హెచ్చుగా గలదు. పెద్దవారి
కానికంటే ఒక్క హెచ్చుగనన్నను చిన్న
రము ద్విగుతుగ నుండును. అందుచేత
పిల్లల శరీరములో విల నుండుటకు తగినంత
దా దార్థపదార్థములు పిల్లల కనవరము.
మ అందుచే పెద్దవారికంటే చిన్న
గన అనవరము.

ఆహారపదార్థము లుద్రేకవంతములు.
పబ్బింపెను. కాఫీ తేయాకు మొదలగునవి
చేయను ఉద్రేక మెప్పుడును నిస్సారమునకు

కారణము. సారాయము మొదలగునవి సులభముగ తీర్గ
ము గాక పైత్యకోశమున చేరి యావద్రవమును గలిగించు
ను. శీతప్రదేశము మనుజునకు చురుకు గలిగించును. ఉష్ణ
ప్రదేశము నిస్సారమును హెచ్చించును. దీనికి ప్రతిక్రియ
శీతోదకస్నానము. అధికాహారము మత్తును గలిగించు
ను. అందులకు నిద్రను భోగము కలుగును. జబ్బుగా
నున్నవారికి లఘుభోజన మివలెను. అశోకు సాధ్య
మైంశివరకు ద్రవపదార్థములను వాడుట యాత్మము.
మాంసాహారము లుద్రేకమును గలిగించును. మూత్రము
వందిలి విషపదార్థము కాకాహారకంటే మాంసాహారు
లకు మాదురెట్లు హెచ్చుగా నుండును. సారాయము
కాఫీ పాగాకు మొదలగు త్రాగునీరుపదార్థములను గురించి
ద్రవపదార్థములను నీటిని నాలిని గురించి వ్రాయలసిన
పంపర్యములలో విపులముగా జ్యోతిషదలచి యట్టివి సంఘ
మునకు, వ్యక్తికి హానికరములనిమాత్ర మిచ్చుట చరియ
తేయదున్నాను.

గాటియర్ ఆమ కాస్త్రజ్ఞుడు మాంసాహారమును
గురించి విపులముగ చర్చించియున్నాడు. ఆయాహారము
ఏ ఆవయవమున కెటుల వ్యాధాకరమో వీరిధును వాద్య
ముల కది యాకరమో వర్ణించియున్నాడు. దాల్చరు
హేను, అమ కారీకకాస్త్రజ్ఞుడు గర మంత్రి మాంసా
హారులను లాగును కాకాహారులను ౬౦ మైళ్ల సవక
పంకములో కేచుగా కాకాహారు లందనును నియమితి
స్థానమును చేసెడివిను, అందులో ముదటివాడు గరశ్చ
గంటల కాలములో చేసెట్లును, చివరకు చేరిన కాకా
హారునికి రిక్తాంత నోక మాంసాహారి మూత్రము అపసి
సాలసి ఒకగంట పిమ్ము చేసగలిగెట్లునా, మిగిలిన
మాంసాహారులో నెయిదు ౩౫ వ మైలు చేర లేదనియు
వ్రాయుచున్నాడు. కాకాహారము నిదానమునకు, పైత్య
మునకు హేతువు. ఇంతటితో వాహారనియమములను
గుఱించినప్పు చాలించి త్రాగునీరుపదార్థములనుగూడించి
తేరొకసారి చర్చింపదలచినాను.

౫
భార్యనమరము

‘నముగరు’ యొద్దకివచ్చి ధ్యానము లాగానగరము నకు విడిచివెళ్ళెను. యొద్ద మారంభమాయెనని స్పష్టమాయెను. పురజనులు భయవిస్వాసలేరి. దారా జయించు నేని రాజధానికే బ్రమాదములేదు. మరాఠాదొంగ జేములు పట్టుడకపోయినను, భగ్నప్రయత్నాలై వెనుకకు నొలుచుదురు. కష్టత మంతటితో నెరిగించును. ఒక వేళ వారే జయించురేని, వారి పెరు వారింపగలరు? పొరుషు యధికారము ధిక్కరించి యువరాజు నోడించు రాజామారులు రాజధాని వెంత కలంతుతో? తా చెట్టి దురభిమతి బాహులయనోజుని పొరుగు పరిపరిగత ముల చింతించుచు విక్రీడి పంజీరించిరి. యొద్దదూ మినుండి యురుదెంచు పాటుతోను లనేగనకుల బట్కెను, వారిని మఱితే కంకరపజడిరి.

యొద్దమున నోటువీడి యధికరీత్రాంతంబుడైన యువరాజ్యోపరివారముతోడ రేయి పోమ్మిడి గంటలకు వాగ్రాంగము కేరుకొని, పోజులు భయపంథ ములకలై పోచికారము లొనరింపక దన నుండియు జొచ్చి, తొపులు బధించి వారున విలపించెను. వాటి మహాపజనుమచే వారిని హృదయము చూర్చి కృతమాయెను.

ఆ దుర్వార్త సజహానునకును దెలియవచ్చెను. ఆశ్చర్యని విషాద మపాలము; అనిర్వచనీయము. దారా హితకారిణియగు యోవారాయము అర్జుంత బంతా త్రాంత యాయెను. విను అట్టి మహాకష్టనయమునక గలవారగును ప్రాసంగికము. పొరుషు విషాదము దిగ్భంగి, ప్రకృతికాశ్చరిగ్గ యుగ్ధము దారా తన బెంతకు రావలయునని కలుగంపెను. కాని, మహాపజను సుస్వర్గమున్నదై పాగ్యహీనునకు, విత్సనకృప మొనరించుట మోముచెలకపోయెను. మఱియు రెండవోరాత్రిమలు

తెప్పవాలకు, రణధూమియం దొక్కతగము విశ్రాంతి గానక, ప్రభవశ్రమనువనూడ గిడ్పడి డీలువడిన దారా యొకగంటయైన యూజుట గొనవలయును. అధికకాల మట విడియుటయు నసాధ్యము. యమభటులతోలు వైరు లనుడేలక ముచ్చె, యాతిరు కుర్రీత్రపానమునకుఁ బాటులయెను. కావున యువరాజు తండ్రి సన్నిధికిఁ బోకలక పోయెను.

దారా శీఘ్రముగ రాజధాని విడివలయును. కావున సజహాను తత్త్వము తిడుదిలిప్రయత్నము లొనరించెను. తన దవాగారమునుండి భవరాశి దీయించి యాశిని కంపుటయేగాక, దారాకు సర్వ సదుపాయము లొనరించి యాశిని యజ్ఞానుగ ర్తియై మెలగవలయునని ధీర్ణి దగ్ధపాలకునకు వర్తమాన మంపెను. దారా యొకచోము విక్రమించి యుండెను. అయ్యాల్యధిక జాదికస్తుతముమూత్రము గొని, పదిమంది భటులు చెంబ నకుఁజేరి, తన భార్య పుత్ర పౌత్రులతోడ సజహాను వల్లవి తీర్వమకురుదుడు మ్రుచ్చువలె రేయి మూడవజామున ధీర్ణి నగరమునకుఁ బ్రయాణమాయెను.

ఔరంగజేబు రెండుదినములలో వాగ్రాంగగరము సమీపించి, పదిదినము లొకనోపునందు విడిసియుండెను. ఆతనివేన యనుదినము వర్జిల్లుచుండెను. సాధారణ సైనికులును సాధారణోద్యోగులేగాక, మయ ప్రభావక ప్రముఖులుగూడ వాతని యండ తేరిరి. ఔరంగజేబునకుఁ బెన్నిధినలె దొరకిన విగ్ధులుయొక్క కుమారుడు కుసుఖా వాతని బహిరంగముగా వాక్రయించెను. నూతనాగతులను యథాక్రమంబున సంభావించుచు, దినేనమన రాజధానికే గడ్డుములు ఘటిల్లకుండ చూచునవారంతే బ్రహ్మకుండై యుండెను.

ఆరంభించుటకు సజహానును బహిరంగముగ ధిక్కరింపలేదు. పూజా, మురాదులవలె వారెడు నిజజన్మిప్రకటనాది యవివేకకార్యము లొనరింపలేద పొరుషుయాజ్ఞకు లెట్లధముగ విగ్ధుమైన దనె.

నివల్తుడును, తాను మహానేవానమేమిటాడె
 తోడ బయలుదేలి నల్తుడును, భర్తృభయద్ధము
 యశేవంతసేనామహారాజును గొట్టి విజయము
 పుడును, తుదకు 'సముగరు' యుద్ధమునందు
 భంజించి మహావిజయము జారంగనినల్తుడును
 కన విస్మయవర్తల క్షేప్తా యాతడు సమ
 భుండును. పితృవనసందర్శనార్థము తానకు
 పడ, వాడు యశేవంతునివలె, నేడు దారా
 ధావరోధ మొనరింపఁబూనుటచేతనే, వాటి
 డును దాను రణమాదరింపఁటసి వచ్చెనని
 తేలు సముగరు యుద్ధానంతరము మజహను
 అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరముగాఁ దనఁ కుమా
 డఁగోరి మజహను వాత్సల్యపూరితును సందే
 అనంతర మట్టి సందేశమేగాక, 'అలంగీరు'
 డయి) అను ప్రసిద్ధఖడ్గమును మఱి యశేక
 కముల గూడ నాతఁ డొప్పెను. పితృర్పన మొన
 మొదట సమృద్ధియు నారంగతేలు మఱు
 రాకరించెను. తండ్రి కుమారులు కలసి పరస్పర
 కము లొనరింపి వ్యూహకము పరిష్కరించు
 వాంఛనీయుమే యైనను, దారాపక్షపాతియగు
 తిన్న బంధంపఁబొన్ననని యారంగతే బయటానిం
 డించియు గాదు.

గ్రాదుగ మాక్రమించుటకు నారంగతేలు సందిద్ధ
 అరక్షితులకు నగరము సురువుగా నాతని
 యెను. ఇకఁదుగ మాక్రమించవలయును. ఔరంగ
 దుదితపన్నాహము లొనరించెను. మజహను
 తనదుర్గరక్షణ మొనరించుకొనఁ గృతనిర్వహణ
 దితప్రముఖములు కీసుముగ నొనరించెను. ఈ
 క నొక విషయము గమనింపవలయును.
 య పలుకులు పాటించుమేని, అతడు దారా
 య వైరము వహించియుండెను. తండ్రియొడ
 లావము లేకుండుటయేగాక, పితృవాత్సల్యము
 తలేనియట్లులే యాతడు మెలంగుచున్నాడును,
 రా యిపు డాగ్రానగరమున లేడుగదా!
 యు లేకున్నను, దుర్గాక్రమణ మొనరింపనున్న

యారంగతేలు యథాతత్వ మిపుడు పూర్తిగ వ్యక్తమా
 యెను. భ్రాతృసమర నాటకమునందీయని తృప్తియాంకము.
 పదునై దువందల బానిస ప్రత్యేకముక్తము దుర్గము
 నందుండెను. వారంబులు నవ్వజేడ్డులైనవి విశ్వసనీయులు.
 నేన యల్పమైన దుర్గకవృద్ధిపాకార పరిరక్షితిమై,
 వికాలపరిభ్రాపరివృత్తిమై, బహుళకేతిష్ఠి సమృద్ధమై దుర్గ
 ద్యమై యుండెను. ఔరంగతేలు గ్రీరంగులం బ్రప్ర భేదము
 నరింపఁజాలక పోయెను. పారంగములు తీసి, మందుంపి,
 గోడలు నిర్మింపు మొనరించుటయు నసాధ్యము. కష్ట
 సాధ్యులు పరిభ్రాతరణమొనరించి గోడలకగ్రాహక
 గడగిన సాహసులు కాక్రవాగ్ని గోళములచే నగ్గమైరి.
 కాపున బలవదాక్రమణ మసాధ్యమాయెను. ముట్టిడియే
 తరణ్యము. కాని యది దీర్ఘకాలమును. అంతఃకలన
 దారాను వీడి యాతని నేం సందయుమొనరింప నిచ్చుట
 యవివేకము. అట్టికిన్ద్రసమయమునందు ధీరంశుఁడగు
 నారంగతేలు తన మంత్రులతోడ మంతన మొనరించి,
 యొకమాట్టి సాయమున నానుహదుర్గము సురువుగా
 సాధించెను. అనేకరాజునుకుటలుటటిపానుఁడగు మజ
 హను మహూర్తమాక్రమనఁ దనప్రత్యేకకరిగాపాయెను.
 యమువాఁదీనీరము గొంపోవుటకు దుర్గమునందొక
 ద్వార మేర్పడియుండెను. ఔరంగతేలు ప్రేమలు సయ
 యముగనివట్టి యాకాష్మికముగా నాద్వారమాక్రమించిరి.
 అథియులు సురక్షితముగా దాగియుండి, యానంక కరు
 డించువారిని బడఁగొట్టుటకు రీలుకానందెను ఆకారణ
 మున నిర్మలనదీనీరము దుర్గమునకుఁ గట్టునడెను. ప్రక్కను
 యమునానది యుండుటవలన దుర్గస్థహాసము లుపయోగిం
 పమి నయ్యవి పాదపడెను. నిర్మలహిమాంబువులుద్రావు
 శ్రీయంతులకు, నన్నతోడోగ్యకలనము ఆ దుర్గలంబులు
 దుస్సహములాయెను. వారలేగాక, మహావైభవాకాం
 తుండల మజహను సహితము నికల్పప్రవేశజలహాస మొన
 రింపఁబడినవార డాయెను. అట్టి యపూర్వబాధాకరావ
 పకమున నాతఁ డొరంగతేలునకు ప్రాణి పంపిన పద్య
 భావము స్ఫుటియము. —

“కుమారా! కుమారా! సర్వము దైవాజ్ఞాబద్ధము;
 నా ప్రారాధనకు నేను విధి నేల నిందింపవలయు?”

న్నిటికను సహస్ర సహస్రనే వాధివాధుడై రాజల్లిన
రాజాజనకు నేడు గిన్నెడు జలము కరవాదాను!

హింసలు భవ్యాన్యులు. వారు తను నిత్యదేవ
లకు నిరంతర జలతగ్గులను బ్రీంతుడ; కుమారా!
నో! నేను తీవ్రబియ్యుండగి, జలమియక వాధించు
బన్నావు; నీవు వింతపాపాన్ముడియండవు!

కుమారా! నీ వత్తవనభాగ్యము కలంది గర్వ
పడకుము. ఈ ప్రపంచము విశ్వాపమాన్యము గర్వాంధుఁ
డైన ప్రమత్తుడవు గావలదు. అనిత్యమును నీజగముతమో
గకమునకుఁ గొంపొవు మాగ్గుమూత్రమి యని రోతం
కుము. దైవంతా నిమన్ముడైన మానవ దమావరణం
తుండైన మనుడని, నీకు నిత్యేంద్రియము ప్రాపించును."

కాని, కార్యకూరుడగు వారంగ జేపాత్రమున
మెత్తవడలేదు. షాజహానుమదల సైన్య మంతింకకు
క్రీణించుచుండెను. తన కమాదుని కాశిన్య పెట్టులైవఁ
కలంగింది ప్రసన్న నోరించి నవలయునని యా
న్యధరాజు బగున నొకదీపంబేళ మంపెను. ఔరంగ
జేబు తన ప్రవర్తనము నుద్ధించుకొనుచు, నిట్లు ప్రతి
పదేళము బంపెను. "కాని కారణములచేత భవీయ
విద్యుత్తన మొరింపజాలక పోతిని. దుర్గవ్యాగ ప్రవేశ
మనకు మా కమజ్జ నయదయదువేని వాయుమానము
కాయము: అప్పుడు నీ పన్నీధి కరుడెంది, నీ శేషపంచిన
ట్లు చేయుదుక, నీ కపాయము పొరయిపోదు."

షాజహాను దుర్గవ్యాగము తీయించెను. ఔరంగ
జేబు పైనికలు వెంటనే యందుఁ జొచ్చి, యాద్యార
మనేగాక, దుర్గ నంతయుఁ గూడ సాధిసవలరికొనిరి.
ంఖ్యాతితగ్గనసన్నాధమును షాజహాను మారంగజేబు
కు గురువుగాఁ జేర్చెను. అతని విశ్వసించిన షాజ
హాను-షాజహానుజ్యము తానించిన మహానేత తవరాజు
నియిందే, తనదగ్గమునందే బంధింపఁడైపోయెను.

ఔరంగజేబు తనమాట పాటించునేమోయని
షాజహాను యాతనిచేత కేగెను. ఆ సోఁరి వారాపక్ష
నియినను ఔరంగజేబు కృష్ణ తాళిమానములకుఁ
త్రయై మానసియయై యుండెను.

అలనాఁ చాకోకుల హేమగాత్రి యనలగ్గయై
మృతప్రాణయై పోనుటనపు డితరసోదరులవలె వారంగ
జేబుమాడ సోదరీపీతకార్య మత్యంతరమున పెడలియుండె
నుగదా ఆతఁడాపనుయమునను ద్యోగరహితుఁడగుటయు,
కరుణాపమద్రయను జహానారాయొక్క సాహాయ్యమున
వారఁడుద్యోగమునఁ బునఃప్రతిష్ఠించెనటయు మొదటి
వ్యాపమునఁ గాంచియుంటిమి ఔరంగజేబు తనతండ్రిని
దక్కను ప్రతినిధిత్వమునందలి జనకుఁ డకారణముగఁ దన
పై గిరిసి యనుమానించి మిక్కిలి యుపమానించుచుండెని
మింపించును జహానారాజే తన హృదయారాఁడును పెరిసి
యుండెను. అట్టి జహానారా యిపు ఔరంగజేబును గాంచి
సోదరప్రేమపురస్కృత్యయై యాతనికి హితముపదేశం
చెను. కేవలగోతోపదేశమేకాక, యాతనికిఁ గడ్డలభ
కరమునపనిది సామ్రాజ్యవిభాగముగూడ మూచించెను.
పరబాబు, బంగాళా, నుజరాతూరాష్ట్రములు నమిసగా
వారా షాజా మూరారులకున, దక్కనురాష్ట్రము ఔ
రంగజేబు కుమారునకును బండియిచ్చి, ఔరంగజేబు
యవరాజునిదగ్గుద్యుడై తిక్కుంగలభేము బాటింప
వలయునని బలిశిష్టాధిపతిని ద్యోంపవలయునని జహాహా
నారా బలిమి లేచె. వారా హైందవముతాభిన్నాఁడై
నీతిగాహ్యుఁడాయెఁ గావున వానింబట్టి వధింయఁజాలకు
దాను నిష్పీర్చున మొనరింపనని యారంగజేబు బదులా
డెను. ఐనను, కుసురాశియను జహానారామాట ద్రోసి
నేయఁజాలక యాతఁడు జనకుఁ గాంచుట కియ్యోగివెను.

కాని ఔరంగజేబు వారాను వధింపవలయును;
షాజహాను నిధికారరహితునిగ, స్వాతంత్ర్యరహితునిగనే
యంచవలయును; రాజ్యము నిక్యాతనము; నెమ్మంటక
ముగాకుండ రాజత్వము నిరాపూటముగా సాగలేదు.
కావున, తాను బంధించిన జనకుని గాంచుట నిరర్థము,
ఆయుక్తము, రాజశీతి విరుద్ధము. ఐనను, ఆతఁడు
లోకానుభవములకు వహితాన్యుఁడగుటచేత, నిత్యసన్నిధిఁ
తోవువానివలె గజాయాధుఁడై వైభవముతోడ దుర్గము
నకుఁ బ్రయాణమాయెను. అసమయమున వయస్సభాను
పాయాయాధుఁడై పరలెననచ్చి, అంతియను బ్రవేశం
యనంతనే షాజహానుయొక్క తర్రారుబాత్రిప్రీతి

వధింతురని వెలిసింది యాతని వారించెను. ఆసమ
నే, మజహానానిన అడుదెంచి, యొకబాటారం
కందిచ్చెను. అయ్యది పొదుమ దారాకు వ్రాసె
ంబి సమాచారము గనునింతము—దారా! నీవు
నే యుండము. నీకు గావలయు ధాము నేని
గలవు. ఇదటిస్తూపకము నేనే పరిష్కరిం
నీవు సిగ్గిచ్చివైయె యెటునే భద్రముగ నుండు
నకునీ పూతుకస్యఖివము పుష్పహయోగదా!
వారి జాడతోవుట యపంబుము! బైరంగ
యెరిగి దారానుండిరమున విడిచెను, మజ
గధము కరివరిమాయె!

బైరంగజేలు యు— యపూర్వము, అపూర్వము.
సిద్ధిపంద్యకర్థము తురప్రకే మొనరించట,
గర్భము సమీపించునభిదు మయి ప్రభాను ప్రత్య
యట్లు వారిందు, అదే గయయెనకు విశ్వా
యెను మజహానానిన దారా కియవలసిన
రంగజేలున కందిచ్చుట—తాన్వికేవయంభు
కాకతానియముకంటె విశేషస్వాతముగ
యెను. బైరంగజే దిట్టియపామును లశికలులు
ంచెను అయ్యరి మన్యుదురెలియగలవు.
రాజదాని స్వాధీనమాయెను. పొదుమ బండికృ
యెను. బైరంగజేలు ప్రతిష్ఠ దశాధికమాయెను.
యొక భాదినవ్రాట్టని పుష్పహయెను. విను
కరీటధారగ మొనరింపక యాతడు ప్రభుత్వము
వహించి, గొత్తుదర్బారు గాంచి, తన శాశ్ర
దిన పతేరుమెదలని సామ్రాజ్యోన్నతోద్యో
ముదికముగ సంభావించెను. రెండుదినములలో
సేర్పిలులన్నీయు నొనరింది, దారాను వెన్నా
యారెడు 18 తారీఖన బయలుదేరినా.

దారా పూజా లడంగినఁ గాని యోరంగజేలు
నిగ్గపడకేరదు. ఆవారణమున నామహానా
త్రాంతి కాళింపక శీఘ్రముగఁ దదుగ్రహర్యని
క్రముగాఁ గృత్యోన్మోదాయెను.

దాని, దారా పూజాలు గాక మురాదే భాత్య
కే బ్రథమేంధన మాయెను. మురాదు విశేక

మంతుడై వేదియండివనో శమాదండికో చెప్పు
బాలము కాని యాకనిష్టసోదరు దివలపన్న హితమును
కలభముమాడ్కి తమకుటలు చెచ్చుకొనిననాదాయెను.

మురాదుప్యభావము పూర్వ మునెనేయుం
టిమి. పొదుమ వ్యాధిపీడితుఁ దాయెనని తెలిసింపరా
యాతఁ డమితో త్యాసామునఁ గరీటధారగ మొనరించిన
కేవలము గండియేయుంటిమి. కాని యాతఁ డొరం
గజేలుతోడఁ గలసింపంతనే యాతని నాయకత్వమున
కొడఁబడి తదమనుగులుగఁ బ్రవర్తించెను. బైరంగజే
జాకస్యకు కేవలసిద్ధినినివెను, నీతిబాహ్యుడగు
దారాను దండించు నిష్కామగృ మొనరి ప బూన
నానిలెను వర్తించెను. మరానున కర్ధసామ్రాజ్యమిస్తు
వని యొకసారి చెప్పెను. సముగరు యుద్ధాంకిరము
తెనపాదకాని యద్వితీయపశాక్రమును పనిచితముగ
ప్రకాశించి, యాతని రాజస్వము కాటికండియఁ
త్రారఁభమాయెనని యాతఁడు కను ప్రీతికరముగఁ బలి
కెను. మురాదు హర్షి నోలరాడెను.

కాని సముగరుయందతుతోడ సారంగజేలు ప్రతి
ష్ఠాగిష్ఠుఁ దాయెను. రాజనాయకుడు కాని కుడి
కార మాతని అధీనమాయెను. మురాదు క్రొవపకం
పితుఁ దాయెను. తనతోడి సోదరుడు, తనవశాయ
మాన విజయములు గాంచిన సోదరుడు, తన కర్ధసా
మ్రాజ్య మిచ్చెనని యొడఁబడిన సోదరుడు తనదసామ్రా
జ్య మంతయుఁ బట్టుకుగట్టుకట్లు భ్రమకొల్పిన యోరం
గజే దిత్తుకు పిప్పిర్చుంబడడై, తన్మహాధికారవైభవా
క్రాంతుడై, పర్రజనంబులొడఁదాయెను. తన బ్రకం
సించునా తస్యకు లేకు. మురాదుదిట్ట హిన్యానలతప్ర
మాయెను. అనియాయేగాక యనుమానముగూడ వాతని
గలంచెను. తానిక మకేషించినచో దనకర్ధరాజ్య
మొక జిక్కదని భీర్తి క్తుతిపరాయణులవలన గన్వంది
యాయాదుకు రాజ్యపంపాదన ప్రయత్నము లొనరి చె

మురాదు తంపైవ్యము తెచ్చుకేసెను. బైరంగ
జేలు శాశ్రయించిన సైనికలకు పధికవేతం మిత్తునని కొం
దటి వారం దాకర్చి చెను. బైరంగజేలు కరివరిమాయెను

దండబాలక మజిలీందలు మురాదుకు తేరిరి. అతనినేన
 మునుగా నిరుదానీ లాయెను. బొరంగజేలునలె నాతఁ
 గూడ వర్షాదు గారింది, తనవారలకు దిరుగము
 పంపెను. తన కాతఁ బొరంగజేలును దర్శించుటగూడ
 నిన్న చెను.

కాని యొరంగజేలుతోఁ బాలు ము రా దు
 డ బయలుదేఱెను. అనిశిధిరము ప్రశ్నోక్తముగ
 ర్పన మందెను. అతనినేని యంతయు వానితోడనే
 పంపెను. మురాదు సేవాపాలన మెఱుంగని కారణ
 న వాతని పైరిటలు నిగ్గుయముగా నత్యధారము
 పరించుచుఁ బ్రజాపీడిన నూరింపఁ దొడగిరి.
 బొరంగజేలు వారిని వారింపఁబాలక బాయెను. దారాను
 వ్వాడు సేవాని యట్టి యాగడము కల్లు పనించెను?
 రాదు సేయందలి యశిష్ఠ యంటునిగోరూపలెఁ దన
 కుగూడ సోకవచ్చును. మిఠియుఁ దనయున్నతి
 గాంపక తనవెంటనే మహాప్రత్యక్షుతోడ వెంటియుండు
 గరుడను పనుయముకాది యాతని వెదిరింపవచ్చును.
 జీవాని యానికి యపొనుకరము. కావున నంత
 ధానంపక్షుడగు బొరంగజేలు భయంకరమాట్టి
 యును నా ప్రాత్యక్షంబకమును నులావుకాఁ దల
 చెను.

ధనము చాలవరి మురాదు చికాకు పడుచుండెను.
 డనే యొరంగజేలు అంతి యశ్వమును, అం
 దుల యావ్యములను బంపెను. యాదాంతర ములను
 కింధంబులగాని మాడవరా లిస్తునిగూడ వాతఁ
 కుయ మెఱుగించినంతనే మురాదు సరిపెరిగిననని
 కక్కుసారి యుప్పొంగెను. అతని క్రోధావమానములు
 పెరిగెను. హృదయము యథాప్రాప్తిప్రేమప్రభావ
 యెను. బొరంగజేలుకాని నోక వాడును మిడునకుఁ దిరి
 గ, అనుమానములనో యనుచురల హితములననో
 తఁ దుపేక్షింప, బొరంగజేలు నులలకులల నాహ్వా
 చెను. ఒక వాడు మురాదు వేలుకుఁజోయి, తనవంత
 నిచ్చి పేరెగవన నప్రయత్నముగా ప్రాశ్నోకిరము
 నేరించెను. బొరంగజేలు నానందవరముండె యాతని
 యశ్వంతర మునరమునకుఁ గొంతయి, ముఖానీగు

వొనరించి, కుట్ర ముని యాతని వెంతయేని గొరవించెను.
 ఆమందభాగ్యుఁ డవంతరము భోజన మారగింది, తనయల
 పట పాయునట్లు మధురపము ద్రావిత్రావి శయ్యగతు,
 దాయెను. ఒకకోవలి యూరుపంపాపన మొనరింపఁ
 పాతఁడు గాధ నిద్రాపకుఁడాయెను. మురాదు కనవిల్చి
 మానునకి ఆకాంత లేదు; అతని యాయధములు లేవు.
 సాయుధులగు బొరంగజేలు భటులనుఁ గాంచి యాతఁడు
 భీతిప్రాంకుండై, ప్రబోధితుండై, నిరాశాబరిత్ర
 ధోజేతమున దన మన్నను మాపింపఁ దొడగెను. అతఁ
 దాచాటుననే యుండి యిట్లు బయలుదెను—“తమ్ముడా!
 నీవు అవిజేతై గర్వాశిరేకమున నొడవెఱుంగక ప్రజా
 పీడిన మొనరించుచుంటివి. నీకతిమున శతకాంతి భంగ
 పడును. ప్రజలు ప్రభుత్వరిముఖు లగుదురు. కావున నీవు
 కొన్నిదినములు నిర్బంతగ, నిర్భాగముగా, హాయిగ
 నొకయూరి నొంగి యుండువేని, నేఁ జేయవలసినకార్యము
 తిఱవ యవంతరము నీవు రాజ్యాధిపతుడవు కాంగ
 లవు. అభ్యధా తలంపకుము. పరమాత్మునితోడు! నీకనా
 యము దలపెట్టుచాడఁ గాను. దైవమును విశ్వకింబ్రుము.
 వివేకవెంటుడవు గమ్ము. భయనిచారములు దిక్కి
 యుండుము.

మురాదునకు మువ్వనిగేము దగిలింది. యేనులకు
 విడు మూసిన వల్లకియందుఁ గూర్పుండఁజెట్టి, విభా
 సేసతోడి బొరంగజేలు వాతని సలిమగరు దుగ్గయన కంపి
 యందు బంధించెను. మురాదుపరివార మింకను బొరంగ
 జేలుకెదిరమున నాతినిగోలుండ నిరీక్షించుచుండెను.
 మురా దాకోహించిన గడయతోఁ బాలుమలీమూడింటివి
 గూడ వాపయముననే ఆనుల్లటబది, వానిని విగిలిన
 మూడు దిక్కులకు బంపెను. ఆయిపాయముచేత మురా
 డుబోయెనో యెవ్వరికెఁ దెలియకుండెను.

మఱువారు మురాదునేన యంతయు బొరంగ
 జేలు నాశ్రయించెను. తమస్వామివలనమునకుఁ దొప్పి
 డిన విశ్వాసభూతికులు బహుమానములు వడసెరి. బొరంగ
 జేలు నిర్బలచిత్తుండై దారాను వెంటాడెను.

అందుకాను ఆ తర్జున దారా ధిల్లీనగరము
 చేరెను. మగ్గ బద్ధమునఁ గూడుచు వచ్చినసేన గొంబు

యేను. ఆ రాజధానియందుండి నేనలు సమకూర్చు
ని షూబాపై దాడిచేసిన తన కుమారుడును మరే
ను ఆరుదెంచునటు కేదియుండి, యపు డొరంగ
ను దాడులయినని యంత డేర్చుచుకొనెను.
రా తిరుచిప్రయత్నము లానరించెను.

కాని ఔరంగజేబుతోడి వ్యవహార మసాధారణ
కది. అంత కీస్రుముగ వాగ్రాగర మాతని యధీన
వని దారా యుకొనలేదు. ఆవార్త తెలిసినంతనే
జభాంతుడై యాతడు తిరువనకార్యాలయ
వరించెను. ఆతని నేన యల్పముగలుచేర వపుడే
రంగజేబును నిరోధింపగడంగుట యసంబధము,
ంభవము. కాని, దారాకుమారుడగు మలేమాను
వాను జయించి ౨౨౦౦౦ నేనతోడఁ దూర్పున
డెను. కాని నటుఁ బాటే దుర్భేద్యులగు నల్లా బాదు
శమున విడిచి, షూబాసాహాయ్య మపేక్షించి యారం
బును దాడవలయునా? కాని, షూబా దారా
కుపు; ఆతని పుత్రుగిచ్చే నోటువడిన షూబా ద్వీనిజీ
క్రొధముతోడ షూర్ణిలుచుండును. అట్టివాఁడు
రంగజేబునకుఁ దోడ్పడుట సహజము. కావున
కు పంబాబుజేతమునకుఁ బోవుట వాంఛనీయును
ంది, యారంగజేబును దప్పించుకొని తమ లాహోరు
మునఁ గలియునలయునని తనకుమారునకు దారా
నెను. పంబా బాతని రాష్ట్రము; తత్పాలకుఁడు విశ్వ
ముఁడు; లాహోరు దుర్గుమనందుఁ గోటిరూప్యము
రణోపకరణము లధికముగనుకొడఁ గలవు. ఆ
యోధజనానాశుగులవలన పేనాదించయము
కులభవము. కాని నిర్దుము లారంభముననేని
గా మసాధ్యమగును కావున, నోకవారముదిన
రాత్రును ఢిల్లీయందుండి, పొదుము క్షేప్యమహ

కుడు పదిలేల సైన్యముతోడఁ బంబాబునకుఁ బలాయన
మొనరించెను.

ఔరంగజేబు ౧౩-వ తారీఖున వాగ్రాగరము
నుండి బయలుదేఱెఁగదా, దారా ఢిల్లీ నగరము నీడిన
వార్త రెండుమాఁడు దినములలోఁ దెలియించెను. తన
వంతర మీ మురారు బందీకృతుఁడాయెను. దాను దారానే
వెన్నాడఁబడిన యువనములేదని యెంచి. బహదూరు
ఖాను అనువాని వండులకు నియోగించెను. ప్రసిద్ధులగు
నల్లాబాద దుర్గాక్రమణమునకు కేటొకని నంపెను. మిగ
లిన నేనయంతయుఁ గొంతకాలము విక్రాంతి గాంచెను.

అట్టివిక్రాంతి యారంగజేబునకుఁ గడునవసరమై
యందెక. ప్రభుత్వనిర్వహణము కులభిసాధ్యముకాదు.
సాజహానుతోఁ బాటు వాతని ప్రభుత్వమును కిక్కిరమా
యెను. ఔరంగజేబు మాతప్రభుత్వనిర్వాహ మొన
రింపజరుగును. లేదేని దేశముండుట నరాజకము ప్రబ
లుక. అతఁడు ప్రజావిశ్వాసహీనుడగును. కాన
వాతను రాజ్యాధికారము బ్రత్యక్షముగ నహించి యథా
రాజ్యపాలన మొనరింపవలయును. తాను సాజహానును
బంధించి, యింకను వ్యాజరహితముగ పెరింగఁ
జాదుట యసంబధము. ఔరంగజేబు కీస్రుముగఁ గిరిట
ధారణ మొనరించి పాత్రాజ్యపాలన మొనరించుటయే
యిత నవశ్యోక్త్యయము *.

కార్యమూఁడును ఔరంగజేబు ఆడంబర ముచే
క్షింపడు. అపు డసకామునూడెను లేదు. కావున
బ్రోగిష్టా-లేర్పఱచిన సుముహూర్తమున ఢిల్లీ నగర
నిమిషమున నామహాకూరుఁడు విరాజింబరముగా సింహా
సన మాకోహించి అలంగిరు పొదుము, గాడితను దిక్కు
ములు దార్చెను.

'Cf. "At last the time had come for Aurangazib to throw away the mask and
y realise his long-cherished ambition. The gaoler of Shah Jahan could not pretend
e was only conductnig the administration as that Emperor's faithful servant
bedient agent....."
J. N. SARKAR.

విద్యుదగు దగ్గరికి వెళ్ళి సుహాగి చెడితే ఏదో ఒక జబ్బు కనిపెట్టి ఆన. ఆధారంగా అతడు కొంత కాలం జీవితయాత్ర నడుపుతాడు. నాడబ్బులో ఏన్న త్తిలో ఉన్న వాడైనా సరే సుహాగిగానే చెల్లనట్లు చేడబ్బులాగక మానడు. ఈ సంగతి నాకు అనుభవకే ద్యమైనా సంగతి తలచుకొని వాళ్లతో పోర్చి చూచు కొని గట్టిగా ఆలోచించడం మొదలు పెట్టాను. నేను మాత్రం ఎందుకు డబ్బు గడించకూడ దనుకొన్నాను. అయితే మంచి చెడ్డా అక్కర్లేదా, ధర్మం అధర్మం లేదా అనుకొన్నాను. పాశ్చాత్యుల గీకవైధిమంతో మరుస్తూ ఉన్న ఈ కాలంలో అటువంటి కుతర్కాలు పెట్టుకోవడం మూర్ఖం అనిపించింది.

ఇక నేను డబ్బు సంపాదించే మార్గా లేమీటా అని ఆలోచించాను. కవులు చాలామంది నాన్న మీ రులు. వాళ్లు తప్పకుండా వాళ్లు వ్రాసిన పద్యాలు నాదగ్గకి తీసుకువచ్చి “చూడండి ఇది కొంచెం చదివి మీ అభిప్రాయం తెలియజేయండి. కొంచెం తొందరగా వ్రాయడంవల్ల అక్కడక్కడ దోపాటుకూడా పడితం టాయి. కొంచెం బాగ్గత్తిగా చదివి అక్కడక్కడ తప్పులన్నవిట మామూలు పెట్టండి” అని అంటాడు.

ఎవరోకని ఏదో గడ్డం రాస్తే నే నెందుకు వద నారి? నేనెందుకు అభిప్రాయం ఇవ్వాలి? నే నెందుకు తప్పులు చూపించాలి? ఈ క్రిమితో నేను పడడమెం దుకు! దావ్యుగా దగ్గరికి వెళ్లి “చూడండి దావ్యు గారూ నే నో జబ్బు సంపాదించాను. కొంచెం బాగ్గ త్తిగా పరీక్ష చేసి ఏదై నామందు ఇప్పించండి” అంటే చివరకే ఇస్తారా మను? నేను మాత్రం చివరకే ఎందుకు

చెయ్యాలి? అందుచేత ఈ పనికి నేను కూడా కొంతటి వాణ్ణి చెయ్యాలి అని ఒక మామాయిఫీ ఏర్పాటు చేస్తాను అంటే. అప్పుడు బీడ్లర్ల! దాక్టర్ల! అడిగిన డబ్బు అడిగివంటలో తెచ్చి ఇచ్చినట్లు నాకు ఈ మా మాయి మహాద్భాగ్యం ఇస్తాదా! ఇయ్యకు. ఇయ్యకు అంటాడు గదా “వ్యాయమేనా మహాశయా, యువంజీ పనులు చెయ్యడం? మిమ్మల్ని అభిప్రాయం అడిగి అదో గౌరవం అంటే భావించుకోక క్రింది భావించి డబ్బు అడుగుతా రండి? నా పద్యం మీద అభిప్రాయం ఇచ్చినట్లయితే ఆ అభిప్రాయం నేను పుస్తకం లు అమ్మి చేస్తానే! దానిల్లో మీ కొంత ఖననం మీ అభిప్రాయం అమ్మి నేనెందుకు నే నోక చెప్పి అయితే మిమ్మల్ని అడగక! ఆ మాత్రం కృష్ణ అక్కర్లేవా? నేను మీ దగ్గర అభిప్రాయం పుచ్చు కొని ప్రకటించేనంటే రేపటి నుంచి ఎంతమంది మీ అభిప్రాయం కోసం ఉత్తరాలు వ్రాస్తారు? అవిరకాలంటే మీ కొత్త దిగంత విక్రమం కాదా? ఇప్పుడు అభిప్రాయం అడిగితే డబ్బుకావా అంటున్నాడు. ముందు పచ్చి భాలు మీ రాలోచించండి లేదు. మీరు అభిప్రాయం రాసుడం కనుక ముండా అలవాటుపడ్డట్లయితే గ్రంథాల ముందుముందు మీ చేత ఉపాధాతాలు, పీఠికలు ముందుమాటలు, మున్నుడులు మొలై నవి ఎన్నై వ్రాయించుకొంటారు. ఉపాధాతాదులు వ్రాయించి పరిపాటిగా జరిగిందంటే కొంతకాలం పాటు మీరు పంతులై పుకదా! ఈలోపుగా మీరు వ్యాసహితో భావ తీర్చి దులాగా పరిశుభ్రమైన కావచ్చునూడాను తి వారినంగరి ఆలోచించండి. మీకు బ్రయం అంటే జరిగి మొదలు దివ. పరీక్షలవరకూ పరీక్షపత్రాలు ఇవ్వమని యూనివర్సిటీలో నెడిమి పథ్యం కావచ్చు. దొంగిల్లా డబ్బు సంపాదించవచ్చు. వేధ యాపాయికోసం ఇప్పు కక్కుర్తి పడతాదులంటే రాసుడే ఈ ప్రభుమంతా అలా

ఇటువంటి మన స్థాయి సీతో మాట్లాడకానీ నచ్చి
నప్పుడు వాళ్ళ ద్వారాంటి అంటుంటి బిక్కింటి మామయ
నొచ్చిన సీత అద్భుతం కానది నీకు ఉందిరా? ఎందుకీ?

జోహానా? నాగరికం వాగరికం అంటారే.
... ఫీజు ఏర్పాటు చేసి నాగరికం ఏమి నాగరికం?
అంటే దేనినైనా దిబ్బు ఇస్తుంటే అదే పని అవుతుంది.
... పరిష్కారం. అందుచేత మనము చేసే పను
... తీసుకుంటే దిబ్బు రాబట్టడానికి మనం ప్రయత్నం
... ఉండాలి.

... అంటే,
“కామయ్యగారూ! ఏకాదశి ఎప్పుడంటే” అంటే
“అర్ధరాత్రి”
“లేదు కుట్టింది పంతులుగారు! ముందు ఉంచా”
... ఫీజు “పాపాలు”
“సంకాయలు వికే ఏలా పుచ్చుకొన్నాను బహు
... అంటే ఫీజు “కాదు”

“పై మెంకయింది” అంటే “అర్ధరాత్రి”
“రైలు దేవుడుకు దారి ఇవేనా” అంటే ఫీజు
...
“ఈవేళ వికే పా లేదుంటే” అంటే ఫీజు “అర్ధ
...
“ఈవేళ మీటింగు ఎప్పుడంటే” అంటే “అర్ధరాత్రి”

“అంతా బాగున్నారా” అంటే ఫీజు “లేదు”
ఈరీతిగా ఫీజు ఏర్పాటు చేసుకొని పుచ్చుకో
ముంది. “వికోడవాలకి ఒక మాత్ర ఇవ్వండి
... గారూ” అంటే ఆయన తావాతుననుకుంది
... వేదో, పాపాల మాత్రకు పుచ్చుకొంటాన్నట్లే
... పుచ్చుకోవచ్చును. ఇందులో ఇంకా రహస్యం
... కొందరు బుద్ధిమంతులు సాంఘికాధారముగా
... తేలికైన, తెలియనివిన విషయాలనుకుంది
... వేస్తూ ఉంటారు. అటుంటి ప్రశ్నలకు సమా
... చెప్పవలసింది ఫీజు ఎక్కువగా అప్పుకోవడం
... అంటే అది చెప్పకొచ్చుతుంది.

“అమృతాంజనం తలనోట్టికి మంచిమంచేనా”
... ఫీజు “పదిరూపాయలు”

“గరిష్ఠం చేసేవాళ్ళకి ఉద్యోగాలు ఎందుకు
దొరకవండి” అంటే ఫీజు “అయిదురూపాయలు”

“ఇంగ్లీషు చదువుకొన్నవాళ్ళకి ఇంగ్లీషువాం
ఉండదా” అంటే ఫీజు “ఇరవై రూపాయలు.” “బాగు
... కిచ్చే కాలస్తాం” అంటే ఫీజు “పాతికరూపా
యలు.”

అయితే కొందరికి నమకు తెలిసిన విషయాలు
ఇతరుకు అత్యుచం అధర్మంగా తోచవచ్చును. ఈకా
లంలో ప్రియమైన వాళ్ళు ఉపాధ్యాయులు, సంగీతపాట
... నాటకాలవాళ్ళు, చిత్రలేఖకులు ఇత్యాది అంద
... ఈవ్యాపారమే చేస్తున్నాడు కాబట్టి ఇందులో
... తప్పదు.

ఇదిగో మనపాలకులయిన ఇంగ్లీషువాళ్ళు మనకు
అనుగ్రహప్రాయాలు కాబట్టి వాళ్ళు ఇటువంటి పనులు
బాహ్యంగా చేస్తున్నాడు కాబట్టి మనమూ వారను
యించి సేర్వకోవచ్చునుగా! యథా రాజా యథా ప్రజా
అనే ఆలోచన ఉండవలసి ఉంది!

ఇక ఓట్లు ఇచ్చినందుకు తాము నువ్వంది
ఉపాధి ఇవ్వమని మొనరికొని నందలకొద్ది రూపాయలు
ఫీజు పుచ్చుకొనినెవరూ దేశాభ్యుదయి ముందుకు వేళ
చెప్ప నక్కరలేదు.

ఆదాయము వృద్ధిచేసుకోవడమే పరమావధిగా
పెట్టుకొన్న గర్వ మెంటువారికి రివిన్యూ వృద్ధిచెందే
మాధ్యమము నూర్చిస్తాను. ఇటువంటి పరమోపకారం
గర్వ మెంటువారికి నేను చేస్తాఉన్నందుకు నాకు
ఒక రావుబహదూర్ దివాకరుబాదర్ దిగురు వారు
దయచేస్తారని ఆశించుకొని ఉండవలసి అత్యంత కావని
బుద్ధిమంతులు బాహించుకొందురు గా! ఒకవేళ అటు
వంటి విరుదులు ఇటుంటి సందర్భాల్లో న్యాయం సమం
జసం కాని వారికి తోచినట్లయితే అధినిపక్షం ఒక
క మీతికమేనా దయచేస్తారని అనుకుంటున్నాను.
... వారి వారి చిత్రిం నాభాగ్యం. ఇక నేను నూదించే
... లేదుంటే:

దేశములో ఈ కాలములో కవులూ, సవి
దా, కవికలూ మొదలైన గ్రంథకర్తలమ్మ
లూ, మూలము వ్రాసే గ్రంథకర్తలమ్మ
లూగా వృద్ధి చెందుతున్నాడు. వారి వృత్తకాలు
వారికి ప్రశ్నకంగా కొన్ని కంపెనీలు ఏర్ప
అకంపెనీల దగ్గరమందినీ, గ్రంథకర్తల దగ్గ
నీ ముఖ్యంగా పన్ను విమోచనయవచ్చు.
ఈ రీతిని వృద్ధిచేసుకోవచ్చు.

క. నల్లనందు, కల్లు, సారాయి, గంబాయి
న పన్నుల తయారు, అన్యులము విషయమై
పంటువారు పన్నులు విధిస్తున్నాడు. సంఘ
విధివల్ల అవకారం కలుగునీ, పన్నులు విధించి
వచ్చుగా పంచేసివ్వలనే ఉద్దేశము కాంగిం
పజను తానుపడుదనీ వారు అనుకోవడము
విమోచనానే ఉన్నది.

ఈ విషయగానే పాఠమునకు ఉపద్రవము కలి
పికో పనుల వారు పరిమరించి రివియూ వృద్ధి
వచ్చు. మండేములో ఇప్పుడు ఏదేములో
పరిమరించి విచ్చగాళ్లు ఉన్నాడు. ఇంటింటికి
వచ్చాకుల విచ్చగాళ్లుగాక రైల్వేను అక్రయించు
వాళ్లు, తీర్థాలను అక్రయించుకు బదిలేవాళ్లు,
ప పన్నుల వాక్రయించుకు బదిలేవాళ్లు అనేక,
ఉంటున్నారు. ఇదిగాక తను అంధవ్యయతో
టికో, తన కురూపముతో శీవవాధారముగా
ని బదిలేవాళ్లుమ్మ, అవాధిగా పంపరం
విచ్చమెత్తడమే వృద్ధిగా గలవాళ్లుమ్మ,
చెప్పడము సోదరేప్పడము మొదలైన తమ
శీవవాధారముగా తెట్టుకొని విచ్చ మెత్తే
లక్షలాది గలరు. కీడుగాక కొందరు విచ్చ
లకు సే చేయుటకుగాను కొందరు వాకరులను
చేసుకొని, తాము ఏ బంకిలోనో నున్ను
రులచే ఆ బంకి లాంగింపకంటూ ఉయూరూ
పు మెత్తకంటూ తమ వాకరులకు ఒప్పు
నిస్తూ కాలక్షేపం చెయ్యడం కూడా కన్దు.

ఇంతమంది విచ్చగాళ్లు మండేములో ఉండి దాన
తత్వములకు పుణ్యము సంపాదించి చెప్పతూ వ్యంగవ్యాసక
వాటాను వదలిస్తూ ఉండగా కీరినిగరించి ఇంకా
పన్ను పరిశోధనల జాపకుండము చాలా కోపనీకు
మైన విషయము. తక్కువకొన్ని బావుకొనవిషయకు
గాను ముమ్మారు ఈవిచ్చగాళ్లు మెక్క అవాయవ్యరూ
దులకునుండి రెక్కలు రియాయచేయాలిక్కనీ. ఈ
కార్యమును దెట్టులేని పరిశోధనలు పూనుకొని పరి
చేయడము కష్టపాత్యము కాట్టి దొరతడమువారు ఒక
కమిషన్ ఏర్పాటుచేస్తే బాగుంటుంది. ఆకమిషన్కు
ఇంగ్లాండు దొరలు పదియింగ్లీ, ఇండియాలో ఒక
ప్రావ్యాసుకూ, అమరులను ప్రావ్యాసేరులూ, ఒక
మరాఠ్మహాయకూ, ఒక క్రైస్తవుకూ, ఒక సోదరీయనే
ఉంటే బాగుంటుందని తోడుంది. ఈకమిషన్కు నైరు
మకుగా ఒక ఇంగ్లాండు దొరకు ఏర్పాటుచేయవచ్చును.
ఇందుకుగాను వాగులపైలకూపాయలు గవర్న మెంటు
వారు బడ్జెటులోనంది కాంక్షనుచేస్తానని వచ్చుకము. ఈ
కమిషన్కు గవర్న మెంటువారు అన్ని పనులాయలూ
చెయ్యాలెను. పానులు విరికి పోయెము చెయ్యాలెను.
రైల్వేకంపెనీవారు ప్రతేకముగా ఏకోపం కొన్ని
బడ్జెట్ పంపించాలెను. కీరు హిందూశీకం ఆసీరుహిమా
చలము సంపాదించి అందరు విచ్చగాళ్ల సాక్ష్యము వచ్చు
కొని, తరువాత వారందరూ సంప్రదించుకొని ఒకస్టేటు
మెంటు ప్రకటించవలసి ఉన్నది. దానిలో ముఖ్యముగా
విచ్చగాళ్ల ఆవాయవ్యకవట్టికలూ, వారివారినిగ్లాదులు,
వారివారివిద్యలూ, జన్మలూ, వానినివాసములు మొద
లైనవిషయము లుండాలెను.

తరువాత గవర్న మెంటువారు ఈవిషయమున్నీ
పరికించి విచ్చగాళ్ల మీద పన్ను విధించాలని ఉన్నది.
పన్ను విధించేటప్పుడు మూలం గవర్న మెంటువారు
ప్రావ్యాసాప్రావ్యాసముసాగ్, హిందూమరాఠ్మహాయక
పనులూ విచ్చగాళ్లుగ్గరగా పనులూ మొదలైన
పనులూ మనస్సుగా తెట్టుకొని ప్రావ్యాసులకు
ఎక్కువగానూ, ప్రావ్యాసేరులకు తక్కువగానూ,
నిమ్మలకులకు మరి తక్కువగానూ పన్ను విధించ

క్రిందవిజ్ఞానవ్యవస్థమునకు అష్టాధ్యాయుని గుఱించి వ్యావమునాయుచుండ “పాణిని” లోని ఒకసూత్రము వాద్యస్థి నాకర్షించెను. రెండవ అర్థమున “కుమారశ్రమణాదిభిః” అను సూత్రము [II.1-70] కలదు. కుమార పదము శ్రమణాదిగణముతో చేరి లిత్తురుష సమాసమున సమస్తమగును అని యాసూత్రమున కర్థమని చెప్పటలో భాష్యకారు లందఱు ఏకీభవించుచున్నారు. శ్రమణా, ప్రవణితా, కులటా, గభికాదీ, తాపనీ, దానీ, బంధకీ, అధ్యాపక, అభిరూపక, పండిత, పటు, మృద, కుశల, చల, నిపుణపదములు శ్రమణాదిగణములోనివి¹. ఈపదము లన్నియు పంచద్రవివశతాబ్దిరాటి చర్థమానుని “గుణరత్న మహోదధి”లోను, ఏడవశతాబ్దిరాటి “కాశికావృత్తి”లోను పేర్కొనబడినవి. ప్రాయిక

ముగ లొమ్మిదవశతాబ్దిరాటిది కాదగు “శాకటాయనవ్యాకరణము”నను, క్రీ. శ. అయిదవ శతాబ్దికి పరవాదిది కావలసిన “శైలేంద్ర వ్యాకరణము”నను ఈపాణినిసూత్రమవంటిదే యొకసూత్రము కలదు. వృత్తిలోను, మహాభాష్యమునను ఈసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము లేదు; అందువలన కాలత్యాయన, పఠంజలులప్రకారము ఈసూత్రార్థ మేదో తెలిసికొన వీలుకాకయున్నది.

సాధారణముగా ఈసూత్రముక్రింద నీయబడు ఉదాహరణము లివి: కుమారీశ్రమణా కుమారశ్రమణా (కాశికా); కుమారీ చాసో శ్రమణాచ కుమారశ్రమణా, కుమారప్రవణితా (గుణరత్నమహోదధి).

ఇప్పుడు శ్రమణాదిగణములో గనబడు పదములు దాదాపుగ అన్నియు గుణరత్న

1 శ్రమణాదిగణమున ఇప్పుడు గనబడు పదునైదుపదములలో మొదటి ఏడును స్త్రీలింగపదములు; మిగిలినవి పుంలింగపదములు. కుమారపదము స్త్రీలింగపదములతోచేరి స్త్రీలింగపదముగను, పుంలింగపదములతోచేరి పుంలింగపదముగను (అనగా స్త్రీ, పుంలింగపదముగను) సమస్తమగును. “యైశ్ర స్త్రీలింగాః పత్యంతే శ్రమణా ప్రవణితా కులటా తేషు కలదయై నై సూ స్త్రీలింగ ఏవ కుమారశబ్దః ఉపస్థితే, యేషు పుంలింగాః అధ్యాపకాభిరూపకా పండిత ఇతి తై రుభయేథా ప్రాతిపదికగ్రహణే లింగవిభక్తి స్యాపి గ్రహణ మితి” అని “కాశికా వృత్తి” అనగా కుమారపండితా, కుమారపండితా, కుమారాధ్యాపకా, కుమారాధ్యాపికా అను సమాసము లంగీకృతములైనవి కుమార శ్రమణా, కుమారప్రవణితా, కుమారతాపనా అను సమాసములు అంగీకరింపబడవని యర్థము. అర్థమంది “శైలేంద్ర వ్యాకరణము” (Pandit Edition) లోని ఇటువంటిదే యొకసూత్రము [III. 65] ను గుఱించి వ్యాఖ్యానము చేయుచు అభేదముగా వివరించుచున్నారు: స్త్రీలింగ రుత్తరపదైః స్త్రీలింగా, అధ్యాపకాదిభి రుభయేథా సహస్యైః. కుమారపదము ఇటువంటిసందర్భములలో మొదటిపదముగవచ్చునని స్పష్టముగ జూపుటయే ఆసూత్రము యొక్క ఉద్దేశము. “కుమారశబ్దస్య పూర్వనిపాత నియమార్థం వచనం” అని పదమంజరి.

మహోదధి, కాశికావృత్తులలో చెప్పబడినప్పటికిని పాణిన్యాచార్యులవారు ఈసూత్రము వ్రాసినప్పుడు ఆపదునైదుపదములుకూడ ఆ గణములోని కెక్కినట్లు నిశ్చయముగ తెప్పలేమని కొందఱు అనవచ్చును: ఎట్లయినను మొదటి మూడునాలుగుపదములయినను అప్పుడా గణములోని కెక్కియుండుననుకూల సంఖ్యయింప బనిలేదు; కావున పాణిన్యాచార్యులవారు అసూత్రమును వ్రాయనప్పటికే శ్రమగా, ప్రవజితా పదములు ఆగణమున కెక్కియుండు ననక తీరదు.

వివాహము కానిట్లైనగాని లేక బాలికనుగాని సంస్కృతమున కుమారి యందురు. అందువలన కుమారశ్రమణ, కుమారప్రవజిత యనగా అవివాహితయై బ్రహ్మచారిణిగ నుండు సన్న్యాసిని యనికాని, చాల చిన్నతనముననే సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించిన బాలిక యనికాని యర్థము. హిందూ బాలిక లవివాహితలై యుండుట అరుదు, వారి కెచ్చటను సన్న్యాసము విధింపబడలేదు. అందువలన హిందూశాస్త్రములప్రకారము హిందూబాలిక సన్న్యాసాశ్రమము స్వీకరించుట కవకాశము లేదు. చాలకాల మవివాహితలుగ నుండిన బ్రహ్మచారిణులు కొందఱు ఉపనిషత్తులవలన దెలియవత్తురు కాని ప్రవజనదీక్ష పొందిన స్త్రీలనుగూతించి మనము వినము.

చాల చిన్నవారుగ నుండగనే ప్రవజితా (పాలి-పబ్బజితా) సంఘమున చేరిన యాకన్యా యోగినులు, 'బాలభిక్షుణులు', బాల సన్న్యాసినులు — ఈ కుమారశ్రమణులు, కుమారప్రవజితలు ఎవరు? వీరు పౌద్గభిక్షుణులు' కాక మఱింకెవ రగుదురు? స్త్రీలకు, శూద్రులకు హిందూమతము సన్న్యాసము వంగీకరింపదు. మొట్టమొదటిమాఱు స్త్రీలకు సన్న్యాసాశ్రమపద్ధతిని స్థాపించినవాడు బుద్ధుడే. కావున పౌద్గవాక్యమున "త్రిపిటకముల" నుండి నేటికాలపు గ్రంథములవఱకు భిక్షుణులు, సమణులు, పబ్బజితలు, భిక్షుణీ మతములు—వీటికి సంబంధించిన సూచనలు గానవచ్చును. నాసిక, కార్ణి, అమరావతి శాసనములలో పౌద్గసన్న్యాసిను లీపదములతోనే పేర్కొనబడియున్నారు. తలిదండ్రుల యనుమతితో ఏడుసంవత్సరముల యీడుగల బాలికా, బాలకులు 'శ్రమణేరులు'గ (శ్రమణులుగ తయారుకావలసినవారు) స్వీకరింపబడుచుండినట్లు పౌద్గగ్రంథములలో గలదు.² ఈ బాలయోగినులు కుమారశ్రమణ లనబరగిరి. ఇందువలననే పాణినిలో ఒకప్రత్యేక సూత్ర మవసరమయ్యెననుటలో ఆశ్చర్యము లేదు.

హిందూమతము స్త్రీశ్రమణులను, ప్రవజితలను అంగీకరింప దనునావాదమునకుండగల కొన్ని యాక్షేపములనుగూతించి విచా

రించెదను. శ్రమణపదము (పులింగరూపమున
సైతము, పాఠభిక్షువునకు రూఢియైనది. అందు
వలన నష్ట డాపదమునకు పాఠసన్న్యాసి
యనియే యర్థము. కాని చాల అరుదుగ
నైనప్పటికి ప్రాయశముగ బుద్ధునికి పూర్వము
కూడ హిందూమతవాఙ్మయమున సన్న్యాసి
యనుసాధారణార్థమున ఆపదమునకు ప్రయో
గము కలదని నాకు దెలియును. “శతపథబ్రా
హ్మణమున” చండాలాః అచండాలాః, శ్రమ
ణాః అశ్రమణాః తాపసాః అతాపసాః” అని
కలదు.³ “బృహదారణ్యకము”నకూడ ఇట్టి నే
యొకవాక్యము కలదు.⁴ “వాతరశనా హవా
ఋషయః శ్రమణా ఊర్ధ్వమంథినో” అని
తైత్తిరీయారణ్యకమున కలదు.⁵ ఈపైవాక్య
ములలో (పులింగరూపమున) శ్రమణశబ్దా
ర్థమునుబట్టికూడ ఆశబ్దమునకు హిందువుల
దృష్టిలో నీచార్థము రాకపూర్వము అది
పాఠశ్రమణులనే సూచించునని చెప్పవారు
కొందఱుండవచ్చును. ఈసందర్భమున పాణి
నికి ఆరణ్యకములు తెలియవనియు, అవి పాణి
ని, కాత్యాయనులకు నడుమనుండుకాలమున
నే పుట్టిన వనియు కీ. శే. ప్రాఙ్ఞనరు గోల్టు
వైకకు అభిప్రాయమని పాఠకులకు జ్ఞాపకము
చేయుచున్నాను. కాని (స్త్రీలింగరూపము)
శ్రమణ లేక శ్రమణి పదము బుద్ధునికి పూర్వ
ముగల హిందూవాఙ్మయమునకు దెలియ
రానిది.

రామాయణమున శ్రమణిని పేర్కొన్న
సందర్భము కలదని మనకు దెలియును. అచ్చట
అశ్రమణి శంసితవ్రత, తపోధన, తాపసి, సిద్ధ
సిద్ధసమ్మతయని పేర్కొనబడినది. ఆమె శబ్ద
జాతిస్త్రీగదెలుపబడినది. సన్న్యాసిన్యాశ్రమము
ను స్వీకరించిన అగ్రజాతి స్త్రీ యను సాంక్షే
కార్థమున శ్రమణిశబ్దమును ప్రయోగింపలేదు.
ఆమెనాతియే స్వప్తముగ దెలుపుచున్నది.
స్త్రీలు సన్న్యాసినులు, ప్రవ్రజితలు అగుటకు
ప్రాచీనకాలమున హిందూమత మంగీకరించె
దని వాదించువారైనను శూద్రులలోని పు
షులకే సన్న్యాసులగుటకధికారము లేనప్పటికి
హిందూమత బాహ్యులైనస్త్రీలుసన్న్యాసినులు
శ్రమణులు, ప్రవ్రజితలు, తాపసులు కావచ్చు
నని నిశ్చితముగ జెప్పవీలులేదు. ఇందుకు నేన
ప్రమాణములను జూపవలసిన యవసరము
దనుకొందును. రామాయణమునందలి శంకు
కథయే నేకెవ్వ సంతమును విశేష పఱుచున
కావున అడవిజాతిస్త్రీ యొకతె శ్రమణియ
తాపసియు నయ్యెనన అది పాఠమత ప్ర
వమువలననే యైయుండవలెను.

అదియునుంగాక రామాయణ రచ
కాల మెప్పుడో మనకు నిశ్చయముగ దె
యదు. మూలపాఠము చాల పురాతన
యైనదే, బుద్ధునికి పూర్వపుదే కావచ్చున
కాని దానిలో ప్రక్షిప్తము లనేకము లున్నవి.
అవి బుద్ధునికి తరువాతికాలపువని మన మె

3. Satapatha Brahmana, XIV. 6, 122.

4. Brihadaranyaka, IV, 3, 22.

5. Ramayana, Aranyakanda, Sarga 73.

6. Ramayana, Ayodhyakanda, 109, 34.

గుడుము. తథాగత, నాస్తికనామముల బరగు బుద్ధునిపేరే రామాయణమున గలదు. ఇటు వంటివే కొన్ని ప్రక్షిప్తములు మహాభారతమున గూడ గలవు.

ప్రవేశితపదము మనుష్యశాస్త్రము నను, వాత్సయన కామసూత్రములందును⁷, కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రమునందును⁸ గలదు. ఈయన్ని సందర్భములందును ఈయోగినులను తిరస్కారపూర్వముగ బేర్కొన్న విధమునబట్టి చూడగా వారు ఎల్లరుకనహించుకొను పౌద్ధప్రవణిలేయని స్పష్టపడుచు.¹⁰ వేగు, చాక్రిము నడుపుచున్న సాధారణముగ వీరిని అయోగ్యులైన స్త్రీతోపాలు బేర్కొనుచుండును. స్త్రీలు సన్న్యాసిన్యైశ్రమము స్వీకరించుట తమ కడలి చితమైన సూతన

విషయమగుటవలనను, ఈభిక్షువులలో గొందఱైనను సందేహాస్పద ప్రవర్తనము కలవారని తెలియవచ్చుచుండుట వానిని హిందువులు వీరిని ఏవగించుకొనజొచ్చిరి. ఈకారణమున హిందువులు వీరిని గౌరవముగ జూడకపోవుట సహజమే. కాలక్రమమున శ్రమణపదమునకు చిచ్చుమెత్తునది, అయోగ్యులైన స్త్రీ, శీలములేని యందకతై యది యర్థము కలిగినది. శ్రమణ శబ్దమునకు వేలువేలు సంస్కృత నిఘంటువులలో నిచ్చినయర్థములలో ఇవికొన్ని.

కావున పాణిని సూత్రమునందును, గణపాతమునందును బేర్కొనబడిన శ్రమణ, ప్రవణిలు పౌద్ధసమణులు, పబ్బటిలే యగుదురని నా యభిప్రాయము.

7. Manu, VIII, 363.

8. Vatsyayana's Kamasutra, V.P. 69; XXI, P. 234, XXVII, P. 290.

9. Arthasastra of Kautilya (1, 10; 1, 12.)

10. ఎవ్వరైన భవాన్యముగ నొక పరిశ్రాంతిలో మాటాడిన అది మనువుప్రకారము గొప్పవేరము కాదు; కాని పక్షివో మాటాడిన వెంటనేర మా ఇదియు అంతే వేరము. ఇటువంటి వేరములకు పక్షి చిన్న జనిమావాగే (VIII, 363). ప్రవణిశబ్దమును గురించి వ్యాఖ్యానము చేయుచు వ్యాఖ్యానించుట దానికి పౌద్ధసన్న్యాసిని యనియే యర్థమని వివరించియున్నాడు. యోగ్యులైన స్త్రీలైనవర్తనము చేయుటకు ప్రవేశిత బుపయోగపడుదురని వాత్సయనముడు తెలుపుచున్నాడు. వారిటువంటి దుష్టులని యింకా తెలుపుచున్న భుభూతి విరదిత నూతన మాధువనా కము ననుసరించి ఉదారమైనట్టియు, నిష్కళంకమైనట్టియు ప్రేమగల సూంతులని శ్రీమహాను సుధానపతులలో ఈ 'భిక్షువులు' ఎంతో యావాన్యముతోను, త్యాగబుద్ధితోను ప్రవర్తించుచుండింట్లు తెలియును. ప్రవణిశబ్దము రాజకీయకార్యములనిమిత్రము గూఢచారిణులగు సుపయోగింపవలెనని కౌటిల్యుని మతము.

ఎవరు పెద్దమనిషి ?

ప్రపంచమున నాగరికత చెచ్చినవారిని మోసము చెచ్చినది. మానవుడు చేటి నాగరికతారథాలోహము చేయక పూర్వము దేవులు నానితో కలిసిమెలిసి తినుచు ఇష్టోష్ఠి పలుపుచుండిరిని మనపురాణములను, గ్రీకు పురాణములను పదునైదును చేసోళ్ల చాటుచున్నది. నేడుగూడ మహాత్మాగాంధీ, టాగూరు, రోమేను గొలొండువంటి పురుషార్థములు సప్రచారవాక్యోక్తను గూర్చి పదేపదే చెప్పుచు ఒకపు ఒక్కెములేని తిను తిని తినుల నాదర్శముగ నిచ్చుచున్నను అందరును వానిని అనుసరింప యత్నించుటలేదు. ఈ విషయమున మన యాంధ్రులుగూడ వెనుకబడి యున్నాము. మానమె ప్రాణముగానెంచి, మానముకొరకు ప్రాణములను పైతము త్యాగప్రాయముగ వీడిన సత్పురుషులకును, సాధ్యులకెల్ల లకును చాటపట్టయినది ఆంధ్రభూమి. అట్టి జననిలిడ్లగు తెలుగువారిల్లరును సత్ప్రసవలో పేరుపొందినవారై, కార్యదక్షులై, బుద్ధిశక్తులై మనవలెన్న పెద్దమనిషి యగుటకు వలయు సూక్ష్మసత్త్వి యెట్టితో తెలిసికొనుట అసాధ్యము. దానినిగూర్చి విత్తలముగ చెప్పబడ్డవియును, ఇగ్గకు మనలో నిష్క్రిశంక వర్తనలకు కొందరి యభి ప్రాయములను పాశ్చాత్యులు కొంద రీవిషయమై యుచ్చిన యుద్దేశముల నీకింద బొందుపరచెదము.

వాక్చాత్యుల యభిప్రాయములు

౧. ఉత్తమతీరుడు పెద్దమనిషి యనదగినవాడు.

౨. మనుష్యోనితమును ప్రవర్తన ఇమ్మది కలిగి యుండి యీరెండునుగూడ తనయొద్ద నున్నచు వైత న్యమే లేనివాడు.

౩. ఎట్టి యున్నత పదవియందున్నను మర్యాద తెలిసి ప్రవర్తించువాడు.

౪. తానెత్తినది మానవజన్మ యిష్టముట మరు నిక వర్తించువాడు.

౫. తనధనాగారములకన్న విశాలమును హృదయ రాశియు కలవాడు.

౬. ధర్మాంధమున నిర్భయుడై, ఆత్మకంచన చేయక ఋణాచార్యనర్తనడై, గౌరవనీయుడగు వాడు. పిల్లలను, వృద్ధులను మర్యాదచేసి దయతో చూచువాడు.

౭. స్త్రీలవందలను గౌరవించువాడును పేదసాద లనందరను సమానముగ మర్యాదచేయువాడును, తనలో పములను గుర్రెరిగి ఇతరులయం చాలోపములను చూచి నపుడు వానిని బయల్పరుపక తీరకొనువాడును.

౮. ధర్మసంరక్షణమున యుండుజయును, శల్లాభ ములను బొందుటకు వెనుకంజయును వేయువాడు.

౯. నేను మనుష్యుడనని పిలిపించుకొన యత్నిం చువాడు.

౧౦. ఉపకారముచేసి మరచువాడును, ఉపకారముపొంది మరుచువాడును.

౧౧. ఎవనినిజూచి అతడు నే నున్నట్లులేడు, నే నుడవలసినట్లున్న వాడు అనగలయె అతడు పెద్దమనిషి.

౧౨. వినివలన ఉపకారము ఎందుకు పొందితిమి
రాయని విచారింపవలసరము లేనివాడు.

౧౩. ఎవ డందరితోడను కలసి మెలసియుండి యం
దరిని తనయొద్ద చనవిచ్చునో వాడు.

తిక్కనసోమయాజి

క. ఒకలేయవి యొనరించిన
నరనర యప్రియము తివరునంబున కగు తా
నొరులకు నవి నేయకునికి
పరాయణము పరమధర్మపథములకల్లె.

తే. తెల్లియండియు వైరణనేయువతడు
పేదవడియును నర్థికి ప్రియముతోడ
తివకు గలభంగి నిచ్చువలెండు పుణ్య
పురుషులని చెప్పిరారులు బుధవరేణ్య.

నే మ న

ఉ. సాధు సజ్జనులకు సంకరించినవాడు
ప్రజుల సంతపంబు పరయవాడు
కదిసి కాస్త్రములకు కడకు జూచినవాడు
పాదుకొన్న ముక్తిపరుడు నేను.

“ను మ తి” శ త క ము

క. వివదకు నెవ్వరు నెప్పిన
వివివంతనె వేగవడక వివరింపదగు
కని కల్ల నిజము తెలిసిన
మనుజుడెవో నీధిపరుడు మహిలో గుమతీ.

కం.....

.....

అపకారికి నుపకారము
నెపమెన్నక నేయువాడు నేర్పరి గుమతీ.

భ ర్తృ హ రి

ఉ. ఆపదలందు ధైర్యగుణ
మంచితిసంపదలందు తార్కియు

ధూప పభాంతరాళమున
పుష్కలవాక్కుకురత్వ మాజి బా
హి పటశక్తియుగా యకము
నందనురక్తియు విద్యయందు వాం
ఛాపరివృద్ధియుగా ప్రకృతి
సిద్ధిగుణములు సజ్జనానికి.

కూచి నరసింహం పంతులుగారు

మితభాషియు, ప్రియభాషియు,
హితభాషియు, స్యాకాది యితరంబు కీ
వతీతి పుపకార మొనడు
మతిగల మానవుడు యోగ్యమనుకాడవదగుక.

శేషాద్రిరమణకవులు

మానవధర్మము తొలగక
పూనికయును, బాపభీతి, భూతహితంబుకా,
మానక పక్షాత్తాపము
నూనిన మనుజుండు పరమయోగ్యుడునఖా !

చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు

తిక్కనచెప్పిన రెండు పద్యములతోను నేను
పూర్తిగా వీరభరించుచున్నాను.

రాయనం వేంకటశివుడు పంతులుగారు

పూజనీయునుగ పెద్దతనము, నంశము, ప్రాయ
ము, చరువుసాముగ, ఆర్థవాధికారములు మొదలగు
పరిస్థితులవలన ప్రాప్తించునది కాదు. సోల్య సౌజన్య
ములచే పెంపుగాంచినదియే పెద్దజీకము. స్యామును
నవించి, ధర్మమున జరించుట కలవాటుపడినవాడె పెద్ద
మనుష్యుడు. అతడు మనోవాక్యాదు కర్మలయందు
పవిత్రత గల్గి, నియమ పూర్వక జీవితమున నొప్పు
యందు వాడు. జనుల యాగ్రహానుగ్రహములకై
తాను నమ్మిన స్యామునండియు, తా ననుసరించు
వ్యామునుండియు వీపమైన వీరువాడు కాడు. వాని
విశుద్ధ సంకల్పములె వాని సత్కాగ్యములకు నిదాన

ములు. పరిశీలించి పలుకునకును, చేసెడి చేతలకును, ఆంధ్ర యైన వ్యత్యాసములేక పెలుగగలభీడును. ఎవ్వనిమనసు నియమము, వాక్కు సత్యమునకును, కాగ్యము ధర్మమునకును ప్రమాణముగను, ప్రబలప్రభుత్వముగను పరిగణింప బడునో అదిదే పెద్దమనుష్యుడు. అతని వినిర్మలవర్తితము విచిత్రజీవితసారము. ఆముష్మికమార్గ ప్రకాశముగకాక!

నిదమర్థి సత్యసారాయణమూర్తి

టాల్ స్టాయి 'కొంటు' అయినవిధము

విఖ్యాతచక్రవర్తియగు పీటరుకాలములో టాల్ స్టాయి వంశమునకు 'కొంటు' బిరుదము వచ్చినవిధమునం గూర్చి రమ్యప్రతీయోకటి ఈ విచిత్రకథ నుదాహరించుచున్నది.

టారు (చక్రవర్తిగారి) యంతఃపురద్వారమున ప్రతీహారియొకడు నిలచియుండెను. గొప్ప సంశయముతోను లోపలికి ప్రవేశింపజోగా, ప్రతీహారి "నిలు గాదు. ఎవ్వరివైవకు లోపలికి రానీయకు"మని చిన్న శబ్దముగారి యాజ్ఞ" అని అడ్డువలికెను.

"నేను ప్రభువును, వారిశీయును" అని శోషముతో నా గొప్పవంశీకుడు ధట్టించెను.

"నాపేరు టాల్ స్టాయి; నేను సోల్దాదును. ఆజ్ఞల నిర్వహించువాడను" అని ప్రతీహారి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

ఆప్రభు వంత కొరడాతో సోల్దాదును ప్రహరముగా కొట్టెను. ప్రతీహారి దుస్తు రక్తముతో ముద్దయయ్యెను.

"సరే మీయిష్టముచొప్పున నన్ను కొట్టుదు; ప్రవేశము మాత్రము మీకు కలుగదు." అని సోల్దాదు చెప్పివేసెను

ప్రభువు దూషించుటకు ప్రారంభించి, తలుపున పెట్టుకొనిపోవుటకు దెదరించుచుండగా పీటరు చక్రవర్తి అచటికి తేరించెను.

"ఎందు కింతరవ్య" అని చక్రవర్తి విచారించెను సోల్దాదు చక్రవర్తికాటగను. ప్రభువునాడ పీటరువకు ననుసక్తినించి విషయమును తెలియజెప్పెను.

అంతట చక్రవర్తి "ఈ ప్రభువు నీవు నాయజ్ఞల నిర్వహించినందులకై నిన్ను కొట్టివాడు. వాకరమవుచుకొని పగతీర్చుకొనుము" అని ప్రతీహారిని ప్రోత్సహించెను.

"చక్రవర్తిగారు విపరీతము పలుకుచున్నారు. నీవే నీకు చెప్పవలెను" అని ప్రభువు అతడేసించెను.

"సరే నేనెవనిని తెవరలు చేయుచున్నాను" అని పీటరుచెప్పెను.

"చక్రవర్తిగారు పరిహాసము చేయుచున్నారు. నేను గొప్పవంశీకుడను. ఇతడొక నేడ్యుగాడు" అని ప్రభువు మరల యాతడేసించెను.

"నే నతినిని కొంటు(ప్రభువు)చేయుచున్నాను"నని చెప్పుచు పీటరు ప్రతీహారివంక తిరిగెను.

"ఇక పని కానిమ్ము; అతడు నడువలేవట్లుగా మోరుము. నీసమానుని కొట్టుచున్నావు కుమార!"

సోల్దాదు చక్రవర్తిగారి యాజ్ఞను నిర్వహించెను మరుసటిదినము అతని వైద్యములో తెవరలుగా నియమించివట్టును, కొంటుబిరుదము ననుగ్రహించివట్టును. ప్రకటన అతనిచొప్పులం దుండబడెను. అతని సంతోషమును ప్రసిద్ధ పురముననునకు లియో టాల్ స్టాయి ఆ కొంటు బిరుదమును పొందించుకొనుటకు తన శక్తికొరలు పాటుపడెను.

గు. వెం. సు.

అమ్మ బాస్కెట్ కిన్య

ఈమె ఇంగ్లాండునుండి అట్టేలియాకు—

మెళ్లవారము—పక్కరిగ వివాహముపై ప్రయాణించిన
ఆంగ్లయువతి.

జీ. శే. అదంటు సత్యనారాయణ గారు

వీరు బి. యే. పరీక్షయందు తీర్థ్వుయి యదు వి.

చైతన్యవిద్య విశ్లేషించుచు, గౌరవి-గౌరవిగా పహయ

విరాళకరణోద్యమము క గానె దేశాభిమానప్రారంభమై
వరువుకావిజేసి ఉద్యమమున ప్రవేశించి, కొంతకాలము
ప్రచారముచేసి రాజకీయగ్రంథాదులు ప్రకటించి విక
రకు ఖద్దరులోపికె దిగిరి, కనిగిరి, కందుమాను తాలాకా
గ్రామములలో ఖద్దరుపత్రికను కట్టుదిట్టపఱచు నుద్దేశ
ముతో కందుమానులో క్రితపడి ఖద్దరుకాగితపారమునా
గించి, తమసర్వస్వమునే కాక విరాదంబరమైన ఆదేశ
సేవలో కుదిరు రుప్రదానముకనుచు ఆహుతిగ నిచ్చి.

వి ర హిణి

గోపకుండు (కవితానిమితి)

నవనవోన్మేష సంధ్యా రాగ విస్ఫుర్తి
కాళియాదినిలోన కలసిపోవుచునుండె
విహగసీమంత్రిని విమలతీరులమ్ము
నిశ్శబ్దలిమినాన నీరవించుచునుండె.

నాసుఖానిధి వచ్చునా

ఈరేయి

నాజీవితము నిల్చునా?

ఈనీలిపాదాన ఈమొయిలు తెరలోన
బిరులు చొరరాని ఈవరవప్రదేశాన
తనకోవరమెప్పుట్టి తనకోవరమె మరసి
చిక్కినామైన ఈచిరుతాళక నొకింత

కరముకరమున జేర్చునా

నారాజ

కాగిలింకల దేల్చునా?

శ్రీమతి ఆనందరావు సతి గారు

చెన్నపురిలోని గౌరవవ్యాధికారిణిగ నియమింపబడెను. వ్యవసాయశాఖలో డిప్యూటీ సెక్రటరీగ నున్న రా. బి., డి. ఆనందరావుగారి సతి యీమె.

శ్రీమతి వెంకటరామణమ్మ

శ్రీమతులు హరి నువ్వ పంక్తి ప్రశంసనము నభ్యసించి పెండ్లి అంధయుని. మూలమునైనవివరము హిందీ సంస్కృతముల చక్కనిజ్ఞానమును మట్టుపనిలోను ఈమెను వుండి సామర్థ్యము గ

పునరివిమర్శనము

మనుచరిత్ర రచనాకాలము

యస్. వెంకటరమణయ్యగారు

శ్రీకామశాసనకాలమైన ౧౧-౨-౧౧౧౦ లేదీ

తర్వాతను, అన్నూరు శాసనకాలమైన ౬-౧౧-౧౧౧౦ పూర్వమునను (పెద్దన) మనుచరిత్ర రచించి రాజుల కంకిత విచ్చియుండును." అని శ్రీ కుంమారి ఈశ్వరదత్తుగారు ప్రహరూత సంవత్సరాదిసంవికాయము వ్రాసియున్నారు. ఈ సిద్ధాంతమును నిలుపుటకు వారు చూపిన కారణములు రెండు: (౧) "మనుచరిత్రరచనాకాలము వాటికి కలిగిదిగ్వజయము పూర్తి కాదనిపబడెను."

పై దిగ్వజయము ౧౧-౨-౧౧౧౦ లో పూర్తికాదనిపబడెను. (౨) "మనుచరిత్రగొల్పవలసిన పెద్దనకు ఆంధ్ర కవిశాపితామహాయన్న దిరుగుపాప లభించియుండెను"

"అయినకావలయు మనుచరిత్ర రచియించిన తరువాతనే వచ్చియుండుదేశాని తక్కువైనవని కావలయును." శోకట శాసనములలో పెద్దన్నగారి కాలము చున్నట్లు చెప్పబడలేదు. ఇందులో రెండువశాసనము లేదే ౩-౧౧-౧౧౧౦.

ఇది కీర్తిరు ౬-౧౧-౧౧౧౦ వాటి అన్నూరు శాసనమునందున్నది. కావున మనుచరిత్ర అన్నూరుశాసన కాలమునకు పూర్వమునను కలిగిదిగ్వజయము ముగిసిన వెనుకకు వ్రాయబడెను అని వా రడుచున్నారు.

ఈకావ్యరచయిత యని పరిచయము కాదు: ఏలనగా, మనుచరిత్రలో కృష్ణరాజుల కలిగిదిగ్వజయము గాక ఇతర దిగ్వజయములు గూడ వర్ణింపబడి యున్నవి. చూడుడు:

ద్యుతీయాశ్వాసాంతమున,
ప్రళయపునాశునధూమ జయనక భాంకృతి భీమ
చపేటలక-స్థిలబరగీ కటకక్షీతిరక్షక కన్నదరాజ్య
రమారమదా.

అనియు, ద్యుతీయాశ్వాసాంతమున,

".....యననక్షోడిధరస్థాపనా, మందీధూత
కృపాకటాక్షయభక్త్యాద్యుత్కృత్యం గాంగనా బంది
గ్రాహనిగాహితో త్తరకకుభాటి సమాజీకనా"

అనియు, పేరికయందు,

"ఆవాచపతి శేకధర సింధురాచ్యక్షు లరిగావు
తెవ్వనిభరతరాసి, కాపందిగోచధాత్రీపదం తెవ్వని కని
వారుగా నేగునట్టిబయలు"

అనియు వ్రాయబడి యున్నది. కావున శ్రీ ఈశ్వరదత్తు గారి వశోన్నట్లు మనుచరిత్రలో వ్రాయకలిగి దిగ్వజయ మును ప్రేమక క యితర దిగ్వజయములు సయితము వర్ణింపబడినవనుట సుప్రమము. ఈదిగ్వజయములన్నియు శ్రీ. వీ. ౧౧౨౦ సం. పూర్వము ముగిసినవో లేదో విచారించియు.

కలుబరిగెను రాయలు జయించినట్లు మనుచరిత్రలో వ్రాయబడియున్నది. ఈ విషయము కృష్ణరాయ విజయమందునుగలదు. రాయవాచకమున కల్యాణ, కలుబరిగెలను రెండు శోకటలను ఒక్క-దండయాత్రయందే రాజులు జయించినట్లు వ్రాయబడి యున్నది. కలుబరిగె శోకట అదివో హామీపట్టానుబది. కల్యాణయర్థము నివామ హామీవారిది. ఈతురకరాజుల నోడించి వారి రాజ్యములపై వాడినదలినవచ్చుచే పై శోకటలను రాయలుపట్టుకొనియుండి వరణ.

పై తురకరాజులను రాయలు కలిగిదిగ్వజయము నకుపూర్వ మొక్క-పర్యాయము కృష్ణగట్టున నోడించినట్లు కృష్ణరాయవిజయము, రాయవాచకము లనుగల

నకుపూర్వ మొక్క-పర్యాయము కృష్ణగట్టున నోడించినట్లు కృష్ణరాయవిజయము, రాయవాచకము లనుగల

నకుపూర్వ మొక్క-పర్యాయము కృష్ణగట్టున నోడించినట్లు కృష్ణరాయవిజయము, రాయవాచకము లనుగల

నకుపూర్వ మొక్క-పర్యాయము కృష్ణగట్టున నోడించినట్లు కృష్ణరాయవిజయము, రాయవాచకము లనుగల

ములపల్ల తెలియచున్నది*, అసలు కలుబరిగోటముట్టి కలింగ దిగ్విజయానంతరమే జరిగినట్లు పై గ్రంథముల నలననే తెలియవచ్చును.

అదిల్ షాహి, నిరామ షాహుల కృష్ణదేవరాయలు జయించినది ౧౫౧౨లో నని చరిత్రకారులు నిర్ధారణ చేసియున్నను కలుబరిగోటముట్టి అటుతరువాత జరిగినవట్టికే యవకాశము కలదు. ఏలయన కల్యాణ, కలుబరిగోటలు కృష్ణకుత్తరమున నున్నవి. కృష్ణరాయలు కలింగదండయాత్రకు పూర్వము కృష్ణను దాటలేదు. ౧౫౧౨లో రాయలు కృష్ణను దాటుట చేసుకరము కాదని, నదిని దాటు తలంపు నిరసించి గజపతివారి రాజ్యముపైకి నడచినట్లు కృ. రా. విజయములోను రాయవాచకములోను స్పష్టముగా వ్రాయబడియున్నది. కావున కలుబరిగోటపట్టి కలింగదిగ్విజయానంతరము, అనగా, ౧౫౨౦కి తరువాతనే నడచెనటు సుంజపము, కృష్ణరాయలు విజాపురమున నగు అదిల్ షాహి పరాజయించిన కృష్ణకుంగభద్రులకు మధ్యనున్న రాష్ట్రమును స్వాధీనము చేసుకొని, తరువాత కొంతకాల మానకు కలుబరిగోట ముట్టికేసి నరపతియొన్నట్లు పోర్చుగీసు చరిత్రకారు డగు న్యూనిజా వ్రాసియున్నాడు. న్యూనిజా చెప్పిన యీ అదిల్ షా పరాజయము ౧౫౨౧-౧౫౨౨లో నని మూయల్ గారు నిర్ధారణ చేసియున్నారు. కాబట్టి కృష్ణరాయలు కలుబరిగోట ౧౫౨౧లోనో, తరువాతినో ముట్టికించి యుండవల

యును. ఈ విజయమును గోర్కొను పెద్దన్నగారు తమ మనుచరిత్రను రాయలకు ౧౫౨౧లోనో అటుతరువాతినో అంకిత మిచ్చియుండవలయును.

మనుచరిత్రలో వర్ణింపబడిన యీ చరిత్రాంశములపల్ల నైనను ఆగ్రంథము అంకితకాలమే కాని, అది యైనను సూక్ష్మముగ కాదు-తదవసాకాలము నిర్ణయించుటకు నీలువడదు.

ఇక, మనుచరిత్ర వ్రాయుటపల్ల పెద్దనకు "ఆంధ్రకవితాపితామహ" యన్న చిరుగుచ్చె ననుట నిరధారమైనవ్రాత. పెద్దనగారు సంస్కృతములోను తెలుగులోను పెళ్ళి-గ్రంథములు వ్రాసినట్లు తెలియుచున్నది. రాధా మాధవమును వ్రాసినందుకుసంతసించి, ఇట్లు యకవికాధా మాధవుడోను చిరుచునిచ్చినట్లు రాయలు పెద్దన్నగారికి మనుచరిత్రను వ్రాసినందుకు "ఆంధ్రకవితా పితామహ" డన్న చిరుచు నిచ్చినట్లు కావరాదు. "మనుచరిత్రం బందుకొనుచేక పురమేగఁ బల్లకి నవకేల బట్టియై" అని గొప్పగా చెప్పుకొన్న పెద్దన్న తత్త్వీంధర మహానకు సంతసించి రాయలు తన కాంక్షకవితాపితామహమునను దిచ్చినట్లు చెప్పుకొనలేదు. ఎల్లప్పుడును తన్ను "ఆంధ్రకవితా పితామహ" యని రాయలు పిలుచెడివాడని మాత్రమే చెప్పుకొన్నాడు. కావున "ఆంధ్రకవితాపితామహ"యను చిరు మనుచరిత్ర రచనకాల నిర్ణయమున కంతగా లోడ్డవడదు.

* ఈ విజయానంతరమే రాయలు కలుబరిగోట జయించెనని యంతకు పూర్వము నేను వ్రాసియుంటిని. అది తప్పు.

విమర్శనము

పేక్ స్పీయర్స్ ఒకేలో అను విషాద విజయ సేన

ఇది విషాదాంతమగు నయినంతముల నాటకము. ఆంగ్ల భాషయందు సుప్రసిద్ధుడు 'ఒకేలో' యొక్క నాటకమున కిది యాంధ్రానువాదము. గ్రంథకర్త వీరు భిల్ల సదాశివరావుగారు. గ్రంథము డెబ్బైరైతన ౧౨౩ పుటలు. వెల ఒకరూపాయ. ఇందుల నాందీప్రసాద యందు గ్రంథకర్త మూలభాషను చేతతన్ను నూర్చి 'వ్యాఖ్యానకాలిగర్భవై' బాల్యమునుండియు శ్రమింపకుండు రంగస్థల పరిచయము కలవాడనియు, 'నాటకవాద్యమునుండి కృత్రిక' వై రిది ఐతే అంత బడకుండుట కిదియే ప్రథమ పయస్కేమనియు చెప్పించుకొనినను. దీనికి విశదముగా గ్రంథకర్తగారు త్రిప్రభములనుకల తమ 'విజ్ఞాపన' లో సీతాకళ్యాణమున నాటకముకంటె ౧౨౩ సంవత్సరమున వ్రాసినవని చెప్పుకొనుచు 'ఇదియేనాటక' గల నాటకరచయించి ప్రభుప్రయత్నము' అని వ్రాసికొనిరి. ప్రస్తావనబట్టి యీవిషయవిజయసేనమే వీరి ప్రథమ యత్నియో, విజ్ఞాపనను బట్టి యంతరికన్న ప్రభుప్రయత్నము సీతాకళ్యాణ మొకటి యున్నదో, కాక యీవిషయ నాటకములనుకూడ తమ ప్రథమ ప్రయత్నములుగా పాఠకలోకము భావించవచ్చునని గ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయమో! విషాదాంతనాటకము లాంగ్లభాషయందు మిక్కిలి తక్కువగా నున్నవినియు ఆకాల తమ చాలము కవిమహిమయసేనము తీర్చుచున్న చున్నదనియు "నటభూషణ" విమలాంబుకు లగు నొక నాటకకథాభివాది కవిగారిని మిక్కిలి ప్రశంసించుచు యీనాటకమునకు దీర్ఘమున సుపాఠాకముకంటె వ్రాసెను.

"అనువాదమొకప్పుడు కవి మూలగ్రంథమందలి కథ ప్రధానవిషయములను, పాత్రపోషణమును దీసికొని కాలపాత్రముల వస్తునంది తానాయుగ్రంథమున ను మార్చులైన జేయ వ్యవస్థింతుడు. * * * ఒకేలో పాల్కిగలట్టి కథావిధమునైనకొని, మూలముందలి పాత్రాత్మకసాగరికతాచారముల గలిగినదనటచే నయదారముల చెల్పు విషయములందు మిక్కిలి సేర్పై మార్పుల గలిగించి హిందూదేశ పాత్ర దాయముల కనుగుణముగ గభ యందునట్లు విషయవాదము గావించిరి. కావున వీరినాటకము 'అనువదము' (Adaptation) అనునాని 'భాషాంతరీకరణము' (Translation) కావేరదు." అని ఉపాధ్యక్షుడున గలదు. వారు నెలవిచ్చిట్లు గ్రంథకర్త యగ్రంథమును రచించియుంపేనయెడల నదిమిక్కిలి స్థాన పాత్రమేకద! అట్లయ్యియెడల 'పేక్ స్పీయర్స్ ఒకేలో' అను పేరునుకూడ నీ గ్రంథమున కుండుటెందులకు వట్టియజాగ్రత్తననమానమైన యీ గ్రంథనామము కేవలంకారమాత్రముగా నుండవచ్చునని వీరు భావించుచు ఆంగ్లగ్రంథమున గల 'అయాగో' అను వానిని 'అయాగుడు' అని మిక్కిలి మక్కిగావైందన పాంప్రచార విరుద్ధమైన రూపముండే కొనియెచ్చుటెందులకు 'అయాగు' నీన్న పేరు గలవారే వికాలభారతవర్షమున నే కాదుండైన నెక్కడైన నుండుట కవికావిమన్న దని చెప్పుకలరా? ఇక పాత్రపోషణమును గమనింపి యివనవో నెందలి పాత్రలన్నియు దేశకాలపాత్రక బట్టి యాపదేయములకు ధరించిన సుప్రసిద్ధ్యములను నూలు ఆంగ్లభాష్యాలముల జూచి వారిని తేసికొనెదలెను నక్కలవలె యనవచ్చు లోరికలవా

యన్న వికడ! అనువాదమునకు కథను పాత్రలను దీసికొని యెట్టిమాద్యులైనవేయి స్వతంత్రుడని యూహించి కాబోలు నీగ్రంథకర్త ఆంగ్లగ్రంథమునలేని విచిత్ర సన్నివేశములను, కొత్తకొత్త రంగములను వాటకమునందు బలబోట్ల సంఘటించుకొనెను. ప్రథమాంకము నందిరి ప్రథమరంగమున కథానాయకుడగు విజయసేనుడును రాజా (The Duke of Venice in Othello) లన కృపాకమును బహుమానమిచ్చి పత్నిరించినది! అతడు విజయసేనునిపూర్వి ప్రశంసించి

“సభ్యులెవ్వరైన నీనవ్యావధిమయమై యేమేని ముచ్చటించుచువిడిచి నభివేగమే ముగియును గావున మాటలాడవచ్చును.” అని పలుకునట! ఇది యెంత భావకావ్యముగ, నసంబద్ధముగ నన్నదో చూడుడు! కథానాయకున కిచ్చు సన్మానవిషయమై సభ్యులు ముచ్చటించుచు గూర్చున్న యెడల సభివేగమే ముగియునెట్లు? గ్రంథమున మూలమునందు లేక నమము నడుమ దెచ్చిపెట్టిన పాత్రల సంభాషణ చైతన్య లిన్నియు ఇదేలేతినున్నవి. గ్రంథకర్తగా రీతునవాదమున సభ్యులెంత స్వాతంత్ర్యమును దీసికొని పూర్వాపర సందర్భమిహితముగా మూలగ్రంథము నందలి యుత్కృష్టభావిధానమును చేతేతుల భిన్న మొనర్చియు, పాదు చేసియు, కడలేర్చియు ఆంధ్రుల నేటి భాషావిషయక పరివర్తనముల పరమరామప్రీత్యర్థములని కొండలు విద్యాధికు లాచుకొను పల్కులు పత్యము గారించిరి. ద్వితీయరంగమున కథానాయక మన్మథాజ్ఞాపకతంత్రయై లన మనోహరునియందలి విపరీత మోహమున మన్మథమామగముక, చంద్రాద్యుపాలంభనమును జేయుచు కొంతసేపాడుచు, కొంతసేపుపాడుచు నిట్టూర్పులు నిడుక్తుచు మదభ్రుం చిచ్చియై తినదానినలె రంగ పలమున తొండవించును. ఆమె యొక చెట్టును విజయ సేనుడని భ్రమించునట!

“మనోరముణా! నీకేల కరుణ కల్గెను! మాన భావా! విల నదికరావు? ఇంతకువచ్చి నపుడేటి పరిహాసము! ఇట్లుచేల యీ పరాజ్ఞునిము.” (ఒక చెట్టును విజ

యసేనుడని భ్రమించి, కాగిలించి, పారవశ్యమునఁ గ్రిందఁ బడును.)

ఈ మన్మథభూతాచేత కథనమున రంగస్థలమున నైన మనోత్పాతము మూలగ్రంథమున నెచ్చటనులేదు. మూలగ్రంథమును చదివినవారికి ఆంగ్లసారస్వతాకాశమున నప్రమేయదీప్తిమానతూలసంపన్నయు, నిరుపమానవిద్యలేఖోభిరామయునగు ‘డెన్ డిమోనా’కును నట్టి కామాతురదిర్తగా మొదలు రంగస్థలమునకు లేచి దిన యీ కిలనతిని గల భేదము వికసము కాగలదు. ఆంగ్లవాదకమున దోచు ‘డెన్ డిమోనా’ మన్మథోన్మాదమున కిలంతివలె ప్రవర్తించిన నది యంతరకార్య భుజన కంతర సాధానమో విజ్ఞానాహించెదను గాక! సుప్రసిద్ధకవిసారస్వతౌముడగు మేక్స్ ఫీయరు కృతిమైన వాటకరాశియు లిన్నియు నాన భావకు బసవర్తన మొందవలసి యున్నవి. ఉభయభాషాప్రణేతులగు విద్యుత్కృష్ణు లట్టి పనికి బూనుకొని ఉదాత్తరసావ్యతమైన యేతల్ని-వి కృతగ్రంథముల పండితపామరజరంజకముగా, పూర్వమాన్వేషకముగా, క్లాసుపాత్రముగా మన భావకు దీసికొని రావలెను. ఆంగ్లపదార్థ మోహమున విడుచకట్టి గడుసువారిక కొండటి నాలుకలకు ఆంగ్లకల్పములయందలి పదార్థము లేయే రసముల నేయే పాఠముననున్న, ఆచూకీల నది పరిపాప బడినవేలని దుదించుటలేదు. ఆంగ్లమునుండి ఆంగ్లభావ శేషపదార్థమైన గొనితెచ్చుటయందు గల కన్పనిష్ఠరముం దాిలేరన మనవాదకుడు ఆంగ్లమున నన్న చెల్ల మక్కికి మక్కిగా భాషానిరీక్షించుట కొప్పు కొనుచుండుటలేదు. ఉభయభాషలయందును భావార్థ ప్రకటనమునగల నై సర్దికవై రుద్రమే యిందుకు మూలసేతువు. ఇక చరిత్రకవనకు ఆచారవ్యవహారములకు జేకకాలపాత్రములను మూలగ్రంథమునందలి కథాకలాపమును పాశ్రోచికైతరలగు లెస్సగనను సంధించుచు శ్రీ నాథునకువలె “అతేషమనీషిస్తాం యుగమంబునా కన్దంబుననందియు, నభిప్రాయంబు నులించియు, భాషం బువలగ్నిందియు, రసంబులొషిందియు, నెలంకారంబు భూషిందియు, నాదిక్ష్కం నాద

రించును, అపాద్యాలు పోహరించును మాతృకాను
 సారముగా నునభావముందు తెప్పవలెను. ఏకత్వా
 భావించునైన పండితకవు లీపనికి బూనుకొని అంగువా
 న్నియ త్రేత్రమన బుట్టి మహాకీర్తిగర్వితమై లోక
 విప్లయ మొనర్చుచున్న గ్రంథమునీ భూషణముల నన్ని
 తిని కొనిపెట్టి అనభావములన్ని నలంకరింపవలెను.
 పూర్వకపుటిట్టి ఛక్రినే సంస్కృతగ్రంథరత్నముల
 నుండి విప్లయానవాములగు కాంతిపుంజముల వెల్వరించి
 మనభావ మిక్కిలి ప్రకాశింపజేసి కృతికృష్ణులైరి.
 మూలగ్రంథమునంద ననువాదముల దేకేని మాన్యులేసిన
 యెవరి నది పూర్వోత్తర విశోధములేకుండ, పార్శవా
 యకమై శ్లాఘాపాత్రమై రసాభాసములకు దాచియ
 కండ నుండునాను. ఈవిషయవిజయనేనమను వ్రాసిన
 వా రీసంపర్కమున మిక్కిలి యవివేకమైన మార్పులను
 జేసిరి. నీ రీగ్రంథానువాదముం దోనగ్గిన యవాదిష్ట
 పరంపరలకు, అనర్థకావ్యపరిమళములకు అసంబంధ
 జనితప్రమాదములకు పరిమితి లేదు. కొన్ని ఘట్టములందు
 వీరుపయోగించిన భావ లాపాద్రుతల చిక్కువలె నట్టి
 యగమ్యోచితమై యున్నది. అంగ భావ నెఱుంగని
 యాంధ్రులకు పతియటకు, ప్రహ్లాదుటకు, పరిగ్ర
 హియటకు మిక్కిలి దివ్యైవ మహావిభాగితవాటకము
 మనచారిక నర. ట్టి పండిలిని చేతికి నిచ్చినట్లే
 యనువాదమున లభించినవని పైయట్టను జూచి
 కొంత భ్రాంతిపడితిమిగాని పుస్తకమును వెఱచి
 యెక్కడ ఏక్కడ చదివి మామనక గ్రంథము మిక్కిలి
 రసాభాసముగా మూల విరుద్ధముగా, మీదు మిక్కిలి
 విపరీతపు బోకడలతో గాన వచ్చినది. మేమునులకు
 గడువక్రజనడి గ్రంథమంతయు సావధానముగా
 పరిశీలించి చూచితిమి. “షేక్స్పియర్సు ఒకెల్లొకను
 విషాద వియసేన” యనగొప్ప పేరున గానవచ్చు నీ
 గ్రంథము నట్టికష్టల తడిక. మూలగ్రంథమున “జొన్సెల్లొ”
 ఎట్టి యనభవ్యమైనగ్రంథరాజమో దాని యాంధ్రాను
 వాదమరి ప్రచురింపబడిన యీగ్రంథమంత కేలనముగా
 నీరసముగా మెండుబుయ్యె కాక నాటకమున ముఖ్యముగా
 గోచరింపవలసిన జీవిత యనున రెప్పుటను గానరాకుండ

నున్నది. విరుద్ధభీతిచే నీనాటకానువాదమున పా
 లకు వెంటనే స్ఫూర్తిండు గుణావగమములమాత్ర మింద
 చేర్చింటిమి. (పతేమము)

దివాకరుల సోమసుందరరా

చక్రపాణి

గ్రంథకర్త: తెలికాని పత్తవారాజుగారు.
 ఇదియొక చిన్న విరూపకనవల, ఓకానోక అం
 కధ ననుసరించి వ్రాయబడినది. అపరాధిగాని, పరిశోధ
 దుగాని అద్భుతమైన ప్రజ్ఞ గలవారుకారు. సాహసకార
 ము లిందేవియు లేవు.

ఇట్టి నవలలకు ఓకేరకమైన పాత్రలు పూర్వ
 తయారైకంటుండున్నది. అందుచే విరూపకనవలలు పెట్టు
 నుప్పటిల్లుచున్నవి పాత్రులందు నైదిరి మచ్చునకైన
 కావరాదు. గ్రంథకర్తలచ్చుట్టి లోకముపైలేదు. ఏఅం
 యదో నదిం న నవలయందు నిమగ్నమై యుండును.

తెనుగున వెలువిడునిరూపకనవలలు పెక్కింటి
 కలకత్తా కార్యగంగము. ఇది కలకత్తా దురదృష్ట మను
 యను; ఏలన, యిట్టికలలను ముఖ్యముగా రెండుపుటా
 రకు కలకత్తా యన అపరాధముల... కేంద్రమని తోచ
 మానదు.

చక్రపాణికి నీతిక వ్రాయుమా, పూడిపెద్దివెం
 ట రమణయ్యగారు, శ్రీకృష్ణుడు తిరోహిరుడైవపు
 గోపక లాబ్యుడనాన సంచారి నశ్యేషించు భాగవతి
 పట్టును ప్రస్తావించివారు. వారి యుద్దేశ్యము స్ప
 ముగాలేదు. దానికిని, విరూపకనవలలను ముడిపెట్టు
 యని తింపవచ్చును, ఇది విచిత్రములలో విచిత్రము!
 (న. వెం. ను)

చారుమతీ మోహనము

శ్రీచింగ లక్ష్మీవరిసింహు గారు రచియిం
 అయింకముల సాంఘికనాటకము. ఈనాటకము
 నాటకకళకు, సంఘమునకు, భావకు గలగు మేలు

కంటె తీడు అధికమునకు సాహసము కాదు. ఎవరేని చదువుకొనవలసినదశలో గ్రంథములను రచియింపబూనుట కనుసాహసము. అందును నాటకముల విషయము చెప్ప బలిలేదు.

ఈక్రిందిపద్యమును చూడుడు.

గీ. "ననుభవ విశ్వేశ్వరాబ్జురవాస్తవ్యుడు
తెల్లముని గోత్రజంతును దీనజనుల
క్రేయమునెగిర లక్ష్మీవృసింహుకుని
నాటముగ రచియించె నీనాటకంబు."

ఇది యానాటకప్రస్తావనలోనిదే. ఈకవికి గల కవితాపాదర్థమునకు, పాండిత్యమునకు నీయుదాహరణ మొకటియే చాలును.

'X'

వేమన

సర్ ఆర్. వేంకటరత్నమునాయడగారిచే పోషిం పబడి శ్రీరాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణకర్మగారిచే చేయబడిన ఏనుపన్యాసముల కూర్పు ఈగ్రంథము. ఆంధ్రనిత్యకళా పరిషత్సంఘములలోని రెండవ ప్రచురణముగ ఆంధ్రనిత్య కళాపరిషత్తుచే ప్రకటింపబడినది. వెల రు. 1-8-0

ఈగ్రంథమున ఏనుపన్యాసములు కలవు. మొద టిది ఉపాధ్యాయాపక మైనది. రెండవది వేమన శత కాలములకు నులించినది. మూడు, నాలుగు, అయిదు ఉపన్యాసములందు వేమన సంపాదకత్వము వేమన యొగసిద్ధి, మత్ప్రచారములు అభివర్ణితములైనవి. తిక్కిన రెండుపన్యాసములందును వేమనవంటివారిని గూర్చియు, వేమనకవిత్వము, హాస్యము, నీతులనుగూర్చియు తెలుప బడినది. వేమననూత్తిరత్నాకరము, వేదాంతసిద్ధాంతము, వేమనపద్యములు (వావిళ్ల వారి ప్రతి), వ్రాసుకొర గారి వేమనపద్యములు, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండగార ములలోని వేమనపద్యముల ప్రతులు- ఇట్లు వేమనపద్య ములు ముద్రితమునదిత గ్రంథములను, వేమనపద్యము లుగల వ్యాఖ్యలు, టీకలు అనున (౧) వేమనపద్య సంపాదకర్త తాత్పర్యబోధిని (౨) రత్నావళిబోధిని, (౩)

వావిళ్ల వారి (వేమనపద్యములకు) ఆంధ్రతాత్పర్యగ్రం థము (౪) వేమనాకర్మని పద్యపద శబ్దార్థము (౫) వ్రాసుకొర గారి ఆంధ్రముపరిచ రత్నము—ఈ మొదలయిన గ్రంథములను పరిశోధించి వేమననుగూఢించిన యా యుపన్యాసములను చేసిరి. వేమనకవిత్వమునకును, కవిత్వమునకును సంబంధించిన వివిధ సిద్ధాంతము లను తేయుటకు పూర్వము క్రి శర్మగారు ప్రథమోపన్యాసమున అసలు వేమనపద్యము లేవి, అతినివేదాని వేది అను విషయమునుగూఢించి యిందుక హచ్చటించి 'సుతరీ' ప్రతులకన్న 'పరిశోధించి' చేసిన సరనాగరకుల ముద్రణములలో "వేమన స్వభావము, మతము, కవిత్వ ధర్మము, భాష మొదలగువాని నేమియు గమనిం పక, వ్రాతప్రతుల పోకములను విచారించక, అర్థభావము లకు నచ్చు సవరణములు లక్ష్యపెట్టక, తిద్ది ముద్రించిన పోకముల"ను కొన్నింటి నెత్తిమీసి, వేమన పద్యసంఖ్యనుగూఢించియు, "విశ్వదాభిరామ విమర వేమ" అను మకుటమునకు వేలువేలు వ్యాఖ్యలలోను టీకలలోను చెప్పబడిన అర్థమునుగూఢించియు ఇందుక దర్శించి తుద కిట్లు హెచ్చరించుచున్నాడు: "సరియైన విమర్శముతోఁ జేసిన ముద్రణము ఒకటైనను ఈకావ్యము తెలుపడలేదు. వేమన్నపద్యము లిట్లన్న మేలని తెలచినవాకేకాని యెట్లుంటే యుండవచ్చునని విమర్శించినవారు లేరు, అర్థము తెలియనివారు, అర్థములేని సంప్రదాయములకుఁ జేరినవారు అనర్థకరమగు అభిమానములవారు ఈపద్యము లను తెలయుకదిల్కగా నీడ్చి చెబెడివారు. ఇతరులభావ ములను, రచనలను మనకెంత యుపన్యాసముగా నున్న ను వానిని తిద్దు నధికారం నువకు లేదని తిలచుట మరచా రకేట లింకను నేర్వనివిద్య. కావుననే, అందఱు కొన్ని యవానిత్యకమైన సవరణలన్నను, చిన్నదైనను ఇప్పటి కిది వ్రాసుకొర ముద్రణమే సర్వోత్తముమని చెప్పబడు సిగ్గుచున్నది. అతియ మనకుఁజేసిన మహాపతకము సరగంట చూచుచున్నానని తెలఁపకుండు. చెన్నపట్టణము లోని ప్రాచ్యపుస్తకాలలోని వ్రాతప్రతుల నొకమా రైనను చూచినవారికిరిప్ప తిక్కినవారి కామహనీయుని యప్పు తెలియదు. కాని యతఁడు దోసిలినిండఁ జెట్టినను,

పెట్టినదంత మందిగిడుచైనను అది విన్నవే, అతని యో దార్యమున కతనిని పొగడుదును. కాని మనదారిద్ర్యము నకు కిగ్గుపడవుదా? ఇందలు తిండిదండుగ లేలులగు వారుండి వేమనగంటివాని విషయమైకూడ ఇంకను తెల్ల దొరగారి తిరిపెమునకే యొడిగి బట్టవలసివందనే ద్రవ్య లుదా?"

ఈ యుపోద్ఘాత ప్రకరణమునకే ముమ్మందు "ఇదివలె కేరకు తృప్తికరముగా సమాధాన మిచ్చియుం డె"ని ఆంగ్రులలోగల "కొన్ని విచిత్రములను" చెప్పి నుచున్నారు. అవి యివి: "భరతఖండమున ప్రసిద్ధములగు నన్ని భావలలోను ప్రకేందరి అసంఖ్యగ్రంథములను వ్రా సిన జైనులు మనభాషలో గ్రంథములు రచించినట్లే కానికావోవుట యొకటి; ఆంధ్రభాష వ్రావిడకాఖ మండి చాలవార్లకైనకీ చీలి వేణుపడినదని స్పష్టముగా నూహింప వీలున్నను పదునొకంవవకాల్కి వెనుక పార స్వత్రవ్యాపారమే యందులో జరిగినట్లు తెలియకపోవుట కేటొకటి. సంస్కృతవాద్యములలో చక్కని నాటక రచన రెండువేలయేండ్లకు ముందుండి జరిగినవచ్చును అనాద్యమునకే ఆధారముగాఁ గొని కబ్బును, అర్థము, భాసముకూడ అనువాదముచేయుచున్నవని యాంగ్రులలో ఒక్కరికైన మొన్నటిదెఱుగు అట్టి నాటకములను తెలుగు నఁగూడ వ్రాయవలయునను నాక జనించినట్లే తోచక పోవుట మఱియొకటి! ఈయన్నిటికంటె విచిత్రమైన విషయము ముప్రసిద్ధమతిపాదకు లెవరను ఆంగ్రులై పుట్టి ఆంధ్రదేశమున మితికోధ చేయకపోవుట." ఇందుకు "మతముననది, యొకడు లావణిగవదియ కొకనికెఱిప్పి, యతఁడు విసకున్న నీయివ్వుతుని చెలిపిపోవుటకాక, యొక పుక్తి యొకసంఖ్యమునకే తత్త్వమును రెలిపి దాని నాశ్ర యించినందుకు నులుతుగా వేదము, భాష, ఆచారము మొదలగువానియందు ఆ సంఘమునకంతయు మార్పును గలి గించునదియునుటచే, సమాజముగా స్వాతంత్ర్యరక్తియు, స్వాభిమానమును బలముగాఁగల యాంధ్రజాతిని గొర్రెల మందవలె నొకమతిపుడ్డిలోఁ బోలుట కేత త్రవ్వజ్ఞునికిని సాధ్యము గాకపోయె"నీయొకడపటిదానికీమాత్రము వీరు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నారు. ఈదకు "ఆంగ్రులలో

మతప్రచారకు లందఱు దళియాపముగా గఁదు కాని మతకర్తలలే"రనియో, ఆ మతప్రచారకులైనను "చాల వజుకు తత్త్వబలముచేగాక తా మాశ్రయించిన రాజుల కత్తిబలముచే స్వకార్యమును సాధించి"రనియు వీరు లేల్పుచున్నారు. ఈ విధమున పెనవేసికొనియున్న పెక్కు సంస్థలతో ఉపోద్ఘాతప్రకరణము పూర్వదయా కర్షకమై, పాశకుని తీచాలోచనాపరునిగ దిద్దుచున్నది.

రెండవ యుపన్యాసమున వేమన కాలకేశములను నుతించి చెప్పవలసివచ్చి చరిత్రకారుని బాధ్యత వీరిపై కొంతపడిన సందర్భమున ఆధునికచరిత్రపరిశోధన, చరి త్రపరిశోధకులు-ప్రాచీనులకు ఆధునికులకుగల వ్యత్యాస ము-వీటినినుతించి క్రోతలును, పాశకులును నయముతో డివ్యును" తుర్రయ నట్లు సాగముగ అతిచాతుర్యముతో అయిదుపుటల వోస్యరసగ్రంథమును వివరించి యున్నా రు. గ్రంథముంతటిలోను వోస్యరసమున దీనిని మించిన పట్టు కేటొకటి లేనేలేదేమో. "వేమనకీరితిమును రెలిసి కొనవలెన్నచ్చును" వారికి "కలగుకష్టము"ను చెప్పుట కైనను ఆంధ్రజిగ్రంథమును వ్రాయవలయుట అప్రమత్త మేమో. గేరి కాకరమైన ఆధునికచరిత్రపరిశోధన ఎంతటి కష్టప్రదమైనదైనను దానిలో వీరిది అంత వేసినచేయి యన్నట్లుగ వేదన నీవితకథను "చెక్కి తీర్చిన చరిత్రకారుని"వలె తీర్చిదిద్దిన వీరినేవీరితనము కొని యాడవలసిది. వేమనపద్యముల నన్నిటిని జదివి, వాటి నాతడు ఏవో కొన్ని ప్రత్యేకసందర్భములలో అనుభవము వివాదగాని వ్రానియుండదని నిశ్చయించి నేవితానుభవపు కూర్చున కూర్చదగిన యా యాపద్యములకు సార్థకతను కల్పించుచు తదాధారమున వీరు చేమనదీపికమును మొల వడితో చిత్రించియున్నారు. వేమన సంసారస్థితిగతులను మూడవ యుపన్యాసము లోని విషయ మిదే. వేమనదేశస్థయము విషయమున గల వాదోపవాదములు, భేదాభిప్రాయములు పాశకు లెఱుగునే యెఱుగుదురు. అతడు సంచరించిన దేశమునసూర్యయో, సమాధివందిన స్థల మును గూర్చియుకూడ చాల కట్టుకగలను భేదాభిప్రాయములును గలవు. వీటి నన్నిటిని విమర్శించి తుదకు అతిదు "దత్తముండలకుల" వాడని యూహించుచున్నాడు.

అట్లాహించుటకు వారికి "అత డట్టివాడుగా గానవచ్చుటయే తప్ప వేరుకారణ మేదియు లేదు." గండికోట నితడు పేర్కొనుట, నందిదుర్గము నితడు చూచుట, కడప జిల్లా, జమ్మలమడుగు తాలూకా ముడిమిడును గ్రామములో వేమనశిష్యునికే ముందుట, ఇట్టి మఱయు గండికోటలో పోకటియందుట ఇవి యన్నియునూడ వేమన దత్తిమండలమువా డనుటకు వారికి సాధనములు, అదికాక "దత్తిమండలములో వేమన కున్నంత ప్రచారము తెక్కినదొట్ట మన్నట్లు కానరాదు. ఇప్పటికిని వేమన్నయను పేరుగలవా రీదేశమందెవరో కలరు" అని వ్రాయుచున్నార నేమన తన పద్యములలో వాడిన మంట, తారాడు, సంబళము, పొడ్డు, కళవళము, కూయు, చాచీ, తాళి, దిత్తిరి మొదలైన "కన్నడ నీమకు ప్రవిషమగు తెలుగుదేశమందే వాడుకలో"గల ట్టియు, అకు, మక్కలై, చలి, ఒక్కపొద్దు, పీకు, మక్కు, పోడు మొదలకు "వల్లపుల కీవలి వారికి తప్ప ఆమల వారి కధమనునాయని" వారు సంజేహించునట్టియు పదములునూడ వారు తమ నిర్ణయమునకు తోడ్పడగలవనుచున్నారు. వేమన బసిదిరాండ్రను పలుమాలు పేర్కొనుటయు, రాయలసీమలో తప్ప ఇతరాండ్రదేశములలో వారిపేరు వివరాకపోవుటయు వేమన రాయలసీమవాడని తెప్పటకు మఱియొకకారణము. "ఇక నీయంతర ఫలము లందుగాని వేమన నివసించినట్లు ఇంతకంటె ప్రచలములైన సాధనము లుండెనేని" యని వారికి "తెలిసిన వెంటనే, అవశ్యముగా మీయానికి విచ్చేయుమని వేమన్నకు వల్లకీలో మోసి యిక్కడికి సాగనంపుటకు వేమ మొదటితోయిగా నిలుచును" అని వీ రనుచున్నారు. కావున వీరితో ఈ విషయమున తగాదా పెట్టుకొనుట మంచిదికాదు. వీరి యభిప్రాయ ప్రకారము వేమన్న గౌ-నకేశతల్లియాదియందుండెను. ఈసందర్భమున వీరిట్లు వ్రాయుచున్నారు. "తాటకుల పుస్తకముల వనుస్సు నిర్ణయించుట కష్టము. గజపక్షుల కథ, ముత్తెరుంతి మరణము మొదలగునవి వినియైనను వ్రాయుచున్నాను. కాని గిరిరాం లో జరిగిన కటాక్ష పల్లె పుల్లారెడ్డి తాను వేమన యవరావతారమని తెప్ప

కొనుటకును, ప్రజలు, అందును వ్రాతచదువులు రాని వారు దానిని నమ్ముటకును వేమన మఱుగుపడి చాల సువత్సరములై యుండిన సాధ్యముకాదు. కావున ఆతే మన్న సమాధికాలముకు, ఈతేమన్న జననకాలమును ఎంత పరిపాదమందున్న నంత మేలు. కాని, మఘూరు ముల్బారావుగారు వేమన నెంతవైని కీర్తిరో నేనంత క్రింది కీర్తుచున్నా వేమో యజ్ఞభయము వాకు లేక పోలేదు. ఐనను మనచరిత్రములెల్ల చాలవరకు దుఃఖ ప్రపంచమునకు జీవితవేదాన, ఇన్ని యాపాటలజాగో నాదియను వొకయూహాయుండిన నంలేమి జరుపుకాదను కొనుచున్నాను"

మూడవ యుపన్యాసమున వేమన సంసారకీర్తి గతులు, ఆతని కొన్ని పద్యములకుబట్టి ఇదియలో వాడిన వట్లు వాటికి సాధ్యకరి గల్గించును "చేసిన చెక్కడనము తో" చిత్రించుచున్నారు. వేమన సంగీతాభిరుచి, గణితా లోలభ్యము, గృహస్థధర్మము, భాగ్యము దండించుట, భాగ్యమును దితివీ గణిన సంతానమునూడ ముఖకరముగ బరిహరింపకపోవుట, ఇతని అన్నదానపరత, అతిథి పూజ, దారిద్ర్యము రసవాద విద్యాభ్యాస ప్రయత్నము, యోగులకోడి సాంగత్యము, లంబికాశయ్యాని కు కూచ - ఈ మొదలైనవి వేమనజీవిత ప్రధాన విషయములలో గొన్ని. వేమన వేద్యాలోలభ్యుడును గుణించి వ్రాయసందర్భమున మనకవులకు గుణించి యిట్లనుచున్నారు. "శ్రీనాథుని వైచక్షణము పంచకాన్యములలో పరిగణించినవారే అదిమ స్త్రీలొందినయెడ నెఱుగుదురు. ఇవన్నియు వ్యాయములని నేల తెప్పరా లేదు. అది కేలుమాట. మరి గొప్పవారందరకు అన్నివిధములను గొప్పవారేయని భావించుట, వారియొడ దోషము అసంభవమని యనుకొనుట మన యవివేకమునే స్పృశించుననియే నామతిము. దోషములుండిన వద్ద మేమి అందు విలస వత్సము లవధించినవారు వారు. మనము వారి గుణములచేత, మహత్త్వముచేత మేలు సాందవలసిన వారము. వేమన పరనారిసహజుడై ఈకమహర్షి యపరావతారమైయుండి, ఒకపద్యమును వ్రాయక, ఏయాలలోనో ముక్కుచుట్టుకొని మురిగియుండిన మనము

సంతోషించుచుంటిమా? మన్నించుచుంటిమా? నన్నది గిన వేమనవలె పద్యములు వ్రాచగలవాడేవడైన నేడు లభించువేని అతనికి గాలినియెన్న మన మంతయును ఇందారైతి వేమనమది వేళ్ళెలను సంపాదించ వచ్చును."

నాలుగవ యుపన్యాసమున వేమనకాలముందలి మత భర్తృముల క్షితిగినుటయొక్క, ఆయిన యుపన్యాసమున వేమనయోగినిది, మతప్రచారమును గురించియు వివిరింప బడినవి. మతభర్తృములనుగుటించి వీరు వ్రాసినయుగంధము చాలశుద్ధయోగిత్వ కముగ నున్నది. ద్వైతాద్వైతములు, సగుణాగ్నిగుణావయవ మొదలగు పరాజముగ క్లిష్టములుగ నుండు విషయములను వీరు అరటివం దొద్దిపెట్టికట్లు లేటలెల్లముగ వివరించియున్నారు. వేమనకాలము నాటికి మతములు, తదివ్యముకములైన విద్యాసంస్థలు ఎట్లు నీనగిల్లి సుభూషణకరములుగ బరిగిమించినవో చక్కని తెలిపియున్నారు. ఆయన యుపన్యాసము వేమన వంటివారినిగుటించి తెలుపుచున్నది కర్ణాటకలో సర్వ జ్ఞమూర్తియు, అరవవాలో తిరు వ్వులరును అట్టి రిలో ముఖ్యులు. శిష్టగారికి చక్కని కర్ణాటభాష పరిచయ ముండుటచే గావచ్చును సర్వజ్ఞమూర్తినిగుటించి ఎక్కువ గిను, చక్కగను వ్రాసియున్నారు. వేమన్న కిదిగు "అచ్చపు ప్రతిపించి"వుట. సర్వజ్ఞుని త్రివరులు (వేమన ఆటవెదికంటి పద్యములు) సందర్భానుసారముగ నదా హ్యమైనవి. వేమనవంటివారుగ పర్వభుతైనవారు తెలుగువారిలో (౧) బోతులూరి పిరబ్రహ్మము (౨) అనంద వరదరాజయోగి (౩) మత్స్యల వారినిపామెనులు, వీరుకాక తెలుగువారిలో ఏగంటివాని గుఱించియు, కర్ణాటమున కన్నడవిదకాదులనుగుండియు కొంత తెలిపియున్నారు.

వేమనకవిత్వము, చాస్యము, నీకులు మొదలగు వానినిగుటించి ఏదన యుపన్యాసము విరించుచున్నది. వేమనభాషా కవిత్వములనుగుటించి వీరి యభిప్రాయ ము లి:—

"అనేకపద్యములందు అటవెలది నడకవీను నీసపు నడకవీను భేదమే యితడు గనునిరిచిగట్లు తోచెను.

భాషావిషయముందును శుద్ధమైన శబ్దప్రయోగమునకు గాని, సంద్రులను చక్కని కలుపుటకూని యితడు ప్రత్యేకముగ పరిశ్రమించినట్లే తోచెను. అచ్చులకును వికార యకారములకును గల భేదమును పలుమా తేలియు గనుంపలేడు, 'నమశివ యశవచ్చు వారాయ నవచ్చు' ఇత్యాది నిరర్థక ప్రయోగములు పెక్కులు గలవు. ఇక అసభ్యములగు పదములు, అర్థములు లెక్కలేనివి".

"వేమన కవిత్వ గుండలి యసాధారణ గుణములలో ముఖ్యమైనది భావముల తీవ్రత. అవిశుంభ తీవ్రముగా నుండుటకు కారణము ఆ భావము లభినివేకాని యితరుల వి కాకపోవుట".

"తెలుగు ఘనస్థులలో నెల్ల చిన్నది యగు ఆట వెలది నితడు పరిగ్రహించె ననవచ్చును. కందములు, లేటగీత మొదలగు పద్యములుకూడ నితడు వాడినాయె గాని వానిలో చాలవఱకు ఈముద్దు, ఈచెక్కిన చక్కని దనము, ఈదిగువు, ఈలగువు లేదు. దీనిలో ఇతడు యితికిచ్చిన మర్యాద, అందిము అన్యులెవ్వరి".

"ఇతని కవిత్వమునకు కొంత ముఱుగుచెట్టి దానిని దుర్భాగ బలముగల దానినిగాఁ జేసేడి చాస్యము."

"వేమన్నయు గొప్ప వోధకుడును, సంస్కృ తయుఁ గావున అభినియంతను చాస్యరసము కలుపితమై యున్నను, అందందు సహజముగా అసభ్యరచనలు చేసి నను లెన నానిపటమువంటి స్వకంఠ్ర బుద్ధికలవాడు కావున ఒకొక్కమాటు రసపరి తాను మఱచి స్వచ్ఛమైన చాస్యముతో శృతి కరిగించుకొనును".

ఇట్టి వింకను అనేకములు కలవు.

వేమన గొప్పసంఘసంస్కృత, సంఘోప, దురా చారములకు ఇతని వలె నిర్భయముగ నెల్లదించిన కవి తెలుగువారిలో అరుదు. ఇతని కొన్ని యభిప్రాయ ములు నేటికాలమునకుకూడ సరిపోవుచున్నది.

ఒకట బతలలేపి యోగుల మనువారు మునుకల్మషుఁలు మావ్వలేరు త్తువొనిఁబెఁగట్టు ఘజగంబు బచ్చునా ।

ననువులందు పాశీ మొదవూండును శ్రీల
 పెదవులందు రాజ్యపదవులందు
 ఆకే లుడిగినట్టి యువ్యులు ముక్తులు
 రాతిబొమ్మ శీల రంగై న వెలువలు
 గుల్లెగోళురములు కుంభములాను
 మాడుఁ గుడ్డఁ దాను గోరునా జేవుడు

అంద్రునివ్యతిరేకమున గౌరవమునకుగాని తగినట్లు లండ
 లేదని చెప్పవలసివచ్చినందుకు విచారింపెదము.

మ. సో. శర్మ

భక్త కుచేల

సత్కార్యాచరణమునగుటచేది చేతున యభి
 ప్రాయములు చాల చిత్తముగను, తీవ్రముగను వన్నవి.
 “సన్యాసమునపరాధముగవెచ్చింపని ధవవంతునిధవమును”
 “సత్కార్యమునకై సామ్రాజ్యమున పాపములొదరి చేతున
 నమృతమునకు ఈ శ్రీంది పద్యము లుదాహృతములు:

తనను సొమ్ముచూడ దాన మిహ్యుగవచ్చు
 ననని దొడ్డగా దదెరికైన
 ననరు చెదరు లేక అత్యుల సొమ్ముల
 దాన మిచ్చునాడు దాత చేతు!

ద్రోహుడినైన దొంగజీమనైన
 సుబలనైన సాహసమున నైన
 సంపదధికులన సాధించి ధవమును
 బడుతునకు నొసంగ బాసచేతు!

దోషకారియైన దూషకాడైన
 పగతుడైన పేదబాహ్యుడైన
 వట్టితన సేదదాని కీదగు నీవి
 ధనికునకు నొసంగదగదు చేతు!

అవంతకృష్ణకర్మకారి చేతును కడమౌనయంగనుమై,
 భావన జనున నింపులునింపురున్నది. దీరికై చాల సత్త్వ
 ముగలది, మనకుమీద ముద్రవడునట్లు చెప్పగలకీ దానికి
 కలుగు; రవనంధిమై యది నిండులేవముతో తొలుకు
 లాడుతుండును; నయముతోడి హస్తమును, భల్లొక్తి
 యు దీరిపోయి. రవనలో ఈ లక్షణమే ప్రస్ఫుటముగ
 ప్రధానముగ వర్ణింపబడును.

అంద్రునివ్యతిరేకమున గౌరవమునకుగాని తగినట్లు లండ
 లేదని చెప్పవలసివచ్చినందుకు విచారింపెదము.

ఇది అప్పల కీరవెంకట జోగయ్యకావ్యమైనదిగాను
 రచించిన అంకముల నాటకము. పేరునుబట్టి
 యుండిరి యిట్లాత్తమును తెలుసుకొనవచ్చును. భక్తకీర్తి
 మణియగు కుచేలని యిట్లాత్తమునకు యీనాటకమునకు
 గొప్ప. ఇందలి కవిత్వరసము నింపుకపోతులు చది
 చూడ దగుదురు:

నీ, పతలంబు నీపాద సురసిజంబులవొత్త

లేవయో శ్రీయొట్టి నోముఁజేసె

నిరతంబు నిడనోట నిన్నె ప్యురింపంగ

వారదుడెట్టి పూర్ణంబుఁజేసె

నిత్యంబు తనచేతు నీక పాస్యఁజేయ

భుజగరా కేమేమి పూజఁజేసె

సర్వచేతల తన ప్రింధంబుపై నిన్నె

దాల్చ గుండెమీ త్రవముఁజేసె

గీ. గృహంబు, ప్రహరంబును, బలి యొట్టివ్రతము

సర్పిరారలు నీరు దర్శకముఁ జేయ ?

నరహా పక్షికురంగ! దయాంశురంగ!

విమలపద్మక్త వ్యాప్యగృహంగ! రంగ!!

(ముందుకు నడిచును.)

ఉ. భూరిగభిరమై లలి

హల నవంత మగాధమాదు భూ

భారమునెల్ల బంధురము

భంగి శిరంబునఁ దాల్చ నాదికే

హారగుండెంబునెయ్యె న

హా! ధరియింపఁగఁ జాలనట్టి సు

సారము నెల్లివై బడిన

కీర్తయ కాంఠలహరీ భరింపఁగా!

మఱియు నిందు కుచేలుడు ఆర్యభూషణి కలరు.
పెక్కుపలముల ఆయినగురు పిల్లలతోడి సగా నిందులో
కది కుచేలుని వర్ణించెను.

‘ఓలినీలో’వడుడు; ‘గురుబుయ్యము’, ‘సద్గోష్ఠి’,
‘ఆలక లలిస ఆనుమానము’(ఆలకలన్న ముంగురులుకదా,
ముంగురుల పల్లకొనుదురా?; ‘తెమ్మిలిలుకుడు’, ‘మహా
త్యక్తియ’, ‘బువ్వ యొండిపెట్టెద’ ఇట్టివి చాలగలవు.
ఆవాసశ్లోకము లగు పాత్రములు కొన్ని నాటకమున
కెక్కినవి.

ఇట్టి నాటకముల యుత్పత్తి యనబుద్ధయ
ప్రయోగమాలకమె యనునగాక, ప్రయోజనమల్పమే;
తిరుచు ఆభావముమాడ నగును నాటకప్రసంగము
నీరసనాటకములతో నిండి కథాహీనముగనుండుట
విచారకరము.

గండికోట

శ్రీ తాలభారతి గ్రంథనిలయములోని మొదటి
యనుబంధగ్రంథము. కర్త: జే. కుబ్జయ్యగారు, ప్రా
ద్దుబారు, కడపజిల్లా. వెల రు. ౧-౪-౦ లు క్రొనుపైజా,
అదిలు పుస్తకము ౧౬ పుటలు.

గంధకర్తగారు గండికోట శ్రేష్ఠమును దర్శించి
నపుడు చారికి గలిగిన భావములహార్యే యీగండికోట.
గండికోట పూర్వవైభవమును పూరించుకొని వ్రాసిన గీత
మాణిక. సరసభాకభావోచితమైన ఆఖ్యానంతెలి కలదు
గాని భావోన్నత్యముగాని, రచనావైదగ్యముగా ని ఇందు
కనరాదు. “ఆడుచుండేడి కాలము పాడువేయ” అని యొక
పాదము కలదు. అనగా కాలము గడపుట అని కవిగారి
యభిప్రాయమై యుండవచ్చును. చరిత్రాత్మకములైన
కథానకములు వ్రాసి గ్రంథకర్త చేరు గాంచునని మా
యాశయము.

మ. సో. శ.

ముప్పదియిద్దరు మంత్రిులచరిత్రము

గ్రంథకర్త: కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారు:-
స్వరగృప్రకాశిని పత్రికాసంపాదకులు, బృందావనం,
కీల్వాకు, మద్రాసు; జుల రు ౦-౧౨-౦ క్రొనుపైజా,
౧౩౧ పుటలు.

ఇందు గోపరాజు రామప్రధాని, రాయనిమంత్రి
భాష్య దుడు మొదలైన ముప్పదియిద్దరుమంత్రుల చరిత్ర
ములు వివరింపబడినవి. ఆయా మంత్రులకు నుజించిన
చాటువులును, వారినినుజించి పరంపరగ తరతరముల
నుండి వినవచ్చు కథలును ఇందు పొందుపఱుపబడియు
న్నవి. చక్కని పద్యములతోను, ఇంపయాన కథలతోను
పుస్తకము చెరువగుతూపాలము కలిగియును. తెలి గుల
భము, అందందు కొన్నిచోట్ల ముందు డిన మంత్రులచి
త్రములు పెనుక, వెనుకనుండిన మంత్రుల చరిత్రములు
ముంగుపడినట్లు కాన్పించును. సునుమసిద్ధిగూపాలుని
పైన్యాధిపతిగనుండిన గణాధిక్యచరిత్రము ౫౦ వ పుట
లోను, అనజేరుమహిపాలుని కాలముననుండిన రాయ
మంత్రిభాష్యదుని చరిత్రము మొట్టమొదటను గలదు. శక
వర్షము ౧౦౬౭ నాటివాడని తెలియవచ్చు గోపరాజు
రామప్రధాని చరిత్రము ౨౭ వ పుటలో కలదు. ఇట్టి నే
యింకను గలవు. ఇది చరిత్రగ్రంథము కాకపోవుటచేరి నీ
వ్యత్యాసము లంక పాటించదగినవి కావు కాని తెలిసి
నంతింకను కాలక్రమము ననుసరించియే యీ చరిత్రము
లను పొందుపఱుచుచున్నవచ్చిన చాల ఉపయోగముగ
నుండేడిది. ఈ సందర్భమున నొక విషయము చెప్ప
వలసియున్నది. ఈ చరిత్రము ౧౮౨౨ వ సంవత్సరపు
ప్రథమసంపురణము షికికలో శృతిజ్ఞ తాభినందనము
లోనరించువట్టున నుండిన—

“మంత్రుల కాలనిర్ణయమును వ్రాసియిచ్చిన
క్రియుర కొమర్తెజ్జా పెంకట లక్ష్మీరావు గారియందు
చాలకృతజ్ఞాడను”

అను వాక్యము ఈ ౧౮౩౦ వ సంవత్సరపు
ద్వితీయముద్రణమున లోపించిపోయినది. ఇది యసమంజ
సము.
మ. సో. శ.

గంగావతరణము

‘పార్వతీ గర్వభంగము’ అను నామాంతరముగల యేదంతముల యీ నాటకమును శ్రీ సోమరాజు రామానుజ రావుగారు రచించినారు. వీరు దీనిని రచించినట్లు పూర్వము పెక్కు నాటకములను రచించినట్లు నాటక ముఖపత్రమున గలదు. ఈ నాటకము రంగూను ఆంధ్రజాతీయ నాటకసభకై రచియింపబడినది. తాళికుడు చక్కనియితివృత్తము గలిగి, పాత్ర చితి గలిగి, రసభక్తిగలిగి, సత్కవి ప్రణీతముయి నెరిగిన నాటకము నాట్యయమున కలంకారముయి, సంఘమున కుపదేశకముయి, నాటకకళకు వికాసమును గలిగించును. ఇట్టి నాటకము లాంధ్రవాఙ్మయమున చాలకొలది. ‘జోటి విద్యలు కూటికొఱ’ కన్నట్లు ఉదరపోషణార్థమై, ‘చేరు కొఱ’ పుట్టిన నాటకసమాజముల మాకక్షణముగా జన్మించి తదవయంతలకు యథోచితముగ తీవ్రసాధారము లగుచున్న నాటకములమాత్రము పరిశీలించిగ నున్నవి. ఈ నాటక మట్టివానిలోనిదే. ఇట్టి నాటకపరంపర యందలి ఇతివృత్తమును, పాత్రచితిని, భావను, రసమును, కవితనగూర్చి చర్చించుట పనికివలినపని; ధనార్జనోపాయముగ పరిణమించిన యీ నాటకవర్తకము సరికట్టుట దుష్సాధ్యము. విద్యాధికు లీట్టి నాటకములను లెక్కచేయరు. వీని కిట్టి సర్వాదయే యవతరణము.

గ్రంథస్వీకారము

జడ గంటలు

(పద్మనాయక గ్రంథమాలా ద్వితీయభువనము.)

క్రానుపైజన ౭౬ పుటలు, వెల ౦-౮-౦

మంచి కాగితములు ముద్దలొలుకు అచ్చు.

గ్రంథకర్త: చెలికాని సత్యనారాయణగారు.

పలయువాడు:- మేనేజరు, పద్మనాయక గ్రంథమాల, పెంట్లనాగులపల్లి, రాజాం (విశాఖపట్టణము జిల్లా) అని వ్రాయవలయును.

౧. ఆయుర్వేదాపధ రత్నాకరము

(ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము)

డిమ్మిపైజన, ౩౨౪ పుటలు, వెల రు. ౩-౦-౦

గ్రంథకర్త: శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికాస్త్రిగారు.

౨. భస్మప్రకాశిక

(ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము)

డిమ్మిపైజన, ౮౬ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦

గ్రంథకర్త: శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికాస్త్రిగారు.

౩. ఆంధ్రభైషజ్య రత్నావళి

(సాంధ్రతాత్పర్యము)

డిమ్మిపైజన, ౧౬౩ పుటలు, వెల రు. ౨-౦-౦

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికాస్త్రి విరచితము, పైయూదు గ్రంథములు వలయువారు డాక్టరు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికాస్త్రిగారు, బెజినాడ, అని వ్రాయవలయును.

శ్రీ ధవళేశ్వరచరిత్రము

క్రానుపైజన ౨౮ పుటలు, వెల రు. ౦-౮-౦

గ్రంథకర్త:- వైద్యభూషణ, బొడ్డుపల్లి వెంకట రత్నశర్మగారు, ధవళేశ్వరము.

దృఢవిశ్వాసము

క్రాశ, ౧౪ పుటలు, వెల రు. ౦-౮-౦. రచయిత: పారి లక్ష్మీవరసింహారావుగారు, గొల్లూరు.

పంచములచరిత్రము

పుటలు ౬౪, వెల రు. ౦-౪-౦.

గ్రంథకర్త: శ్రీమద్విరమహంసపతి వ్రాజకాచార్య జి. యస్. వి. సరస్వతీస్వామిలారు.

విలాసము: మేళజను, గోలకొండపత్రిక, త్రూపు
బజారు, హైదరాబాదు.

హరిహరతారతమ్యం

క్రానుపైజన పుటలు 30, వెల రు. 0-ర-0.

శ్రీ హరదత్త శివాచార్య విరచితము.

విలాసము:—ఎడిటర్, ఆదిత్యవ, శ్రీసుకుమార
శ్రీమము. చిరుమూరు, అనంతవరం పోస్టు.

గూఢార్థ సంగ్రహసహిత శ్రీభగవద్గీతా

శాస్త్రము

క్రానుపైజన ౬౩౦ పుటలు, కాలికో తైండు.
వెల రు. ౨ ర-౦.

శ్రీ పరమహంస సచ్చిదానంద యోగీశ్వర విరచి
తము. చిరునామా:—శ్రీ సచ్చిదానందర్ అండు కం
పెనీ, పెరంబూరు బారక్కుపోస్టు, చెన్నపురి.

ప్రభాతము

సాహిత్యపరస్వతి, వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య
గారిచే విరచితము.

క్రాను, ౫౬ పుటలు, వెల రు. ౦-౬-౦

ప్రకాశకులు:—భారతీ గ్రంథమండలి, సత్యవల్లి.

శరీరదేవాలయరహస్యార్థ పారిజాతము

శ్రీపరమహంససచ్చిదానంద యోగీశ్వరవిరచితము.

క్రానుపైజన, పుటలు ౮౦, వెల, రు. 0-౬౦

కొరకువోటు:—శ్రీ సచ్చిదానందర్ అండు
కంపెనీ, పెరంబూరు, బారక్కుపోస్టు, చెన్నపురి.

సమీరసం దేశము

సోమంచి వాసుదేవరాయకృతము

క్రానుపైజన 32 పుటలు, వెల రు. 0-ర-0.

వలయువారు గ్రంథకర్త పేర శ్రీ కాకుళము, గం
బాముజిల్లా అని వ్రాయవలయును.

ఛందస్సు

‘కళాప్రపూర్ణ’ ‘సురలోపాధ్యాయ’ వేదము
వేంకటరాయశాస్త్రిగారిచే రచింపబడినది.

క్రానుపైజన 3౪ పుటలు, వెల రు. 0-3-0.

విలాసము: నెం. ర. మల్లికేశ్వరవీధి, నార్థిటౌను,
మదరాసు.

ఉపదేశామృతము

పుటలు 76, వెల రు. 0-ర-0

రచయిత: శ్రీ మలయాళస్వామిలవారు. ప్రకాశ
కులు:—టం. రామస్వామయ్యగారు: శ్రీ వేదవ్యాస
ముద్రాక్షరశాల, చెన్నపురి.

గ్రామపునర్నిర్మాణము

డిమ్మిపైజన, పుటలు 71, వెల తెలియదు.

సంపాదకుడు: శనివారపు సుబ్బారావుగారు
చిరునామా—కోవ్వూరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

అక్షరమాలిక

వెల రు. 0-౧-౦

రచయిత: సాయం వరదదాసుగారు. ప్రకాశకులు
టం. రామస్వామయ్యగారు, నెం. గం, శ్రీవేంకటేశ్వర

వని అగ్రహారం వీధి, మంటు బిల్డింగు వాస్తు, మదరాసు.

పత్రికా పరిచయము

సుర

(౧-౪ సంచికలు)

భూగోళములు

(మొదటి రెండు పుస్తకములు)

మొదటి రెండు పుస్తకము విద్యార్థులకు పయోగించునవి.

గ్రంథకర్త: సిమర వెంకటసీతాపతి పంతులు గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

చొరకు చోటు:—బి ఇంజియర్ పబ్లిషింగు హౌసు లిమిటెడ్, ౫, సుంభరామచెట్టి వీధి, మదరాసు

సంవత్సరం చందా ఒకరూపాయ. పంపాదకులు: శ్రీ వ. కుటుంబరావుగారు; ప్రకాశకులు: శ్రీ డి. దేశికాచార్యులుగారు; 'సుర' కార్యాలయము, శివాలపెట్టె నెం. ౨౦౨, మదరాసు.

ఆనందబోధిని

(౧-౨ సంచికలు)

సంవత్సర చందా రు. ౧-౧-౦; సింగపూరు, పి.వాంగ్, మలేరియా ప్రాంతములందు వారలకు రు. ౧-౪-౦. ప్రకాశకులు:—యల్. మునుస్వామి మొదలియ్యగారు; ఆనందబోధిని కార్యాలయము, సావుకార్ పేట, మదరాసు.

భానుమతి

(సాంఘిక నవల)

డిమ్మిస్ట్రా, పుటలు ౩౩౧, మొ. రు. ౧-౮-౦
గ్రంథకర్త: యం. వి పాపన్నగుప్తగారు, వల యువారు మనవల్లెట గ్రంథకర్తగా కేర ప్రాసిన బకయ గలరు.

పూలతోట

ప్రతిమాసము వెలువడుపత్రిక. సంవత్సరం చందా రు. ౧-౨-౦.

విలాసము, మేనేజరు, పుష్పతోట గ్రంథమాల, నయ్యాంనగర్, నానుమకొండ.